

ΔΑΥΛΟΣ

ΕΜΠΡΟΣ,
ΤΟΛΜΗΣΤΕ,
ΚΥΡΙΟΙ
ΦΟΙΝΙΚΙΣΤΕΣ!
(Σελ. 4155)

Η ΕΡΕΥΝΑ-ΒΟΜΒΑ
ΓΙΑ ΤΟ ΑΛΦΑΒΗΤΟ

B

ΜΑΘΕΤΕ ΤΙΣ ΜΥΣΤΙΚΕΣ
«ΚΩΔΙΚΕΣ» ΣΗΜΑΣΙΕΣ
ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΒΗΤΑ

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό

Κυδαθηναίων 29, Πλάκα,
105 58 Αθήνα
Τηλέφωνο: 32.23.957 ή 98.41.65*

Τα γραφεία του Περιοδικού
λειτουργούν πρωινές ώρες
9.30-13.30, καθημερινά.

*Ιδιοκτήτης — Έκδοτης —
Διευθυντής:

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ

Αχιλλέως-Μουσών 51,
Π. Φάληρο

Φωτοστοιχειοθεσία: 'Ατελιέ:
Ν. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ»

Μάγερ 11, Αθήνα, Τηλ. 5221792

Εκτύπωση-Βιβλιοδεσία:

«ΒΑΣΙΛΑΚΟΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ»

Καλλιδρόμου 10

Μπουρνάζι-Τηλ. 5726819

Τιμή τεύχ. δρχ. 230

Ετήσια συνδρομή δρχ. 2.500

— Οργανισμών δρχ. 4.000

— Φοιτητών δρχ. 1.500

— Εξωτερικού δολ. 50

Διαφημίσεις δεν δημοσιεύονται.
Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση
άρθρων του ΔΑΥΛΟΥ υπό τόν
δρον ότι θα αναφέρεται ρητά η
πηγή τους

*Όλες οι συνεργασίες, τα βιβλία
και τα ταχυδρομικά έμβληματα
στη διεύθυνση:
Δημήτρη Λαμπρού, Μουσών 51—
17562 Παλαιά Φάληρο, Αθήνα

Παρακαλούνται οι συνδρομητές
που αλλάζουν διεύθυνση, να το
γνωστοποιούν στο περιοδικό.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 4132:

“Αθλημα άριστείας—όχι άριστο-κρατίας

Δ.Ι.Α.

ΣΕΛΙΣ 4133:

Τò φάσμα σημασιών του γράμματος Βῆτα

ΗΛΙΑΣ ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

ΣΕΛΙΣ 4157:

*Πολιτική και οικονομική κριτική τῆς «περε-
στροϊκά»*

ΛΑΜΠΡΟΣ ΝΤΟΚΑΣ—ΣΠΥΡΟΣ ΝΟΝΙΚΑΣ

ΣΕΛΙΣ 4163:

“Χαιρετίσματα στην Έξ-ουσία”

ΣΠΥΡΟΣ ΝΟΝΙΚΑΣ

ΣΕΛΙΣ 4168:

“Ατλας και Ατλάντιοι

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΕΩΡΓΑΝΑΣ

ΣΕΛΙΣ 4173:

“Αποβλάκωση—εύνουχισμός στα Λύκεια

ΣΠ.Γ.Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΣ

ΣΕΛΙΣ 4181:

*“Η μάχη τῆς ‘Αγγλίας” για τις ελληνικές σπου-
δές*

ΜΙΧΑΗΛ ΔΑΝΙΚΑΣ

ΣΕΛΙΣ 4187:

“Επιλογή έπιστολών άναγνωστών

**ΦΩΤΗΣ ΜΠΟΥΖΑΝΗΣ, ΚΩΣΤΑΣ ΣΑΡΔΕΛΗΣ,
Δρ. ΚΩΝ. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ, ΣΠ.Γ.Γ. ΠΑΝΑ-
ΓΙΩΤΑΤΟΣ, ΝΙΚΟΣ ΜΠΕΝΗ—ΨΑΛΤΗΣ**

ΣΕΛΙΣ 4191:

168 χρόνια γυναικείας λογοτεχνίας

ΜΑΡΩ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΠΟΙΗΣΗ:

Δεινίας Δικαίος, Στ. Έλευθερίου, Α. Εύσταθίου,
Χάρης Χρόνης, Γεράσιμος Κουστουράκης, Μα-
ρία Γρατσία-Θεωνά, Δημ. Κράνης, Δημ. Τσινικό-
πουλος, Εύγενία Γερολυμάτου, Σοφία Βεκράκου-
Φωτοπούλου.

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ:

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ σ. 4155 • ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ σ.
4171 • ΔΙΗΓΗΜΑ: σ. 4200 • ΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ Ι-
ΔΕΩΝ σ. 4204

“Αθλημα ἀριστείας — ὄχι ἀριστο-κρατίας

“Ο «Δαυλός» στὰ ἑπτὰ χρόνια πού κυκλοφορεῖ ἀφήνει τοὺς ἄλλους νὰ τὸν κρίνουν, δὲν μιλεῖ ποτέ γιὰ τὸν ἑαυτό του. “Εχουν ἀποκοπῇ ἀπὸ τὴ γραφίδα του ὡς παρελκόμενα σκοποθηρικά καί, ἐν τέλει, ἐξουσιαστικά ὁ κόμπος καί ἡ φυσίωση. Δὲν μπορεῖ, ἄρα, τὸ παρὸν σημείωμα νὰ παρεξηγηθῇ, ἂν λεχθοῦν ἐδῶ δυὸ λόγια πού ἀναφέρονται στὸ «‘Εγώ» τοῦ Περιδικοῦ: Χρειαζόμαστε ἀπλῶς, γιὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃ, ἂν θέλῃ, ὁ ἀναγνώστης γιὰ ὠρισμένες γενικώτερες, ὠρισμένες «περαιτέρω» σκέψεις.

Εἶναι λοιπὸν ὁ «Δαυλός» ἔργο, εἶναι προϊόν ἀποκλειστικὰ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας ἐκείνων πού τὸν συνθέτουν. “Ο,τι σχετίζεται μὲ τὸν ἐπαγγελματισμό, τὸν οἰκονομισμό, τὴν ὀρμὴ ἐπιβολῆς καί προβολῆς, ἔχει ἐξοβελισθῇ ἀπὸ ἐμᾶς: “Ο «Δαυλός» εἶχε ἐπὶ ἑπτὰ χρόνια καί ἔχει πάντοτε παθητικὸ οἰκονομικὸ (πού καλύπτεται ἀπὸ τὸ οἰκογενειακὸ εἰσόδημα τοῦ ὑπογράφοντος) στὸ ἰσοζύγιο εἰσπράξεων ἀπὸ τίς πωλήσεις του (δὲν δημοσιεύει, ὡς γνωστόν, ποτὲ διαφημίσεις) — ἐξόδων ἐκτυπώσεως καὶ ἀγορᾶς χαρτιοῦ (οὐδεὶς ποτε ἀμείφθηκε γιὰ τὴ συμμετοχὴ του στὴν προσπάθεια τοῦ Περιδικοῦ, πλὴν μιᾶς ὑπαλλήλου γραφείου) καὶ βέβαια, ἂν κάποιος θὰ ἐπέδωκε νὰ πραγματοποιήσῃ οἰαδήποτε σκοποθεσία ἐπιβολῆς του, ἐπιστημονικῆς, πνευματικῆς ἢ γενικώτερα ἐξουσιαστικῆς, τὸ μόνο πού δὲν θὰ ἔπραττε, τὸ μόνο πού θὰ ἀπέφυγε, ὅπως «ὁ διάβολος τὸ λιβάνι», θὰ ἦταν τὸ νὰ συμμετέχῃ σ’ ἓνα περιοδικό, πού ὄχι μόνο δὲν ἔχει κανενὸς εἶδους συνάρτηση μὲ οἰαδήποτε ἐστία δυνάμεως, πνευματικῆς, ἐπιστημονικῆς, ἰδεολογικῆς ἢ πολιτικῆς, ἀλλὰ, ἀντίθετα, στὴν ἐλεύθερη πορεία τῆς ἀναζητήσεώς του καὶ τῆς προβληματικῆς του συγκρούσθηκε καὶ συγκρούεται μοιραῖα — χωρὶς αὐτὸ νὰ ἀποτελῇ σκοπὸ του! — μὲ ὅλα τὰ ὑφιστάμενα μοντέλα ἢ πυρῆνες ἰσχύος. “Ο,τι συνεπῶς ὀνομάζουμε «ἐπιχειρήσῃ», «ὄργανο», «μέσο» ἐνημερώσεως, «σκαλοπάτι», «βῆμα» καὶ ὅ,τι τέλος πάντων εἶναι συνήθως ἓνα ἔντυπο, δὲν μπορεῖ νὰ ἀποδοθῇ ὡς χαρακτηρισμὸς τοῦ «Δαυλοῦ».

“Ενας μαρξιστὴς θὰ μπορούσε νὰ ἐρμηνεύσῃ ὑλιστικὰ τὸ φαινόμενο: “Η σημερινὴ «εὐήμεροῦσα» κοινωνία γεννᾷ ὡς «ἐποικοδόμημα» δημιουργήματα πνευματικῆς ζωῆς. “Αλλά, φίλοι ἀναγνώστες, ὑπάρχουν δεκάδες χιλιάδες ἄνθρωποι ἐδῶ μὲ εἰσοδήματα πολὺ μεγαλύτερα ἐκείνων τοῦ ἐκδότη τοῦ «Δαυλοῦ», πού μᾶλλον δὲν τὰ χρησιμοποιοῦν γιὰ τὴ δημιουργία κάποιου πνευματικοῦ «ἐποικοδομήματος». [Πόσο ἐλλιπής, πόσο αὐθαίρετη, πόσο παραπλανητικὴ, ἐν τέλει, εἶναι, ἂν τὴν ἀνατάμῃ κανεὶς σὲ βάθος, αὕτῃ ἡ διαλεκτικὸῦλιστικὴ-μαρξιστικὴ ἐρμηνεία τῆς κοινωνίας!..]. Κι ἓνας οἰκονομιστὴς τῆς ἀντίθετης πλευρᾶς (ἄρα τῆς «αὐτῆς», κατὰ τὸ νόμο τῆς ταυτότητας τῶν ἀντιθέσεων...) θὰ μπορούσε νὰ φαντασθῇ, ὅτι — ἐδῶ θὰ μιλῶν ἀλληγορικά — ὁ βρώμικος ναὸς τοῦ οἰκονομισμοῦ ἐπιστεγάζεται καὶ μὲ κάποιους ἄσπιλους ρόδακες καὶ ἀνθήματα στὰ ἀετώματά του. “Αλλά, φίλοι ἀναγνώστες, κρατηθῇε στὴν κριτικὴ σας σκέψη, «μὴ ρίπτετε ἀδάμαντας τοῖς ὑσίν» — κι ἐδῶ μίλησα ἀλληγορικά...

Δίψα γιὰ τὴν ἀλήθεια ἀπλῶς καὶ ἀπλό, ἀπλούστατο «ὀρέγεσθαι τοῦ εἰδέναι», μὲ τὴ συμφυὴ πρὸς αὐτὸ εὐγενὴ ἐπιθυμία νὰ συζητήσουμε μ’ ἄλλους, νὰ διασταυρώσουμε, ἀγωνιστικὰ ἔστω, τὰ πορίσματά μας καὶ μ’ ἄλλους — χωρὶς καμμιὰ ἐπιδίωξιν ἐπιβολῆς τους, πάντοτε! — εἶναι τὸ ποιητικὸ καὶ τὸ τελικὸ αἶτιο τῆς ὑπάρξεως τοῦ «Δαυλοῦ». Δίψα γιὰ ἀριστεία, ὄχι γιὰ ἀριστο-κρατία μὲ τὴν ἐκτροπὴ καὶ διάστροφιν πρακτικῆς μορφῆς τῆς, εἶναι ἡ πεμπτοσύνη τῆς συνειδήσεως τοῦ Περιδικοῦ, ὡς πνευματικοῦ ἀθλήματος — ναί, εἶναι **ἄθλημα** στοὺς “Αγῶνες κατὰ τῆς βαρβαρότητας καὶ τοῦ ψεύδους, αὐτὸς ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ ταιριάζει. “Αθλούμεθα. Οὐδὲν ἕτερον.

Οἱ ἐπιδόσεις μας δὲν μᾶς ἐνδιαφέρουν, ὅπως δὲν ἐνδιαφέρουν ὅλους τὸς γνήσιους ἀθλητὲς. Γιατί, ἂν ἀρχίζαμε νὰ τίς καταγράφουμε, ἴσως δὲν θὰ μπορούσαμε ν’ ἀποφύγουμε αὐτά, στὰ ὁποῖα δὲν θέλουμε νὰ ὑποπέσουμε: στὸν κόμπος καὶ τὴ φυσίωση — καὶ ἐν τέλει στὴν ἐξουσιαστικότητα.

Δ.Ι.Λ.

Τὸ φάσμα σημασιῶν τοῦ «Βῆτα»

Διαπιστώσεις ἀπὸ τὴν ἔρευνα
τῶν προκλασσικῶν ἑλληνικῶν κειμένων

«Οἷον τὸ “Βῆτα” ὁρᾷς ὅτι τοῦ “ἥ” καὶ τοῦ “τ” καὶ τοῦ “α” προστεθέντων οὐδὲν ἐλύπησεν. ὥστε μὴ οὐχὶ τὴν ἐκείνου τοῦ στοιχείου φύσιν δηλῶσαι ὄλω τῷ ὀνόματι οὐ ἐβούλετο ὁ νομοθέτης». Πλάτων («Κρατύλος»).

[Τρίτη συνέχεια]

Στὴν εἰσαγωγή τοῦ β' μέρους («Δαυλός» τ. 73) ἔλεγα, ὅτι τὰ γράμματα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου εἶναι σύμβολα ἤχων καὶ εἰκόνων. Οἱ πηγές δὲ τῶν ἐρεθισμάτων αὐτῶν εἶναι ἡ φύση ἢ ἑλληνικὴ καὶ ὁ ἄνθρωπος-κάτοικος τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Ἐλεγα δὲ ἀκόμη, ὅτι τρεῖς περίοδοι ἀποτελοῦν τὸ ἱστορικὸ ὑπόβαθρο τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας: (α) ἡ περίοδος ὀνοματοποιίας, (β) ἡ τῶν Μουσείων Λόγων καὶ (γ) ἡ μετὰ τὴν Καταστροφή (ἐπὶ Δευκαλίωνος) ἐπάνοδος τῆς γλώσσας. Ἐξέτασα μέχρι στιγμῆς («Δαυλός», τεύχη 72 καὶ 73) τὰ σύμφωνα «Ρ» καὶ «Λ», ποὺ ἀνήκουν στοὺς πρώτους φθόγγους μὲ σημασίαι ποὺ σχημάτισε ὁ ἔλλοψ τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου. Συνεχίζω στὸ τεῦχος αὐτὸ τοῦ «Δαυλοῦ» τὴν ἀνάλυση καὶ ἑρμηνεία τοῦ συμφώνου «Β». Πρέπει νὰ παρατηρήσουμε ὅτι τὰ ἐξετασθέντα μέχρι στιγμῆς σύμφωνα «Ρ» καὶ «Λ» σχηματίστηκαν, γιὰ νὰ ἐκφράσουν τοὺς ἤχους τοῦ ὑγροῦ στοιχείου κατὰ τὴν κίνησή του καὶ συγκρότησαν τοὺς πυρῆνες πολλῶν λέξεων-ὀνομάτων, ποὺ στηρίχθηκαν στὶς μεταφορικὲς σημασίες τῶν φθόγγων αὐτῶν.

Πόθεν ὅμως τὸ ἡχητικὸ ἐρέθισμα τοῦ φθόγγου καὶ συμφώνου «Β»; Ποιὸν ἤχο προσπάθησε ὁ ἔλλοψ τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, ἀρχικῶς, διὰ τοῦ συμφώνου «Β» νὰ μιμηθῇ; Ἐνα ἄλλο φυσικὸ στοιχεῖο μὲ τὸ ὁποῖο συναντήθηκε ἀμέσως ὁ ἔλλοψ τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου ὑπῆρξε ὁ ἀέρας. Ὁ Πλάτων («Κρατύλος» 393ε) μᾶς λέει περὶ τοῦ «Β»: «Οἷον τὸ “Βῆτα” ὁρᾷς ὅτι τοῦ “ἥ” καὶ τοῦ “τ” καὶ τοῦ “α” προστεθέντων οὐδὲν ἐλύπησεν, ὥστε μὴ οὐχὶ τὴν ἐκείνου τοῦ στοιχείου φύσιν δηλῶσαι ὄλω τῷ ὀνόματι οὐ ἐβούλετο ὁ νομοθέτης» [= π.χ. τὸ «Βῆτα»· βλέπεις ὅτι, ἐνῶ προσετέθησαν σ' αὐτὸ τὰ γράμματα ἥ, τ, α, καθόλου δὲν ἔβλαψαν, ὥστε νὰ μὴ φανερώσει μὲ ὀλόκληρο τὸ ὄνομα τὴ φύση τοῦ στοιχείου αὐτοῦ, τὴν ὁποία ἡθελε ὁ νομοθέτης νὰ ἐκφράσει.].

Ποιὰ ὅμως εἶναι ἡ «φύσις τοῦ στοιχείου»; Καὶ πάλι ὁ Πλάτων («Κρατύλος» 326c) μᾶς λέει ὅτι ὁ παλαιὸς ἀλφάβητος δὲν εἶχε τὸ μακρὸ καὶ μεγαλογραφούμενο Η ἀλλὰ μόνο τὸ Ε. Τὸ Ε (μακρόν) εἶχε λάβει ὅμως καὶ αὐτὸ τὴν παλαιότερη θέση τοῦ δίγαμμα (F), τοῦ ὁποίου ἡ χρῆση ὑπῆρξε μεγάλη στοὺς Δωριεῖς, Ἰωνεῖς, Αἰολεῖς. Ἡχητικῶς, μὲ σχετικὴ προσέγγιση τῆς παλαιᾶς προσωδίας, τὸ σύμβολο F προφέρετο ὡς BOY ἢ OY. Τὸ στοιχεῖο Η, πρὶν παραληφθεῖ ἐκ τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου πρὸς παράστασιν τοῦ μακροῦ Ε, ἦταν ἐν χρήσει πρὸς δήλωσιν τοῦ δασέος πνεύματος, ὅπως Ηὸς ἀντὶ ὄς.

Ἦς δοῦμε ὅμως καὶ τὴ λέξη *ἀήρ*, αἰολ. *αὐήρ* καὶ δωρ. *ἀβήρ*. Παρ' Ἡσιόδῳ καὶ Ὀμήρῳ=ἀτμόςσφαιρα. Ἦταν δὲ ὁ πυκνός (*δασύς*) ὁμιχλώδης ἀήρ, τὸ κατώτερο δηλαδὴ μέρος τῆς ἀτμόςσφαιρας, κατ' ἀντίθεση πρὸς τὸν αἰθέρα, ποῦ εἶναι ὁ καθαρός ἀνώτατος ἀήρ (Ἰλ. Ξ 288 · Ε 776). Μὲ τὰ ἀνωτέρω δεδομένα διαπιστώνουμε ὅτι τὸ ἡχητικὸ ἐρέθισμα, τὸ ὁποῖο, ὅπως θὰ δοῦμε, μᾶς ἔδωσε καὶ πολλές ὀπτικές εἰκόνες, ὑπῆρξε καὶ εἶναι ὁ ἄνεμος (*ἀήρ*). Οἱ πρῶτες δὲ ἀνθρώπινες ἀνησυχίες δὲν ἦταν δυνατόν νὰ προέλθουν ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ ἀέρος, τοῦ ἐν ἀφθονία ἄλλωστε ὑπάρχοντος αὐτοῦ ἀγαθοῦ, ἀλλὰ ἐκ τοῦ κινδύνου ποῦ προκαλοῦσε τὸ βίαιο ξέσπασμα τοῦ ἀνέμου μὲ τὶς τραγικὲς συνέπειες, ποῦ συνήθως ἀκολουθοῦσαν: ξερρίζωμα δένδρων, τεράστια θαλάσσια κύματα, στρόβιλοι, ἀρπαγὲς ζώων καὶ ἀνθρώπων καὶ ἀκόμη πολλὰ ἄλλα φαινόμενα, ὅπως καταιγίδες, κεραυνοί, πυρκαγιές, πλημμύρες κ.ἄ. Ὁ φθόγγος τέλος «*BOY*», ποῦ δι' αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος κατόρθωσε νὰ μιμηθῇ τὴν «*βοή*» τοῦ βίαιου ἀνέμου καὶ νὰ λάβει μέτρα γιὰ τὴν ἔγκαιρη προστασία τῆς ομάδας καὶ τῶν ζώων του, ἐπετεύχθη, ὅπως ὅλοι ἀσφαλῶς κατανοοῦμε, διὰ τῆς ἐκπνοῆς βιαίως τοῦ ἀέρος τῶν πνευμόνων του, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκτονώσεως βαθμιαίας ἐκ τοῦ λάρυγγος μέσῳ τοῦ κάτω χείλους καὶ τῶν ὀδόντων τῆς ἄνω σιαγόνας, τῶν χειλέων συμπυκνωμένων σὲ μία σύσφιγξη ὁμοία πρὸς τὸ «Ο». Δὲν ὑπῆρξε ὅμως μόνο ὁ ἄνεμος αἴτιο τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ φθόγγου «*BO*» ἢ «*BOY*».

Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου, ποῦ ἀπὸ θηρευτῆς (*ἔλλοψ*) ἐγίνε κτηνοτρόφος (*κύκλωψ*) αἰγῶν καὶ προβάτων καὶ ἐπίσης βουκόλος (*κένταυρος*) τῶν ἐξημερωθέντων ὑπ' αὐτοῦ βοῶν (*βοῦς-οὔρος*=ἄγριος βοῦς), παρετήρησε ὅτι καὶ τὰ ζῶα, ποῦ διέτρεφε καὶ προστάτευε γιὰ νὰ ἐξασφαλίζει δι' αὐτῶν τὴν διατροφή τῆς οἰκογένειάς του, ἐξέβαλλαν φωνές, ποῦ ἡ μίμησή των τοῦ ἔδιδε πάλι ὡς ἐρέθισμα ἀκουστικὸ τὸν φθόγγο «*B*» σὲ ἀκουστικούς τόνους ὅπως *Bē* ἢ *Boū* ... μεταγραφέντα τὸν πρῶτον ὡς «*Bῆ-Bῆ*» μὲ τὴ σημασία τοῦ βελάσματος (*βληχῆς*) τῶν προβάτων καὶ τὸν δεύτερον («*Boū*») μεταπλασθέντα σὲ ὄνομα τῶν βοοειδῶν. Μιὰ ἄλλη ἐπίσης λέξι, ποῦ σχηματίσθηκε ἐκ τοῦ ἤχου ποῦ παράγουν τὰ ἔντομα, δηλαδὴ τοῦ «*βόμβ...*», εἶναι ἡ λέξι «*βόμβος*» τὰ δὲ ἔντομα ὀνομάσθηκαν «*βομβύλια*».

Γενικῶς τὸ σύμφωνο «*B*», εἴτε ὡς ἀρκτικὸ εἴτε ἐκτὸς τῶν λέξεων, τίθεται γιὰ νὰ ἐκφράσει κίνηση. Ἡ δὲ κίνηση δὲν ἔχει κατεύθυνση ἀναγκαίᾳ τώρα, ὅπως στὸ ὑγρὸ στοιχεῖο, δηλαδὴ ῥοπή πρὸς τὰ κάτω (βλ. «*Δαυλόν*», τ. 72), ἀλλὰ εἶναι κίνηση πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, ὅπως ἀκριβῶς ὁ ἄνεμος. Καὶ αὕτῃ ἡ κίνηση δύναται νὰ ἔχει ὁρμή, ἰσχύ, ποῦ φθάνει στὴν «*βία*». Τέλος καὶ ἡ κίνηση αὕτῃ ἔχει φωνή, ποῦ τὴν ὠνόμασαν «*βοήν*». Γιατὶ ὅμως ἡ λέξι «*κίνησις*» δὲν περικλείει τὸ σύμφωνο «*B*»; Ἦς δοῦμε, τί λέγει στὸν «*Κρατύλο*» ὁ Πλάτων περὶ τῆς λέξεως «*κίνησις*» [426c]: «*Πρῶτον μὲν τοίνυν τὸ “ῥῶ” ἔμοιγε φαίνεται ὡς περ ὄργανον εἶναι πάσης κινήσεως*». (Κατὰ τὴν δική μου ἄποψη τὸ «*ῥῶ*» δὲν εἶναι σύμβολο «*πάσης κινήσεως*», ἀλλὰ μόνο τοῦ ὑγροῦ στοιχείου καὶ ἔχει κατεύθυνση πάντοτε κατιοῦσα). Καὶ ὁ Πλάτων συνεχίζει: «*ἦν (κίνησιν) οὐδ' εἵπομεν δι' ὅ,τι ἔχει τοῦτο τ' οὐνομα· ἀλλὰ γὰρ δῆλον ὅτι ἴεσις βούλεται εἶναι· οὐ γὰρ (H) ἦτα ἐχρώμεθα, ἀλλὰ (E) εἶ το παλαιόν. Ἡ δὲ ἀρχὴ ἀπὸ τοῦ “κίειν” —ξενικὸν δὲ τοῦνομα— τοῦτό δ' ἐστὶν ἰέναι. Εἰ οὖν τις τὸ παλαιὸν αὐτῆς εὖροι ὄνομα εἰς τὴν ἡμετέραν φωνὴν συμβαῖνον, “ἴεσις” ἂν ὀρθῶς καλοῖτο· νῦν δὲ ἀπὸ τε τοῦ ξενικοῦ τοῦ κίειν*

Ο Ὅρκεις περιτορεύεται ἀπὸ τέσσαρες Θράκες καὶ τρυγούδα παίζοντας λύρα (ἀγγειογραφία τοῦ 450 π.Χ. περίπου). Ἡ ἐλληνικὴ παράδοση τὸν ἀναφέρει ὡς ἓνα ἐκ τῶν εὐρέτων παναρχαίων ἐλληνικῶν ἀγαθῶν. Κατὰ τὴν ἀρχαία παράδοση εὐρέτης ἀγαθῶν κατὰ τὸ ἀνώτατο πρωτοϊστορικὸ παρὰ-θὸν ὑπῆρξαν ἐπίσης ὁ Προμηθεὺς (Αἰσχύλος, ἀπ. 460), οἱ Μοῦσες (Αἰσώπος 74, I), ὁ Παλαμήδης (Στησίχοπος, ἀπ. 34, B), ὁ Αἰνός, ὁ Ἐπίγαμος, ὁ Μορσαῖος κ.ά.

καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ (H) ἦτα μεταβολῆς καὶ τῆς τοῦ (N) νῦ ἐνθέσεως “κίνησις” (ἔδει δὲ “κίεινησιν” καλεῖσθαι ἢ εἶσιν)». [= Γιὰ τὴν ὁποία μάλιστα (κίνησιν) τίποτα δὲν εἶπαμε, γιατί τῆς δόθηκε δηλαδὴ τὸ ὄνομα αὐτό. Εἶναι φανερό ὅμως, ὅτι θέλει νὰ εἰπεῖ ἴεσιν ἀπὸ τὸ ἰέναι (πορεύομαι). Διότι δὲν χρησιμοποιοῦσαμε (ἐννοεῖ στοὺς πανάρχαιους χρόνους) Ἡ ἀλλὰ Ε παλαιά. Τὸ πρῶτο συνθετικὸ τῆς (κίνησις) εἶναι τὸ «κίειν», πὺ εἶναι ξενικὴ λέξη...

(Παρέκβαση: Τὸ «κίω» συναντᾶται στοὺς ἐπικοὺς ποιητὲς καὶ στὸν Ὅμηρο. Ἐὰν δὲ δεχθοῦμε ὅτι εἶναι ξενόφερτη λέξη, πὺ ἐνσωματώθηκε στὸ ἐλληνικὸ λεξιλόγιο ὡς «κίω», τότε αὐτὸ ἐπεβεβαιώνει τὴ θέση μου, ὅτι στὴν περίοδο τὴν ἀπὸ Δευκαλίωνος καὶ μετὰ ἢ εἴσοδος καὶ ἄλλων ξενικῶν λέξεων στὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα δημιουργεῖ προβλήματα στὸν ἔλεγχο τῆς ὀρθότητος τῶν ὀνομάτων. Ὁ προβληματισμὸς μάλιστα αὐτὸς φθάνει μέχρι τοῦ σημείου νὰ τίθεται ἀπὸ τὸν Πλάτωνα τὸ ἐρώτημα: «Τὰ πρῶτα ὀνόματα οἱ θεοὶ ἔθεσαν καὶ γι’ αὐτὸ ὀρθῶς ἔχουν; Ἀρα σ’ ἐμᾶς αὐτὸς ὁ λόγος εἶναι κράτιστος; Ἡ ἐκεῖνος (ὁ λόγος), ὅτι δηλαδὴ τὰ ἔχομε ἀπὸ κάποιους βαρβάρους παραλάβει καὶ ὅτι εἶναι ἀρχαιότεροι οἱ βάρβαροι ἀπὸ ἐμᾶς; Ἡ ὅτι ἔνεκα τῆς πολυκαιρίας ἔχουν ὑποστῇ τροποποιήσεις καὶ εἶναι ἀδύνατο σ’ ἐμᾶς νὰ τὰ ἐξετάσουμε ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὰ βαρβαρικά; Διότι ὅλα αὐτὰ θὰ ἦσαν ὑπεκφυγές, καὶ δὴ πολὺ θεμιτές, γιὰ ἐκεῖνον πὺ δὲν θέλει νὰ παραδεχθῇ ὅτι τὰ πρῶτα ὀνόματα ὀρθὰ ἔχουν καθορισθεῖ. Καὶ ὅμως, ἂν κανεὶς δὲν γνωρίζει κατὰ κάποιο τρόπο τὴν ὀρθότητα τῶν πρώτων ὀνομάτων, εἶναι ἀδύνατο, νομίζω, νὰ γνωρίζει καὶ τὴν ὀρθότητα τῶν παραγῶγων, πὺ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξηγοῦνται ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ πρῶτα, περὶ τῶν ὀπίων δὲν γνωρίζει τίποτε κανεὶς» —. «Κρατύλος» 425 d καὶ 426 α,β. Αὐτὰ λέγει ὁ Πλάτων, καὶ συνεχίζει — Τέλος παρεκβύσεως):

«τὸ “κίειν” εἶναι ξενικὸ - σημαίνει δὲ αὐτὸ πορεύομαι. Ἄν λοιπὸν κανεὶς ἠθελε εὔρει τὸ παλαιὸ τῆς ὀνομα στὴ δική μας γλῶσσα, “ἴεσις” ὀρθὰ θὰ ὀνομαζόταν. Τώρα ὅμως καὶ ἀπὸ τὸ ξενικὸ “κίω” καὶ μετὰ τὴν μεταβολὴ τοῦ Ε σὲ Η καὶ μετὰ τὴν πρόσληψη τοῦ Ν “κίνησις” ἔχει ὀνομασθῇ (ἔπρεπε δὲ κανονικὰ “κίεινησις” ἢ “εἶσις” νὰ λέγεται)»].

Θὰ ἐπαναλάβω: «Ἐὰν λοιπὸν κανεὶς ἠθελεν εὔρει τὸ παλαιὸ ὄνομα τῆς λέξεως “κίνησις”... κ.λπ. Εἶναι φανερό ὅτι ἡ προσπάθεια προσεγγίσεως στὴν λέξη «κίνησις» ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος εἶναι, θὰ ἔλεγα, παρακινδυνευμένη ἢ ἄστοχη, ὅπως καὶ αὐτὴ σύμφωνα μετὰ τὴν ὁποία τὸ «ῥῶ» ἐκφράζει «*παῖσαν κίνησιν*». Στὸν Ὅμηρο ὅμως ὑπάρχει καὶ ἄλλη λέξη πὺ περικλείει καὶ αὐτὴ τὴν ἐννοια «κίνησις», καὶ μάλιστα πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, χωρὶς βεβαίως νὰ ἔχει κατὰ τὸν σχηματισμὸ τῆς συμπεριλάβει τὸ γράμμα Ρ ἢ τὸ γράμμα Κ· εἶναι ἡ λέξη «*βαίνω*», μετὰ τὴν ὁποία καὶ θὰ ξεκινήσω τίς ἀναλύσεις λέξεων ἐκ τοῦ λήμματος «*Β*». Μετὰ αὐτὴ τὴν ἐρμηνευτικὴν θέση καὶ ἔχοντας ἤδη τὴν γεύση τῶν συμφῶνων «*Ρ*» καὶ «*Λ*» ὡς ἐπίσης καὶ ὅσων ἄλλων γραμμάτων ἐνδεικτικῶς μόνο ἀνέφερα τὰ ὑποκρυπτόμενα σ’ αὐτὰ νόημα, προχωρῶ στὴν ἐξέταση τῶν λέξεων πὺ περιέχουν τὸ «*Β*» ἢ ὡς ἀρκτικὸ ἢ ἐντὸς αὐτῶν.

Β, β, «ΒΗΤΑ»

Ἀρχίζω ἀμέσως τὴν ἀνάλυση λέξεων, πὺ, ὅπως ἀνέφερα, προέρχονται ἐκ

τῶν λέξεων ποὺ χρησιμοποιήθηκαν ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου καὶ Ἡσιόδου καὶ εἶναι πρωτογενεῖς, ὄχι παράγωγες.

Βαίνω: κατὰ τὸ Λεξικὸ πάντοτε τῶν H. Liddell καὶ R. Scott ἔχει τὶς σημασίες: Εἶμαι ἐν τινι τόπῳ, ἀπέρχομαι, ἔρχομαι, προχωρῶ, ἀνεβαίνω. Ἐκ τῆς αὐτῆς ρίζας «BA-» οἱ λέξεις: *βαδίζω* = πορεύομαι, εἰσβαίνω, προβαίνω ἐναντίον τινός, καταλαμβάνω· *βάσις* = βῆμα, βάδισις, ρυθμικὴ ἢ μετρικὴ κίνησις, τὸ δι' οὗ τις πατεῖ, τὸ ἐφ' οὗ τις βαίνει ἢ ἵσταται, τὸ βάθρον, ὑπόβαθρον, θεμέλιον, κρηπίς, θέσις, στάσις, σταθερότης, στασιμότης· *βάσκι* = χαίνω, χάσκω, ἔλα-πήγαινε· *βέβαιος* = στέρεος, σταθερός· *βηλός* = κατώφλι· *βέβηλος* = ὃν ἐπιτρέπεται νὰ πατήσῃ τις· *βωμός* = πᾶν ὑψωμένον ἔδαφος, βάθρον· *βιβάζω* = ἐγείρω, ἀναβιβάζω τὸ ἄρρεν ἐπὶ τὸ θῆλυ.

Παρ' Ὀμήρῳ τὸ συναντοῦμε ὡς τρίτο ἐνικό: «βῆ» (Ἰλ., B 665): «Πολὺν δ' ὄγε λαὸν ἀγείρας βῆ φεύγων ἐπὶ πόντον», μετὰ τὴν σημασίαν τοῦ κινεῖσθαι φεύγοντας πρὸς τὸν πόντον. Ἐπίσης στὸν ὑπερσυντέλικον «ἐβεβήκειν» (Ἰλ., Λ 296): «Αὐτὸς δ' ἐν πρώτοισι μέγα φρονέων ἐβεβήκει», μετὰ τὴν σημασίαν τοῦ ῥίπτομαι στὴ μάχη. Ὁ Ὀμηρὸς μάλιστα προσθέτει: «ἴσος ἀέλλῃ», δηλαδὴ ὁμοῖος μετὰ τὴ θύελλα ποὺ προκαλεῖ ὁ ἄνεμος. Τὸ συναντοῦμε ἐν συνθέσει μετὰ τὸ «ὑπέρ» στὸν στίχο Ἰλ. I 501, ὡς «ὑπερβῆῃ» μετὰ τὴν σημασίαν τῆς ὑπερβασίας τῶν ὄρκων κ.λπ.

Ἡ λέξις *βαίνω*, ὅπως θὰ διαπιστώσουμε, ἀποτελεῖ λέξη-κλειδί γιὰ τὴν κατανόησιν τοῦ φθόγγου «B». Ὁ ἄνθρωπος ἕλλωψ τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου πρέπει νὰ ἀντελήφθῃ λόγῳ τῆς μορφολογίας τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν ἀνέμων, ποὺ ἡ ὁρμὴ τους ξερριζώνει ἢ ἔσπαγε τὰ πεῦκα, γι' αὐτὸ καὶ «πιτυοκάμπτην» ἀργότερα ὠνόμασαν τὸν ἄνεμο, ὅτι αἰτία τῆς κινήσεως εἶναι ἡ βούλησις (B) καὶ ἡ βία (B). Καὶ στίς δύο περιπτώσεις ὁ ἄνθρωπος ἐγκατέλειπε (-A) τὴ θέσιν στὴν ὁποία ἵστατο ἢ κατοικοῦσε ἢ ἀκόμη τὴν περιοχὴ τὴν ὁποία ἐνέμετο (N= *ναίω*, κατοικῶ· *νομή* = περιοχὴ στὴν ὁποία βόσκω τὸ ποίμνιό μου ἢ ὁ ἀγρὸς τὸν ὁποῖον καλλιερῶ), καὶ ἀπομακρύνετο αὐτῆς ἢ διὰ τῆς θελήσεώς του ἢ βιαίως. Ἀπὸ τὶς σημασίες τοῦ «βαίνω» καὶ τῶν παραγῶγων διαπιστώνουμε τὴν ὀρθὴ ἐρμηνείαν τῶν συμβόλων:

B: (κινεῖσθαι διὰ τῆς βουλήσεώς μου ἢ κατόπιν βίας καὶ βεβαίως) δύναμαι νὰ γίνω ὄργανο βίας.

A (ἀφαιρετικόν): ἐδῶ ἔχει τὴν σημασίαν τῆς μεταβολῆς τῆς θέσεως τὴν ὁποία κατέχει τὸ ὄν.

Γ' = ἰδίως (αὐτὴ δὲ ἢ ὑπόδειξις τονίζεται) ἀπὸ τῆς θέσεως τῆς κατοικίας του.

N= (ναίω, κατοικῶ, νομὴ κ.λπ.).

Βάδην (βαίνω) = βῆμα πρὸς βῆμα. Παρ' Ὀμήρῳ μετὰ τὴν σημασίαν τῆς πτώσεως τοῦ ῥυθμοῦ τῆς ἱκανότητος τοῦ ἀνθρώπου νὰ πολεμᾷ λόγῳ τῆς κοπώσεως, δηλαδὴ τοῦ ὀρίου ἀντοχῆς του. Λέγει ὁ (Ἰλ. N 512, 516): «Οὐ γὰρ ἔτ' ἐμπεδα γυῖα ποδῶν ἦν ὀρμηθέντι οὔτε γὰρ ἐπαῖξαι μεθ' ἐόν βέλος οὔτ' ἀλέασθαι. Τοῦ δὲ βάδην ἀπίοντος ἀκόντισε δουρὶ φαεινῷ Διὶ φοβός» κ.λπ. [= Γιατὶ δὲν ἔστεκαν πιά σταθερὰ τὰ πόδια του, ὥστε νὰ κἀν ἐπίθεσιν, νὰ τρέξῃ πίσω ἀπ' τὸ βλῆμα του οὔτε βεβαίως νὰ ἀποφύγῃ κάποιο ἄλλο... Γι' αὐτό, ὅπως ἄρχισε νὰ κἀν βήματα πρὸς τὰ πίσω, τοῦ ῥιξε μετὰ τὸ λαμπερὸ κοντάρι ὁ Διὶ φοβός...] Ἡ ὁρμὴ τῆς μάχης ποὺ περιέκλειε καὶ *βίαν* καὶ *βοήν* (καὶ βεβαίως κίνησιν) (B) ἀνακόπτεται ἀπὸ κόπωση, καὶ τότε ὁ πολεμιστὴς στερούμενος συνεχῶς (-A) τῶν δυνάμεών του (Δ) ἀ-

σφαλῶς ἀρχίζει νά κινεῖται βῆμα πρὸς βῆμα, δηλαδή ἀργά πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν.

Βάζω (ἐκ τῆς ρίζης *BAΓ-*, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν *βέ-βαγ-μαι*, *βάξις*= ὄνομα, λόγος ἰδίως προφορικός, ἐντεῦθεν καὶ τὸ *βα-βά-ζω*): *Βα-βά-ζω*: ἀναδιπλασιασμός ἀντὶ *βάζω*. Κατὰ Ἡσύχιον *βάβαξ*= ὁ φλύαρος· *βάβακοι* ἐπίσης οἱ βάτραχοι. Ἡ λέξις, εἶναι, φανερόν ἐστι ἀνήκει στὴν περίοδο τῆς ὀνοματοποιίας. Ὁ Ὅμηρος σχηματίζει δι' αὐτῆς φράσεις ὅπως «ὅς τις ἐπίσταιτο ἤσι φρεσὶν ἄρτια βάζειν» (ἐδῶ μὲ τὴ σημασία τοῦ «λέγει τὰ σωστά»); ἢ, στὴν Ὀδ. Δ 837: «κακὸν δ' ἀνემῶλια βά-ζειν» (μὲ τὴ σημασία «εἶναι ἄσχημο πρᾶγμα νὰ ὁμιλεῖ κανεὶς γιὰ πράγματα ἀνώφελα»). Στὸν Ἡσίοδον (*Ἔργ. καὶ Ἡμέραι*, στίχ. 186): «μέμψονται δ' ἄρα τοὺς χαλεποὺς βάζοντες ἔπεισι» μὲ τὴ σημασία «λοιδοροῦν (τοὺς γονεῖς τους) φαφλατίζοντας λόγια ἀδιάντροπα».

Στὴ λέξις ἐπομένως αὐτὴ διακρίνουμε ὅτι ἡ σημασία τῆς «ὁμιλῶ», «λέγω» προῆλθε ἀπὸ τὸ ἡχητικὸ ἐρέθισμα, τὸ κόασμα τῶν βατράχων, ποὺ παρομοιάσθηκε μὲ τὴν ὁμιλίαν τῶν βαρβάρων. *Βάρβαροι* δὲ ἐλέγοντο οἱ κατὰ τὴν φωνή (γλῶσσαν) διαφέροντες τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Ὅμηρος ἀποκαλεῖ τοὺς Κᾶρες «*βαρβαροφώνους*» (*Ἰλ.* Β 867). Ἡ δὲ λέξις ἐγίνε ἀργότερα συνώνυμη τοῦ ἀμαθῆς, ἀγροῖκος. Οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσαν καὶ ἑαυτοὺς βαρβάρους μέχρι τῶν χρόνων καθ' οὓς ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ φιλολογία μεταφυτεύθηκε στὴ Ῥώμη. *Βαρβαροστομία* δὲ ἐλέγετο ὁ τρόπος τοῦ ὁμιλεῖν καὶ προφέρειν.

Βαθύς, εἶα (ἰων. *βαθέα*)=βαθύς ἢ ὑψηλὸς κατὰ τὴν θέσιν τοῦ θεωροῦντος. Ὁ Ὅμηρος λέγει (*Ἰλ.* Ε 142): «*αὐτὰρ ὃ ἐμμεμάως βαθέης ἐξάλλεται αὐλῆς*» [= καὶ μετὰ ἀμέσως (ὅπως ὁ λέων) μαινόμενος μ' ἓνα ἄλμα πήδηξε ἔξω ἀπὸ τὸ ὑψηλὸ τεῖχος τῆς αὐλῆς (στὸ ἰσχυρῶς δηλαδή προστατευόμενο μέρος, ὅπου ἐκλείνοντο ὑπὸ τοῦ ποιμένου οἱ «εἰρόποκοι οἶες», τὰ πυκνόμαλλα πρόβατα)]. *Βάσσων, ονος* εἶναι ὁ ὄωρ. τύπος τῆς λέξεως *βαθύς* στὸν συγκριτικὸ βαθμὸ. Ἐκ τῆς ρίζης *BAΘ-* παράγονται καὶ οἱ λέξεις *βάθος, βένθος, βυθός, βυσσός*. Καὶ ἄλλες ὅμως σημασίες εἶχε ἡ λέξις «*βαθύς*». Ὁ Ὅμηρος (*Ἰλ.* Φ 7) δι' αὐτῆς ἐκφράζει καὶ τὴ σύσταση: π.χ. πυκνὸς ἐπὶ ὁμίχλῃς: «*ἡέρα δ' Ἥρη πίτνα πρόσθε βαθεῖαν ἐρυκέμεν*». [= Τὸν ἀέρα δὲ ἡ Ἥρα ξάπλωσε μπροστά τους ὡς πυκνὴ ὁμίχλη]. Σὲ ἄλλο στίχο (*Ἰλ.* Ε 587) προσδιορίζει τὴν ἔκτασιν πρὸς τὰ κάτω: «*τύχε γὰρ ῥ' ἀμάθοιο βαθείης*» [=διότι εἶχε χωθεῖ (ἡ κεφαλὴ του καὶ οἱ ὦμοι του) μέσα στὴ βαθειὰ ἄμμο]. Ἐπίσης διὰ τῆς λέξεως «*βαθύς*» καὶ ὁ ἰσχυρὸς, σφοδρὸς, π.χ. «*βαθείη λαίλαπι*» [*Ἰλ.* Λ 306: μὲ σφοδρὴ ἀνεμοθύελλα]. Σ' ἄλλο στίχο, μὲ τὴ σημασίαν τοῦ συνετός: «*φρὴν βαθεῖα*» [*Ἰλ.* Τ. 125].

Καὶ στὴ λέξι αὐτὴ ἡ ρίζα *BAΘ*—ἐκφράζει κίνηση πρὸς πᾶσαν κατεύθυνση (Β), τὴν ὁποία ὅμως ὁ ἄνθρωπος λόγῳ τῆς μορφῆς καὶ συστάσεως τοῦ φυσικοῦ του περιβάλλοντος ἀδυνατεῖ (Α/στερητικό) νὰ παρακολουθήσει ὀπτικά (Θ) (ῥῆμα *θεῶμαι*). Ἀδυναμία, ὀφειλόμενη ἢ στὴν ἀπόστασιν (Υ) ἢ τὴν μεσολαβοῦσα πυκνὴ σύστασιν τοῦ χώρου ποὺ ἴσταιται καὶ ἐρευνᾷ.

Βάλλω (ρίζα *BAΛ-*): ἐκ τῆς ρίζας *BAΛ*-παράγονται ὡσαύτως οἱ λέξεις: *βέλος*= πᾶν τὸ βαλλόμενο βλήμα, ἰδίως βέλος, ἀκόντιο, κεραυνός· *βελόνη*= πᾶσα ὀξεῖα αἰχμή· *βολή*= τὸ ρίψιμο ἢ τὸ χτύπημα βλήματος πολεμικοῦ· *βόλος*= τὸ ρίψιμο τοῦ «πεζόβολου», τοῦ δικτύου τοῦ ἐξακοντιζομένου διὰ τῶν χειρῶν· *βολίς*= βλή-

260-250 π.Χ.
ἐπισεισυρμένη γραφή

240-210 π.Χ.
ἐπισεισυρμένη γραφή

180-110 π.Χ.
ἐπισεισυρμένη γραφή

α' αἰ. μ.Χ.
ἐπισεισυρμένη γραφή

β' αἰ. μ.Χ.
ἐπισεισυρμένη γραφή

γ' αἰ. μ.Χ.
ἐπισεισυρμένη γραφή

302-355 μ.Χ.
ἐπισεισυρμένη γραφή

487 μ.Χ.
ἐπισεισυρμένη γραφή

ζ' αἰ. μ.Χ.
ἐπισεισυρμένη γραφή

ἐκ βομβυκίνου κώδικος
(ιγ'-ιδ' αἰ.)

ἐκ κώδικος γραφέντος
ὕπὸ Μιχαήλου Κοντελέοντος
(1650 μ.Χ.)

σύγχρονα
καλλιγραφικά

μα, ἀκόντιο. Εἶναι μεγάλη παρ' Ὀμήρῳ ἡ χρήση τοῦ ῥήματος *βάλλω*. Ἐδῶ θὰ περιοριστῶ σὲ ἐλάχιστα παραδείγματα ἐξ ἐκάστης σημασίας:

1. Μὲ τὴ σημασίᾳ τοῦ ῥίπτω καὶ κτυπῶ δι' αὐτοῦ: «ὅς δέ κεν ὑμέων βλημένος ἡέ τυπείς θάνατον καὶ πότιμον ἐπισπῇ τεθνάτω» [Ἰλ. Ο 495: κι ὅποιος ἐξ ὑμῶν δεχθῇ βλῆμα ἐχθρικό ἢ χτύπημα ἀπὸ κοντά, στὸν θάνατο θὰ φθάσει καὶ στὸ τέλος τοῦ πεπρωμένου του, ὥς πεθάνει· -δὲν εἶναι ἀνάρμοστο σ' αὐτὸν νὰ πεθάνει ὑπερασπίζοντας τὴν πατρίδα του].
2. Ἐπὶ πραγμάτων: «Αἰεὶ δ' ἠνίοχον κονίης ραθάμιγγες ἔβαλλον» [Ἰλ. Ψ 502: Καὶ διαρκῶς τὸν ἀμαξηλάτη τῆς σκόνης οἱ κόκκοι τὸν κτυποῦσαν]· ἢ «Ἴππων μ' ὠκυπόδων ἀμφὶ κτύπος οὐατα βάλλει» [Ἰλ. Κ 535: τῶν γοργοπόδαρων ἀλόγων ὁ χτύπος καὶ τὰ δυὸ τ' αὐτιά μου προσβάλλει].
3. Γενικῶς ἐπὶ παντός βαλλομένου πράγματος: «εἰς ἅλα λύματ' ἔβαλλον» [Ἰλ. Α 314: στὴ θάλασσα ἔχυναν ἢ πετοῦσαν τίς βρωμιές τους]· ἢ «Καὶ τὰ μὲν ἐν πυρὶ βάλλε παλύνας ἀλφίτου ἀκτῆ...» [Ἰλ. Ξ 429: καὶ αὐτὰ τὰ ἔρριχνε πάνω στὴ φωτιά πασπαλίζοντάς τα μὲ κριθάλειρο] κ.ἄ.
4. Μὲ τὴ σημασίᾳ τοῦ «ἀφίνω τι νὰ πέσῃ», π.χ. «ἐτέρωσε κάρη βάλεν» [Ἰλ. Θ. 306: ἔγειρε πρὸς τὸ ἄλλο μέρος τὸ κεφάλι]· ἢ «βαλέειν τ' ἀπὸ δάκρυ παρειῶν» [Ἰλ. Δ 198: καὶ νὰ τρέξουν ἀπὸ τὰ μάγουλα τὰ δάκρυα].
5. Μὲ τὴ σημασίᾳ τοῦ κατευθύνω, π.χ. «ταρβήσας δ' ἐτέρωσε βάλ' ὄμματα, μὴ θεὸς εἴη» [Ἰλ. Π 179: πλήρης τρόμου κατεύθυνε πρὸς τὸ ἄλλο μέρος τὸ βλέμμα του, μήπως ἦταν κάποιος θεός].
6. Ἐπὶ ζώων μὲ τὴ σημασίᾳ ὠθῶ πρὸς τὸ ἐμπρός, π.χ. «τοὺς σοὺς (ἵππους) πρόσθε βάλων» [Ἰλ. Ψ 572: τοὺς δικούς σου ἵππους μπρὸς (στοὺς δικούς μου) ὠθησες].
7. Ἐπὶ χαλαρώτερης ἐννοίας, ὅπως θέτω, τοποθετῶ μὲ κάποια βεβαίως σπουδὴ, π.χ. «τῷ μὲν ἄρα δειλῷ βαλέτην ἐν χερσὶν ἐταίρων» [Ἰλ. Ε 574: ἀπέθεσαν τοὺς δύο ἄτυχους (πολεμιστές) στὰ χέρια τῶν συντρόφων τους]· ἢ «ἀλλ' ἐκέλευσα θοῶς καλλιτρίχα μῆλα πολλ' ἐν νηϊ βαλόντας ἐπιπλεῖν ἀλμυρὸν ὕδωρ» [Ἰλ. Οδύς. Ι 470: Καὶ τοὺς προέτρεψα γρήγορα νὰ ἀνεβάσουν καὶ νὰ τοποθετήσουν τὰ πολλὰ ὁμορφόμαλλα πρόβατα στὸ καράβι καὶ νὰ κινηθοῦν πλέοντας στὸ ἀλμυρὸ νερὸ τῆς θάλασσας]. Ἐπίσης μὲ τὴ σημασίᾳ «βάλλω ὀλόγυρα», π.χ. «Ἦβη δ' ἀμφ' ὀχέεσσι θοῶς βάλε καμπύλα κύκλα...» [Ἰλ. Ε 722: Καὶ ἡ Ἦβη εὐθὺς πέρασε στοῦ σιδερένιου ἄξονα τίς δύο ἄκρες τοὺς στρογγυλοὺς τροχοὺς].
8. Μὲ τίς σημασίες ἐπίσης τοῦ πίπτω, ῥίπτομαι, π.χ. «ποταμὸς Μινυήιος εἰς ἅλα βάλλων» [Ἰλ. Α 722: ὁ ποταμὸς Μινυήιος ποὺ χύνεται στὴ θάλασσα]· ἢ τοῦ θέτω κάτι εἰς τι τῶν ἐμῶν, π.χ. «ὥς ἐνὶ θυμῷ βάλλεαι» [Ἰλ. Υ 196: γιὰ νὰ τὰ βάλεις στὴν καρδιά σου] κ.ἄ.

Ἐξ ὅλων αὐτῶν τῶν σημασιῶν, ποὺ ἀναφέρονται στὸ ῥῆμα *βάλλω* (ρίζα *ΒΑΛ-*) καὶ ἀνήκουν στὰ Ὀμηρικά ἔπη, διαπιστώνουμε ὅτι πράγματι τὸ ἀρκτικό γράμμα καὶ σύμφωνο «Β» ἐτέθη, γιὰ νὰ ἐκφράσει ἄλλοτε τὴν «βούλησιν» καὶ ἄλλοτε τὴν «βίαν» ὥς αἰτίες τῶν κινήσεων αὐτῶν. Ἐν συνεχείᾳ ἡ συμμετοχὴ τοῦ συμφώνου «Λ» ἔχει ἐδῶ τὴ γενικώτερη σημασίᾳ τοῦ ἔλλογου ὄντος. Διότι οὐδὲν ἄλλο ζῶο ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ ῥίπτει, νὰ ἐξακοντίζει τι ἢ ἐναντίον τινός (βέλος) ἢ πρὸς πραγματοποιήσιν κάποιου ἔργου (βόλος= πεζόβολο). Εἰδικῶς ὅμως γιὰ τὸ ῥῆμα «βάλλω» ἡ ρίζα *ΒΑΛ-* μᾶς δίδει τὴ βασικὴ εἰκόνα ἐνὸς ἀνθρώπου ποὺ ἐξακοντί-

ζει κάτι, τὸ ὁποῖο ἔχει καὶ ἦχο (βοήν) καὶ βιαία εἶναι ἡ κίνησή του (τοῦ ἐξακοντιζομένου) ἐκ τῆς θέσεώς του, τῆς ἀρχικῆς, ὡς βλήμα ἢ στρεφόμενο ἐναντίον τινὸς πρὸς ὃν κατευθύνεται καὶ εἶναι δυνατόν νὰ βληθεῖ διὰ τοῦ βλήματος, νὰ τοῦ ἀλλάξει θέση ἢ κατάσταση. Ἐπίσης τὸ φωνῆεν «Α» ἐδῶ εἶναι ἐπιτατικό, ἐπιτεῖνον τῇ δυνάμει τῶν δύο ἐν συνθέσει συμφώνων. Τέλος ἡ χρησιμοποίηση τοῦ «ΒΑΛ-» καὶ σὲ φυσικὰ φαινόμενα, ὅπως π.χ. ὁ ποταμὸς «εἰς ἄλλα βάλλει» ἢ οἱ κόκκοι τῆς σκόνης «ἐβαλλον» τὸν ἀμαξηλάτη, ἐπιβεβαιώνει τὴν χρησιμοποίηση τῆς λέξεως καὶ γιὰ τὴν ἔκφραση παρομοίων φαινομένων, ἡχητικῶν καὶ ὀπτικῶν, στὰ ὁποῖα ὁμως δὲν εἶναι μὲν ὑπεύθυνο τώρα τὸ λογικὸ ὃν ἄνθρωπος ἀλλὰ ἡ λογικὴ τῶν φυσικῶν νόμων.

Βάπτω [ἐκ τῆς ρίζας ΒΑΦ- ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ἀορίστου βαφῆναι (βαφή) πιθ. συγγενοῦς τῆς ρίζας ΒΑΘ-βαθύς]: σημαίνει βυθίζω στὸ ὕδωρ, «βουτῶ». Στὸν Ὅμηρον τῇ λέξει τὴν ἀνευρίσκομε στὴν Ὀδύσσεια (I 392): «Ὡς δ' ὅτ' ἀνὴρ χαλκεὺς πέλεκυν μέγα ἤε σκέπαρνον ἐν ὕδατι ψυχρῷ βάπτει» [= Ὅπως ὅταν ὁ σιδερεῶς βυθίζει σὲ κρύο νερὸ μεγάλο τσεκούρι εἴτε σκεπάρνι, γιὰ νὰ σκληρύνει]. Ἡ σημασία τοῦ βυθίζω ἐντὸς ὕδατος, τὴν ὁποία ἐκφράζει ἡ λέξις «βάπτω», μᾶς ἐπιτρέπει τὴ βοηθητικὴ χρῆσις τοῦ «Θ» ἀντὶ τοῦ «Φ» καὶ τὴ δυνατότητα νὰ ἀνατρέξουμε στὴν ἐρμηνεία τῆς λέξεως «βαθύς». Ἡ χρῆσις βεβαίως τοῦ ὕδατος ὡς μέσου «βαφῆς» τοῦ σιδήρου, δηλαδὴ τῆς σκληρύνσεως αὐτοῦ, μᾶς ὁδηγεῖ στὸ σχηματισμὸ ἀρχικῶς τῆς εἰκόνας τοῦ «βαύνου» ἢ τοῦ κλιβάνου ἢ καμίνου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐτοποθετεῖτο ἡ ἐσχάρη ἢ ἡ κλίνη τῶν μετάλλων (κλί-βανος) καὶ ἐπ' αὐτῆς ὁ πρὸς βαφὴν σίδηρος. Γιὰ νὰ γίνῃ ὁμως αὕτῃ ἡ «βαφή», ἔπρεπε πρῶτα νὰ πυρακτωθεῖ ὁ σίδηρος δι' ἰσχυρὰς πνοῆς ἀέρος, ποὺ ἐξασφαλιζέτο διὰ τῶν φυσερῶν (φύσσα= φυσερό): μετὰ ἐγένετο ἡ διὰ κτυπημάτων (τύπτω= κτυπῶ) κατεργασία αὐτοῦ, ὥστε νὰ πάρει τὴν ἐπιθυμητὴ μορφή, καὶ μετὰ βυθιζόταν στὸ ὕδωρ, γιὰ ν' ἀποκτήσῃ σκληρότητα. Ἡ ἐργασία ἐπομένως αὕτῃ τῆς βαφῆς τῶν μετάλλων ὑπὸ τοῦ τεχνίτου χειρώνακτος, τοῦ σιδηρουργοῦ, ὁ ὁποῖος ἀποκαλεῖτο καὶ «βάνανσος», ξεκινοῦσε ἀπὸ τὴ βίαιη μεταβολὴ τῆς ἀκατέργαστης ὕλης (Β) διὰ τῆς συμβολῆς (Α) τῆς πυρᾶς, ἀλλὰ ἐνίσχυμένης διὰ τεχνικῆς πνοῆς ἀέρος (Π ἢ Φ), ἀκολουθοῦσε ἡ τεχνικὴ κατεργασία (Τ) καὶ τέλος ἡ βαφή ἐντὸς ὕδατος. Γιὰ ὅσους μποροῦν νὰ φανταστοῦν τι συμβαίνει, ὅταν ὁ πυρακτωμένος σίδηρος βυθιστεῖ στὸ νερό, τότε πράγματι ὁ αἰμὸς ποὺ ὑψώνεται πάνω ἀπὸ τὸν κάδο δὲν ἐπιτρέπει στὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴ θέση τοῦ θεωροῦντος νὰ θεᾶται (Θ) τὰ συμβαίνοντα ἐντὸς τοῦ βάθους αὐτοῦ.

Βάρβαρος: Ὁ Ὅμηρος ἀποκαλεῖ τοὺς Κᾶρες «βαρβαροφώνους» (Ἰλ. Β 867). Τῇ λέξει αὕτῃ, ποὺ εἶναι ὀνοματοποιημένη, ἔχω ἤδη ἔμμεσα ἀναπτύξει μαζὺ μὲ τὴ λέξι «βάζω» (βαβάζω). Στὴν λέξει αὕτῃ ἡ προσθήκη τοῦ «Ρ», δηλαδὴ τῆς ῥοῆς (ἐδῶ τῶν «ρήμάτων» καὶ ῥῆμα= λόγος, λέξις, φράσις), μᾶς ἀποκαλύπτει ὅτι: ἡ βαρβαρότης δηλαδὴ ἡ σχέση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς αὐτήν, ἦταν ὑπόθεσις καθαρὰ λόγου. Οἱ ἀκολουθοῦσες δὲ σημασίαις «κτηνώδης», «ἀμαθής», «ἀγροῖκος» δὲν ἀποδίδονταν σὲ ἄλλα αἰτία καὶ μάλιστα φυσικὰ, ἀλλὰ στὴ γλῶσσα, ἡ ὁποία δημιουργοῦσε τὸν πολιτισμό.

Βαρύνω (βαρύς= βαρύνω πρὸς τὰ κάτω, καταθλίβω διὰ τοῦ βάρους, καταπιέζω: «Εἶματα γὰρ ῥ' ἐβάρυνε, τὰ οἱ πόρε διὰ Καλυψώ» [Ὀδύσ. Ε 321: Διότι τὸν βά-

ραιναν τὰ ροῦχα πού τοῦ εἶχε δώσει ἡ ἀπὸ εὐγενῶν καταγομένη Καλυψώ]· ἡ «*λάθρη γυῖα βαρύνεται*» [᾽Ιλ. Τ 165: ἀλλὰ ἄξαφνα βαριά τοῦ γίνονται τὰ μέλη (ἐννοεῖ τοῦ μαχητοῦ, ὅταν ἡ δίψα καὶ ἡ πείνα κάνουν τὰ γόνατά του νὰ τρέμουν σὰν βαδίζει)]· ἡ «*χεῖρα βαρυνθεῖς*» [᾽Ιλ. Υ 480: κατὰ τὴν χεῖρα τεθεῖς ἐκτὸς μάχης, γενόμενος ἀνίκανος].

Ἄλλὰ καὶ ἡ λέξις «*βαρύς*» καὶ οἱ ποιητ. λέξεις *Βρί*, *βριαρός*, *βρίθω*, *βριθύς*, *βρίζειν* στηρίζονται στὸν ἴδιο σχηματισμό: *Βαρύς*· ὁ ἔχων μέγα βάρος, «*χεῖρα βαρεῖαν*» [᾽Ιλ. Α 219: ἐδῶ μὲ τὴ σημασία τοῦ ἰσχυροῦ, τοῦ στιβαροῦ χειριοῦ]. Σ' ἄλλο σημεῖο (᾽Ιλ. Θ 334) μὲ τὴ σημασία τοῦ ἀβάσταχτου πόνου καὶ θλίψεως: «*βαρέα στενάχοντα*». Ἐπὶ ἧχου, ἰσχυρός, βαθύς, βαρύς [᾽Οδύσ. Ι 257: «*δεισάτων φθόγγον τε βαρύν αὐτόν τε πέλωρον*»· γιατί φοβηθήκαμε τὴν τρομερὴ του φωνὴ κι αὐτόν τὸν γίγαντα].

Καὶ στὶς δύο αὐτὲς λέξεις πού ἔχουν τὴν αὐτὴ προέλευση, καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο τὶς συνεξετάζω, ὑπάρχουν δύο κοινὰ σύμφωνα, τὸ «*Β*» καὶ τὸ «*Ρ*». Καὶ τὰ δύο τὰ ἔχουμε ἤδη ἀναλύσει. (Γιὰ τὸ «*Ρ*» βλ. «*Δαυλόν*» τ. 72). Καὶ στὴ μὲν πρώτη λέξις (-Α, Ρ), τότε μπορεῖ νὰ φθάσῃ στὸ ὕψιστο (Υ) σημεῖο ἀκινήσιας, ὅποτε παραμένει (κατοικεῖ ἡ *ναίει*) στὸ ἴδιο σημεῖο (Ν). Εἰς δὲ τὴ δευτέρῃ ἡ κίνησις, βουλευτικὴ ἢ βίαιη (Β), προστιθέμενη στὴ ροή (+Α, Ρ) αὐξάνει γενικῶς τὴν ἰσχὺ (Υ) τῶν ἐπαναλαμβανομένων (παλινδρόμων) κινήσεων, πού ἐκφράζει τὸ «*Σ*», προκειμένου ἐδῶ γιὰ ἀνθρώπινες πράξεις.

[Τὴ σημασία τοῦ συμφώνου «*Σ*» ὡς παλινδρομοῦσης κινήσεως θὰ ἐξετάσω ἀμέσως μετὰ τὸ «*Β*» στὸ ἐπόμενο τεῦχος τοῦ «*Δαυλοῦ*». Χάριν ὅμως μικρῆς ἐνημερώσεως σημειῶν ἐδῶ ὅτι ἡ λέξις π.χ. «*σεισμός*» ἔχει ἀπόλυτη σχέση μὲ τὸ «*Σ*»].

Βασιλεύς, *ἔως* (ἰων. *βασιλῆος*): «*Βᾶ*» = συντετμημένος τύπος ἀντὶ *βασιλεῦ*. «*Βαγός*» καθ' ᾽Ησύχιον *βασιλεύς* ἀντὶ «*αγός*» ἢ «*βαγός*». Ἄναξ. ἄνακτος (*Φάναξ*, ῥ. *ἀνάσσω*, ἐπ. ἀόρ. *ἄναξα*: Ἡσιόδου *Θεογον.* στίχ. 837: «*καὶ ἀθανάτοισιν ἄναξεν*») = κύριος, δεσπότης, κυρίαρχος, ἄρχων, κυβερνῶν. Στὴν λέξι «*ἄναξ*» προστίθεται ὡς ἀρκτικό γράμμα τὸ σύμβολο F (δίγαμμα), λείψανο τῆς πανάρχαιας γραφῆς, ὅπως σημειώνεται στὴν Κνωσὸ καὶ Φαιστὸ (τὸ ὁποῖο βεβαίως καὶ δὲν παρέλαβαν οἱ Φοῖνικες, γιὰ νὰ μὴ λησμονοῦμε καὶ τοὺς Φοινικιστές!). Πρέπει ἐπομένως νὰ δεχθοῦμε, ὅτι, ἂν καὶ οἱ δύο λέξεις ἀπεδόθησαν κατὰ τὶς περιόδους τῶν μεταγραφῶν σὲ διάφορο τρόπο γραφῆς, ἐντούτοις ἡ προσωδία αὐτῶν λίγο διέφερε. Τὸ F (δίγαμμα) προφέρετο φωνητικῶς ὡς Βαῦ ἢ ὡς Βα(ου). Ἔχουμε ἐπομένως τὸ σύμφωνο «*Β*» ἢ τὸ φθόγγο «*Β*» ὡς ἀρκτικό γράμμα καὶ στὶς δύο λέξεις.

Ἡ πιθανότερη ἐκδοχὴ εἶναι ὅτι ὁ ἀρχηγός, ἡγέτης, ὁ «*βαγός*» (καθ' ᾽Ησύχιον), κατὰ τὴν πρώτην περίοδο τῶν ἐλλόπων θηρευτῶν ἢ τῶν κτηνοτρόφων Κυκλάπων διεκρίνετο γιὰ τὸ θάρρος του, γιὰ τὴν ὁρμὴ του (θοός ὡς ὁ ἄνεμος), γιὰ τὴν βροντώδη φωνή του, γιὰ τὴν εὐφυΐα του καὶ ἀσφαλῶς γιὰ τὴν δίκαιη διανομή, τὴν ἀνάλογη τῆς ἱκανότητος προσφορᾶς τῶν μελῶν τῆς ομάδας, στὰ μέλη. πρᾶγμα πού ἐξασφάλιζε τὴν ἰσχὺ τῆς στὸ περιβάλλον τῆς. Ἡ παρουσία τοῦ ἐπομένως στὴν ομάδα τῆς ἔδιδε τὴν πεποίθησις ὅτι ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ ἐπιζῇ ἀντιπαρερχόμενη τοὺς κινδύνους πού τὴν περιέβαλλαν (ἐσωτερικοὺς-ἐξωτερικοὺς).

Ἄς δοῦμε τώρα τὶς λέξεις «*βασιλεύς*» καὶ «*ἄναξ*» στὶς σημασίες πού ἔλαβαν παρ' ᾽Ησιόδου καὶ ᾽Ομήρου. Στὴ *Θεογονίᾳ* καὶ τὶς δύο λέξεις τὶς συναντοῦμε στὸ

στίχο 883, ὅπου οἱ νικητὲς τῶν ἐξουσιαστῶν Τιτάνων *«μάκαρες θεοί»* παρότρυναν τὸν *εὐρύνοον* Δία νὰ ἀναλάβει αὐτὸς τὴν ἀνώτατη ἀρχὴ μεταξὺ τῶν κοινῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν θεῶν-βασιλέων, τοὺς ὁποίους, ὁ Ἡσίοδος στὸ *Ἔργα καὶ Ἡμέραι*, στίχ. 123, ἀποκαλεῖ *«ἐσθλοὺς, ἐπιχθονίους, φύλακας θνητῶν ἀνθρώπων, πλουτοδότας»*· *«καὶ τοῦτο γέρας βασιλῆιον ἔσχον»*· καὶ νὰ μοιράσει αὐτὸς (ὁ Ζεὺς) τὶς τιμὲς (*«διεδάσατο τιμάς»*), κατὰ τὴν κρίση του δὲ νὰ τιμωρηθοῦν οἱ Τιτάνες. Ὁ τίτλος ἐπομένως τοῦ βασιλέως ὑπόκειτο σὲ ἔλεγχο. Ὁ μόνος δὲ ποὺ παρέμενε ἀνεξέλεγκτος γιὰ τὶς πράξεις του ἦταν ὁ *«ἄνα»*, ὁ πρῶτος μεταξὺ τῶν βασιλέων, ὁ Ζεὺς. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ στὸ στίχο 883 συναντοῦμε καὶ τὶς δύο λέξεις: *«ᾧ τρυγον (λέγει ὁ στίχος) βασιλευμένῃ ἡδὲ ἀνάσσειν»*, δηλ. παρότρυναν νὰ γίνει ὁ Ζεὺς ἡ ἀνώτατη ἀρχὴ τῶν βασιλέων.

Στὸν Ὅμηρο παρατηροῦμε τὴν ἐξαφάνιση τῶν θεσμῶν, μετὰ τὴν ἐπὶ Δευκαλίωνος σημειωθεῖσα καταστροφή τοῦ μεγάλου πολιτισμοῦ καὶ ἐπομένως καὶ τῶν διαδικασιῶν ποὺ ἀκολουθοῦντο γιὰ τὴν ἐπιλογὴ τῶν ἀρίστων στὸ βασιλικὸ ἀξίωμα. Παρατηροῦμε ἐπίσης ὅτι οἱ τίτλοι τόσο τοῦ βασιλέως ὅσο καὶ τοῦ ἀνακτος ὑφίστανται κάποιο διασुरμό! Τὸ ῥῆμα *«ἀνάσσω»* χρησιμοποιεῖται τώρα μὲ τὴν σημασίαν τοῦ κυριαρχῶ χάρη στὶς ὑλικὲς δυνάμεις ποὺ διαθέτω, καὶ χαρακτηρίζει τὴν ἐξουσία, τὴν ἐπὶ βολὴ δηλαδὴ τῆς βίας. Λέγει π.χ. ὁ Ἀγαμέμνων περὶ τοῦ Ἀχιλλέως (Ἰλ. Α 286-289): *«Ἄλλ' ὃ δ' ἀνὴρ ἐθέλει περὶ πάντων ἔμμεναι ἄλλων, πάντων μὲν κρατεῖν ἐθέλει, πάντεσσι δ' ἀνάσσειν/πᾶσι δὲ σημαίνειν, ἅ τι ν' οὐ πείσεσθαι οἶώ»*. [= Ἀλλ' αὐτὸς ἐδῶ ὁ ἄνδρας θέλει ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους νὰ εἶναι πιὸ ψηλά, θέλει ὅλους νᾶχει στὴν ἐξουσία του, ὅλους νὰ κυβερνᾷ, σ' ὅλους νὰ δίνει προσταγές, γιὰ πράγματα ποὺ κανένας, νομίζω, δὲν θὰ πεισθεῖ].

Ἡ μικρὴ αὐτὴ ἱστορικὴ ἀναφορά μου στὶς λέξεις *«βασιλεύς»* καὶ *«ἄναξ»* σκοπὸν ἔχει νὰ θεμελιώσῃ τὸ αἷτιο τοῦ σχηματισμοῦ αὐτῶν τῶν λέξεων μὲ τὰ γράμματα ποὺ ὁ ὀνοματοθέτης χρησιμοποίησε γι' αὐτὲς (Μουσεῖα: Βλ. «Δαυλόν», τ. 72). Στὴν ἱστορικὴ λοιπὸν πορεία τοῦ ἡγέτου, τοῦ ἐξέχοντος, ἡ ὁποία ξεκίνησε κάποτε ἀπ' τὴν πρώτη ἀνθρώπινη ὁμάδα, τὴν οἰκογένεια τῶν ἐλλόπων θηρευτῶν καὶ τὴν «κώμη» τῶν ὁμογάλακτων, ὅπως λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, τῶν κτηνοτρόφων Κυκλώπων, ὁ ἰσχυρὸς καὶ βίαιος ὡς ὁ ἄνεμος, ὁ *«θοός»*, ὁ τρέπων σὲ ἄτακτη φυγὴ διὰ τοῦ θάρρους του, τῆς ὀρμῆς του καὶ τῆς βροντώδους φωνῆς του τόσο τὰ σαρκοβόρα ζῶα ὅσο καὶ τοὺς «ξένους» ποὺ ἀπειλοῦσαν τὴν ὑπαρξὴ τῆς οἰκογένειας ἀλλὰ καὶ τῆς περιουσίας του, ὀνομάσθηκε *«βᾶ»* (ὁ ἰσχυρὸς ἄνεμος). Αὐτὸς ὁ *«βᾶ»* μὲ τὴν ἀπόδο τοῦ χρόνου συμπλήρωσε τὴ μορφή (ῥυθμό) τῆς παρουσίας του, ὡς ἐξέχοντος, διὰ τῆς σωφροσύνης, ἡ ὁποία παλινδρομοῦσα (Σ) διαρκῶς στὴν ἐξέταση τῶν συμβάντων, παλαιῶν καὶ νέων, (*«τὰ τ' ἐόντα πρὸ τ' ἐόντα»*) διὰ τῆς ἰδίας (Ι) αὐτοῦ λογικῆς (Λ) καὶ τοῦ νόμου (Ν) μεταμορφώθηκε σὲ *«βασιλέα»* καὶ *«ἄνακτα»*.

Ἀνέφερα ποῖα ὑπῆρξε κατὰ τὴ γνώμη μου ἡ διαφορὰ τῶν δύο ὀνομάτων. Ὁ βασιλεὺς ἔχει ὡς ὄργανο διοικήσεως τὴν *«Λογικὴν»* ὁ ἄναξ, ὡς ἀνεξέλεγκτος, στηρίζεται στὸν *«νόμον»* καὶ ἔχει ὡς ὄργανο διοικήσεως τὴν *«Νέμεσιν»*. Ἡ *Νέμεσις* παρουσιάζεται ὡς θεὰ ποὺ ταπεινῶνε τὸν ὑπερόπτη, καταρρίπτουσα ἐκ τῆς ἀρχῆς τὸν ἐν μεγάλας ἡδοναῖς τρυφῶντα καὶ τέλος ἐπιβλέπουσα τὴν ἐναρμόνιση τοῦ ἀνθρώπινου γίνεσθαι πρὸς τὸ κοινωνικὸ καὶ οἰκουμενικὸ γίνεσθαι. Γιὰ τοὺς λόγους δὲ αὐτοὺς καὶ τιμωρὸς τῶν μεγάλων κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἐγκλημάτων ὑπῆρξε.

Βῆσσα, δωρ. *βᾶσσα* (πιθανῶς ὡς τὸ *βυσσός* = βυθός, ἐκ τῆς αὐτῆς ρίζας *ΒΑΘ* ἐν λ. *βαθύς*): στὸν Ὅμηρο κατὰ τὸ πλεῖστον μὲ αὐτὴ τὴ σημασία, π.χ. (Ἰλ. Γ 34): «οὐρεὸς ἐν βήσση» [=σὲ σύνδενδρα φαράγγια]: ἢ (Ἰλ. Σ 588): «ἐν καλῇ βήσση» [=σὲ ὁμορφὴ κοιλάδα]: ἢ (Ὀδ. Τ 435): «οἱ δ' ἐς βήσαν ἱκανὸν ἐπακτῆρες» [=καὶ ἐκεῖνοι μπῆκαν σ' ἓνα φαράγγι ἀκολουθώντας τὰ κυνηγετικὰ τοὺς σκυλιά]. Ἐπίσης στὸν Ἡσίοδο (*Ἔργ. καὶ Ἡμ.*, στίχ. 389): «οἱ τ' ἄγχεα βησσηέντα πόντου κυμαίνοντος ἀπόπροθι, πίονα χῶρον ναίωσιν» [=καὶ αὐτοὶ ποὺ κατοικοῦν μακριὰ ἀπὸ τὸν κυματῶδη πόντο σὲ κοιλάδες δρυμῶδεις] μὲ τὴ ξεκαθαρισμένη σημασία διὰ τῆς προσθήκης τῆς λέξεως «ἄγκος», δηλαδὴ καμπύλο ἢ κοῖλο. Ἡ λέξις αὕτη ἔχει τὸ σύμφωνο «Β» καὶ τὸ σύμφωνο «Σ» διπλό. Ἡ ἐρμηνεία τοῦ συμφώνου «Β», ὡς τοῦ ἤχου τοῦ ἀνέμου τοῦ πνέοντος, μᾶς εἶναι ἤδη γνωστή. Ὁ ἄνεμος αὐτὸς κάνει τὰ δένδρα νὰ παλινδρομοῦν (Σ) καὶ νὰ ἐκπέμπουν ἤχο συριστικό (Σ), ποὺ δημιουργεῖ ποικίλες συγκινήσεις (τὸ Α ἐδῶ: ἐπιφώνημα).

Βία, ἰων. *βίη* = σωματικὴ ἰσχὺς, ρώμη, δύναμη ἀλλὰ καὶ πράξις βίας, ἐφαρμογὴ βίας, βίαιος τρόπος.

Στὴν ἀρχὴ τῆς ἀναλύσεως καὶ ἐρμηνείας τοῦ συμφώνου «Β» ἀνέπτυξα τὴν προέλευση τοῦ φθόγγου αὐτοῦ καὶ ἔλεγα ὅτι οἱ ἀνθρώπινες ἀνησυχίες προήρχοντο ἐκ τοῦ κινδύνου ποὺ προκαλοῦσε τὸ βίαιο ξέσπασμα τοῦ ἀνέμου. Καὶ συνέχιζα λέγοντας ὅτι γενικῶς τὸ σύμφωνο «Β» ἢ ὡς ἀρκτικό ἢ ἐντὸς τῶν λέξεων ἐκφράζει κίνηση πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν περιέχουσα, ἰσχύ, ποὺ εἶναι δυνατόν νὰ φθάσῃ στὴ βία.

Στὴ *Θεογονίᾳ*, στίχ. 385, ἡ *Βία* καὶ τὸ *Κράτος*, ὅπως καὶ ὁ *Ζῆλος* καὶ ἡ *Νίκη*, εἶναι τέκνα τῆς Στυγός, ἡ ὁποία ἔλαβε μέρος μαζί μὲ τὰ τέκνα τῆς στὸν πόλεμο ἐναντίον τῶν Τιτάνων καὶ βεβαίως στὴν πλευρὰ τοῦ Διός. Ἐπειδὴ δὲ αὕτη (ἡ Στύξ) ἐτάχθη πρώτη ἐξ ὅλων στὸ πλευρὸ τοῦ Διός, ὁ Ζεὺς τὴν τίμησε, καὶ ὁ ὄρκος ποὺ δόθηκε ἀπὸ τοὺς συμμάχους τοῦ Διὸς ἔγινε στὸ ὄνομά της. «Αὐτὴν μὲν γὰρ ἔθηκε θεῶν μέγαν ἔμμεναι ὄρκον» (στίχ. 400). Ἐκ τῶν στίχων αὐτῶν τῆς *Θεογονίας* ἀποκαλύπτουμε ὅτι ἡ σωματικὴ ρώμη (*Βία*), ἡ ἰσχύς, δύναμη (*Κράτος*), ἡ εὐγενὴς ἀμιλλα (*Ζῆλος*) καὶ ἡ ἐν ἀγῶνι ὑπερίσχυση (*Νίκη*) ὀφείλουν ν' ἀκολουθοῦν τὸν εὐρύνοον Δία, ποὺ ἐξέχει τῶν ἄλλων κατὰ τὸ πνεῦμα [*«ἴδμεν, ὅ τοι περὶ μὲν πραπίδες, περὶ δ' ἐστὶ νόημα ἀλητῆρ δ' ἀθανάτοισιν»* (στίχ. 656-57)] στὴ διοίκηση τῶν λαῶν.

Σήμερα βεβαίως εἶναι σ' ὅλους γνωστὸ ὅτι τὰ τέκνα τῆς Στυγός ὑπηρετοῦν τοὺς ἐπανεμφανισθέντες Τιτᾶνες, τοὺς ἐξουσιαστὲς τοῦ σήμερα, καὶ δυστυχῶς δὲν ὑπάρχει κανένας «κανὼν» ὡς μέτρο-κριτήριον αὐτῆς τῆς ἐκτροπῆς, ὅπως ὑπῆρχε στὰ πανάρχαια χρόνια ὁ «Διὸς λόγος». Διὰ τῆς ἐκτροπῆς ὅμως αὐτῆς ἐφθάσε σήμερα ἡ Βία νὰ εἶναι μορφὴ καταπίεσης, τὸ Κράτος μανδύας ἐξουσιαστικός, ὁ Ζῆλος φθόνος, ζυλοτυπία καὶ ἡ Νίκη ἐπιβράβευση τῶν «ἀθλίων» τοῦ περιβάλλοντος τῶν Τιτάνων.

Ἔτσι στὴ λέξη «*Βία*», γιὰ νὰ τὴν ἐρμηνεύσουμε ὀρθὰ διὰ τῶν συμβόλων-γραμμάτων ποὺ τὴν συνθέτουν, πρέπει νὰ δεχθοῦμε ὅτι τὸ ἀρκτικό σύμφωνο «Β», ἐνῶ στὴ φύση δύναται νὰ φθάνῃ στὴ μεταβολὴ τῆς φυσικῆς τάξεως*, στὸ ἔλλογο ὃν ἄνθρωπος ἢ φυσικὴ τοῦ ἰσχύς (ρώμη-λόγος) ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει πρέπει νὰ γί-

* Τὸ σύμφωνο «Β» εἶναι ἡ *βία* τῆς μὴ ἐλλόγου Φύσεως.

νεται ὄργανο ἀλόγου μεταβολῆς τῆς κοινωνικῆς τάξεως. "Ἄς δοῦμε τώρα τίς σημασίες πού ἔχει ἡ λέξις παρ' Ὀμήρῳ.

Στὴν *Ἰλιάδα* (B 658) ὁ Τληπόλεμος, «*δουρικλυτός*», δηλαδή φημισμένος στὶς μάχες γιὰ τὰ χτυπήματα πού κατέφερε μὲ τὸ δόρυ, ἦταν τέκνο τῆς Ἀστυόχειας ἀπὸ τὴν ἔνδοξη γενιὰ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἡρακλῆ: «*Ἡρακλέους ἡύς*» (ἡύς = καλὸς καὶ γενναῖος: στίχ. 653). Στὸ στίχο αὐτὸ ἡ λέξις «*βίη*» ἢ *βία* ὡς συνδεόμενη μὲ τὴ μεγάλη μορφή τοῦ ἥρωος περικλείει καὶ τὰ δύο στοιχεῖα (τοῦ «*ἡύς*»): καλὸς καὶ γενναῖος. Σ' ἄλλο στίχο τῆς *Ἰλιάδας* (Γ 45: «*ἀλλ' οὐκ ἔστι βίη φρεσὶν οὐδέ τις ἀλκή*») ἡ λέξις «*βίη*» ἐκφράζει τὴ βούληση, πού εἶναι στοιχεῖο τῆς φρενός. «*Φρήν*» δὲ σημαίνει καὶ τὴν καρδιά στὴν κοιλότητα τῆς θωρακικῆς ὡς ἔδραν τῶν παθῶν καὶ συναισθημάτων καὶ τὸ Νοῦ ὡς ἔδραν τῆς διανοίας. Καὶ ἐδῶ ἐπίσης ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι ἡ «*βία*» ἐκφράζεται ὡς βούληση δι' ἔργων (B), τῶν ὁποίων τὸ ἰδιαίτερο (I) χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι ἐπισύρουν τὸν ἀνθρώπινο θαυμασμό (A). Ἡ λέξις «*βίη*», ἡ ὁποία συνδέεται μὲ τὰ ὀνόματα πολλῶν ἡρώων («*βίη Ἑτεοκλείη*» ἢ «*βίη Ἰφικλείη*» ἢ «*βίη Διομήδεος*» κ.ἄ.), τὰ ὁποῖα ἀνευρίσκομε στὸν Ὀμηρο, μᾶς ἐπιβεβαιώνει ὅτι ὁ ἀνθρώπινος θαυμασμός εἶναι ἡ ἐπιβράβευση τῶν ἔργων τοῦ ἥρωος. Αὐτὴ ἡ ἐπιβράβευση τῶν πράξεων τοῦ ἥρωος ὑποδηλώνει, ἀντιστρόφως, τὴν τιθάσευση τῆς βουλήσεώς του σὲ πράξεις θαυμαστές. Αὐτὸ τελικῶς σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὡς ἔλλογο ὄν ὀφείλει νὰ περιορίζει τὴ θέλησή του ἐντὸς τοῦ χώρου τοῦ κοινωνικοῦ γίνεσθαι, ὁπότε καὶ δὲν σημειώνεται ἡ ἐκτροπὴ τῆς φυσικῆς του ἰσχύος (ῥώμης-λόγου) σὲ *βίαν*, πολὺ χειρότερη καὶ αὐτῆς τῆς ἀλόγου, πού ἡ φύση μερικὲς φορὲς προκαλεῖ.

Βιάζω (μεταγενέστερος τύπος τοῦ «*βιάω*», πού σημαίνει ἀναγκάζω, στενοχωρῶ) = Καταβάλλω διὰ δυνάμεως. Πιέζω βαρέως. Διὰ βίας κάνω κάποιο δοῦλο. Βιάζω γυναῖκα. Βιά ἀναγκάζω τινὰ νὰ πράξει τι. Ἐπιτυχάνω διὰ τῆς βίας. Ἡ λέξις χρησιμοποιήθηκε παρ' Ὀμήρῳ [Ὀδύς. M297, Ἰλ. Λ 589, Ἰλ. X 229] μὲ τίς σημασίες πού ἀνέφερα. Τὰ νεώτερα στοιχεῖα πού προστίθενται στὴ σύνθεση τῆς λέξεως εἶναι τὸ «*Ζ*» καὶ τὸ «*Ω*». Καὶ τὰ δύο αὐτὰ γράμματα εἶναι σύνθετα. Τὸ μὲν «*Ζ*» ἐκ τοῦ Σ+Δ καὶ τὸ «*Ω*» ἐκ δύο Ο. Τὸ γράμμα «*Σ*» (τὴν ἀνάλυση τοῦ γράμματος «*Σ*» θὰ τὴν κάνω στὸ ἐπόμενο τεῦχος τοῦ «*Δαυλοῦ*», μετὰ τὸ σύμφωνο «*Β*») ἐκφράζει, ἔλεγα, κίνηση παλινδρομοῦσα πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, ἡ ὁποία ὁμῶς τώρα δὲν ἀνήκει στὴ φύση ἀλλὰ στὸν ἄνθρωπο (Δ) (τὸ «*Δ*» τὸ ἔχω ἀναφέρει μέχρι στιγμῆς χωρὶς τὴν ἀπαραίτητη ἀνάπτυξή του). Αὐτὴ ἡ σύνθεση παλινδρομοῦσης κινήσεως καὶ δυνάμεως ἐκφράζει τὴν ἀνθρώπινη τώρα «*ζωήν*» μὲ τὴν πολυμορφία τῆς *δυνάμεως*, ἐπομένως προερχόμενη ἀπ' τὴν ἀνθρώπινη βούληση, πού τώρα κινεῖται ἀρνητικὰ. Ἀρνηση δὲ ἴσον καταστροφὴ μέχρι θανάτου.

Βίαιος: ἰσχυρός, σφοδρός, μετὰ βίας καὶ ἀνάγκης. Καὶ αὐτὴ ἡ λέξις εἶναι Ὀμηρικὴ (Ὀδ. B 236). Ἡ ἀνάλυση ὁμῶς αὐτῆς δὲν εἶναι ἀναγκαία.

Βίος: ἡ λέξις αὐτὴ ἔχει εὐρύτατο περιεχόμενο. Ὁ Ὀμηρος χρησιμοποιεῖ τὴ λέξις «*βίος*» διαχωρίζοντάς τὴν ἀπὸ τὴ λέξις «*ζωή*», δηλαδή τὴν ἔμψυχη ὑπαρξή, δίδοντας στὸν «*βίον*» τὴν ἔννοια τοῦ τρόπου ζωῆς, πού παρατηροῦμε στὸν κοινωνικὸν ἄνθρωπο: «*ζῶεις δ' ἀγαθὸν βίον*» [Ὀδ. O 491: Περνᾷς τίς ἡμέρες τῆς ὑπάρξεώς σου ὡς ἀγαθὸς ἄνθρωπος — ἐν μέσῳ βεβαίως τῶν ἄλλων ἀνθρώπων].

Παρ' όλον ότι ο άνθρωπος ως «φύσει ζῶον πολιτικόν» χρησιμοποίησε και τις δύο λέξεις (ζωή - βίος), για να εκφράσει και την ύπαρξή του και τον τρόπο της συμπεριφοράς και δράσεώς του εντός της ομάδας των ανθρώπων, με χαλαρό όμως τρόπο ξεχωρίζοντας τις δύο έννοιες, εν τούτοις ή αρχική διάκριση της Ξμψυχής ζωής ως «ζωής» και του «τρόπου επιβιώσεως» ως «βίου» νομίζω ότι είναι αναγκαία, για να αναλύσουμε την δια γραμμάτων απόδοση της εικόνας που περιέχει ή λέξη «βίος». Ο άνθρωπος ως έλλογο όν πρέπει να άντελήφθη ότι ή κίνηση προερχόμενη (όπως στη λ. «βαίνω» άνέπτυξα) από δύο αίτιες, την βούληση και την βία, είναι το χαρακτηριστικότερο φαινόμενο της Ξμψυχου ζωής: «Κινούμαι, άρα ζω». Κινούμαι όμως δι' ιδίας δυνάμεως ή εξ ανάγκης, άρα έδω το «Β» εκφράζει και τις δύο αυτές δυνάμεις. Για να μην επαναλαμβάνω όσα έξεθεσα στη λέξη «βία», ή διαφορά έδω είναι ότι το «Β» εκφράζει το διπλό φαινόμενο της Ξμψυχής ζωής του ανθρώπου ως βούλησιν και βίαν στην πρώτη κλειστή κύκλω ομάδα (οικογένεια: Ο), που εξαπλούται όμως ως φαινόμενο σ' όλη την Οίκουμένη (Ο). Έτσι σχηματίζεται ή λέξη βίος.

Το «Β» εκφράζει βούλησιν ή βίαν, το «Ι» μάς τονίζει την παρουσία αυτών εντός της όμοιαιμης ομάδας (Ο), φαινόμενο άλλωστε οίκουμενικό. Με τον όρο όμοιαιμη ομάδα (οικογένεια) δίδω τον έλάχιστο κύκλο της άναπτύξεως μιās κοινωvίας στο μέγεθος της φυλής.

Βλάπτω: εκ της ρίζας *BLAB-* = καθιστώ κάποιον άνίκανο, κωλύω, έμποδίζω, σταματώ. Παρ' Όμηρῳ (Όδύς. Ν 22) με τη σημασία του έμποδίζω την καλή απόδοση λόγω στενότητας που επιβάλλω στο χῶρο. Έδω, θα έλεγα, για πρώτη φορά σε γραπτό κείμενο εμφανίζεται ή σημασία της στενότητας του χώρου (στενοχωρέω το ρήμα) ως αίτίας κακής αποδόσεως στην εργασία που εκτελείται εντός αυτού: «νῆα δ' έπεσσεύοντο, φέρον δ' εύήνορα χαλκόν· και τὰ μὲν εὐ κατέθηχ'· ιερὸν μένος· Ἀλκινόοιο, αὐτὸς ἰὼν διὰ νηὸς ὑπὸ ζυγά, μή τιν'· εταίρων βλάπτοι έλανόντων, ὁπότε σπερχοίαντ' έρετμοῖς» [= πρὸς το πλοῖο κουβαλῶντας τὰ καλῆς ποιότητας τεμάχια χαλκοῦ, τὰ ὁποῖα χάρη στη μεγάλη προσπάθεια του Ἀλκίνου τοποθετήθηκαν κάτω από τους πάγκους τῶν κωπηλατῶν, ὥστε νὰ μὴν έμποδίζονται οἱ κωπηλάτες, καθὼς θὰ κινούσαν με ταχύτητα τὰ κουριά]. Επίσης τη λέξη τη βρίσκουμε με τη σημασία της αποτροπῆς του σκοποῦ λόγω ζημιῶν, π.χ. «ὅτι οἱ βλάβεν ἄρματα καὶ ταχέ' ἵππων» [Όλ. Ψ 544: ότι λόγω ζημιῶν τῶν πολεμικῶν άμαξῶν και κοπώσεως τῶν ἵππων — έφθασε τελευταῖος ἀπ' όλους]. Ἀκόμη με τη σημασία του θέτω έμπόδια στο δρόμο κάποιου, π.χ. «ἀλλὰ νυ τόν γε θεοὶ βλάπτουσι κελεύθου» [Όδ. Α 195: μά, φαίνεται, οἱ θεοὶ του βάζουν έμπόδια στο δρόμο]. Επίσης με τη σημασία του παραπλανῶ τη λογική, εξαπατώ, μωραίνω, παροδηγῶ, π.χ. «τοῦ δέ τις ἀθανάτων βλάβει φρένας» [= αὐτοῦ κάποιος εκ τῶν ἀθανάτων θεῶν του κλόνισε την λογική του].

Έξ όλων τῶν άνωτέρω συνάγεται ότι ή λέξη *βλάπτω* μάς δίδει την κίνηση (Β), έλλογη όμως (Λ), ή ὁποία επιτείνει (Α') την ισχύ του κτυπήματος (ΠΤ) [= πνοή και Τ = τύπτω (κτυπῶ)]. Τις σημασίες Π και Τ θα αναλύσω σε προσεχές τεῦχος του «Δαυλοῦ».

Βοάω, βοή, δωρ. *βοά* = ισχυρή φωνή κτηνῶν, κραυγή (βουή). Δέν νομίζω ότι υπάρχει ανάγκη άναπτύξεως.

Βοῦς-οὔρος = τὸ ἄγριο βόδι τῶν ὀρέων.

Βοη-θόος = ὁ σπεύδων στὴ βοή τῆς μάχης. Δωρ. βοά. Παρ' Ὀμήρῳ (Ἰλ. P 448): «Ὡς ἔφατ' Ἀλκιμέδων δὲ βοηθὸν ἄρμ' ἐπορούσας/καρπαλίμως» κ.λπ. [= αὐτὰ ὡς εἶπε ὁ Ἀλκιμέδων, πήδησε ἐπάνω στὸ ἐπικουρία ταχύτατη προσκομίζον πολεμικὸ ἄρμα καὶ γρήγορα κ.λπ.]. Ἡ λέξη αὕτη εἶναι σύνθετη ἀπὸ τὸ βοή καὶ θόος. Ἐχομε δηλαδὴ δύο γνωστὰ μας πλέον σύμφωνα, τὸν φθόγγο «B» καὶ τὸ «Θ», πού, ὅταν θὰ τὸ ἀναπτύξω, θὰ δοῦμε τὸν ἡχητικὸ τοῦ σχηματισμό, πού ἔχει, ὅπως θὰ διαπιστώσουμε, ἄμεση σχέση με τὴν ταχύτητα τὴν ἀνθρώπινη (ῥῆμα βοηθέω).

Βοιωτία [ἡ χώρα ἢ κληθεῖσα οὕτως ἐκ τῶν «νομῶν» (κάμπων) ἃς ἔχει πρὸς βόσκησιν βοῶν], λέγει τὸ Λεξικὸν Liddell-Scott: Τὸ ὄνομα τῆς Βοιωτίας τὸ συναντοῦμε καὶ στὸν Ὀμηρὸ καὶ στὰς Ἠοίας τοῦ Ἡσιόδου (ἀπ. 132 ἢ 57 ἐλληνικῶν ἐκδόσεων). Ἡ ἀνάπτυξη τῶν γραμμάτων-συμβόλων μᾶς ὁδηγεῖ στὴν ἀποδοχὴ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ Λεξικοῦ. Δὲν θὰ προχωρήσω σὲ περαιτέρω ἀνάλυση, διότι θὰ ἔπρεπε νὰ ἀνατρέξουμε στὴν πανάρχαια ἱστορία, ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως, σ' αὐτήν, τῶν «Πελασγῶν». Πάντως πρέπει νὰ ὑπάρχει σχέση τοῦ ὀνόματος αὐτῆς μετὰ τὴν λίμνη Βοιβήδα [πού ἴσως ἡ σημερινὴ Κάρλα εἶναι τὸ διασωθὲν τμῆμα τῆς, ἢ ὁποία κατὰ τὸν Ἡρόδοτο κάλυπτε ὁλόκληρη τὴ Θεσσαλία (θέσιν-άλος)]: ἢ μετὰ τὸ «Βοῖον» ἢ «Βοῖον» ὄρος (Γράμμος), πού ἀνήκει στὴν ὄροσειρὰ τῆς Πίνδου, γιὰ τὴν ὁποία μίλησα στὴν εἰσαγωγὴ μου («Δαυλός» τ. 72) καὶ ἢ ὁποία (Πίνδος) ὑπῆρξε ἡ κοιτὶς τῶν Ἑλλόπων, δηλαδὴ τῶν πανάρχαιων κατοίκων τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου.

Βομβέω (βόμβος) = κάμνω ἢ χον βομβοῦντα· βομβύλια: ἔντομα βομβοῦντα, μέλισσες. Παρ' Ὀμήρῳ ἐπὶ πιπτόντων ἀντικειμένων, π.χ. «αὐλῶπις τρυφάλεια χαμαὶ βόμβησε πεσοῦσα» [Ἰλ. N 530: ἡ περικεφαλαία ἢ λοξόφθαλμη μετὰ τὴ μεγάλη ἵππουρίδα πέφτοντας χάμω ἔκανε σὰν κουδούνει]· ἢ στὴν Ὀδύσεια (Θ 190): «Τὸν ῥα περιστρέψας ἦκε στιβαρῆς ἀπὸ χειρὸς/βόμβησεν δὲ λίθος» [= τὸν ὁποῖο (πέτρινο δίσκο) περιστρέψας ἐκσφενδόνισε ἀπὸ τὸ στιβαρό του χέρι καὶ ὁ δίσκος βούηξε].

Εἶναι φανερό ὅτι ἡ λέξη ἔχει στηριχθεῖ ἐντελῶς στὴ μίμηση τοῦ ἤχου καὶ οὐδὲν ἄλλο σημαίνει.

Βορέας = ὁ βόρειος ἄνεμος. Ἡ Θεογονία τὸν ἀποκαλεῖ «αἰψηροκέλευθον», δηλ. ὀρμητικῶς κινούμενον. Ὁ Ἡσιόδος στὸ «Ἔργα καὶ Ἡμέραι» (στίχ. 547-553) μᾶς δίδει μιὰ μοναδικὴ περιγραφὴ τοῦ Βοριᾶ, πού μεταξὺ τῶν ἄλλων τὸν ἀποκαλεῖ «Θρακικόν». Ὁ Ὀμηρὸς (Ὀδύσ. E 296) λέγει γι' αὐτόν: «αἰθρηγενέτης μέγα κύμα κυλίνδων» [= παγερὸς πού κυλάει πελώρια κύματα]. Στὴν Ὀδύσεια ἐπίσης (T 200) μᾶς λέει γιὰ τὸ Βοριᾶ: «ἄνεμος μέγας οὐδ' ἐπὶ γαίῃ εἶα ἴστασθαι, χαλεπὸς δὲ τις ὥρορε δαίμων» [= ἄνεμος μέγας, πού δὲν τοὺς ἄφηνε νὰ σταθοῦν οὔτε στὴ στεριά, κάποιος δὲ ἀργίλος θεὸς τὸν εἶχε ξεσηκώσει]. Γιὰ τὴ θρακικὴ προέλευση τοῦ Βοριᾶ ὁ Ἡσιόδος στὸ «Ἔργα καὶ Ἡμέραι», στίχ. 507-508, μᾶς λέει: «διὰ Θρήκης ἵπποτρόφου εὐρέϊ πόντῳ ἐμπνεύσας ὥρινεν, μέμυκε δὲ γαῖα καὶ ὕλη» [= διὰ μέσου τῆς Θράκης, πού ἐκτρέφει ἄλογα, περνᾷ καὶ στὸν εὐρὺ πό-

ντο, με όρμη πέφτει και τόν αναταράσσει και άκόμη την χέρσα γη και τὰ δάση τὰ κάνει νά μυκῶνται ὅπως τὰ βόδια].

Ἄπ' αὐτὸν τὸν βόρειο ἄνεμο γεννήθηκε ὁ φθόγγος «Β». Σ' αὐτὴ δὲ τὴ λέξη ἔχουν ἐνωθεῖ καὶ τὰ δύο στοιχεῖα τῆς φύσεως: ἄνεμος (Ἄβῆρ) καὶ ὄ(μ)βρ-ος (τὸ ὑγρὸ στοιχεῖο). Οἱ παρατηρήσεις τοὺς ὀδηγοῦσαν στὴν σύνδεση αὐτῶν τῶν στοιχείων: Ὁ μεγάλος καὶ ψυχρὸς ἄνεμος ποὺ κατέβαινε ἀπὸ τὴ Θράκη. Καὶ Θράκη ἐλέγετο ὀλόκληρη ἢ πρὸς Βορρᾶν περιοχὴ, ποὺ ἔφθανε τουλάχιστον μέχρι τὸν Δούναβι (Ἰστρον), ἔφερνε μαζί του χιόνια, βροχές, φουρτοῦνες καὶ ἔκανε τὰ δάση καὶ τὰ βουνὰ νὰ «βογγᾶνε σὰν βόδια».

Ἡ λέξη ἐπομένως *Βορέας* μποροῦσε τώρα νὰ σχηματισθεῖ ἀπὸ τὴ ΒΟ(ή) τοῦ ἀνέμου καὶ τὴ Ρ(οή) τοῦ ὑγροῦ στοιχείου (τὸ Ε σὲ ἀντικατάσταση τοῦ F, δίγαμμα) σὲ μεγάλη ἐπίταση (Α) (α-ἐπιτεῖνον τὴ δύναμη τῶν συνθέτων).

Βόσκω =τρέφω, περιποιῶμαι (ἐκ τῆς ρίζας *BOT*- οἱ λέξεις *βοτήρ, βοτόν, βοτάνη* καὶ ἐκ τοῦ *βόσκω* οἱ παράγωγοι λέξεις *βοσκή*= ἡ τροφή τῶν ζώων, *βοσκημα*= τὸ βοσκόμενον, *βοσκηματώδης*= κτηνώδης, *βόσκησις*= ἡ βοσκή, *βοσκός*. Ἡ λέξη ἀναφέρεται πολλὰς φορὲς ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου, π.χ. Ἰλ. Ο 548: «*εἰλίποδας βοῦς βόσκ'*» [= τὰ στριφτόποδα βόδια ἔβοσκε]- ἢ (Ὀδύσ. Ξ 102): «*αἰπόλια πλατέ' αἰγῶν βόσκουσι ξεῖνοί τε καὶ αὐτοῦ βώτορες ἄνδρες*» [= κοπάδια διεσπαρμένα σὲ μεγάλη ἔκταση αἰγῶν βόσκουν ξένοι καὶ δικοὶ του ποιμένες]. Ἡ λέξη μᾶς δίδει τὴν εἰκόνα τῆς κινήσεως τῶν ζώων, ποὺ ὀδηγοῦνται στὴ βοσκή τους καὶ ποὺ βελάζουν (ΒΕ) ἢ μουγγανίζουν, ὅπως ὁ *βοῦς* (μυκῶνται). Αὐτὰ τὰ δύο ἐκφράζει ὁ ἀρκτικὸς φθόγγος «ΒΟ». Τὰ ζῶα συνεχίζουν τὴν κίνηση ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, μπρὸς καὶ πίσω (Σ) καὶ ἀνασηκώνουν καὶ κατεβάζουν τὸ κεφάλι τους στὸ ἔδαφος γιὰ τὴν ἀνεύρεση τῆς τροφῆς τους, ὅπως ἀκριβῶς κάνει ὁ κόπτων (Κ) τὸ χορτάρι ἀπ' τοὺς ἀγροὺς. (Ἡ προέλευση τῆς ἔννοιας ἔχει σχέση, ὅπως θὰ δοῦμε, με τὸ «τύπτω» (κόπτω) καὶ τὸ «κτυπῶ»).

Βοτάνη =τροφή ζώων. Λέξη χρησιμοποιοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου [Ἰλ. Ν: «*ἔσπετο μῆλα ἐκ βοτάνης*» = πᾶνε τὰ πρόβατα μετὰ τὴν ἐκ τοῦ λειμῶνος τροφή τους]. Ἐδῶ ἡ ἐκ χόρτου τροφή τῶν ζώων (ΒΟ), λέγουν τὰ ἐν συνθέσει γράμματα, εἶναι δυνατόν νὰ κόπτεται σὲ μικρὰ τεμάχια (Τ) ἐκ τοῦ μέρους τῆς βοσκῆς, νομῆς (Ν), γιὰ νὰ δοθεῖ μαζεμένη (Α ἀθροιστικό) στὰ ζῶα, ὅταν λόγῳ χειμῶνος παραμένουν (*ναίουσι*) στοὺς σταύλους (Ν).

Βότρυς = ἡ σταφυλή. Προϊὸν τῆς αὐτοφυτοῦς ἀμπέλου στὸν ἐλληνικὸ χῶρο. Στὸν Ὁμηρὸ [Ὀδύσ. Ι 110] διαβάζουμε: «*ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται, πυροὶ καὶ κριθαὶ ἡδ' ἄμπελοι, αἱ τε φέρουσιν οἶνον ἐριστάφυλον*» [= χωρὶς νὰ σπαρθοῦν, χωρὶς νὰ περάσει τὸ ἀλέτρι, φυτρῶνουν ὅλα μόνα τους, σιτάρια, κριθάρια καὶ ἀμπέλια, τὰ ὁποῖα βγάζουν τὸ εὐγενικὸ κρασί]. Ὁ Ἡσίοδος τὰ σταφύλια τὰ ἀποκαλεῖ «*οἶνας*», συμπληρώνει δέ, ὅτι, ὅταν ὁ Ὠρίων καὶ ὁ Σεῖριος μεσουρανήσουν, «*τότε πάντας ἀποδρέπεν οἶκαδε βότρυς*» (Ἔργ. Ἡμ. στίχ. 611). Ἡ ἀμπέλος (*οἶνη* ἢ *φοῖνος* ἢ *βοῖνος*) καὶ ἡ σταφυλή (*βότρυς*) ὑπῆρξαν πάντοτε ἐκλεκτὴ τροφή αἰγῶν, προβάτων, βοῶν καὶ βομβυλίων (ἐντόμων), ἀλλὰ καὶ τροφή ἀνθρώπων. Ὁ ἄνθρωπος τὴν ἔφαγε καὶ ὡς καρπὸν ὄριμο καὶ ὡς σταφίδα (*ἀσταφίς*= ἀποξηραμένη σταφυλή) καὶ ὡς *στιπτὸν* (πατημένο στὴν *στάφον*: ἡ λέξη σημαίνει

καθ' Ἡσύχιον τὸν κάδο· σκαφίς δὲ παρ' Ὀμήρῳ τὸ κοῖλο, ἔσκαμμένο σκευός). Ἡ Θεογονία μᾶς λέγει τὸν τρόπο παρασκευῆς τοῦ οἴνου: «δείξαι θ' ἡελίῳ δέκα τ' ἡμέαται καὶ δέκα νύκτας, πέντε δὲ συσκιᾶσαι, ἕκτω δ' εἰς ἄγγε ἀφύσαι· δῶρα Διωνύσου πολυγηθέος» [στίχ. 612-615= ἄπλωσε στὸν ἥλιο τὰ ἐκ τοῦ τρύγου σταφύλια ἐπὶ δέκα ἡμέρες καὶ δέκα νύκτες, πέντε δὲ ἀκόμη μέρες στὴ σκιά, τὴν δὲ ἕκτη ἀφαίρεσε τὸν οἶνο ἐξ αὐτῶν (ῥ. ἀφύσσω) καὶ τοποθέτησε αὐτὸν σὲ ἄγγεια. Αὐτὰ εἶναι τὰ δῶρα τοῦ Διόνυσου τοῦ πολύχαρου].

Καὶ στὴ λέξη αὕτη τὸ ἀρκτικό σύμφωνο-φθόγγο «ΒΟ» ὑποδηλώνει τὴ βοσκή ἀρχικῶς τῶν αἰγοπροβάτων, βοῶν καὶ βομβυλίων, τὴν ὁποία ὅμως οἱ ἄνθρωποι διὰ κτυπημάτων (Τ) ἔκαναν ρέουσα (Ρ) καὶ μάλιστα τὴν καλύτερη αὐτῶν τροφή (Υ), γιὰ τοῦτο ἄλλωστε καὶ δῶρο τοῦ πολύχαρου Διόνυσου τὴν ὠνόμασαν.

Βουκολέω = βόσκαω βοῦς. Μὲ τὴ σημασία αὕτη τὴν εὐρίσκομε στὸν Ὀμηρο (Ἰλ. Φ 448): «Φοῖβε, σὺ δ' εἰλίποδας ἑλικας βοῦς βουνολέεσκες Ἰδης ἐν κνημοῖσι πολυπτύχου ὑλέεσσης» [= καὶ ἐσύ, φωτοδότῃ Ἀπόλλωνα, τὰ βόδια ποὺ συστρέφουν τὰ ὀπίσθια πόδια τοὺς ἐλικοειδῶς ἔβοσκες μέσ' στὶς κοιλάδες τῆς δασώδους καὶ πολύπτυχης Ἰδης].

Ἡ σχετικὴ βουκολικὴ εἰκόνα μᾶς ὁδηγεῖ πάλι στὸ σχηματισμὸ τῆς λέξεως. Ἡ ἀγέλη βοῶν («ΒΟΥ») ὁδηγεῖται ὑπὸ τῶν βουκόλων, τῶν ἐφίππων Κενταύρων ἢ στὴ βοσκή ἢ στὸ στ-αὐλ-ο διὰ κτ-υπημάτων (Κ: ῥ. κεντῶ, κεντρίζω) ἢ κεντρισμαίων μὲ τὶς μακριὰς ράβδους, τὶς γνωστὰς *βου-κέντρες*. Ἡ εἰκόνα τελειώνει μὲ τὴν ἐπιστροφή στὸν κύκλῳ (Ο) *στ-αὐλ-ον*, ὅπου διαμένει καὶ ἡ οἰκογένεια (Ο) καὶ ὅπου ἡ πηγὴ τοῦ νεροῦ (Λ) ἢ οἱ συνομιλίες (Λ) τῶν μελῶν.

Βουλεύω = σκέπτομαι, κρίνω, συσκέπτομαι πρὸς λήψιν μέτρων, σχεδιάζω καὶ ἐν τοῖς παθητικοῖς χρόνοις ὀρίζω ἢ ἀποφασίζω μετὰ σύσκεψιν. **Βούλομαι** = ἐπιθυμῶ, ἐθέλω. (Ἐκ τῆς ρίζας *ΒΟΛ*- ἀκόμη οἱ λέξεις «βόλομαι», «βουλή», «βούλησις» καὶ πολλὰς ἀκόμη παράγωγοι). Στὸν Ὀμηρο βρίσκομε τὶς λέξεις μὲ τὶς ἀνωτέρω σημασίες, π.χ. «τῷ γ' ὥς βουλεύσαντε διέτμαγεν» (αὐτοὶ οἱ δύο, ἀφοῦ ἔτσι συμφώνησαν, χωρίστηκαν)· ἢ (Ὀδύς. Ε 23): «οὐ γὰρ δὴ τοῦτον μὲν ἐβούλευσας νόον» [= καθόλου δὲν τὴν μελέτησες μὲ τὴ διάνοιά σου αὕτη τὴ σκέψη]· ἢ [Ἰλ. Ξ 464]: «τῷ γὰρ ῥά θεοὶ βούλευσαν ὀλεθρον» [= γιὰ φαίνεται ἐν συσκέψει οἱ θεοὶ ἀποφάσισαν τὸ θάνατό του]. Καὶ τὸ *βούλομαι* μὲ τὶς ἀκόλουθες σημασίες (Ἰλ. Ω 226): «Εἰ δέ μοι αἶσα τεθνάνεμαι παρὰ νηυσὶν Ἀχαιῶν χαλκοχιτώνων βούλομαι» [= Ἐὰν εἶναι τὸ πεπρωμένο μου νὰ σκοτωθῶ κοντὰ στὰ πλοῖα τῶν χαλκοχιτώνων Ἀχαιῶν, θὰ τὸ θελήσω]· *βούλομαι* = ἐθέλω, π.χ. (Ἰλ. Η 182): «ἐκ δ' ἔθορε κλῆρος κυνέης, ὃν ἄρ' ἤθελον αὐτοί» [= κι' ἀπὸ τὴν περικεφαλαία πετάχθηκε ὁ κλῆρος, ποὺ αὐτοὶ διακαῶς ἤθελαν]. Αὐτὰ συνοπτικῶς περὶ τῶν δύο λέξεων, τὶς ὁποῖες καὶ σκοπὶμῶς συνεξετάζω. Ἐδῶ συναντοῦμε, μὲ μεταφορικὴ σημασία, τὴν εἰκόνα τοῦ βουκόλου, ποὺ διὰ τῆς θελήσεώς του ὁδηγεῖ τὴν ἀγέλη στὴ βοσκή (νομὴν) καὶ ἐπιβίωση (ἀναπαραγωγή). Ἀλλὰ καὶ ὁ ἡγέτης τῆς οἰκογένειας καὶ ἀργότερα τῆς ομάδας πράττει τὸ ἴδιο τώρα καὶ γιὰ τὰ ζῶα καὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς *φυᾶς* (φυλῆς), ποὺ ὁδηγεῖ ὁ ἴδιος στὸ κοινωνικὸ γίγνεσθαι. Αὐτὸς *νέμει* (διανέμει) τὰ ἀγαθὰ. Αὐτὸς ὀρίζει τὴ νομὴ ἐκάστου (νόμος). Τέλος παρεμπίπτει ἡ *βούλησις* του, ποῦ, ὅπως ἀνέπτυξα στὴ λ. «βία», πρέπει νὰ ἐξελισσεται σὲ πράξεις θαυμαστὰς, ἀξιόλογες, γιὰ τὴν ἐπιβίωση τώρα τῶν ἀνθρώπων

τῆς ομάδας. Αὐτός ὡς ὑπέρτατη ὑποχρέωση ἔχει τὸν «λόγον», τὴν «λογικὴ», ἡ ὁποία ἐξετάζει τὰ συμβάντα βάσει τῶν παρελθόντων καὶ ἀποφασίζει τίς μελλοντικές κινήσεις τῶν μελῶν τῆς ομάδας. Παρελθὸν δὲ σημαίνει μνήμη, διότι ἡ λήθη τοῦ παρελθόντος ὁδηγεῖ σὲ «λάθη». Ἡ ἀνθρώπινη ἀγέλη θέλει καὶ αὐτὴ, ὅπως ἡ ἀγέλη τῶν βοῶν, τὸν ταῦρο, ὁ ὁποῖος νὰ πηγαίνει μπροστά, νὰ τὴν ὁδηγεῖ. Καὶ ἴσως αὐτὴ ἡ σχέση νὰ ἔδωσε καὶ τὴν ὀνομασία «*Ταῦρος*» στὸν πρῶτο μεταξὺ τῶν βασιλέων τῆς Κρήτης. *Μινώταυρος* ἀπεκαλεῖτο ὁ ζῶν στὰ ἀνάκτορα τῆς Κνωσοῦ «ἐννέωρος βασιλεύς» (Ὁδ. Τ 179), παρ' ὅλον ὅτι ἡ διαστροφή τῶν μύθων τὸν θέλει ἔκτρωμα, ὅπως καὶ τοὺς Κύκλωπες κτηνοτρόφους καὶ τοὺς βουκόλους Κε-νταύρους...

Ἔτσι διαπιστώνουμε ὅτι καὶ οἱ λέξεις «*βουλεύω*» καὶ «*βουλομαι*» ἔχουν ὡς ἀρχὴ τους (ἀρκτικό γράμμα) τὸν φθόγγο «ΒΟΥ», ὁ ὁποῖος ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸ «Λ», πού σημαίνει τὸ λόγο, τὴ λογικὴ ἀλλὰ καὶ τὴ λαμπρότητα καὶ λειότητα τῶν πράξεων, μᾶς ὁδηγεῖ στὸ δρόμο τῆς ἐπιβίωσης. Ἐπειδὴ δὲ τὸ γράμμα «Β» ἐκφράζει καὶ τὴν ἰσχύ, τὴ δύναμη, αὐτὴ ἡ ἰσχύς ἐντὸς τῆς ομάδας (Ο) ἐκφράζεται διὰ τῆς λογικῆς (Λ). (Ρίζα ΒΟΛ-).

Βοῦς, βοός: νέος βοῦς, βοῦς ἡ ἀγελάς, βοῦς ἄρσην (ταῦρος), βοῦς πόρτιξ (μόσχος). Λέξη τῆς ὀνοματοποιίας.

Βραδύς (ρίζα ΒΡΑΔ-): ἀντίθετο τοῦ *ταχύς* ἢ *ώκύς*. Στὸν Ὅμηρο συναντοῦμε δύο τύπους γραφῆς (Ἰλ. Ψ 310): «*ἀλλά τοι ἵπποι βάρδιστοι θεΐειν*» [= ἀλλὰ τὰ ἄλογά σου εἶναι πολὺ ὀκνά στὸ τρέξιμο]. Στὸν ἄλλο στίχο τὸ «Α» τίθεται μετὰ τὸ «ΒΡ»: «*μιοῦνος δ' εἴ πέρ τε νοήση, ἀλλὰ τε οἱ βράσσων τε νοός, λεπτή δέ τε μῆτις*» [= μόνος του ὅμως, ὅταν σκέπτεται κανεὶς, μοιάζει νὰ ἀνεμοδέρνεται σὰν ἀπὸ ἀντιμάμαλο στὴν ἀκτὴ ὁ νοῦς του καὶ πιὸ ἀχαμνὴ, ἀδύνατη εἶναι ἡ σοφία του].

Στὴν πρώτη περίπτωση τῆς λέξεως «*βαρδύς*» ἔχουμε τὴν εἰκόνα ἐνὸς ἀνθρώπου πού ἐπιδιώκει νὰ κινήθῃ ὀρμητικά, βίαια (Β), ἐμποδίζεται κατὰ κάποιον τρόπο (Α στερητικό) στὴ ροή του καὶ ἔνεκα τοῦ λόγου αὐτοῦ ἡ δύναμή του (Δ) σὲ ὑψηλὸ σημεῖο (Υ) ἀμφιταλαντεύεται (Σ) καὶ ἔτσι ἐπέρχεται βραδύτητα (ὄχι στάση). Τὴν ἐρμηνεῖα τῆς δευτέρας λέξεως «*βράσσων*», πού συμπεραίνεται στὸ Λεξικό τῶν Liddell-Scott ὅτι εἶναι παραθετικό τοῦ «*βραδύς*», τὴν ἀθετῶ. Ἡ λέξη «*βράσσων*» ἀντιθέτως πρὸς τὸ «*βαρδύς*» (ὅπως ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ λέξη καὶ ὄχι «*βαρδύς*»), ἔχει συνδέσει τὸ σύμφωνο Β μετὰ τὸ Ρ· αὐτὴ ἡ σύνδεση αὐξάνει ἤδη τὸ μέγεθος τῆς βίαιης κινήσεως, ἐπιτείνει δὲ ἀκολουθῶς διὰ τοῦ γράμματος Α τὴν παλινδρόμηση (ΣΣ) κατὰ τρόπο ἔντονο, ὡς νὰ ἦταν σεισμὸς (ῥῆμα *βράσσω*).

Βράσσω = βιαίως σείω, ρίπτω ἐπάνω, ἐκβάλλω στὴν ἀκτὴ. Τὴ λέξη αὐτὴ ἤδη ἐρμηνεύσα.

Βράχω = κροτῶ, βροντῶ, ῥοθῶ, παταγῶ, κραυγάζω ἐκ τοῦ πόνου. Ἡ λέξη Ὀμηρικὴ. Τὴν ἀνευρίσκουμε μὲ τίς ἀνωτέρω σημασίες, π.χ. (Ἰλ. Δ 420): «*δεινὸν δ' ἔβραχε χαλκὸς ἐπὶ στήθεσιν ἀνακτος*» [= φοβερὰ δὲ βροντοῦσαν τὰ χάλκινα ὄπλα στὰ στήθη τοῦ ἄρχοντος τοῦ πολέμου]· ἐπίσης (Ἰλ. Φ 387): «*Σὺν δ' ἔπεσον μεγάλῳ πατάγῳ, βράχε δ' εὐρεῖα χθών*» [= Συγκρούστηκαν αὐτοὶ μὲ πάταγο μεγάλου, καὶ βοὴ τεράστια ἀκούστηκε στὴν εὐρύτερην γῆ]· ἐπίσης στὸν στίχο Φ9:

«Ἐν δ' ἔπεςον μεγάλῳ πατάγῳ, βράχε δ' αἰπὰ ρέεθρα» [= Καί (οἱ ἄλλοι μισοὶ) βούτηξαν μὲ πάταγο, ρόθον δὲ ἄπλωνε τὸ ὀρμητικὸ ποτάμι].

Ἡ λέξις ἔχει ἀρκτικό τὸ σύμφωνο «Β», τὴν βίαιη δηλαδὴ κίνηση, ἡ ὁποία αὐξάνει ἀμέσως μὲ τὸ (Ρ) ὡς ροή, γιὰ νὰ φθάσει μέχρι ῥήγματος, χάσματος (Χ), ἐκεῖ ὅπου χτυπᾷ.

Βρέμω = παταγωδῶς ἤχῳ, ἐπὶ κύματος. Παρ' Ὀμήρῳ (Ἰλ. Α 425): «χέρσῳ ῥηγνύμενον μέγαρα βρέμει» [= στὴ ξηρὰ ξεσπάζοντας βογγάει φοβερὰ] ἢ (Ἰλ. Β 210): «ὥς ὅτε κύμα... αἰγιαλῷ μεγάλῳ βρέμεται» [= καθὼς τὸ κύμα... μουγκρίζει (ὅταν ξεσπᾷ) στὸν μεγάλο αἰγιαλὸ].

Ἡ λέξις ἔχει ἀρκτικό τὸ σύμφωνο «Β», τὴν βίαιη καὶ ἐδῶ κίνηση, ἡ ὁποία αὐξάνει τὴ ροὴ τοῦ κύματος (Ρ). Ἐδῶ ἔχουμε τὸ φωνῆεν «Ε» ἀκολουθούμενο ἀπὸ τὸν φθόγγο «Μ». Τὸ γράμμα Ε μπορεῖ νὰ ἀντικαθιστᾷ καὶ τὸ Α καὶ ἀσφαλῶς τὸ Ε. Τὸ «Ε» τονιζόμενο ἀπεικονίζει, ὡς ἐπιφώνημα, τὸ ἄλλος, τὸν πόνο ποῦ προκαλεῖ ἡ μῆνις (Μ), ἡ ὀργὴ τῶν κυμάτων, στὸν ἄνθρωπο, ποῦ εἶναι κοντὰ στὴν ἀκτὴ ἢ στὸν ναυτικό.

Βριάρεως (βριαρὸς): ἓνας ἐκ τῶν Οὐρανίωνων, ποῦ ὁμοῦ μὲ τοὺς Κόττον καὶ Γ'ύγην ἔσπευσαν σὲ βοήθεια τοῦ Διὸς στὸν πόλεμο ἐναντίον τῶν Τιτάνων. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη (ἀπόσπασμα 628) τὸ παλαιότερο ὄνομα τῶν Ἡρακλείων Στηλῶν ἦταν «Βριάρεω στηλῶν» (Ἰλ. Α 403 καὶ Θεογονία 714, 817). Βριαρὸς = ἰσχυρὸς (Ἰλ. Π 413): «ἐν κόρυθι βριαρῇ» [= στὴν τεράστιαν ἀντοχὴς περικεφαλαίᾳ].

Ἐδῶ ἡ εἰκόνα τῆς λέξεως μᾶς ἀποκαλύπτει λόγῳ τῆς συνδέσεως αὐτῆς μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Οὐρανίωτος καὶ «μεγαθύμου Ὀβριάρεως» (Θεογ., στίχ. 734) ἢ Βριάρεως (στίχ. 714), ὅτι τὸ «ΒΡ» ἐκφράζει τὴν ἰσχὺ τῆς βουλήσεως τοῦ ἀνδρός, ἰδίως (Ι) δὲ τὴ μεγάλη εὐελιξία τοῦ «Ρ», ὅπως παρατηροῦμε στὸ ὑγρὸ στοιχεῖο, τὴν προκαλοῦσαν τὸ θαυμασμὸ (Ε, Α). Εὐελιξία δὲ καὶ πλαστικότητα ἐνδεχομένως καὶ στὰ «ῥήματα» (Ρ), δηλ. τὸν λόγον.

Βρίζω = νυστάζω, ἀπρακτῶ: «Ἐνθ' οὐκ ἂν βρίζοντα ἴδοις Ἀγαμέμνονα δῖον» [= τότε δὲν θὰ μπορούσες νὰ ἰδεῖς ἀναστατασμένο τὸν θεϊκὸ Ἀγαμέμνονα: Ἰλ. Δ 223].

Ἡ λέξις «βρίζω» περιέχει καὶ ἐδῶ τὴ βούληση (Β), τὴν ῥέουσα τοῦ ἡγέτου καὶ τὴ ῥηματικὴ (διὰ τῶν λόγων ἐκδηλωνόμενη), ἡ ὁποία ὅμως, ὅπως ἰδιαίτερα μᾶς τονίζει (Ι'), μεταβάλλεται σὲ παλινδρομοῦσα (Σ) δύναμη (Δ) (ἐδῶ τὸ ΣΔ ὡς Ζ), δηλαδὴ ὡς παλιμβουλία ἢ ἀνικανότητα λήψεως καὶ ἐκδόσεως ἀποφάσεων. Ἀπραξία. Ἡ συνέχεια τοῦ στίχου ἐπιβεβαιώνει ὅτι πρόκειται περὶ παλιμβουλίας, διότι συμπληρώνει: «οὐδὲ καταπτώσονται οὐδ' οὐκ ἐθέλοντα μάχεσθαι» [= οὕτε ὅτι τὸν συνεπαίρνει φόβος οὕτε νὰ μὴ θέλει νὰ πολεμᾷ].

Βρίθω = βαρύνω, εἶμαι βαρὺς, πλήρης, κατάφορτος. Ἐπὶ ἀνθρώπων, ὑπερῖσχύω, ἐξέχω: «σταφυλαῖς βρίθουσα ἄλωή» [Ἰλ. Σ 561: ἐκ σταφυλῶν κατάφορτος ὁ ἀμπελών] ἢ (Ἰλ. Φ 385): «ἔρις πέσε βεβριθυῖα» [= ἔρις φόρτισε τὴν ἀτμόσφαιρα]. Ἐδῶ ἡ βούληση περιέχει τὴν βία (Β) ἐκδηλούμενη καὶ πάλι ὡς ῥέουσα καὶ ῥηματικὴ (Ρ), ἐδῶ ὅμως, μᾶς τονίζει ἰδιαίτερος ἡ λέξις (Ι), πρόκειται περὶ τοῦ θυμοῦ (Θ). Θυμὸς δὲ εἶναι ψυχὴ καὶ νοῦς, ποῦ ἐκφράζουν ὡς ἐνότητα τὸ «εἶναι» τῆς ἀνθρώπινης ὑπάρξεως.

Βρίμης: ἡ ἰσχὺς, ὁ ὄγκος. *Βριμάομαι* = φρυάττω ἐξ ὀργῆς. Ἐδῶ εἶναι φανερόν καὶ ὁ λόγος τῆς παρουσίας τοῦ (Μ) (μαίνομαι).

Βρόμιος = ὁ ἡχῶν, ὁ ἀντηχῶν. *Βρόμος* = Κάθε μεγάλη ταραχή, ἰσχυρὸς κρότος. *Βροντή* = Λάμψη καὶ ἰσχυρὸς κρότος. *Βριμῶ* = ἐπίθετο τῆς Ἑκάτης ἢ Περσεφόνης = ἡ ἄγρια, ἡ ὀργιζόμενη, ἡ φοβερή.

Βροτὸς = ἄνθρωπος. Πρβλ. τὶς λέξεις *ἐμ-βρ-υον* ὡς ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας πρὸ τοῦ τοκετοῦ [(᾽Οδύς. Ι 245): «καὶ ὑπ' ἐμβρυον ἦκεν ἑκάστη» = καὶ ἔβαλε κάτω ἀπὸ τὴν καθεμιὰ (γίδα καὶ προβατίνα) τὸ νεογέννητο] καὶ *βρέφος* = τὸ οὖπω γεννηθὲν ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν τῇ κοιλίᾳ ἐμβρυον [(᾽Ιλ. Ψ 266): «*Βρέφος ἡμίονον κυέουσα*» = ποὺ κυοφοροῦσε βρέφος ἡμίονον].

Ἡ λέξη-εἰκόνα μᾶς ὁμιλεῖ γιὰ τὴν βιαιότητα τῆς γεννήσεως καὶ τὴ φωνὴ τῆς ἐπιτόκου (Β), τὸ «σπάσιμο τῶν νερῶν» τοῦ τοκετοῦ (Ρ), ποὺ συμβαίνει ταυτοχρόνως μὲ τὴ διαστολὴ τοῦ στομίου (Ο) τῆς μήτρας, καὶ ἀκολουθεῖ ὁ τοκετὸς (Τ) ὑπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ *συγκεκριμένου ἀνθρώπου* [(ΟΣ) = οὗτος ὁ ἄνθρωπος].

Βρόχῳ = ῥοφῶ, καταπίνω. Παρ' Ὀμήρῳ μὲ τὴ σημασίᾳ τοῦ ἀναρροφῶ, π.χ. (᾽Οδ. Μ 240): «ἀλλ' ὅτ' ἀναβρόζειε θαλάσσης ἄλμυρόν ὕδωρ» [= ἀλλὰ ὅταν ἀναρροφοῦσε τῆς θάλασσας τ' ἄλμυρό νερό]· ἢ (᾽Οδ. Λ 586): «*τοσσάχ' ὕδωρ ἀπολέσκει ἀναβροχέν*» (= τόσες φορὲς καὶ τὸ νερὸ ἐξαφανιζόταν ρουφηγμένο ἀπ' τὴν γῆ).

Ἡ λέξη-εἰκόνα μᾶς δίδει βεβαίως τὴ βία (Β) καὶ βουερὴ ῥοή (Ρ) τοῦ νεροῦ, ποὺ ὅμως διὰ μιᾶς καταβόθρας (Ο: ὀπής) τὸ ῥέων ὕδωρ ἐχάσθη (Χ) ἐντὸς αὐτῆς (Ο, Ο = Ω). Στὸν πρῶτο στίχο ὁ Ὀμηρὸς ὁμιλεῖ γιὰ τὸ φαινόμενο τῆς Σκύλλας καὶ Χάρυβδης, στὸν δεύτερο δὲ γιὰ τὸ μαρτύριο τοῦ Ταντάλου.

Βρυχάομαι = μουγκρίζω (λέξη ὀνοματοποιίας: ᾽Οδύς. Μ 242, Ε 412, ᾽Ιλ. Ρ 264).

Βρύω = εἶμαι πλήρης, κατάμεστος, ιδίως ἐπὶ φυτῶν [᾽Ιλ. Ρ 56: «καὶ τε βρύει ἄνθει λευκῶ» = καὶ εἶναι κατάφορτος ἀπὸ λευκὰ ἄνθη].

Ἡ λέξη-εἰκόνα μᾶς δίδει μεταφορικῶς τὴν πυκνότητα. Ἡ βία (Β) ῥοή προκαλεῖ στρόβιλους ὕδατος. Οἱ στρόβιλοι ξεχειλίζουν τὰ νερά τῶν ποταμῶν. Αὐτὸ τὸ ξεχειλίσμα θέλει νὰ μᾶς δώσει μεταφορικῶς ὡς πυκνότητα τὸ «ΒΡ», γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ προσθέτει καὶ τὸ (Υ), γιὰ νὰ τονισθεῖ τὸ μέγεθος αὐτῆς τῆς πυκνότητος.

Βρώσις (βιβρώσκω) = φαγητό, τὸ τρώγειν. Στὴ *Θεογονία* (στίχ. 797) μὲ τὴν ὡς ἄνω σημασίαν: «οὐδέ ποτ' ἀμβροσίης καὶ νέκταρος ἔρχεται ἄσπον βρώσιος...». [= οὐδέποτε σ' αὐτὸν ἐπιτρέπουν στὴν ἀμβροσία καὶ στὸ νέκταρ ἐγγύτατα νὰ ἔλθει γιὰ νὰ τραφεῖ]. Καὶ στὸν Ὀμηρὸ (᾽Οδ. Ο 490): «ὅς δὴ τοι παρέχει βρώσιν τε πόσιν τε» [= ὁ ὁποῖος παρέχει σ' ἐσένα φαγητὸ καὶ πιότο]. Στὸν Ὀμηρὸ ὑπάρχει αὐτὴ ἡ διάκριση μεταξὺ βρώσεως καὶ πόσεως (τροφῆς καὶ πιότου, νεροῦ κ.λπ.).

Στὴ λέξη αὐτὴ ἔχομε τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ τρώγει καὶ πίνει ὅπως ὅλα τὰ σαρκοβόρα· καὶ βεβαίως στὴν ἐποχὴ τοῦ ἔλλοπος ἢ ὑπόθεσης τοῦ ἐξασφαλίζει τροφὴν καὶ νερὸ δὲν ἦταν ἄνευ βίας, φωνῆς (βοῆς) (Β+Ρ). Γι' αὐτὸ τὸ λό-

γο καὶ ὅλοι ἀνεξαίρετως οἱ ἄνθρωποι (Ω) κινουῦνταν διαρκῶς πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν (Σ). Ἡ ἀνθρώπινη βεβαίως συμπεριφορὰ μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου (:) μετεβλήθη κατὰ περιοχὰς καὶ ὁ ἄνθρωπος ἄρχισε νὰ παράγει ὁ ἴδιος τὴν τροφή του. Τότε καὶ ἡ λέξις ἄλλαξε: ἡ «βρωσίς» ἐγένε «ἔδος» καὶ τὸ ρῆμα «ἐσθίω». Ὁ Ὅμηρος μᾶς δίδει τὴ μεταβολὴν (Ὀδ. Ι 292): «ἦσθιε δ' ὥστε λέων ὀρεσιτρόφος» [= ἔτρωγε ὅπως τὸ λιοντάρι τὸ ὀρεσίβιο].

Βυσός = ὁ ἀρχαιότερος τύπος τοῦ βυθός = τὸ βάθος τῆς θάλασσας, ὁ πυθμὴν (Ἰλ. Ω 80). [Ἰδε τὴ λέξιν «βαθύς»].

Βύω = Στουπώνω, κλείνω τὶς ὀπές, βουλώνω (Ὀδ. Δ 134): «νήματος ἀσκητοῖο βεβυσμένον» [= ἐκ νήματος ἐπιμελῶς παρασκευασμένον πυκνῶς δὲ ὑφασμένον].

Στὴ βία (Β) ὑψώνεται ἐμπόδιο (Υ) καὶ δὲν ἐπιτρέπει νὰ περάσει τίποτα ἐκ τῶν κυκλικῶν ὁπῶν (Ο).

Βῶλος: ὄγκος χώματος. Ἡ λέξις μ' αὐτὴ τὴ σημασίαν καὶ παρ' Ὀμήρῳ (Ὀδ. Σ 374): «τετράγυον δ' εἶη. εἴκοι δ' ὑπο βῶλος ἀρότρω». Στὸ λεξικὸν (Liddell-Scott) ἡ λέξις «τετράγυος» ἐρμηνεύεται ὡς μέτρο γῆς καὶ μάλιστα ὡς μέτρο πού τὸ καθορίζει ἡ ἀνθρώπινη ἱκανότητα νὰ ἀρώσῃ τις κάποιαν ἔκτασιν ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας. Στὸ «Ἔργα καὶ Ἡμέραι» (στίχος 427) ὁ Ἡσίοδος, ὁμιλῶν γιὰ τὸν τρόπο κατασκευῆς τοῦ ἀρότρου, ἀποκαλεῖ τὸ ὑνίον (ὕνι, κοινῶς γυνὶ ἢ γενί, τὸ τριγωνικὸ σιδηροῦν ἄκρο, πού χαράζει τὴν γῆν) «γύην». Ἡ λέξις ἐπομένως «τετράγυον» εἶναι τὸ ἄροτρο μὲ τὰ τέσσερα ὑνιά καὶ ὅχι «τὸ χωράφι τεσσάρων στρεμμάτων», ὅπως ἐρμηνεύεται στὴν ἔκδοσιν τοῦ «Παύρου» (1975). Ἡ ἐρμηνεία ἐπομένως, ἐφ' ὅσον οἱ προηγούμενοι στίχοι ἀναφέρονται στὰ μεγαλόσωμα καὶ ὀρμητικὰ

Καταπληκτικό!

Στὸ περιοδικὸ «Ἱστορία» (τεῦχος Ὀκτωβρίου 1987 σελ. 43) δημοσιεύθηκε ἄρθρο περὶ γραφῆς ἐνὸς Silvano Daniele, ὁ ὁποῖος ἰσχυρίσθηκε ὅτι τὸ ἀλφάβητο τὸ ἀνεκάλυψε κάποιος ἄγνωστος (!) Φοίνικας. Συγκεκριμένα διαβάσαμε ὅτι:

«Αὐτὸ τὸ ἔργο (νὰ γίνη Ἀλφάβητο δηλαδὴ) τὸ ἀνέλαβε ἓνας μεγαλοφυῆς Φοίνικας. Γιατὶ φαίνεται πῶς στὸ «συμφωνικὸ» ἀλφάβητο (οἱ Φοίνικες, ὅπως ἄλλωστε καὶ οἱ Αἰγύπτιοι, δὲν ἔγραφαν τὰ φωνήεντα) φτάσαμε σκόπιμα, καὶ μὲ τὴν προσπάθειαν ἐνὸς μόνο ἀτόμου. Δὲν ξερούμε ποιὸς ἦταν, ἀλλὰ ἀσφαλῶς ἦταν μεγαλοφυΐα. Μερικὰ ἀπὸ τὰ σημεῖα, ἀπὸ τὰ 22 γράμματα, πού ἀποτελέσαν τὸ φοινικικὸ ἀλφάβητο (πού σχηματίσθηκε τὸν 18ο-17ο αἰῶνα π.Χ.) μοιάζουν στὴ μορφή μὲ αὐτὰ πού εἶναι γραμμένα στὰ βότσαλα τῆς Μά ντ' Ἀζίλ. Οἱ Ἕλληνες πῆραν τὸ ἀλφάβητο ἀπὸ τοὺς Φοίνικες, υἱοθέτησαν ὡς φωνητικὰ σημεῖα ὀρισμένα γράμματα, πού στὰ φοινικικὰ ὑποδήλωναν σύμφωνα πού δὲν ὑπῆρχαν στὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα, καὶ τὰ ἔκαναν φωνήεντα. Ἐπεὶτα πρόσθεσαν ἄλλα σημεῖα γιὰ τὰ λίγα φωνήεντα πού ἔλειπαν ἀκόμη».

Οὐδὲν σχόλιον γιὰ τὸν ἄγνωστο μεγαλοφυῆ Φοίνικα. Εἶναι κρίμα πάντως

χορτᾶτα βόδια, πού ἡ δύναμή τους εἶναι ἀκαταμάχητη, πρέπει νά εἶναι: «Κι ἄς ἔχει τέσσαρα γυνιά τὸ ἄροτρο, ὑποχωρεῖ καὶ σπάει τὸ χῶμα».

Ἐδῶ τὸ γράμμα (σύμφωνο «Β») ἐκφράζει τὴ δύναμη πού ἔχει ὡς ἀντίσταση τὸ χέρσο χῶμα, πού γιὰ νά σπάσει καὶ γίνει λεῖο (Λ), ἀπαιτεῖται ὁ ἔλλογος ἄνθρωπος, ὁ ὄς (Ο), ὁ ἀγρότης.

Βωμός = πᾶν ὑψωμένον ἔδαφος, ἐφ' οὗ δύναται τις νά θέσῃ τι, ὑποστήριγμα, βάθρον: (Ὁδ. Η 100) «ἐπὶ βωμῶν ἔστασαν» [= ἐπὶ (καλοχτισμένων) βάσεων εἵχανε σταθεῖ].

Καὶ ἡ λέξις αὕτη ἐκφράζει τὴ δύναμη πού ἔχει ἡ καλοχτισμένη γῆ νά ἀντιστέκεται στὴν βία. Ἡ χρῆσις δὲ αὐτοῦ τοῦ ἀναχώματος ἔχει ὡς προορισμὸ κάποια μαρτυρία (Μ), πού θέλει νά διατηρήσῃ ὁ ἄνθρωπος στὴ μνήμη του (Μ).

Βώτωρ = βοτήρ, βοσκὸς [Ἰλ. Μ 302], στὸν ὁποῖο ἀναφέρθηκα ἀναπτύσσοντας τὴ λέξις βοσκός.

Ἐκλείσα ὁλόκληρο τὸ λῆμμα «Β» καὶ νομίζω, ὅτι ὁ ἀναγνώστης, παρ' ὅλον ὅτι δὲν ἔχουμε ἀκόμη ἰδιαιτέρως ἀναπτύξει τὶς κωδικὲς ὀνομασίες πολλῶν γραμμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, θὰ ἀντελήφθῃ ὅτι οἱ ἀναλυθεῖσες λέξεις δηλώνουν διὰ τῆς φύσεως τῶν στοιχείων τὸ ὄνομα πού «ἐβούλετο ὁ νομοθέτης» νά δώσῃ, ὅπως ὁ Πλάτων στὸν «Κρατύλο» μᾶς λέγει.

19.1.1988

[Στὸ ἐπόμενο τεῦχος: Ὁ κύκλος σημασιῶν τοῦ συμφώνου «Σ»].

πού δὲν ξέρουμε, ποιὸς ἦταν. Θὰ μπορούσε ὅμως τὸ περιοδικὸ «Ἱστορία» νά μᾶς πληροφορήσῃ, ποιὸς εἶναι ὁ Silvano Daniele; Θεωροῦμε ἀναγκαῖο νά μάθουμε ποιὸς εἶναι, γιὰ νά ξέρουμε μὲ ποιὸν μιλάμε καὶ ποιὸς εἶναι αὐτὸς πού ἀσχολεῖται μὲ τὸ ἀλφάβητό μας. Πιστεύουμε, ὅτι ἡ «Ἱστορία» θὰ μᾶς ἐνημερώσει.

Ὅπως βλέπετε, ἡ ἀποπληροφόρηση συνεχίζεται. Τώρα ἐμφανίσθηκε καὶ ὁ μεγαλοφυὴς Φοῖνικας, τοῦ ὁποίου δὲν ξέρουμε τὸ ὄνομα. Πᾶνε πίσω στὸν 18ον π.Χ. αἰῶνα τὸ δῆθεν φοινικικὸ ἀλφάβητο καὶ βλέπουν τὴν ὁμοιότητα τῆς μορφῆς τῶν γραμμάτων μὲ τὰ σημεῖα στὰ βότσαλα τῆς Μά ντ' Ἀζίλ (τὴν ὁμοιότητα μορφῆς τῶν γραμμάτων μὲ τὰ σημεῖα τῆς Κρητικῆς γραφῆς δὲν τὴν βλέπουν:). Πιο κάτω χάνεται κάθε εἰρμός καὶ κάθε λογικὴ. Διότι πήραμε τὸ ἀλφάβητο, υἱοθετήσαμε ὀρισμένα γράμματα πού ἦσαν σύμφωνα καὶ τὰ κάναμε φωνήεντα, προσθέσαμε κι ἄλλα πού μᾶς λείπανε κ.τ.λ. (χάος δηλαδὴ). Σημειώστε ὁμως ἓνα πρᾶγμα. Γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῆς... «θέσεως» ὅτι τὸ ἀλφάβητο ἀνακάλυψε κάποιος Φοῖνικας (πού ἀσφαλῶς ἦταν μεγαλοφυΐα) δὲν προτείνεται οὔτε ἓνα ἐπιχείρημα οὔτε ἓνα στοιχείο οὔτε ἓνα εὔρημα οὔτε μία βιβλιογραφία. Ἀπολύτως τίποτε. Αὐτὸ λέγεται ἐπιστημονικὴ ἔρευνα:;

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ

Ἐμπρός, τολμῆστε, κ.κ. Φοινικιστές!

«Οἱ κλασσικοὶ Ἕλληνες εἶχαν μιὰ πολὺ συγκεχυμένη ἰδέα γιὰ τὸ μυκηναϊκὸ καὶ ἀπώτερο παρελθόν...». Σύμφωνα, ἂν ἡ εὐρωπαϊκὴ αὐτὴ κλασικιστικὴ «θέση» σημαίνει ὅτι ἡ φοβερὴ αἰτία ποὺ ἔλυσε ἀπότομα τὴ συνέχεια τοῦ μεγάλου πολιτισμοῦ τῶν πανάρχαιων χρόνων (αἰτία μετεωρολογικὴ — κατακλυσμός —, γεωλογικὴ — σεισμοὶ καὶ καταβυθίσεις —, κλιματολογικὴ — παγετῶνες κ.λπ. — ἢ ὅποιαδήποτε ἄλλη) κάλυψε μὲ τὴν ἀχλὺ τῆς ἀμυδρότητας τὴν ἑλληνικὴ ἱστορικὴ μνήμη. Ἀλλὰ οἱ κλασσικοὶ Ἕλληνες — γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ Ὅμηρος ἦταν «ὁ» ποιητής, οἱ μεγάλοι ἱστορικοὶ πρωταγωνιστὲς τῶν παναρχαίων χρόνων «θεοὶ» καὶ ἥρωες ἦταν ἀντικείμενο λατρείας, ἡ γλῶσσα ποὺ κληρονόμησαν ἀπ' αὐτοὺς ἦταν καύχημά τους (σὲ βαθμὸ ποὺ νὰ μὴν καταδέχωνται κατὰ κανόνα νὰ μαθαίνουν καμμιά ξένη γλῶσσα), ἡ συναίσθησή τους ὅτι ὑπερτεροῦσαν σὲ πολιτισμὸ ὅλου τοῦ βαρβαρικοῦ περιγύρου τοὺς ὡδηγοῦσε σὲ πλήρη ἀποκλεισμὸ κάθε «βρωρίας» ὅτι ἔλαβαν τὸ φῶς ἀπὸ πολιτισμοὺς τῆς Μέσης Ἀνατολῆς — δὲν εἶχαν καμμιά ἀντίληψη ἱστορικὴ παρόμοια μὲ τὴ νεώτερη εὐρωπαϊκὴ «ιδέα» περὶ τοῦ ἀπώτερου ἑλληνικοῦ παρελθόντος. «Ἰδεῶ», ποὺ στηρίζεται σὲ τέτοιες καὶ τόσες αὐθαιρεσίες καὶ διαστρεβλώσεις [ὅπως ἐκεῖνες περὶ καθόδου τῶν ἑλληνικῶν «φύλων» ἀπὸ... τὶς πεδιάδες καὶ τὶς στέπες τῆς κεντρικῆς καὶ ἀνατολικῆς Εὐρώπης, σέ... συγκε-

κριμένες χρονολογίες μάλιστα (ἂν κατῆλθαν τὰ ἑλληνικὰ φύλα τότε ποὺ ἰσχυρίζονται οἱ «δεινοὶ» τῆς ἱστορίας, πῶς οἱ Μινωῖτες, οἱ Πύλιοι, οἱ Ὀρχομένιοι κ.λπ., ποὺ ἤκμασαν σὲ ἐποχὲς προγενέστερες τῆς «καθόδου τῶν Ἑλλήνων» — κατὰ τὶς χρονολογήσεις πάντοτε τῶν ἰδίων αὐτῶν «δεινῶν» — μιλοῦσαν κι ἔγραφαν ἑλληνικά, ὅπως ἀπέδειξαν τὰ τελευταῖα ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα;...), περὶ «μητέρας-γλώσσας» τῆς... «ἰνδοευρωπαϊκῆς ὁμογλωσσίας» (μιὰ ἀπὸ τὶς θυγατέρες τῆς δῆθεν εἶναι ἀπλῶς ἡ ἑλληνικὴ...), περὶ προϋπάρξεως κατὰ χιλιετίες δῆθεν τῶν ἀνατολικῶν πολιτισμῶν] καὶ σὲ τόσα ἄλλα κατασκευάσματα τῆς ἐξουσιαστικῆς σκοπιμότητος, «ιδέα», λέγω, ποὺ στηρίζεται σὲ τέτοιες παραχαράξεις, ὥστε, ἂν οἱ κλασσικοὶ Ἕλληνες τὴν ἐπληροφοροῦντο, θὰ ἔβγαιναν ἔξω ἀπὸ τὰ ροῦχα τους...

Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι ἀδυσώπητος τιμωρὸς ἐκείνων ποὺ τὴν κακοποιοῦν. Ἀναφέρομαι στὴν καταπληκτικὴ ἔρευνα τοῦ κ. Ἡλία Λ. Τσατσόμοιρου, ποὺ μὲ μεθοδικότητα ἀλλὰ καὶ συντριπτικὴ ξεινυλίγεται στίς στῆλες τοῦ «Δαυλοῦ», καὶ σκέπτομαι — ξέρετε τί; Σκέπτομαι τοὺς φίλους μας τοὺς Φοινικιστές, αὐτοὺς, ντέ, τοὺς μεγαλοσχημονες κορυφαίους τῆς Παιδείας μας καὶ τῆς Ἐπιστήμης μας, ποὺ ὄχι μόνο ἐξακολουθοῦν νὰ διδάσκουν στοὺς ἄτυχους Ἕλληνες φοιτητὲς καὶ μαθητὲς ὅτι τὸ ἀλφάβητο εἶναι φοινικικόν, ἀλλὰ καὶ κατακεραυνῶ-

σαν, ὡς γνωστόν, τοὺς συνεργάτες τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ ὡς «ἐθνικιστές», «ἐθνοκαπήλους», «σωβινιστές», «εὐτράπελους» καὶ μὲ τόσα ἄλλα «κόσμια» καὶ «ἐπιστημονικά» λόγια, ἀπλῶς γιατί στηριζόμενοι στὰ νεώτερα ἐπιστημονικά δεδομένα ἀλλὰ καὶ στὰ πορίσματα δεκάδων ἐπιφανῶν Ἀγγλων, Γάλλων, Γερμανῶν, Ἀμερικανῶν, Ἰταλῶν ἀκόμη καὶ Βουλγάρων ἐρευνητῶν, εἴπαμε ὅτι ἡ «φοινικικὴ θεωρία» περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ ἀλφαβήτου ἔχει πιά καταρρεῦσει. Σκέπτομαι, λοιπόν, τοὺς Φοινικιστὲς καὶ ἀναρωτιέμαι, τί κάνουν τώρα, μετὰ τίς συντριπτικὲς ἀποκαλύψεις γιὰ τίς κωδικὲς σημασίες τῶν γραμμάτων τοῦ ἐλληνικοῦ ἀλφαβήτου. Βέβαια ἡ γνωστὴ «μέθοδος τῆς σιωπῆς», τὴν ὁποία μὲ πείσμα ἐφάρμοσαν ἕως τώρα, εἶναι μιὰ κάποια λύση γι' αὐτοὺς - ἀλλὰ ἕως πότε; Τί περιμένουν νὰ περισώσουν ἀπὸ τίς καταρρακωμένες «θέσεις» τους; Ποιὺς καὶ τί θὰ ἐπικαλεσθοῦν, ποιὲς «ἀποδείξεις»μποροῦν νὰ βροῦν, γιὰ νὰ ἀμφισβητήσουν μιὰ τόσο ἀτράνταχτὴ ἱστορικὴ καὶ πραγματικὴ ἐρμηνεία τῆς γενέσεως τοῦ ἀνθρωπίνου προφορικοῦ καὶ γραπτοῦ λόγου, ὅπως ἐκείνη πού παρουσιάζει καὶ θεμελιώνει πάνω σὲ χαλύβδινες βάσεις ὁ κ. Η.Λ. Τσ. στὰ δημοσιεύματα τοῦ «Δαυλοῦ»; Δὲν καταλαβαίνουν ὅτι τυχὸν συνέχιση τῆς ἀρνητικῆς στάσεώς τους ἀποτελεῖ μαύρη ἀντίδραση στὴν πορεία τῆς Ἐπιστήμης καὶ τοῦ Στοχασμοῦ πρὸς τοὺς νέους τεράστιους ὀρίζοντες πού ἀνοίγονται στὴν γλωσσολογία, τὴν ἱστορία, τὴ φιλολογία, τὴ φιλοσοφία, τὴ θεωρία τῆς γενέσεως τοῦ Πολιτισμοῦ, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς τομεῖς τῆς ἔρευ-

νας καὶ τῆς διανοήσεως; Καὶ ἂν δὲν τὸ καταλαβαίνουν ἢ δὲν τοὺς ἐνδιαφέρει αὐτό, δὲν ἀντιλαμβάνονται ὅτι θὰ μείνουν πίσω, ὅτι θὰ γελοιοποιηθοῦν; Δὲν ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἐπιμένοντας στὶς θέσεις τους τίς «φοινικικὲς» εἶναι σὰν νὰ ὑπερασπίζονται τὴν Ἀθῆνα ἔχοντας ἀναπτύξει τὴ γραμμὴ ἄμυνάς τους στὴν περιοχὴ τῆς Λαμίας, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Ἀθῆνα ἔχει ἤδη καταληφθῇ;

Θὰ ἤθελα νὰ κάνω μιὰ πρόταση στοὺς φίλους μας τοὺς Φοινικιστὲς. Πρόταση, πού τὴ θεωρῶ σὰν ἐκδούλευση πρὸς αὐτοὺς, ὅχι σὰν «αἴτημα» δικό μας.

Ἐγκύψετε πάνω στὶς κωδικὲς σημασίες τῶν γραμμάτων τοῦ ἐλληνικοῦ ἀλφαβήτου, παίρνοντας στὰ χέρια σας τὸ κλειδί πού σᾶς προσφέρει ἡ μέθοδος πού τώρα συστηματοποιεῖ, ἀργὰ καὶ προσεκτικά, ὁ κ. Η.Λ. Τσ. στὸ «Δαυλό». Συμβάλετε σὰν ἔντιμοι ἐπιστήμονες στὴν ὁλοκλήρωση τῆς γιγάντιας προσπάθειας. Κρίνετέ την, βρεῖτε τυχὸν ἀτελειές της, συμπληρῶστε την - ἀνασκευάστε την, ἐπὶ τέλους! Δὲν εἶναι ἡττα, εἶναι νίκη ἡ παραδοχὴ τῆς ἐλεύθερης ἀναζητήσεως τῆς ἀλήθειας. Ἡττα, καὶ δὴ ἐπαίσχυντη καὶ ἀτιμωτικὴ, εἶναι ἡ ἐμμονὴ στὶς σκοτεινὲς σκοπιμότητες καὶ ἡ ὑποταγὴ στοὺς ὑποκειμενικοὺς καὶ ἀντικειμενικοὺς περιορισμοὺς, στὴ δουλεία τοῦ ἐγὼ καὶ τὸν ἐξανδραποδισμό τῆς Ἰσχύος.

Ὁ «Δαυλὸς» μὲ τόλμη θὰ ἀναγνωρίσῃ τὴ νίκη τοῦ ἀληθινοῦ, τὸ θρίαμβο τῆς ἐλευθερίας τοῦ πνεύματος. Καὶ μὲ χαρὰ θὰ σᾶς ἀποδώσῃ τὴν προσήκουσα τιμὴ. Ἐμπρός, τὰ περιθώρια χρόνου στενεύουν μὲ ταχύτατο ρυθμό!

Μετέωρος

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ «ΠΕΡΕΣΤΡΟΪΚΑΣ»

Λάμπρος Ντόκας*:

«Περεστρόικα»: Μια λέξη που συνεκίνησε τόν ελεύθερο κόσμο και σκόρπισε ελπίδες για δημοκρατία στους καταπιεσμένους λαούς της δικτατορίας του προλεταριάτου. Οί έμπνευστές της υπόσχονται πολλά και προσπαθούν να έρεθίσουν την φαντασία εκείνων που είναι πρόθυμοι να πιστεύουν στην αναγέννηση του Άνατολικού Κόσμου. Δυστυχώς ή «διαφάνεια» της «περεστρόικα» εξακολουθεί να παραμένει θολή, τὰ χιόνια δὲν έλυσαν και ό ήλιος δὲν έλαμψε, για να φανούν οι παραλογισμοί της σοσιαλιστικής ούτοπίας. Ό Σοβιετικός ήγέτης, που φαίνεται πώς αγωνίζεται για μιὰ θέση αναμορφωτή στην ιστορία της ΕΣΣΔ, διαλαλεί με λόγο άτολμο την ανάγκη για άφύπνιση τών πιστών της Μαρξιστικής θρησκείας. Δειλά αναγνωρίζει την καθυστέρηση, αλλά συγχρόνως τονίζει τὰ μεγάλα έπιτεύγματα της σοσιαλιστικής πανάκειας, χωρίς να δείχνει πώς αντιλαμβάνεται την αντιφατικότητα τών ισχυρισμών του.

Ός προσκυνητής διακηρύσσει την πίστη του στα άντιφατικά δόγματα του περασμένου αιώνα. Οί Θεοί παραμένουν άκλόνητοι, παρ' όλο που ξεθώριασαν στο πέραςμα του χρόνου. Άγωνίζεται να πείσει τόν ελεύθερο κόσμο για την ακατάβλητη δύναμη τών Σοβιέτ, ενώ συγχρόνως προβάλλει την άπειλή του πυρηνικού όλέθρου τονίζοντας την ανυπαρξία τέλειας τεχνολογίας, που μπορεί να προστατεύσει, έστω και μέρος του κόσμου, από την βιβλική καταστροφή μιᾶς μοιραίας σύρραξης. Διακηρύσσει την ειρηνική συνύπαρξη και προπαγανδίζει την «περεστρόικα», που θά έπιταχύνει τὸ βήμα και θά συντομεύσει την πορεία πρὸς τὸν έπίγειο παράδεισο. Αναγνωρίζει έμμεσα τὸ πρόβλημα του ελεύθερου κόσμου στην έπιστή-

Σπύρος Νόνικας*:

«Μόνον ό σοσιαλισμός μπορεί να άνέχεται τόσο μέτρια προϊόντα επί τόσο χρόνο. Ό καπιταλισμός θά είχε καταργήσει πρό πολλού» [Μιχαήλ Γκορμπατσώφ].

Για τὰ καθ' ήμᾱς «περεστρόικα» σημαίνει περίπου «άλλαγή». Στην κυριολεξία σημαίνει «άνασυγκρότηση», αλλά στη γλώσσα μας δὲν αποδίδει τόσο καλά τὸ νόημα της «περεστρόικα» σὲ σύγκριση με την «Άλλαγή», της όποιᾱς την έννοια έχουμε βιώσει στὸν τόπο μας, σὲ κάποιο βαθμό. Πλησιέστερα πρὸς την έννοια της «περεστρόικα» βρίσκεται αὐτὸ που μάθαμε να λέμε «ανάδομηση» σὲ σύγκριση με την «άνασυγκρότηση». Τὸ νόημα όμως της σοσιαλιστικής «άλλαγῆς» φρονῶ ότι αποδίδει έπαρκῶς τὸ ούσιαστικό περιεχόμενο της «περεστρόικα».

Ό κ. Μιχαήλ Γκορμπατσώφ άναμφισβήτητα είναι πολιτικός που έλάχιστη σχέση έχει με την παραδοσιακή σχολή πολιτικῶν της Μόσχας, όπως την έχουμε γνωρίσει στα τελευταία 70 περίπου χρόνια. Θά έλεγα, ότι πρόκειται για ένα «ξάφνιασμα της φύσης». Καί ή άπορία είναι, πὸς νιώθει ένας άνθρωπος, που εκ φύσεως ρέπει πρὸς άτομική άκεραίωση αλλά ζει σὲ μιὰ μαζοποιημένη κοινωνία, όπως είναι ή σοβιετική και κάθε σοσιαλιστική, και μάλιστα πὸς αντιδρά, όταν ή μοίρα τὸ φέρνει να είναι ό πρῶτος τῇ τάξει πολίτης.

Άλλά ᾶς μποῦμε στο κύριο θέμα. Ό κ. Γκορμπατσώφ με άσυνήθιστη

* Ό κ. Λάμπρος Ντόκας είναι καθηγητής της Μαθηματικής Άναλύσεως στο Πανεπιστήμιο τών Πατρῶν και εκ τών βασικωτέρων συνεργατῶν του «Δαιμόνι».

* Ό κ. Σπύρος Νόνικας είναι οικονομολόγος (Μ.Α. του Vanderbilt University τών ΗΠΑ) και εκ τών βασικωτέρων επίσης συνεργατῶν του «Δαιμόνι».

μη και την εφαρμογή της, ενώ συγχρόνως καταβάλλει προσπάθειες να κατηγορήσει τις φιλελεύθερες ανταγωνιστικές Δημοκρατίες για έλλειψη ανθρωπισμού, αποκρύπτοντας την παραβίαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στις Χώρες της Λαϊκοκρατίας. 'Η κρατούσα τάξη πραγμάτων δεν επιτρέπει αμφισβητήσεις και μόνον ύμνοι αρμόζουν στους «τρείς ιεράρχες» Μάρξ, Ένγκελς και Λένιν, οι όποιοι «*χάραξαν τον αλάθητο δρόμο των Λαών*». Τα σφάλματα ήταν αναπόφευκτα, ως παιδικές ασθένειες του νέου κόσμου της κρατικής ιδιοκτησίας. 'Η τάξη των προλεταριών πυκνώσε υπερϊόριστα με την παραγωγή φοβισμένων ανθρώπων, που καταδυναστεύει ή ολιγαρχία των διαχειριστών του κρατικού κεφαλαίου. 'Η έξουσιαστική νομενκλατούρα στέκεται ψυχρή μπροστά στην ανθρώπινη αθλιότητα. Ένα γεγονός την συγκλονίζει, που έρχεται σαν επιφύλαξη, για να διακόνει την μακαριότητα των ισχυρών. Και αυτό είναι οι ασύλληπτες δυνατότητες της ύψηλης τεχνολογίας του Δυτικού Κόσμου και οι επιτυχίες του. 'Η προπαγάνδα συνεχώς εξασθενίζει μπροστά στα επιτεύγματα της επιστήμης των φιλελεύθερων κοινωνιών. Οι «προλετάριοι» έρεθίζονται από την πρόκληση του ελεύθερου ατόμου. Το χάσμα μεγαλώνει και οι απαιτήσεις πληθαίνουν. Το πείραμα των εβδομήντα χρόνων απέτυχε και δεν υπάρχουν τείχη και παραπετάσματα ικανά, για να καλύψουν τα γεγονότα. 'Η αγανάκτηση άργά ή γρήγορα έρχεται απειλητική, για να θάψει τα δογματικά συστήματα στα τάρταρα των ιστορικών ατυχημάτων.

Πράγμα, που αισθάνεται ο συγγραφέας της «Περεστρόϊκα» και διατυπώνει το έρώτημα: «*Αν τα αναπτυξιακά μας σχέδια* (περεστρόϊκα) *υλοποιηθούν με επιτυχία, πώς θα μπορούσαν οι έγχθροι μας να εξαπατήσουν τους ανθρώπους λέγοντάς τους, ότι ο Σοσιαλισμός δεν είναι βιώσιμο σύστημα, ίκανό να δίδει στους πολίτες του τρόφιμα και ρούχα;*»¹ Το έρώτημα αυτό (που απευθύνεται στο Σοβιετικό πολίτη) φανερώνει το μέγεθος της αποτυχίας του συστήματος, γιατί απλούστατα οι φιλοδοξίες της περήφνης «περεστρόϊκα» περιορίζονται στο να χορτάσουν και να ένδυσθουν οι πο-

εΐλικρίνεια όμολογεί ότι το σοβιετικό μοντέλο οικονομίας «*βάλτωσε*». Δεν «περπατάει» πιά. Χρειάζεται «περεστρόϊκα», αλλαγή. 'Ο Θεός Λένιν (είναι ο μόνος μύθος που επικαλείται ο κ. Γκορμπατσώφ) σε κάποιες σελίδες που άφησε λίγο πριν πεθάνει και που τις ανακάλυψαν τελευταία συνιστά τη συνεχή επανάσταση, προκειμένου ο λαός να βρίσκεται σταθερά στην έξουσία, είδαλλιώς θα τον απομυζήσει ο έσμός των τεμπέληδων, των καιροσκοπίων, των έξουσιαστών και των γραφειοκρατών. Κι ο κ. Γκορμπατσώφ διαπιστώνει ότι ο λαός αποξενώθηκε από τα «κοινά», και το μόνο για το όποιο ένδιαφέρεται είναι πώς να βολεντεί καλύτερα και πώς να αύγατήσει τα εισοδήματά του (όταν έν τώ μεταξύ οι τεμπέληδες, οι άνικανοι και η νομενκλατούρα ροκανίζουν τον δημόσιο πλούτο εις βάρος του).

Εΐλικρινής και παλληκαρία είναι ή διαπίστωση του Α' Γραμματέα του ΚΚΣΕ, αλλά αυτή ή λέξη «*επανάσταση*» (περεστρόϊκα) ΐσον «*εΐρηνηκή επανάσταση*» κατά Γκορμπατσώφ) είναι βαρεία για βολεμένους ανθρώπους, που έχουν στρογγυλοκαθίσει πάνω στο δίπτυχο: έξουσιαστικής-έξουσιαζόμενος, και ό δρίζοντας «*άγγίζει τη μύτη τους*». 'Η λέξη «επανάσταση» είναι σύνθετη (άθάνατη έλληνική γλώσσα!): αποτελείται από την πρόθεση «*επί*» και το ουσιαστικό «*ανάσταση*», πρόκειται δηλ. για «*επ-ανάσταση*». Κι ο Θεός να με συχωρέσει, ούτε ο Χριστός δεν κατάφερε να αναστηθεί δυο φορές. Για ποιο λόγο ο ρομαντικός κι όνειροπόλος ρωσικός λαός κάθε τρείς και δυο θα ξεσηκώνεται, για να κάνει είτε «επανάσταση», είτε «περεστρόϊκα», είτε οποιαδήποτε άλλη ώραιολογία. Αυτά γίνονται άπαξ και διά παντός και μετά ό,τι πεί ή ιστορία, όπως επανειλημμένα δηλώνει ο κ. Γκορμπατσώφ σε άνάλογες περιπτώσεις.

Ό σημερινός διαπρεπής ήγέτης της ΕΣΣΔ δηλώνει, ότι ή οικονομία της

1. Μ. Γκορμπατσώφ, «Περεστρόϊκα», έλλ. μετάφρ. σελ. 225.

λίτες του σοσιαλιστικού οράματος. Φαντασθείτε τον άρχηγό του Λευκού Οίκου να προπαγανδίζει την ευημερία των Αμερικανών προβάλλοντας το παραπάνω σύνθημα... Ο έμπνευστής της «περεστρόικα» άρνείται κατηγορηματικά, ότι ή άναδόμηση του συστήματος είναι έμπνευσμένη κάτω από την πίεση της άσυναγώνιστης άνάπτυξης του Δυτικού Κόσμου.

Θά ήταν άκρισία να δεχθούμε τις διαβεβαιώσεις του κ. Γκορμπατσώφ. Η τεχνολογική ύπεροχή και ό σεβασμός των άνθρωπίνων δικαιωμάτων έξασφαλίζουν ύψηλό πολιτιστικό και βιοτικό επίπεδο των λαών του Δυτικού Κόσμου, ό όποιος άποτελεί ζωντανό παράδειγμα στους καταπιεσμένους του ύπαρκτου Σοσιαλισμού. Είναι ύποκρισία να προβάλλεται συνεχώς ό κίνδυνος ενός παγκόσμιου πολέμου, γιατί όλοι συναισθάνονται πώς δέν ύάρχει κιβωτός του Νδε. Ο εύφυής ήγέτης της Σοβιετικής Αυτοκρατορίας συνειδητοποιεί τόν πραγματικό κίνδυνο, που διατρέχει ό κρατικός καπιταλισμός της κομματικής όλιγαρχίας. Προβλέπει πώς άργά ή γρήγορα θά έρθει τό πλήρωμα του χρόνου, γι' αυτό έπινει τό σωσίβιο της «περεστρόικα».

Τά έρωτήματα όμως είναι: 1) Ο φωτισμένος ήγέτης κ. Γκορμπατσώφ πώς όραματίζεται πραγματικά την έπαναστατική «περεστρόικα»; 2) Θά μπορέσει να γίνει πραγματικός άναμορφωτής ή θά χαθεί και αυτός στα πλοκάμια της κατεστημένης έξουσίας;

Μελετώντας με μεγάλη κατανόηση την πολυδιαφημισμένη «Περεστρόικα» τοι κ. Γκορμπατσώφ, στην όποία διατυπώνει, όπως λέγει, την νέα σκέψη γιό τη Χώρα του και τόν Κόσμο, κατορθώνει κανείς να πάρει πολλές χρήσιμες πληροφορίες, που μινουν έρωτήματα και ύποθέσεις, χωρίς ποτέ να όδηγείται σε άσφαλή συμπεράσματα.

Η πρόκληση της «περεστρόικα» επιβάλλεται να άντιμετωπισθεί με ιδιαίτερη προσοχή γιό δύο λόγους: 1) Γιατί φαίνεται, πώς άρχισε δειλά μία σημαντική διαδικασία κοινωνικών και πολιτικών μεταβολών στους σοβιετικούς λαούς, ποι δεινοπαθούν από τό πείραμα της «προλεταριακής» τυραννίας και 2) γιατί οι προθέσεις μιός υπερδυνάμεως έχουν τεράστια σημασία γιό τις παγκόσμιες έξελίξεις. Άλλωστε ή καλή θέληση και ή άντικειμενική

χώρας του έπесе σε τέλμα τά τελειοταία 15 χρόνια (όταν στις ΗΠΑ σημειώθηκαν πρωτοφανείς έτήσιοι ρυθμοί αύξήσεως του έθνικού εισοδήματος μέχρι και 7%). γεγονός που τό άποδίδει στο συγκεντρωτικό σύστημα διοικήσεως της οίκονομίας (σταλινική και μετασταλινική κληρονομιά). Κι άν τό σύστημα αυτό απέδωσε πριν και κατά τόν β' παγκόσμιο πόλεμο καθώς και στις πρώτες δεκαετίες μετά τόν πόλεμο, σήμερα άποτελεί τροχοπέδη. Γι' αυτό προτείνει την «αυτοδιαχείριση» σε πλαίσια περισσότερο δημοκρατικά, του είδους της «άμεσης συμμετοχικής δημοκρατίας», όπου οι εργάτες θά πάρουν στα χέρια τους τό τιμόνι της έπιχειρήσης που δουλεύουν και θά στησουν στη γωνιά τόν Διευθυντή - να στέκεται «ώρθιος με τό ένα πόδι»... Άκόμη θά είναι έλεύθεροι να πουλάνε τά προϊόντα τους στην άγορά με κέρδος, να επενδύουν με δικά τους και δανεικά λεφτά και τό κυριότερο να άμείβονται βάσει της παραγωγικότητας του καθενός. (Αυτά που λέει ό κομμουνισμός περί «ίσότητας», δέν μās άφορούν, «είναι παραμύθια», καθώς είπε άλλοτε ό Στάλιν). Δηλαδή «ό καθείς και τό έργο του», όπως λέγει ό Έλύτης. Άλλη λύση δέν ύάρχει, γιό να διατηρηθεί και να εύδοκιμήσει τό σοσιαλιστικό σύστημα.

Άγαπητέ Μιχαήλ, όχι μόνο είσαι συμπαθής, αλλά είλικρινά σε νιώθουμε σαν άδελφό! Τά ίδια άκριβώς λέμε. Και πιστεύω ότι έχουμε δικιο, γιατί μιλάμε «φυσικά» κι ό,τι είναι φυσικό είναι και «σωστό», όπως τό φώς, ή θάλασσα, ό άέρας, ή φύση όλη. Όμως κάνεις τό μοιραίο λάθος να συγχέεις τό «φυσικό» με τό «τεχνητό» στην προκειμένη περίπτωση. Η αυτοδιαχείριση είναι γνήσιο «φυσικό» προϊόν της έλεύθερης άγοράς (ό όρος «καπιταλισμός», άντι «ελεύθερη άγορά», είναι έφεύρεση του Μάρξ· οι κλασσικοί της οίκονομολογίας Smith, Ricardo, Mills τόν άγνοούσαν). Τώρα που «βάλλω» τό σοσιαλιστικό οίκονομικό σύ-

κρίση είναι ἀρετὲς τῆς ἐλευθέρης νόησης. "Αν δεχθούμε, ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς «περεστρόικα» ἐκφράζει τὴν ἐπιτακτικὴ ἀναγκαιότητα γιὰ τὴν κοινωνικὴ ἀλλαγὴ, τὴν οἰκονομικὴ ἀνόρθωση καὶ γενικώτερα τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὸν μαρξισμό τοῦ Ἀνατολικοῦ Κόσμου, τότε πρέπει ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ἀνανεωτικοῦ ἐγχειρήματος νὰ γίνεῖ μὲ καθαρῶς ἐπιστημονικὴ μέθοδο. "Όταν μίᾳ ἐπιστημονικῇ θεωρίᾳ δὲν ἀνταποκρίνεται στὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῆς, δηλαδὴ δὲν ἐρμηνεύει τὰ φαινόμενα σὲ τρόπο, ὥστε ἡ πρόβλεψη νὰ προσεγγίζει τὴν βεβαιότητα, τότε δὲν ὑπάρχουν οὔτε τελειοποιήσεις οὔτε διορθώσεις τῆς θεωρίας. Ἡ ἐπιστημονικὴ θεωρία πρέπει νὰ ἐπενδύει ἐπαρκῶς τὸ σύνολο τῶν φαινομένων, χωρὶς ἀπλοποιήσεις, ποὺ τὴν ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Ἡ δογματικὴ ἐμμονὴ σὲ ἀναμφισβήτητες ἀρχές εἶναι ἀντιεπιστημονικὴ σκέψη, γι' αὐτὸ ἐπιβάλλεται ἡ ἀντικατάσταση τοῦ ἀποτυχημένου ἀξιωματικοῦ συστήματος καὶ ἡ δημιουργία νέας θεωρίας, ἡ ὁποία νὰ καλύπτει τὴν ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα. Ἡ μαρξιστικὴ θεωρία, ἡ ὁποία αὐτοπροβάλλεται ὡς ἐπιστημονικὴ ἀντιμετώπιση τῶν κοινωνικῶν φαινομένων καὶ τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι, ὅχι μόνον εἶναι ἀπρόσφορη γιὰ τὴν προσέγγιση τῆς πραγματικότητος, ἀλλὰ καὶ ἡ βίαιη ἐπιβολὴ τῆς ἀποτελεῖ ἀξεπέραστο ἔμπόδιο γιὰ τὴν σύγχρονη πορεία τοῦ πολιτισμοῦ. "Εἴσι μιά οὐσιαστικὴ ἀναδόμηση δὲν μπορεῖ νὰ περιορίζεται σὲ ἐπιδιορθώσεις καὶ ἀναστυλώσεις ἐνὸς ἀκατάλληλου καταρρέοντος οἰκοδομήματος.

Τὰ κομμουνιστικὰ δόγματα ἐπιτρέπουν καὶ καλλιεργοῦν τὸν μεταφυσικὸ φανατισμό, τὴν ἀνάπτυξη «ιερατείου» καὶ τὴν συντριβὴ τῆς ἐλευθέρης προσωπικότητος. Χρειάζεται ἄμεση ἀντικατάσταση τῶν οὐτοπικῶν ἀξιωμάτων καὶ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὸν μυστικισμό τοῦ δογματικοῦ παραλογισμοῦ. Λυσυγῶς ὁ τολμηρὸς ἀναθεωρητὴς στὴν ἐπίσημη ἐμφάνισή του ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς Ὀκτωβριανῆς Ἐπανάστασης περιορίστηκε σὲ ἀνώδυνη κριτικὴ τῆς κακῆς ἐφαρμογῆς καὶ ἐρμηνείας τοῦ «ἀληθινοῦ καὶ ωραίου» ἰδεώδους τῶν ἐμπνευσμένων θεμελιωτῶν τοῦ «ἐπιστημονικοῦ» Σοσιαλισμοῦ.

"Αν θελήσουμε νὰ μελετήσουμε μὲ προσοχὴ τὸ φαινόμενο Γκορμπατσῶφ καὶ τὴν σύλληψη τῆς «περεστρόικα», εἴμαστε ὑποχρεωμέ-

στημα, ζητᾶς νὰ «υἰοθετήσεις» τὴν αὐτοδιαχείριση. Μὰ υἰοθετηθὲν τέκνο, λέει τὸ οἰκογενειακὸ δίκαιο, δὲν εἶναι φυσικὸ τέκνο τοῦ υἰοθετοῦντος.

Βλέπετε, ἡ ὑπερ-δύναμη σὲ θερμοπυρηνικὲς κεφαλὲς σοσιαλιστικῇ Ρωσίᾳ μπορεῖ νὰ τινάζει στὸν ἀέρα τὴν οἰκουμένη πατώντας μερικὰ κουμπιά (ὅπως καὶ οἱ ΗΠΑ), ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ ξέρει καλύτερα, ἄς ποῦμε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, τί θὰ πεῖ αὐτοδιαχείριση κρατικῶν ἐπιχειρήσεων...

Καὶ μεταφέρω σχετικὰ τὴν ἐλληνικὴ ἐμπειρία: "Όταν τελευταῖα ἤρθε ὁ «σοσιαλισμός» καὶ στὸν τόπο μας, ἔπεσε, ὅπως εἶναι γνωστό, τὸ σύνθημα τῆς αὐτοδιαχείρισης ἀπὸ τοὺς ἐργαζόμενους. Καὶ γιὰ νὰ μὴν κάνει ὁ καθένας ὅ,τι θελεῖ, ἡ σοσιαλιστικὴ κυβέρνηση ἔβαλε ὅρια: Ἡ τιμὴ πώλησης τοῦ προϊόντος θὰ ὑπολογίζεται μὲ βάση τὸ κόστος παραγωγῆς σὺν ἑνὰ λογικὸ κέρδος. Φίλτατε ἀρχηγέ τῆς ΕΣΣΔ, ξέρεις πῶς ἐρμήνευσαν αὐτὴ τὴ συνταγὴ οἱ Ἕλληνες σοσιαλιστές; Διπλασίασαν ἀμέσως τοὺς μισθοὺς τοὺς, προσέλαβαν τοὺς συγγενεῖς τοὺς, βάλανε κι ἑνὰ μικροῦτσικο κέρδος καὶ εἶπαν στὴν σοσιαλιστικὴ κυβέρνηση: ἰδοὺ ἡ τιμὴ πωλήσεως σύμφωνα μὲ τοὺς ὁρισμοὺς σας. (Ἐν τῷ μεταξύ ἡ τιμὴ τῶν λιπασμάτων καὶ τῆς ζάχαρης πῆγε στὰ ὕψη καὶ παρέμεινε ἐκεῖ γιὰ ὑπόδειγμα τῆς αὐτοδιαχείρισης).

Ἡ αὐτοδιαχείριση εἶναι ἑνὰ «φυσικὸ φαινόμενο», καὶ ἀκριβῶς γι' αὐτὸ εἶναι ἀνεπίδεκτη ἰδεολογίας καὶ ἰδεοληψίας. Ὁ ἥλιος, εἴτε σοσιαλιστὴ τὸν ποῦμε εἴτε ἰουδαῖο εἴτε ἐλληνικὸ, αὐτὸς θὰ ἀνατέλλει ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ καὶ θὰ δύει στὴ δύση. Δὲν θὰ ἀλλάξει συνήθειες. Ὅχι γιὰ ἄλλο λόγο, ἀλλὰ γιατί, ὅπως μᾶς ὑπενθυμίζει ὁ Ἡράκλειτος, «κι ὁ μέγας Ἥλιος ἀκόμη θὰ τιμωρηθεῖ, ἂν παραβιάσει τὸν φυσικὸ νόμο». Ἡ αὐτοδιαχείριση ἀποτελεῖ μίᾳ φυσικὴ «νομοτέλεια», ποὺ ἄρχισε

νοι να κάνουμε δύο υποθέσεις.

Πρώτη υπόθεση: 'Ο κ. Γκορμπατσώφ αντιλαμβάνεται την άποτυχία και τόν κίνδυνο μιάς αύξανόμενης καθυστέρησης, χωρίς όμως να διαθέτει την αναλυτική ικανότητα, για να αναζητήσει και να εντοπίσει τα αίτια της διαίωσης του κακού. 'Ασφαλώς δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία πώς ο άρχων του Κρεμλίνου διαπιστώνει την επικινδύνη καθυστέρηση και την έκφυλιστική δυσλειτουργία του συστήματος, γιατί αυτές οι θλιβερές παραδοχές είναι το σημαντικότερο και βαθύτερο περιεχόμενο του βιβλίου του «Περεστρόϊκα». Παρ' όλο που για εינוήτους λόγους αντιπαραθέτει την τετριμμένη ύμνολογία των επιτευγμάτων της σοσιαλιστικής βραδυπορίας, ή παραδοχή της ανεπάρκειας του έμπνευστου της «διαφάνειας» δεν μπορεί να έχει πολλές πιθανότητες να αληθεύει, για πολλούς λόγους. 'Ας αναφέρουμε μερικούς: 1) Οί παρατηρήσεις που κάνει εντοπίζουν και περιγράφουν τα αίτια της καθυστέρησης, χωρίς βέβαια να τα αποκαλύπτουν ρητώς. 2) 'Η «διαφάνεια» που απαιτεί, αν γίνει πραγματικότητα, είναι το ακαταμάχητο όπλο που στρέφεται κατ' ευθείαν εναντίον της έξουσιαστικής γραφειοκρατίας και του κομματικού ιερατείου. 3) 'Η αναζήτηση κινήτρων για τη βελτίωση της παραγωγικότητας δεν επιτρέπει άφελή ανάλυση των πραγμάτων. 4) Το κίνητρο του κέρδους, που προβάλλει, ανοίγει το δρόμο της φιλελευθεροποίησης, την οποία άρνείται με τρόπο ελάχιστα ικανοποιητικό. 5) 'Η πρακτική της πολιτικής του αποδεικνύει ότι είναι ήγέτης ελάχιστα ρομαντικός και περισσότερο οπαδός του όρθου λόγου.

Δευτέρα υπόθεση: 'Ο έμπνευστής της «περεστρόϊκα» διαισθάνεται πλήρως την πραγματικότητα και έχει την θέληση για την ιστορική αναμόρφωση του 'Ανατολικού Κόσμου, αλλά ο φόβος της άποτυχίας και ίσως ή συνειδήσις άναμονή τόν έμποδίζουν να τολμήσει τώρα το μεγάλο βήμα της αναθεώρησης των άνεδαφικών δογμάτων. 'Η υπόθεση αυτή συγκεντρώνει τις περισσότερες πιθανότητες να είναι άληθινή για τους παρακάτω λόγους: 1) Το πέρας του Δυτικού Κόσμου στην τεχνολογική κοινωνία, δηλαδή σε μορφές κοινωνικής όργα-

τουλάχιστον πριν 12.000 χρόνια με την ανακάλυψη της γεωργίας από τόν άνθρωπο. Γιατί, τι θάκανε τό περισσευόμενο σιτάρι που βγαζε ό γεωργός αυτοδιαχειριζόμενος τό χωράφι του. αν δέν τό αντάλασσε με γίδια που δέν είχε, αλλά είχε ό γιδοβοσκός που αυτοδιαχειριζόταν τό κοπάδι του, αλλά όμως δέν είχε σιτάρι; 'Η θά τρώγανε ό ένας μόνο ψωμί κι ό άλλος μόνο κρέας ή θά αντάλασσαν τα προϊόντα της αυτοδιαχείρισής τους, για να τρώνε και κρέας και ψωμί. 'Απλā και φυσικά πράματα.

Σ' αυτή την άπλη παραγωγή και έμπορική πράξη «άναπνοής», θά έλεγα, βρίσκεται τό σπέρμα της «φυσικής» διαδικασίας, που στόν 18ο αιώνα όνομάστηκε οικονομία της άγοράς, στην όποία περί τα τέλη του 20ού αιώνα προστέθηκε ή αυτοδιαχείριση. (Και βέβαια ό Μαρξισμός βάφτισε την φυσική αυτή πράξη της αυτοδιαχείρισης και της οικονομίας της άγοράς «καπιταλισμό», την έντυσε με ιδεολογικό περιεχόμενο, την ταύτισε με τόν άστισμό, τόν ίμπεριαλισμό, την άποικιοκρατία, την έκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο κ.λπ. κ.λπ., αλλά σήμερα ό εκπρόσωπος του Μαρξισμού κ. Γκορμπατσώφ κραυγάζει, ζήτω ή αυτοδιαχείριση). 'Η οικονομία της άγοράς και ή συνακόλουθη αυτοδιαχείριση από τόν επιχειρηματία - τόν «φυσικό» φορέα της επιχείρησης - διατηρείται, για να αλλάξει και «δέν αλλάζει για να διατηρείται». 'Υπηρετεί τόν άνθρωπο όπως είναι, δέν βάζει τόν άνθρωπο να την υπηρετεί, όπως συμβαίνει με τόν σοσιαλισμό της Σοβιετικής 'Ενωσης, όπου ντε και καλά πρέπει να σωθεί τό σύστημα - και άσε τόν μαζάνθρωπο να ύπνώττει.

'Η «περεστρόϊκα» και ή «γκλάσνοστ», δηλ. «διαφάνεια», αποτελούν μία συνολική πρόταση του άνα-νεωτικού κ. Μ.Γ. προς όλόκληρη την ανθρωπότητα για ένα καλύτερο μέλλον. Φυσι-

2. 'Ενθ' άνωτ., σελ. 223.

νωσης, όπου ή κατανομή έργασίας, ή διαδικασία παραγωγής και ή προστασία του ατόμου είναι προϊόντα επιστημονικής μελέτης και τεχνολογικής εφαρμογής, κλονίζει ανεπανόρθωτα την παγκόσμια ισορροπία. Πράγμα που δεν μπορεί, παρά νά συνταράσσει την ήγηση μιᾶς υπερδυνάμεως μέ ἐκτεταμένη ἐπιρροή. 2) Ἡ τεχνολογική καθυστέρηση και ή ἀδυναμία του ὑπαρκτοῦ Σοσιαλισμοῦ νά ἀναπτύξει τίς ὑλικές και πνευματικές δυνάμεις τῶν ἀποτελεσμάτων λαῶν του κομμουνιστικοῦ φαντάσματος δὲν ἐπιτρέπουν τὴν συνέχιση ἀντιπαραγωγικῶν πειραματισμῶν χωρὶς τὸν κίνδυνο κατάρρευσης τῆς Σοβιετικῆς Αὐτοκρατορίας. 3) Ἡ δικτατορία του προλεταριάτου ἐπέβαλε τὸν μονοπωλιακὸ κρατικὸ καπιταλισμό, τὴν ἐλαχιστοποίηση τῆς παραγωγῆς και τὴν ἄδικη κατανομή του ἐθνικοῦ προϊόντος, μέ ἀποτέλεσμα μετὰ ἀπὸ ἐβδομήντα χρόνων θυσίες και μόχθους νά διαπιστώνεται ὁ κοινωνικὸς μαρasmus.

Ἄς δοῦμε τί γράφει ὁ ἴδιος ὁ κ. Γκορμπατσώφ: «Ἡ Χώρα ἄρχισε νά χάνει τὴν ὁρμή της. οἱ οἰκονομικὲς ἀποτυχίες ἐγιναν πιὸ συχνές. Οἱ δυσκολίες ἄρχισαν νά συσσωρεύονται και νά ἐπιδεινώνονται και τὰ ἄλυστα προβλήματα νά πολλαπλασιάζονται. Στὴ ζωὴ τῆς κοινωνίας ἄρχισαν νά ἐμφανίζονται στοιχεῖα αὐτοῦ που ὀνομάζουμε στασιμότητα και ἄλλα φαινόμενα ξένα πρὸς τὸν σοσιαλισμό. Δημιουργήθηκε κάτι σάν “μηχανισμὸς τροχοπέδης”, που ἐπηρεάζει τὴν κοινωνική και οἰκονομική ἀνάπτυξη. Ὅλα αὐτὰ συνέβησαν σὲ μιὰ ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποία ἡ ἐπιστημονική και τεχνολογική ἐπανάσταση ἀνοίγει νέες προοπτικές γιὰ τὴν οἰκονομική πρόοδο».³

Ὑπάρχουν πολλοὶ δῦπιστοι που θεωροῦν τὴν «περεστρόϊκα» ὡς τὸ πρόσχημα γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς σοβιετικῆς νομενκλατούρας σύμφωνα πρὸς τὴν θέληση τῆς νέας ἡγεσίας. Αὐτὴ ἡ ἄποψη δὲν φαίνεται νά ἔχει σοβαρὰ στηρίγματα, γιατί ἡ συνηθισμένη διαδοχὴ εἶναι εὐπρόσδεκτη ἀπὸ τὴν ἱεραρχία. Βεβαίως δὲν πρέπει νά ξεχνῶμε τὴν ἄνοδο του Στάλιν στὴν ἐξουσία, τὴν ὁποία ἐπισκιάζει μιὰ ἀτέλειωτη σειρά τρομερῶν ἐγκλημάτων. Εὐτυχῶς ὅλα αὐτὰ σήμερα καταγγέλλονται και καταδι-

κὰ ἐξέχουσα θέση κατέχει ὁ πυρηνικὸς ἀφοπλισμός, που ἀπειλεῖ τὴν ἀνθρωπότητα μέ καθολικὴ καταστροφή, ὁ πόλεμος τῶν ἄστρων, οἱ σχέσεις ΕΣΣΔ-ΗΠΑ, ΕΣΣΔ-Ἀνατολικῶν Σοσιαλιστικῶν Χωρῶν, ΕΣΣΔ-ΝΑΤΟ, ΕΣΣΔ-Τρίτου Κόσμου κ.λπ. Ἀκόμη συμπεριλαμβάνονται προτάσεις γιὰ τὴν οἰκογένεια, τὴ νεολαία, τὴν τρίτη ἡλικία, τὴν παλινρῶση τῶν ἡθῶν και ὅλα ἐκεῖνα που πάντοτε ἀπαντῶνται σὲ προγράμματα και ἀνανεωτικὰ ὁράματα γιὰ ἓναν «δίκαιο» και «δημοκρατικὸ» κόσμον ἐλευθερίας και ἀλήθειας ἀπὸ τοὺς ἀνὰ τὴν ὑψηλὸν μικροὺς και μεγάλους σοσιαλιστές. Τέλος ὑπογραμμίζεται ἡ ἀνάγκη νά περιοριστῇ τὸ κράτος και νά πάρει διαστάσεις ἡ συμμετοχὴ τοῦ πολίτη στὰ κοινά, μέσα ἀπὸ διαφανεῖς δημοκρατικές διαδικασίες, ὥστε ὁ λαὸς νά γίνῃ κυρίαρχος τῆς ἐξουσίας.

Λυπᾶμαι βαθύτατα, ἀλλὰ θὰ πρέπει νά δυσαρεστήσω τοὺς σοσιαλιστὲς λέγοντας ὅτι ἡ «περεστρόϊκα» και ἡ «διαφάνεια» εἶναι ἐσωτερικὴ ὑπόθεση τῶν Σοβιετικῶν, και τῶν σοσιαλιστικῶν γενικῶς, μέ κέντρο βάρους τὰ οἰκονομικά τους προβλήματα. Ὅσες «περεστρόϊκες» κι «ἐπαναστάσεις» ἂν μαγειρέψουν, δὲν πρόκειται ἡ οἰκονομία τους νά δεῖ Θεοῦ πρόσωπο. Θὰ συνεχίζουν νά ἀγοράζουν σιτάρι, σόγια, βούτυρο, κρέας, οἰκιακὴ τεχνολογία κ.λπ. ἀπὸ τίς χώρες τῆς ἐλευθέρης ἀγορᾶς και θὰ ἐξακολουθοῦν νά ἔχουν γιὰ ἐθνικὸ νόμισμα τὸ ἀμερικανικὸ δολλάριο, δηλ. τὸ σύμβολο τοῦ καπιταλισμοῦ. Καὶ θὰ εἶναι κατὰ μίαν ἔννοια ἀπολύτως εἰλικρινεῖς και ἀκριβεῖς ἐν προκειμένῳ, γιατί τὸ μαρξιστικὸ και κάθε σοσιαλιστικὸ οἰκονομικὸ σύστημα ἀποτελεῖ «καπιταλιστικὴ αἵρεση». Εἴτε τὸ θέλουμε εἴτε δὲν τὸ θέλουμε, ἡ οἰκονομία τοῦ ἄστρου στὸ ὅποιο ζεῖ τὸ εἶδος τοῦ ζωικοῦ βασιλείου που ὀνομάζεται ἄνθρωπος, εἶναι μιὰ καὶ μοναδικὴ σήμερα και λειτουργεῖ βάσει «φυσικῶν» νόμων και ὅχι ὅπως ἐπιθυμεῖ και ὀνειρεύεται ἡ κά-

3. Ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 24.

κάζονται. Φαίνεται πώς ο μεταφυσικός φανατισμός και η κομμουνιστική μισαλλοδοξία δεν βρίσκουν πρόσφορο έδαφος στα χρόνια της δορυφορικής επικοινωνίας. Ο Δυτικός Κόσμος πρέπει να ενισχύσει την ιδέα της «περεστρόικας», και μάλιστα να συντελέσει στη σωστή της διαμόρφωση, την οποία φαίνεται, ότι δέχονται πολλοί φωτισμένοι πνευματικοί άνθρωποι, που αγωνίζονται εναντίον της προλεταριακής δικτατορίας. Δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι η πολιτική των υπερδυνάμεων δεν είναι ανεξάρτητη. Οί Η.Π.Α. επηρεάζουν την Σοβιετική Ένωση και αντίστροφα.

Συγκεκριμένα κάθε φορά που αλλάζει ουσιαστικά ή πολιτική της μιας των υπερδυνάμεων, διαφοροποιείται της άλλης. Οί προηγμένες Δημοκρατίες του ελεύθερου κόσμου μπορούν να βοηθήσουν το κίνημα της απαλλαγής από την απάνθρωπη τυραννία της μαρξιστικής εκτροπής.

θε ιδεολογία. Το είδος δε της οικονομίας αυτής έχει για βασικά χαρακτηριστικά: το ατομικό κέρδος, την ελεύθερη αγορά, την αυτοδιαχείριση των επενδυτών, τη συνεχή εύρηματικότητα, την ελεύθερη σκέψη και τις δημοκρατικές διαδικασίες, όχι με λόγια και προγράμματα, αλλά με έργα.

Από πλευράς ελληνικότητας διατηρούμε σοβαρές επιφυλάξεις για την οικονομιστική αντίληψη του κόσμου και των πραγμάτων κάθε πλευράς, δυτικής και ανατολικής. Όμως το συγκεκριμένο θέμα της «περεστρόικας» το θεωρούμε υπόθεση χαμένη από χέρι, τουλάχιστον στον τομέα της ανασύνταξης της σοβιετικής οικονομίας, εξ αιτίας «φυσικών» αντινομιών του σοσιαλιστικού συστήματος.

«Χαιρετίσματα στην Ήξουσία»

Δεν πρέπει να περάσει απαρατήρητο, ότι στην δημοσκόπηση που έκαναν τόσο το ραδιόφωνο της ΕΡΤ όσο και το «Ράδιο-Αθήνα 984» για το καλύτερο τραγούδι του 1987, πρώτο αναδείχτηκε το ίδιο τραγούδι και, είναι βέβαιο, όχι για την μουσική του, αλλά για τους στίχους. Άς το ακούσουμε:

«Χαιρετίσματα, λοιπόν, στην Ήξουσία»

έγώ κρατάω την ουσία κι όνειρεύομαι.

Παίρνω την κιθάρα μου και τραγουδάω.

Σας αγαπάω, μὰ δέν... παντρεύομαι».

Ίδού, λοιπόν, που κάποιοι άρχισαν να ξεχωρίζουν την Ουσία από την Ήξουσία και να άρκοϋνται στην «ουσία» των πραγμάτων και στο «όνειρο».

Είναι, όντως, ένθαρρυντικό μήνυμα ή άπήχηση που είχε το τραγουδάκι στους άκροατές έλαφρής μουσικής. Ύπενθυμίζει στους έξουσιαστές τὰ τραγουδάκια της Κατοχής και άλλων εποχών, που κάτω από τις διφορούμενες ρίμες κρυβότανε ή άλήθεια και ή άρνηση του κόσμου να δεχτεί το ψέμα και την βία των δέθεν ισχυρών.

Καθώς φαίνεται, ή Ήξουσία θά βρει τον μελλά της με την ήλεκτρονική τεχνολογία...

Σ.Ν.

ΣΠΥΡΟΣ ΕΥΛΑΜΠΙΟΣ*

Πέντε κατάλληλες θέσεις για μιὰ νέα διοικητική πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος

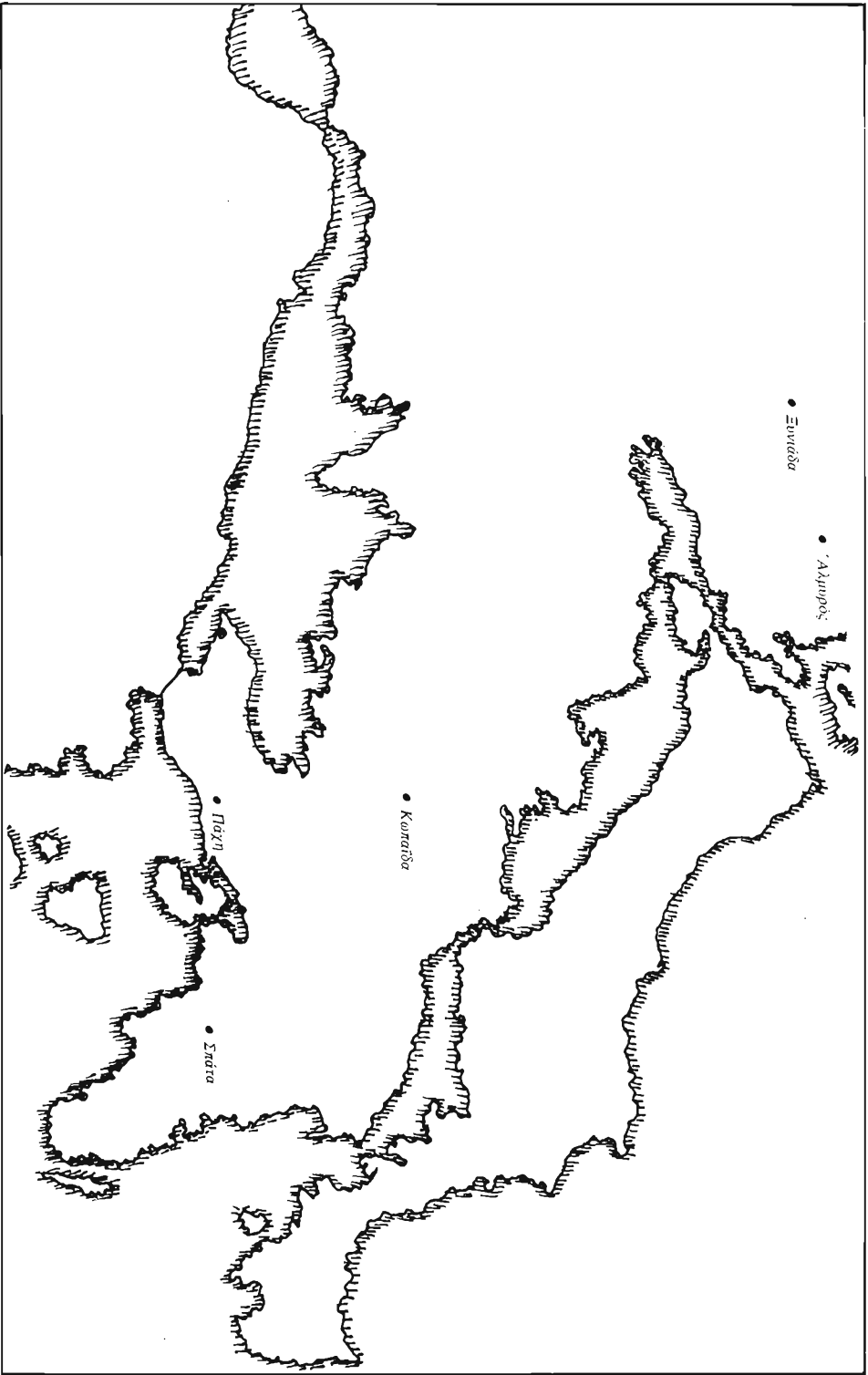
Κάπως σπασμωδικὰ εἶναι τὰ μέτρα, πού ἔλαβε ἡ κυβέρνηση με πρόσχημα τὸ νέφος. Πρόδηλη εἶναι ἡ σκοπιμότης πού κρύβεται ἀπὸ πίσω· ποιὸς ξέρει τι θέλουν νὰ ἐπιτύχουν. ("Ἴσως νὰ μειώσουν τὴν κατανάλωση βενζίνης καὶ καυσίμων, δεδομένου ὅτι τὰ συναλλαγματικὰ ἀποθέματα ἔχουν φαγωθῇ;) Τὸ νέφος ἄλλωστε ὑπῆρχε πάντοτε, τὸ θυμοῦνται ὅλοι ὅσοι ἔζησαν τὶς τελευταῖες δεκαετίες μετὰ τὸ Εἴκοσι, διότι ἡ περιοχή τῆς Ἀττικῆς μαζεύει πολλὴν ὑγρασία ἀνάμεσα στὶς διαφορὲς κορυφές της, ἡ ὁποία συγκεντρώνει τὰ σωματίδια πού αἰωροῦνται πάνω ἀπὸ τὴν πόλη.

Καὶ φυσικὰ θέλουμε νὰ ἐπισπεύσωμε τὸ Μετρό, πού ἔχει ψωμί γιὰ ὅσους καταπιαστοῦν μὲ δαῦτο. Σὲ ὅλους αὐτοὺς ὅμως, καὶ σ' αὐτοὺς πού κυβερνοῦν καὶ στὴ δημοτικὴ ἀρχή, δὲν μένει παρὰ νὰ σκεφτοῦν: Ἡ πρωτεύουσα πρέπει νὰ φύγει ἀπὸ τὸ λεκανοπέδιο τῆς Ἀττικῆς! Ἡ συμπίεσις τόσων ἀνθρώπων πού τυρβάζουν γύρω στὴ Διοίκηση μέσα στὸν μικρὸ μας ἀθηναϊκὸ χῶρο δημιουργεῖ ἀποπνικτὴ κατάσταση, γεννᾷ τὸ νέφος...

"Ὅταν ὁ Καποδίστριας ἄρχισε νὰ διαγράφει τὶς γενικὲς γραμμὲς τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ νέου κράτους, σκέφτηκε ἀμέσως πῶς τὸ Ναύπλιο ἦταν ἀκατάλληλο γιὰ πρωτεύουσα: μιὰ πολίχνη κατάλληλη γιὰ νὰ στεγάσει ἀπόμαχους δημόσιους λειτουργοὺς κι ἀνθρώπους τοῦ πνεύματος, ὅπως συνέβαινε τότε στὴ Δύση. Καὶ ψάχνοντας γιὰ κατάλληλη τοποθεσία γιὰ νὰ μεταφέρει τὴν πρωτεύουσα, σκέφτηκε τὴν Αἴγινα, τὸ εὐχάριστο νησάκι τοῦ Σαρωνικοῦ, πού τότε βέβαια προσφερόταν, γιὰ νὰ φιλοξενήσει μιὰ πολιτεία τῶν διαστάσεων πού ὠραματίζετο ὁ Κυβερνήτης. Ἐτυχε τότε νὰ συναντηθεῖ μὲ τὸν μόλις ἐπιστρέψαντα ἀπὸ σπουδὲς στὴ Γερμανία Σταμάτη Κλεάνθη, νεαρὸ καὶ φιλόδοξο ἀρχιτέκτονα· ἔτσι προσελήφθησαν αὐτὸς καὶ ὁ φίλος καὶ συνεργάτης του γερμανὸς Σάουμπερτ ὡς τεχνικοὶ τῆς Πολιτείας, καὶ ἀνατέθηκαν σ' αὐτοὺς μερικὲς χωροταξικὲς μελέτες στὴν Αἴγινα. Μὰ δὲν πρόφθασε ὁ Καποδίστριας νὰ καταπιαστεῖ μὲ τὸ πρόβλημα τῆς πρωτεύουσας: δολοφονήθηκε τὸ φθινόπωρο τοῦ 1831· κι ἀκολούθησε ἡ ἐκλογὴ τοῦ Ὁθωνοῦ, πού εἶναι γνωστὸ, πόσο ὁ πατέρας του φιλοδόξησε νὰ τοῦ δώσει μιὰ μεγάλη καὶ ἱστορικὴ πρωτεύουσα. Συνέβη λοιπὸν νὰ σταλοῦν ὁ Κλεάνθης μὲ τὸν Σάουμπερτ στὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ συντάξουν τοπογραφικὸ χάρτη τῶν ἀρχαιοτήτων, κι ἐπιστρέφοντες στὸ Ναύπλιο ὑπέβαλαν πρόταση μεταθέσεως τῆς πρωτεύουσας εἰς Ἀθήνας.

* Ὁ κ. Σπῦρος Εὐλάμπιος εἶναι μηχανολόγος καὶ μαθηματικός, πτυχιούχος τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης καὶ πτυχιούχος Νομικῆς καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Τὸ Γραφεῖο Τεχνικοοικονομικῶν Ὑπηρεσιῶν πού εἶχε ἰδρύσει, ἔχει κάνει τὶς μελέτες τῶν ἐγκαταστάσεων τοῦ Ἀλουμινίου τῆς Ἑλλάδος, τῶν Ναυπηγείων Σκαρμαγκᾶ, τοῦ Διυλιστηρίου Ἀσπροπύργου, τοῦ ἀρδευτικοῦ φράγματος Πηνειοῦ Ἡλείας καὶ ἄλλων μεγάλων ἔργων.

Ἡ ἰδέα ἔγινε εὐθύς δεκτὴ μ' ἐνθουσιασμό, κι ἀνετέθη τότε στὸ ζεῦγος τῶν ἀρχιτεκτόνων ὁ καταρτισμὸς τῶν σχεδίων τῆς νέας πόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Τὸ σχέδιο αὐτὸ ὅμως δὲν ἄργησε νὰ προκαλέσει ἀντιδράσεις, διότι ἔχοντας προβλέψει τὴν τοποθέτηση τῶν Ἀνακτόρων στὴ θέση τῆς σήμερα πλατείας Ὁμονοίας, γέννησε ἀρκετές προσπάθειες ἐξασφαλίσεως οἰκοπέδων περὶ τὴν θέσιν αὐτήν. Ἔστειλε ἀμέσως ὁ Λουδοβίκος Α' τῆς Βαυαρίας, πατέρα τοῦ Ὁθωνος, τὸν ἀρχιτέκτονά του Κλέντσε ν' ἀναθεωρήσει τὰ σχέδια, κι αὐτὸς συνέβαλε στὸ νὰ προκριθεῖ ὁ περὶ τὸ Σύνταγμα χώρος, ποὺ ἀργότερα ἔγινε φυσικὰ χώρος διοικητικοῦ κέντρου.

Μὲ τὰ πρῶτα «ἱππήλατα» τράμ ἢ πρωτεύουσα πῆρε λοιπὸν ἐμπρός, κι ἄρχισε νὰ κυκλώνεται ἀπὸ ἐργοστάσια, ποὺ φυσικὰ σκόρπισαν στὴν ὑγρασία τῆς περιοχῆς τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ νέφους. Καὶ ἤδη ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Τρικούπη καὶ τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου φάνηκε πῶς πρωτεύουσα δὲ χωροῦσε στὸ «κλεινὸν ἄστυ»!

Πρῶτος ὁ ἀείμνηστος πολεοδόμος Κ. Δοξιάδης πρότεινε μετὰ τὸν τελευταῖο πόλεμο νὰ μεταφερθεῖ τὸ διοικητικὸ κέντρο στὴ θέση τοῦ παλαιοῦ ἀεροδρομίου Τατοῖου, στοὺς παρνήσιους πρόποδες. Μὰ ἔτσι ὅπως ἔχουν ἔρθει τὰ πράγματα σήμερα, εἶναι φανερὸ πῶς πρωτεύουσα δὲν χωρεῖ πιά στὴν πόλιν τῆς Παλλάδος. Δὲν γίνεται νὰ ζήσει ἢ πόλις αὐτὴ μὲ περιορισμοὺς στὴν κυκλοφορία καὶ μὲ τὸ σκάψιμο σηράγγων γιὰ ἓνα «Μετρό» οὔτε καὶ μὲ τὴ μετάθεση τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν στὴν περιφέρειαν.

Μόνη λύσις εἶναι ἡ δημιουργία νέας πρωτεύουσας ἄλλου, ὥστε νὰ μείνει ἡ Ἀθήνα μόνη, σὰν πολιτιστικὴ ἴσως πρωτεύουσα καὶ ὄλου τοῦ κόσμου. Τὰ ἴδια ἔκανε πρὶν σχεδὸν 40 χρόνια ὁ Τίτο στὴ Γιουγκοσλαβία, ὅπου δημιουργήθηκε νέο διοικητικὸ κέντρο ἔξω ἀπὸ τὸ Βελιγράδι, στὸ τρίγωνο τῆς συμβολῆς τῶν δύο ποταμῶν του, τοῦ Σαίου καὶ τοῦ Δούναβη.

Ἐδῶ σ' ἐμᾶς θὰ μπορούσε νὰ γίνεῖ κάτι τέτοιο, μὲ τὴν χρησιμοποίησιν μερικῶν χώρων, ποὺ εἶναι ἤδη ἔτοιμοι γιὰ κάτι ἀνάλογο. Πρῶτα, ἓνας στὴν Πάχη τῶν Μεγάρων, ποὺ ἀπογυμνώθηκε κάποτε πρὸ ἐτῶν, γιὰ νὰ φιλοξενήσει κάποιο βιομηχανικὸ συγκρότημα, καὶ προσφέρεται, γιὰ νὰ δεχθεῖ ἓνα κυβερνητικὸ συγκρότημα, μέγαρον δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ λοιπά. Ὅσο γι' αὐτοὺς ποὺ θὰ ἐργάζονται στοὺς χώρους αὐτοὺς, θὰ μπορούν θαυμάσια νὰ κατοικήσουν σὲ πολυκατοικίες ποὺ θ' ἀνεγερθοῦν στὰ Μέγαρα καὶ τὴν γύρω περιοχὴ μέχρι τὸν κόλπο τῶν Ἀλκυονίδων. Ὁ κ. Σαρτζετάκης ἢ ὁ ὁποιοσδήποτε διάδοχός του θὰ πρέπει νὰ βουλευτοῦν σ' ἓνα νέο Ἀνάκτορο, κάπου ἴσως στοὺς πρόποδες τῶν Γερανίων, τοῦ Πατέρα καὶ, γιὰτὶ ὄχι, τοῦ Κιθαιρώνα, μὲ ωραία θέα στὴ θάλασσα. Χωρεῖ ἀκόμα καὶ στὸν ἐπίπεδο χώρὸ τῆς Πάχης τὸ διεθνὲς ἀεροδρόμιο, ὅπως καὶ κάποιο στάδιο, ὥστε νὰ λείψουν ἐκεῖνες οἱ ἀσχημίες τῆς Καλογρέζας καὶ τοῦ Νέου Φαλήρου.

Ἄλλος ἓνας χώρος προσφέρεται ἐκεῖ ποὺ ἦταν νὰ γίνεῖ τὸ νέο ἀεροδρόμιο τῶν Ἀθηνῶν, στὰ Σπάτα. Τὸ ἀεροδρόμιο θὰ γίνεῖ λοιπὸν ἐκεῖ ποὺ εἶχε προβλεφθεῖ, καὶ στὰ γύρω χωράφια θ' ἀπλωθοῦν τὰ δημόσια μέγαρα, καθὼς καὶ οἱ πολυκατοικίες ποὺ θὰ στεγάσουν τὸν εἰς αὐτὰ ἐργαζόμενο κόσμον. Ὁ δὲ κ. Σαρτζετάκης μπορεῖ νὰ μείνῃ στὴν Ἡρώδου Ἀττικοῦ, καὶ οἱ ξένες πρεσβεῖες ἐκεῖ ποὺ

βρίσκονται. Μόνο τὸ Κοινοβούλιο θ' ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν πόλη, χρησιμοποιομένου τοῦ μεγάρου του ἴσως ὡς μουσείου.

Ἡ ἐξ ἀρχῆς οἰκοδόμηση μιᾶς πρωτεύουσας ἀπαιτεῖ πολὺ θάρρος καὶ πολιτικὸ σθένος, ἀπαιτεῖ σφριγηλὴ πρωτοβουλία καὶ δάνεια μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ζητιάνεψε ὁ κ. Ἔβερτ στὴν Ἀγγλία. Παρόμοιες ἦταν οἱ πρωτοβουλίες ποὺ δημιουργήσαν τὴν πρωτεύουσα τῆς Αὐστραλίας σχεδὸν στὸ κέντρο τῆς ἡπείρου, καθὼς καὶ τὴν Μπραζίλια μέσα στὴ ζούγκλα τοῦ Ἀμαζονίου, πρωτοβουλία ποὺ ὁμως φαίνεται πὺς ἀπέτυχε παρὰ τὰ τολμηρὰ σχέδια τοῦ Λεκορμπυζιὲ ποὺ τὴν σχεδίασε. Ἔτσι μόνον, ἂν θέλουμε νὰ σωθοῦμε ἀπὸ τὸ «νέφος», πρέπει κάποια στιβαρὰ χέρια νὰ πάρουν τὸ πρᾶγμα ζεστὰ καὶ νὰ δώσουν στὴν Ἑλλάδα ἄλλη πρωτεύουσα.

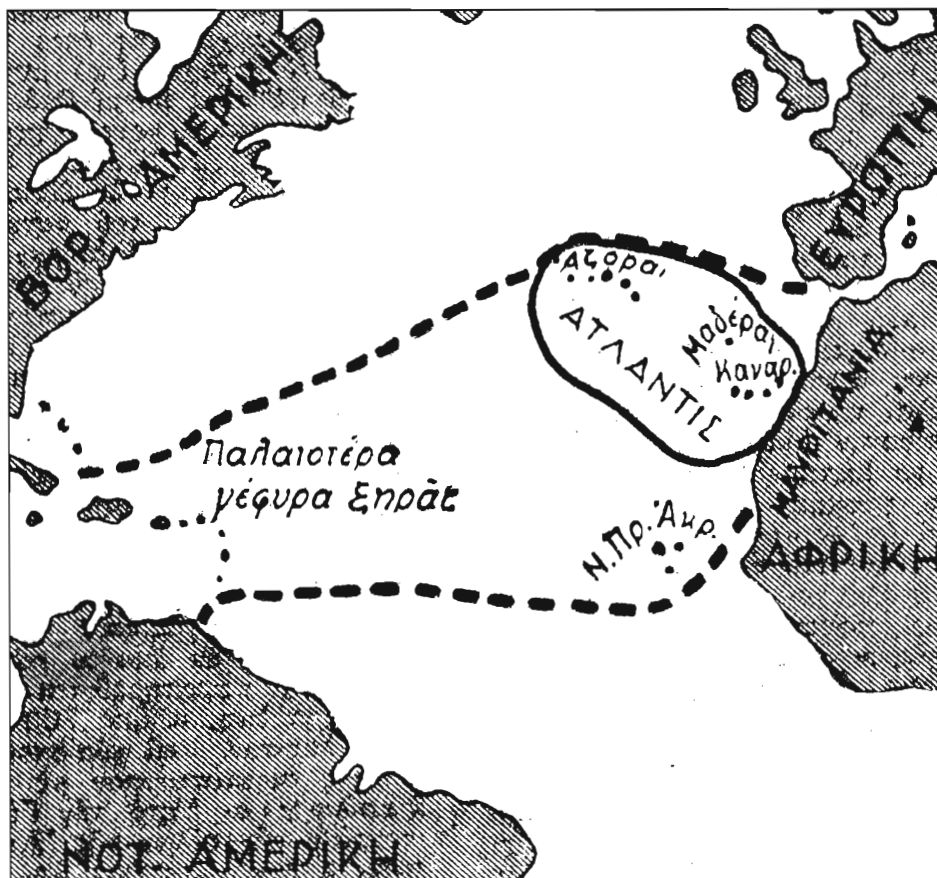
Ἄλλα σημεῖα τῆς χώρας, ὅπου νὰ μπορεῖ νὰ δημιουργηθῇ πρωτεύουσα ἐξ ὑπαρχῆς, εἶναι ἴσως τὰ ἐξῆς: Ἀφ' ἑνὸς ὁ Ὀρχομενὸς τῆς Βοιωτίας ἢ καὶ ἐναλλακτικῶς ἡ γειτονικὴ του Τιθορέα τῆς Φωκίδος, ποὺ ἔχουν κοντὰ τους ἕνα ἐκτεταμένο κάμπο, στὸν ὁποῖο εὐκόλα οἰκοδομεῖται κυβερνητικὸ συγκρότημα. Ἐπειτα ἡ γειτονικὴ Κωπαῖς προσφέρεται, γιὰ νὰ φιλοξενήσῃ ἀκόμη καὶ διεθνὲς ἀεροδρόμιο. Γύρω γύρω διάφορα βουνὰ ἀνετα δέχονται προεδρικὰ ἀνάκτορα, μέγαρο Κοινοβουλίου καὶ κατοικίες πολιτευτῶν καθὼς καὶ πρεσβεῖες (τὸ Καλλιδρομο π.χ., ὁ Παρνασσὸς καὶ ὁ Ἑλικὼν). Κοντὰ εἶναι ὁ Κορινθιακὸς καὶ ὁ Εὐβοϊκός, κατάλληλοι γιὰ θαλάσσιες συγκοινωνίες καὶ ἐξοχές. Ἡ ἐθνικὴ ὁδὸς διέρχεται καὶ συνδέει τὴν περιοχὴ μὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικόν, καθὼς καὶ ὁ σιδηρόδρομος. Ἄλλη κατάλληλη ἴσως περιοχὴ εἶναι αὐτὴ τῆς Τανάγρας, ποὺ χωρεῖ καὶ διεθνὲς ἀεροδρόμιο, γειτονεύει δὲ μὲ χώρους φυσικοῦ κάλλους, ποὺ θ' ἀξιοποιηθοῦν κατὰ τὸν τρόπο ποὺ προαναφέραμε (μόνο ποὺ πρέπει νὰ φύγει τὸ ἐργοστάσιο ἀεροπλάνων).

Μία ἄλλη ἀκόμη πολὺ πρόσφορη περιοχὴ εἶναι ἐκείνη τοῦ Ἀλμυροῦ ἐπὶ τοῦ Μαλλιakoῦ κόλπου, ποὺ ἔχει βέβαια ὅλα τὰ προσόντα ποὺ ἤδη ἀναφέραμε στὶς δύο προηγούμενες περιπτώσεις: Πεδιάδα γιὰ τὴν οἰκοδόμηση κυβερνητικοῦ συγκροτήματος καὶ θαλάσσια κέντρα, ὅπως τοῦ Βόλου καὶ τῆς Στυλίδος, προσφερόμενα ὡς ἐπίνεια. Στὴ θέση τοῦ ἀεροδρομίου εἶναι εὐκόλο νὰ χωρέσῃ διεθνὲς ἀεροδρόμιο, ἀλλιῶς τοῦτο κάπου στὸ θεσσαλικὸν κάμπο θὰ χωρέσῃ.

Καὶ μιὰ πέμπτη λύση μᾶς περιμένει ψηλὰ στὴν ἀποξηραμένη Ξυνιάδα, πάνω ἀπὸ τὸ Βόλο, μὲ χώρο γιὰ κυβερνητικὰ κτήρια. Διεθνὲς ἀεροδρόμιο, ὅπως στὴν προηγούμενη ἐκδοχή, χωρεῖ πάντοτε στὸ θεσσαλικὸν κάμπο καὶ σ' ἄλλες περιοχές τῆς Ξυνιάδος. Τὸ Πήλιο, εὐχάριστο θέρετρο γιὰ τὸν κ. Σαρτζετάκη καὶ τὰ παρακολουθήματά του, καὶ ὁ Βόλος εὐκόλο ἐπίνειο.

Αὐτὰ ὅλα, γιὰ νὰ προκληθοῦν σκέψεις καὶ πρωτοβουλίες. Ὁ γράφων δὲν εἶναι πολεοδόμος οὔτε καὶ πολιτικός, ἀλλ' ἀπλούστατα ἕνας σκεπτόμενος ἄνθρωπος, ποὺ λυπεῖται βλέποντας τὸ χάλι καὶ τὸ κατάντημα τοῦ σημερινοῦ κόσμου καὶ μαζί τοῦ ἑλληνικοῦ.

Οί «παρά τὸν ὠκεανὸν τόποι» τοῦ Πλουτάρχου, ὅπου κατοικοῦσαν οἱ ᾿Ατλάντιοι, σύμφωνα με χάρτη τοῦ G. Donelli. Οἱ «τόποι» αὐτοὶ «ἔλαχον» στὸν ᾿Ατλαντα κατὰ τὴ διανομὴ ποὺ ἔγινε μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Κρόνου· μετὰ τὸν θάνατό τοῦ πατέρα τους Οὐρανοῦ.

ΚΩΝ. ΓΕΩΡΓΙΑΝΑΣ ᾿Ατλας καὶ ᾿Ατλάντιοι

Δύο ἀρχές εἶναι χαραγμένες ἀνεξίτηλα στὴν ψυχὴ μου, μετὰ 39 ἐτῶν μελέτη τῶν ἀρχαιοελληνικῶν κειμένων: ἡ ἄνευ ὁρίων ἔρευνα γιὰ τὴν ἀνέυρεσιν τῆς ἀλήθειας καὶ ἡ ἐναρμόνισις πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸν παγκόσμιον ρυθμόν. Σ' αὐτὲς τὶς δύο ἀρχές ἐστηρίχθη τὸ πνεῦμα τῶν προγόνων, ποὺ ἐδημιούργησε τὸν πολιτισμὸ καὶ ἐξύψωσε τὸν ἄνθρωπο.

Αὐτὸ ποὺ μόλις τώρα διεπίστωσεν ἡ ἐπιστήμη, περὶ τῶν αἰσθήσεων τοῦ ἀνθρώπου, εὐρίσκεται διατυπωμένο εἰς τὰ «᾿Ηθικά» τοῦ Πλουτάρχου (βλ. «Πλατωνικὰ ζητήματα», τ. XII β I 1002, σελ. 40): «ἐπὶ δὲ τὴν τῶν σωμάτων γνῶσιν, ὑπὸ πλήθους πέντε δυνάμεις καὶ διαφορὰς αἰσθητηρίους ἡ φύσις ἔδωκεν ἡμῖν καὶ οὐ πάντα φωρᾶται τούτοις, ἀλλ' ἐκφεύγει πολλὰ διὰ μικρότητα τὴν αἴσθησιν» [ὡς πρὸς τὴν γνῶσιν τῶν σωμάτων ἀπὸ τὸ πλῆθος πέντε δυνάμεις καὶ αἰσθητήρια ὄργανα (διάφορα) μᾶς ἔδωκεν ἡ φύσις καὶ δὲν γίνονται ἀντιληπτά τὰ πάντα με αὐτά, ἀλλὰ διαφεύγουν πολλὰ διὰ τὴν μικρὰν κλίμακα ἐκάστης αἰσθήσεως].

Δηλαδή οἱ ὑπόχλοι καὶ ὑπέρηχοι, τὰ ἠλεκτρομαγνητικὰ κύματα, ποὺ μικρὸ

τμήμα τους δύναται νὰ συλλάβῃ ὁ ὀφθαλμός μας, δὲν εἶναι κατακτήσεις τῆς ἐποχῆς μας; Τὸ παρατιθέμενο χωρίον τοῦ Πλουτάρχου ἀποκαλύπτει τὴν γνῶσιν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων τῶν ἠλεκτρομαγνητικῶν κυμάτων; Οἱ Ἕλληνες ἐταῦτιζον τὸν ἥλιον μὲ τὸν Ἀπόλλωνα *Ἥλιον*: «τὴν τοιάνδε δύναμιν ὑπολαβόντες Ἀπόλλωνα προσεῖπον ἀπὸ τῆς τῶν ἀκτίνων αὐτοῦ πάλσεως» (Πλ. *Ἡθικά* fr. 193 τ XV σ. 362), ἀλλὰ διὰ τῆς πάλσεως ἐξέφρασαν τὴν ιδιότητα τοῦ φωτός, τὸ χαρακτηριστικὸν νὰ εἶναι πάλσεις, κύματα, ἠλεκτρομαγνητικὰ κύματα.

«Ἀγαθὴ τύχη» *Δημοσθένους ἐπίσημον τῆς ἀσπίδος* (Πλουτάρχου *Ἡθικά* σ. X 845 F σελ. 422: τὸ σῆμα τῆς ἀσπίδος τοῦ Δημοσθένους) μὲ ἔφερε σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸν «Δαυλόν», γιὰ νὰ κοινολογήσω πορίσματα πολυετῶν ἐρευνῶν στοὺς σκεπτόμενους καὶ ἀνησυχοῦντας ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς μας, ποὺ ἀγωνίζονται νὰ διακρίνουν τὴν ἀλήθεια μέσα ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸ τῶν ψευδολογιῶν καὶ διαστροφῶν τῶν μέσων ἐνημερώσεως.

Στὰ *Ἡθικά* τοῦ ὁ Πλούταρχος (τὸ ἔργο δὲν διεσώθη ὁλόκληρο, τὰ διασωθέντα στὴν ἔκδοσι Loeb περιλαμβάνουν μὲ τὸν index 17 τόμους στερεοτύπου καὶ μεταφράσεως στὴν ἀγγλικήν), βιβλ. *Πλατωνικὰ Ζητήματα*, τ. XIII 1000 E σελ. 28, λέγει: «ἐδίδασκε Σωκράτης, ἀλλ' ἐνδιδοὺς ἀρχὰς ἀποριῶν ὥσπερ ὠδίνων τοῖς νέοις ἐπήγειρε καὶ ἀνεκίνει καὶ συνεξήγε τὰς συμφύτους νοήσεις... καὶ τοῦτο μαιευτικὴν τέχνην ὠνόμαζεν».... [τίποτε δὲν ἐδίδασκεν ὁ Σωκράτης, ἀλλὰ ἐκφράζων εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν ἀρχὰς ἀποριῶν, ὅπως ἀκριβῶς οἱ ὠδίνες τοῦ τοκετοῦ, ἐπ' αὐτῶν ξυπνοῦσε καὶ ἀνακינוῦσε τίς νοήσεις ποὺ ἐγεννήθησαν μετ' αὐτῶν. καὶ τοῦτο τὸ ὠνόμαζεν μαιευτικὴν τέχνην].

Ἐκ τοῦ ταμείου τῶν *συμφύτων νοήσεων* μετὰ ἐμβριθὴ μελέτην ἐκ τοῦ στερεοτύπου τῶν διασωθέντων ἐλληνικῶν κειμένων καὶ συμφώνως πρὸς τὸ τοῦ Ἐπιχάρμου διασωθέν *«νοὺς ὀρῇ καὶ νοῦς ἀκούει, τᾶλλα κωφὰ καὶ τυφλά»* (Πλουτάρχου *Ἡθικά* XII 961 A σελ. 330), ἐπιθυμῶ, χωρὶς νὰ μοῦ προσάψουν, κατὰ τὴν μέθοδό τους, οἱ γνωστοί-ἄγνωστοι τὸν τίτλον τοῦ «στεῖρου προγονολάτρου», πρὸς μείωσιν δι' ἐμοῦ τοῦ φωτός τῆς ἀλήθειας καὶ ἐπισκιάσιν της, τολμῶ νὰ ἀποκαλύψω ἀληθείας, ποὺ ἀναπηδοῦν ἀπὸ τὰ παρουσιασθέντα ἐλάχιστα ἐκ τῶν πλείστων διασωθέντων κρυμμένων ἀρχαίων κειμένων, ἀφῆνων στὴν ἀγχίνια τοῦ ἀναγνώστου τὴν συναγωγὴ συμπερασμάτων.

Ὁ λόγος θὰ εἶναι περὶ τῶν Ἀτλαντίων καὶ τοῦ Ἀτλαντος καὶ τῆς ἐσκεμμένης ἀχλὺς ποὺ τοὺς περιέβαλε. Ἀλλὰ ἐρευνητέα ἡ ἐτυμολογικὴ σημασία τοῦ Ἀτλαντος καὶ τῆς Ἀτλαντίδος καὶ τῆς σχέσεώς τους μὲ τὴν νομιζομένην μέχρι σήμερον ἀγγλοσαξωνικὴν, ὅμως ἐλληνικὴν λέξιν *land* (χώρα). Οἱ δύο λέξεις Ἀτλας καὶ Ἀτλαντὶς εἶναι ἀρχαιότατες ἐλληνικές, τῆς σημερινῆς καθομιλουμένης, σύνθετες ἀπὸ τίς ρίζες Ἀτα-Λάντ. Ἡ σημασία τῆς λέξεως ἄτα = μακρὰν (συνήθης ἔκφρασις τῶν γονέων στὰ μικρά: *πᾶμε ἄτα*) = πᾶμε μακρὰν, τοῦτο δὲ ἐπιβεβαιοῖ καὶ ἡ γνωστὴ λέξις ἀταβισμός). Ἀτλας λοιπὸν σημαίνει «ὁ μακρὰν εὐρισκόμενος», Ἀτ/λαντ/ὶς σημαίνει ἡ μακρὰν εὐρισκομένη χώρα [συγγενεῖς λέξεις Ἀτα/Λάντ/η (ἡ Ἀτα Λάντ), Ὑψη/λάντ/ης (ὁ τῆς ὑψηλῆς, ὑπερβορείου χώρας)] κλπ.

Ὁ Πλούταρχος λέγει (τ. II βιβλ. III, *Ἡθικά* 60 1-3 σ. 278): *«Μετὰ δὲ τὴν Ὑπερίωνος τελευτὴν μυθολογοῦσι τοὺς υἱοὺς τοῦ Οὐρανοῦ διελέσθαι τὴν βασι-*

λείαν, ὧν ὑπάρχει Ἀτλαντα καὶ Κρόνον, τούτων δὲ τὸν μὲν Ἀτλαντα λαχεῖν τοὺς παρὰ τὸν ὠκεανὸν τόπους, καὶ τοὺς τε λαοὺς Ἀτλαντίους ὀνομάσαι καὶ τὸ μέγιστον τῶν κατὰ τὴν χώραν ὄρων ὁμοίως Ἀτλαντα προσαγορεύσαι, φασὶ δ' αὐτὸν τὰ περὶ τὴν ἀστρολογίαν ἐξακριβῶσαι καὶ τὸν σφαιρικὸν λόγον εἰς ἀνθρώπους πρῶτον ἐξενεγκεῖν. Ἀφ' ἧς αἰτίας δόξας τὸν σύμπαντα κόσμον ἐπὶ τῶν Ἀτλαντος ὤμων ὀχεῖσθαι, τοῦ μύθου τὴν τῆς σφαίρας εὗρεσιν καὶ καταγραφὴν αἰνιττομένου... [Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὑπερίωνος μυθολογοῦν ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ Οὐρανοῦ μοιράστηκαν τὴν βασιλεία, οἱ Ἀτλας καὶ Κρόνος, ἔλαχον δὲ στὸν Ἀτλαντα οἱ τόποι ποὺ ἦσαν στὸν Ὀκεανὸ κοντὰ καὶ οἱ λαοὶ ὀνομάσθησαν Ἀτλάντιοι καὶ τὸ πιὸ μεγάλο ὄρος ὁμοίως ὀνομάσθη Ἀτλας ἀπ' αὐτόν. Λέγουν ὅτι ἐξηκριβώσε τὰ περὶ ἀστρολογίας καὶ πρῶτος διετύπωσε (ἔδωσε) στοὺς ἀνθρώπους τὸν σφαιρικὸν λόγον (δηλ. τὴν σφαιρικότητα τῶν οὐρανίων σωμάτων). Ἀπ' αὐτὴν τὴν αἰτίαν ἐπιστεύθη ὅτι ὅλος ὁ κόσμος (τὸ σύμπαν) φέρεται ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ Ἀτλαντος, τοῦ μύθου ὑποδηλοῦντος τὴν εὗρεσιν καὶ καταγραφὴν τῆς σφαίρας].

Δηλαδή ὁ Ἀτλας δὲν εἶναι ὁ ἀφελὴς ἥρως ποὺ φέρει τὴν γῆν ἢ τὸν οὐρανὸν ἐπὶ τῶν ὤμων του ἀλλὰ ὁ πρωταρχικὸς μύστης, ἐρευνητής, ποὺ ἔκαμε ἐπιστήμην τὴν ἀστρολογίαν μὲ τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν νόμων ποὺ διέπουν τὰ οὐράνια σώματα· καὶ πρῶτος αὐτὸς ἐχάρισε στοὺς ἀνθρώπους τὸν σφαιρικὸν λόγον, δηλ. ὅτι ἡ γῆ καὶ τὰ οὐράνια σώματα εἶναι σφαιρικοῦ σχήματος. Οἱ Ἀτλάντιοι λοιπὸν καὶ ὁ Ἡρακλῆς, ποὺ συνήντησε τὸν Ἀτλαντα στὶς ἐκστρατεῖες του ἀνὰ τὴν γῆν, ἐδιδάχθησαν ἀπ' αὐτὸν τὸν σφαιρικὸν λόγον καὶ ἐφωτίσθησαν. Ὁ Ἡρακλῆς (*Ἡρας/κλέος*, ἢ *Ἡρα* ταυτίζεται μὲ τὴν *Δήμητρα*, *Δημήτηρ* = γῆ μήτηρ, μάνα γῆ, ἄρα *Ἡρακλῆς* = κλέος γῆς) εἶναι τὸ κλέος, ἢ δόξα τῆς Γῆς, ὁ σκεπτόμενος, φιλοσοφῶν καὶ ἐξερευνῶν ἄνθρωπος· καὶ Ἕλληνας μετέδωκεν εἰς τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους, κατὰ τὴν αὐγὴ τοῦ πολιτισμοῦ (Ἀτλας καὶ Ἡρακλῆς εἶναι ἐκ τῶν πρώτων ἡρώων) τὴν φοβερὰν ἀστρολογίαν καὶ τὸν σφαιρικὸν λόγον.

Εἶναι τυχαῖον ὅμως, ὅτι ἡ ταλαίπωρος ἀνθρωπότητα, μὲ τοὺς μεσαιῶνες ποὺ ἐπέρασε κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, ὡς μὴ ἔδει, μὲ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς μελέτης τῶν διασωθέντων ἐλληνικῶν κειμένων, ὡπισθοδρόμησεν, ἐχρειάσθη δὲ νὰ περάσουν πολλοὶ αἰῶνες μετὰ τὴν Ἀναγέννησιν, ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὴν βαθμιαίαν ἐπιστροφήν στὶς πηγὰς (ἐλληνικὸν πνεῦμα), γιὰ νὰ ἀρχίσουν νὰ διαλύωνται τὰ σκότη, καὶ τοὺς τελευταίους πλέον αἰῶνες νὰ ξαναγίνῃ, μετὰ πάροδον ἀπωλεσθεισῶν χιλιετηρίδων, κοινὸς τόπος ὁ σφαιρικὸς λόγος, χωρὶς οἱ σκοταδισταὶ, ποὺ καραδοκοῦν, νὰ παραιτοῦνται τοῦ σκοποῦ των; Ἐνῶ δὲ παγκοσμίως ἐκδίδουν, μελετοῦν καὶ ἐξερευνοῦν τὰ κείμενα τῶν προγόνων μας καὶ ἐπιβεβαιοῦν καθημερινῶς τὴν ἀκρίβειαν τούτων μὲ τὰ εὐρήματα τῶν ἀνασκαφῶν εἰς ὅλας τὰς ἡπείρους, μήκη καὶ πλάτη, ποὺ καταδεικνύουν τὴν παρουσίαν καὶ ἐπίδρασιν τῶν μυστῶν-ἡρώων-ἐξερευνητῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν ἐπίδρασιν των εἰς ὅλους τοὺς πολιτισμοὺς καὶ λαοὺς, εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, μέρος τῆς κοιτίδος τοῦ ἐλληνισμοῦ καὶ πολιτισμοῦ, ἐγκληματικῶς ἀποκόπτονται οἱ ἀτυχεῖς ἀπόγονοι ἀπὸ τὶς ρίζες. Μόνη ἀπάντησις καὶ ἀντίδρασις ἀποτελεσματικὴ εἶναι ἡ μελέτη καὶ γνῶσις τῆς ἀλήθειας.

ΣΗΜ. Τὸ παρὸν ἀποτελεῖ τὸ εἰσαγωγικὸν σειρᾶς ἄρθρων ποὺ μὲ βάσιν τὰ διασωθέντα ἐλληνικὰ κείμενα ἐπιδιώκουν νὰ συμβάλλουν στὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας.

ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ

Ἡ πυραμίδα τῶν Ἀναξίων

Ἐὰν τὰ συμπεράσματα στηρίζονταν, καθώς θὰ ἔπρεπε, στὰ συμβαίνοντα γύρω μας σήμερα, καὶ τὰ συμβαίνοντα σὲ ὅσα προηγήθηκαν αὐτῶν, τότε τὰ φαινόμενα ποὺ παρακολουθοῦμε καὶ ποὺ καταλήγουν σὲ κοινωνικὲς ἀναταραχές, μὲ ὅλες τὶς συνέπειες τῶν καταστροφικῶν στροβίλων ποὺ ἀκολουθοῦν (πεῖνα, ἀρρώστια, ρύπανση, ἀνεργία, βία κάθε μορφῆς, πόλεμοι, ὑπερκατανάλωση, διαστροφές, διαμαρτυρίες, ἀστυνόμευση, θρησκευτικὴ μισαλλοδοξία, δογματισμοὶ καὶ ἄλλα πολλά), ἀποτελοῦν τὴν ἀδιάψευστη ἀπάντηση στὴν ἀποτυχία τῶν συστημάτων διοικήσεως ποὺ πηγάζουν ἀπ' τὴν σύγχρονη πολιτικὴ σκέψη.

Εἶναι δὲ φανερό, ὅτι: ὅλα τὰ συστήματα διοικήσεων τῶν λαῶν συγκροτοῦνται σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητος ἀπὸ ἀνθρώπους «ἐπιλεγμένους» ἀπ' τὴν ἐξουσία, γιὰ νὰ στηρίζουν τὴν ἐξουσία.

Αὐτὴν τὴν ἀπλὴ ἀλήθεια ὅλοι μας τὴν βρίσκουμε σὰν κάτι τὸ πολὺ φυσικό, ἀσχέτως ἂν συνεχῶς διαμαρτυρόμεθα, ὅταν δὲν ἀνήκουμε στοὺς «ἐπιλεγμένους»!.. Ἐδῶ ὅμως στηρίζει τὴν δύναμὴ της ἡ πολύμορφη ἐξουσία: Γνωρίζει πολὺ καλὰ ὅτι «ὅποιος τρώει δὲν φωνάζει» καὶ ἐπειδὴ ὅλοι δὲν μπορεῖ νὰ μοιράζονται τὴν ἐξουσία, δημιουργεῖ μιὰ νέα διοικητικὴ πυραμίδα ὅχι πιά τῶν ἱκανῶν, τῶν ἀρίστων, ἀλλὰ τῶν ἐμπίστων πρὸς αὐτήν. Αὐτοὺς, λοιπόν, ταῖζει καὶ μ' αὐτοὺς κυβερνᾷ. Ὅταν λέω «ταῖζει», μπορεῖ καὶ νὰ κυριολεκτῶ ἢ καὶ νὰ ἐκλαμβάνω τὸ ρῆμα στὴ μεταφορικὴ του σημασία.

Ἡ ἀνθρώπινη πεῖνα εἶναι πολλῶν εἰδῶν: ἀρχίζει ἀπ' τὴν λογικὴ ἀνάγκη ἐπιβιώσεως καὶ διαβιώσεως τοῦ εἶδους, γιὰ νὰ φθάσῃ στὴν ἀναζήτηση ἱκανοποιήσεως ὅλων τῶν ὑποστασιακῶν τοῦ στοιχείων δι' ὅλων τῶν μέσων. Ἐδῶ ἀκριβῶς ἀρχίζει ἡ κοινωνικὴ λογικὴ, ἡ ὁποία στηρίζει τὴν συμβίωση διὰ τῆς αἰδοῦς καὶ νεμέσεως. Εἶναι δηλαδὴ ἀδύνατο τὸ ὄν ἀνθρώπος νὰ ἐπιβιώσῃ, ἐὰν δὲν ὑποτάξῃ τὶς ὁρέξεις του σὲ κάποιο σύστημα διοικήσεως, ποὺ θὰ στηρίζεται σὲ κάποια ἀρχή. Αὕτῃ ἡ ἀρχὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει ἄλλῃ μορφή ἀπὸ τὴν πυραμίδα, κορυφὴ τῆς ὁποίας εἶναι ὁ ἄριστος. Ἀριστος δὲ εἶναι ὁ σὲ κάθε βαθμίδα πολιτισμοῦ ἱκανὸς νὰ συγκρατεῖ τὴν ἐντροπία διὰ τῆς νεμέσεως. Ἐντροπία δὲ εἶναι ἡ τάση διαλύσεως ἢ ἐκτροπῆς τοῦ κοινωνικοῦ γίνεσθαι διὰ τῆς ὑποταγῆς αὐτοῦ σὲ κανόνες ἐκτὸς αὐτῆς τῆς κοινωνικῆς λογικῆς. Ἡ οὐσία ἐπομένως τῆς διοικήσεως εἶναι ἡ λογικὴ, ποὺ μπορεῖ νὰ ἐρμηνεύει τὶς αἰτίες τῶν πραγμάτων καὶ τὶς σχέσεις αὐτῶν πρὸς ἄλληλα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξάγει ἐξ αὐτῶν συμπεράσματα γιὰ τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν.

Ἡ σημερινὴ ὅμως ἐποχὴ ἀποτελεῖ τραγὴν ἀπόδειξη, ὅτι ὁλόκληρὴ ἡ πολιτικὴ σκέψη βρίσκεται ἐκτὸς τῆς οὐσίας τῆς κοινωνικῆς λογικῆς. Γιὰ τὸ λόγον αὐτὸ καὶ τὴν ἀποκαλοῦμε συνεχῶς ἐξουσία. Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ παραλογισμὸς ποὺ ἔχει ἐπιβληθεῖ καὶ αὐτὸς ἔχει δημιουργήσῃ τὴν «πυραμίδα τῶν ἀναξίων».

Δὲν πρέπει νὰ μᾶς μερδεύουν οἱ διακηρύξεις τῶν ἐξουσιαστῶν καὶ ἡ τεχνικὴ τῶν ἐπικαλύψεων τοῦ παραλογισμοῦ (ποὺ τὰ ἀποτελέσματά του τὰ βλέπουμε ὀλοφάνερα γύρω μας) διὰ τῆς προθήκης μιᾶς ψευδοκουλτούρας ποὺ στέκει λαμπροστόλιστη μπροστά μας φορτωμένη μὲ τίτλους καὶ διακρίσεις. Αὐτοὶ οἱ τίτλοι καὶ οἱ διακρίσεις μᾶς ἐμποδίζουν νὰ συλλάβουμε τὴν ἀπλούστερη ἀλήθεια. Καὶ ἡ ἀλήθεια εἶναι αὐτὴ ποὺ περιέγραψα. Ἔχουμε μπροστά μας τὴν πυραμίδα τῶν ἀναξίων.

Ἄν βεβαίως συνεχίσουμε νὰ στηρίζουμε αὐτὴ τὴν μορφή ἐξουσίας, τότε δὲν πρέπει νὰ περιμένουμε τίποτα, τὸ πιθανώτερο δὲ ποὺ πρέπει νὰ προβλέψουμε εἶναι ἡ συντριβὴ μας.

Ἀκούω ἤδη τὶς διαμαρτυρίες σας: Μὰ ὑπάρχουν πάρα πολλοὶ σὲ πολλὰ ἐπίπεδα τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητος, ποὺ ἀναζητοῦν λύσεις τῶν ἀνθρώπων προβλημάτων. Αὐτοὶ εἶναι ἄχρηστοι; εἶναι παράλογοι; εἶναι ἀνάξιοι; Μήπως ὑπερβάλλουμε καὶ ὀδηγοῦμε μὲ τὶς ὑπερβολὲς σὲ κάποιο ἀποπροσανατολισμὸ ἐπίσης καταστροφικὸ.

Βεβαίως καὶ δεχόμεθα τὴν ὕπαρξη καὶ τῶν ἱκανῶν καὶ τῶν ἐντίμων στὸν ἀγῶνα ποὺ διεξάγεται ἐναντίον τῆς ἐντροπίας. Ἐκεῖνο ποὺ θέλουμε νὰ τονίσουμε ὁμῶς, γιὰ νὰ γίνη ἐπὶ τέλους ἀντιληπτό, εἶναι ὅτι «ἡ λύση» διὰ τοῦ διαλόγου μεταξὺ τῶν ἐξουσιαστικῶν συστημάτων, ποὺ σήμερα καλύπτουν ὅλο τὸ φάσμα τῶν ἀνθρώπων δραστηριοτήτων, δὲν θὰ εἶναι καὶ πάλι λύση. Ἀπλῶς θὰ «σβαρνίσουμε» τὸ χρόνο. Μόνο ἂν οἱ ἱκανοί, οἱ ἄξιοι, οἱ ἐντιμοὶ δεχθοῦν νὰ συνδράμουν τὴν ἀντίληψη ὅτι ὅλα ἐκ νέου πρέπει νὰ κριθοῦν ἀπὸ τὸ ὄργανο τῆς λογικῆς καὶ νὰ ἐπέλθει δι' αὐτοῦ καὶ μόνον αὐτοῦ τοῦ ὀργάνου ἡ κάθαρση τοῦ κοινωνικοῦ βίου, τότε καὶ μόνον τότε θ' ἀρχίσει ἡ ἀντίστροφη μέτρηση καὶ ἡ ἐπάνοδος στὴ ζωὴ τῶν λαῶν τῶν ἀρίστων.

Δὲν μπορούμε δηλαδὴ νὰ μιᾶμε περὶ δικαιοσύνης, καὶ νὰ μὴν τὴν τοποθετοῦμε στὴν βάση τῆς τὴν οἰκουμενικῆς.

Δὲν μπορούμε νὰ μιᾶμε περὶ ἐλευθερίας, καὶ νὰ μὴ συνεξετάζεται αὐτὴ μὲ τὴν πειθαρχία τοῦ ἀτόμου πρὸς τὸ κοινωνικὸ γίνεσθαι.

Δὲν μπορούμε νὰ μιᾶμε περὶ ἰσότητος, ὅταν αὐτὸ ἀντιβαίνει πρὸς τοὺς φυσικοὺς νόμους.

Δὲν μπορούμε νὰ μιᾶμε γιὰ ὑγεία, καὶ νὰ μὴν συνεξετάζουμε αὐτὴν μὲ τὴν Παιδεία.

Δὲν μπορούμε νὰ μιᾶμε γιὰ οἰκονομία, καὶ νὰ τὴν στηρίζουμε στὸν πόλεμο.

Δὲν μπορούμε νὰ μιᾶμε γιὰ ρύπανση, καὶ νὰ στηρίζουμε τὴν τεχνολογικὴ ἀνάπτυξη σὲ ὑλικά ἐνέργειας ποὺ ἀπειλοῦν μὲ μόλυνση ὅλη τὴ ζωὴ τοῦ πλανήτη μας.

Δέν, Δέν, Δέν —ἐκατοντάδες Δέν, θὰ μπορούσαμε νὰ παραθέσουμε καὶ νὰ ἀποδείξουμε ὅτι ὅσα ἔχουμε δεχθῇ ὡς τρόπο ζωῆς στηρίζονται στὴν διατήρηση τῆς πυραμίδας τῶν ἀναξίων— καὶ γι' αὐτὸ δικαίως πάσχουμε.

Πῶς λοιπὸν ὑπερβάλλουμε; Εἶναι ὑπερβολὴ νὰ ἐπιδιώξουμε νὰ σπείρουμε ἐκ νέου στὴ γῆ μιὰ ἀνθρωπότητα, ποὺ θὰ ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὰ συμπλέγματα τῶν φόβων ποὺ ἔχει σκορπίσει γύρω τῆς ἡ ἐξουσία τῶν ἀναξίων;

Ἐρινὺς

Σ.Γ.Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΣ

Συγκεκριμένες

έν σειρά καί... κατά συρροήν άσυναρτησίες φιλολόγων
— εις αποβλάκωσιν-εϋνουχισμόν τών μαθητών Λυκείου

Πώς, με ποιο τρόπο ν' αποκτήσουν γνώσι-κρίσιν τὰ τέκνα μας, όταν υποχρεώνονται νὰ λειτουργοῦν έντεϋθεν γνώσης-κρίσης, στο χωρον που λειτουργοῦν οί δάσκαλοί τους (φιλόλογοι) καί μείς οί ἴδιοι, στο βαθμό που όρίζουμε-άποδεχόμεθα τούς τελευταίους;

[Θέμα μείζον έχει βεβαιωθεί καί πιθανώς πλησιάζει στην έκρηκτική του κορύφωση, σ' ό,τι άφορᾷ στή γλωσσικά πράγματα τής χώρας. Θέμα μείζον έχει βεβαιωθεί, σ' ό,τι άφορᾷ στο τί περνάει στην παιδεία τής χώρας -- στο τί διδάσκονται τὰ Έλληνόπουλα... Κα-νείς δέν ξέρει, τί θ' απέδιδε μιᾷ ένδελεχῆς έρευνα στον τομέα τών πνευματικῶν καί ήθι-κῶν έπιστημῶν -- κυρίως...

Ό «Δαυλός», βλέποντας τὰ πράγματα έπιτελικά (τό πρός τοῦτο δικαίωμα τό άντλεῖ άπ' τό ότι έγκαλῶν τό κάνει έκτιθέμενος...), δέν σταματᾷ σέ σφάλματα-παραλείψεις τακτικῆς, σ' έπισημάνσεις ρουτίνας. Προχωρεῖ στην βαθύτατη οὐσία τοῦ προβλήματος έκθέτων με διαλεκτικό-άποκαλυπτικό τρόπο την εϋθύνην συνόλου τοῦ Έλληνικοῦ λαοῦ, όρατή στην πλημμέλεια τών άρμοδίων (καί οίονει άρμοδίων) καθ' ἑλλην φορέων (Παιδαγωγικῶν Ίν-στιτούτων, Φιλοσοφικῶν Σχολῶν)... Άλλά καί στην γενικότερη έπίσης άπάθειαν -- στην άκαδημαϊκήν στεירותη, «άνεμπνευστία», άγονίαν, στην άμεθεξιάν όλης τής σημερινῆς φιλολογικῆς έπιστήμης].

— Όχι άνευθυνολογίες, κύριε, όχι άοριστίες. Λεμενέ (λέμε ναι) μόνο στον σαφή καθορισμό-περιγραφή, λεμενέ μόνον στην σοβαρότητα -- έφ' όσον όρίζο-νται περιστάσεις κι όνόματα: αὐτοί οί διδάσκοντες φιλόλογοι λένε αὐτές τίς άσυ-ναρτησίες... Διαφορετικά περισσεύεις, δέν σε χρειαζόμαστε!

— Για τίς πρώτες (περιστάσεις) υπόσχεται ό τίτλος -- ως άνω. Για τὰ δεύτε-ρα πληροφορηθεῖτε άπ' τὰ παιδιά σας τὰ όνόματα τών φιλολόγων τους καί προ-σθέστε τα στον πίνακα που άνοίγω άμέσως:

Δ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Γ. ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

Θ. ΚΟΚΟΒΙΝΟΣ

Κ. ΠΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Κ. ΣΦΑΕΛΟΥ

Συγγραφείς τοῦ βιβλίου «Έρμηνευτικές αναλύσεις κει- μένων νεοελληνικῆς λογοτεχνίας για τή δευτέρα Λυ- κείου —Α' μέρος». (Ή Αντικείμενον τής μελέτης μας τούτης: τό άφορών στο καθαφικό ποίημα «Ήθάκη» κεφ. «Δομή-ένότητες-νόημα» · · 309η σελ.).

— Χούμ. Δηλαδή έσύ καταγγέλλεις όλον τον διδάσκοντα φιλολογικό κόσμον τής χώρας!

— Άκριβώς, κύριε. Όλον άδιαφόρως έπιπέδου: καί πανεπιστημιακοῦς -- αν έχουν... διδάξει ή άνέχονται διδασκτεον ή δέν έχουν καταγγείλει διαβρωτικό τό σκοτεινό-άνόητο ποίημα, την περίφημη, την ξακουστή «Ήθάκη». Πώς είναι δυ-

νατόν, σὲ χώρα πού οἱ μὴ πτυχιούχοι τῆς εἶναι ὅσοι... δὲν ἔγιναν **ἀκόμα**, νὰ εἰσάγεται στὴν παιδεία τῆς καὶ νά... διδάσκεται (*«ἐρμηνεύεται κι ἀναλύεται γιὰ τὴ δευτέρα Λυκείου»*) — σ' ἓνα χρόνο... πανεπιστήμιο) ἢ ἀσυναρτησία καὶ ἀκρισία αὐτοῦ τοῦ θεωρούμενου καὶ χαρακτηριζόμενου «ἀριστουργήματος»;

— Ἐνῶς κι ἂν ἔχεις δίκιο: φταῖνε οἱ διδάσκοντες φιλόλογοι γι' αὐτό; Τί ἄλλο κάνουν αὐτοί, παρὰ πού ἀντλοῦν ἀπ' τὸν κόσμον τοῦ πνεύματος, ἀπὸ λογοτεχνικά κείμενα, ἀπὸ λογοτέχνες; Ν' ἀπορρίψουν αὐτοὶ νόμπελ καὶ λένιν; Νὰ ἐναντιωθοῦν στὸν **βάρδον** αὐτοί;

— Ἀφ' ὅτου ὁ... βάρδος σας κατάντησε εἶδος ἀπειροπληθὲς καὶ πουλιέται.. τυποποιημένος στὰ σουπερ μάρκετ, μόνον ἡ κουτοπονηριά τὸν περνάει (λέξιν!) σὲ **ἐπιχείρημα!** Γιατί, ἂν ὁ λογοτεχνικός κόσμος τῆς χώρας σάπισε ὄντως καὶ τὰ δῆθεν ἐκ βάρδου κείμενα εἶναι σαχλά, ἀφελῆ, νερόβραστα, γίνεται φανερό πὼς ὅχι οἱ ἀρχιφύλακες τῆς τροχαίας μὰ οἱ διδάσκοντες **φιλόλογοι** ὀφείλουν νὰ τὰ ἀποκαλύπτουν καὶ καταγγέλλουν. Τὸ κατὰ πόσον μοιάζουν ἱκανοὶ νὰ τὸ κάνουν, εἶναι τὸ ἀντικείμενό μας ἐδῶ.

Σ' ὅ,τι ἀφορᾷ στὴν (ἐμφανῶς μάταιη) αὐτὴν ἐγκλησι (ἐν ὄψει τοῦ ἀμάχητου τεκμαρτοῦ καὶ θετέου «συμμέτρου-ἰσοτίμου» μεταξὺ λογοτέχνου καὶ φιλολόγου), **δὲν ἐξαιρεῖται**: βεβαιώνεται (ἢ ἐγκλησις) μὴ ὑποκριτική, μὴ κρυψίβουλη καὶ συγκαλυπτική ταπεινῶν προθέσεων, **μόνον ἂν ἐξ ἐρήμου** φθάνει ... μόνον ἂν ὁ ἐγκαλεστής **δὲν ὑπάρχει διεκδικητής**, μόνον ἂν ἐπαληθεύεται παραιτημένος. Αὐτὰ σημαίνουν, πὼς, ἂν ὁ ἐπιγραφόμενος ὑστεροῦσε σὲ ἀντικειμενικότητα ἢ δὲν ἀπέστεργε τὸ χῶρον πού αὐτοαποκαλεῖται «πνευματικός», θὰ εἶχε καταδειχθεῖ ἰδιοτελῆς, χαμαιπετής — σύμμετρος τοῦ (ἰδίου αὐτοῦ) χώρου.

— Σιγὰ μὴν ἀπαιτήσεις καὶ τά... πρεσβεῖα...

— Ὅχι, κύριε. Ἐξ ἄλλου δὲν γίνονται θαύματα σ' αὐτὴ τὴ χώρα ... ἐκτὸς ἀπό... ἓνα: τὸ πὼς πατώνουν οἱ φελλοὶ κ' ἐπιπλέονε τὰ διαμάντια...

Ἄς προχωρήσουμε ὅμως χωρὶς ἄλλη καθυστέρηση στὴν κατάδειξη-ἀνασκευὴ τῶν ἀκρισιῶν-ἀσυναρτησιῶν. Αὐτὲς ἀκριβῶς πού ἐπισημίναμε σὲ **δεκατέσσερες** μόλις ἀράδες τοῦ ἀναφερθέντος βιβλίου τῶν πέντε φιλολόγων (κεφ., εἶπαμε, «*Δομῇ-ἐνότητος-νόημα*»), φράση πρὸς φράση - ὁ λόγος πάντα γιὰ τὴν καθαφικὴ «*Ἰθάκη*»:

Κείμενο:

«... Ἔτσι, μὲ παραινεντικό τρόπο ὁ ποιητὴς (Καβάφης) συμβουλεύει ἐκείνους πού ἔχουν θέσει ἓνα σκοπὸ στὴ ζωὴ τους. ● Νὰ εὔχονται νὰ εἶναι μακρὺς ὁ δρόμος, ὥστε νὰ γεμίσουν τὴ ζωὴ τους μὲ περιπέτειες καὶ γνώσεις (στ. 1-13)».

Ἀνασκευή:

Ἀφοῦ ὑπάρχουν «ἐκεῖνοι πού ἔχουν θέσει...», θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχουν καὶ... αὐτοὶ πού δὲν ἔχουν θέσει! Ποιὰ ἢ ἀπάντησις, κ. Ἀντωνίου καὶ οἱ λοιποί, στὴν ἐρώτησι τοῦ μαθητοῦ: «Τί γίνεται μ' αὐτούς, κ. Καθηγητά;» - ἂν δὲν **ρωτήσῃ**, ἢ δὲν **λάβῃ ἀπάντησι**, πολλὰ κοντόμερη πρέπει νὰ λογαριάξῃ, πατρίδα μου. [Ἐδῶ θὰ σημειωθεῖ, πρῶτον, πὼς στὸ ἐπόμενο μόλις κεφάλαιο «ἐκεῖνοι πού ἔχουν θέσει...» γίνονται «ὁ κάθε ἄνθρωπος», καί, δεύτερον, πὼς δὲν **μπορεῖ νὰ ὑ-**

πάρχει δάσκαλος ὁ φιλόλογος ποὺ δὲν ἔθεσε (θέτει) εἰς ἑαυτὸν τὸ ἐρώτημα --- τὴν ἴδια του, μὰ καὶ τοῦ μαθητοῦ τὴν ἀπορίαν καλύπτων].

Ἐξ ἄλλου, καθὼς *«περιπέτεια»* = ἐπιπόλαιος ἐρωτικὸς δεσμός, ἀπρόοπτη ταιψωρία, συμβάν περιέχον κίνδυνον¹ ἢ συγκίνησιν², πράγματα δηλαδὴ ἀπεικταῖα, μὴ θετικά³, γίνεται φανερό πὼς μόνον... Ἕλληνες φιλόλογοι καὶ λογοτέχνες θὰ μπορούσαν νὰ θεωροῦν καί... διδάσκουν ἐξ ἴσου ἐπιδιδώξιμες μὲ τὴ γνώσιν τίς... περιπέτειες καὶ συγκινήσεις⁴. Ὅτι, μαζὶ μὲ τὸν Καβάφη, μόνον αὐτοὶ ἀγνοοῦν τί **ἀκριβῶς εἶναι** οἱ τελευταῖες...

Κείμενο:

«● *Στὸ ταξίδι τους ἐμπόδια σοβαρὰ δὲν πρόκειται νὰ συναντήσουν σὰν ἐκεῖνα τοῦ Ὀδυσσεά, ἐκτὸς κι ἂν τὰ κουβαλοῦν μέσα τους, πλάσματα τῆς ψυχῆς τους (στ. 4-12)».*

Ἀνασκευή:

Μόνον... Ἕλληνες φιλόλογοι θὰ ἀνακάτευαν τὸν Ὀδυσσεά ἐδῶ: Ὁ Καβάφης (σκοτεινός, ἀβαθής, «κατὰ λάθος»;...) εἶχε τὴν πονηριὰ νὰ μὴν μπλέξει (οὔτε γι' ἀστεῖο!) τὸν Πολυκάτεχο --- μὲ τί φόντα πᾶτε σεῖς νά... καπελλώσετε τὸν Καβάφη; Ὅτι, ἐνῶ ὁ ὁμηρικὸς ἥρωας, ξεκινώντας γιὰ τὴν Ἰθάκη **κάθε πρωί**, θέλοντας δηλαδὴ τὴν Ἰθάκη **τώρα ἀμέσως** καὶ γιὰ ὅλο τὸν ἐνεργὸ βίο του,

ἐπαληθεύεται ἔχων **ὄντως σκοπὸν** τὴν Ἰθάκην (ποὺ ἐδῶ εἶναι ἡ Ἀρετή)⁵, οἱ ἐξερχόμενοι *«στὸν πηγαῖμό γιὰ τὴν Ἰθάκη»*, ξεκινώντας **κάθε πρωί** γιὰ τὸν ἀληθινὰ (κατὰ τὰ πρότυπα τοῦ Καβάφη) **δικό τους σκοπὸν** (ποὺ ἀποστομωτικά εἶναι ἡ ἀντιμέτρησις μὲ τὸ ἀπολλώνειο στοιχεῖο τοῦ ἑαυτοῦ τους, ἡ **ἄσκησις μὴ ἀρετῆς**), τὸ νὰ **μὴ φθάσουν** στὴν Ἰθάκη ποτὲ - μαθηματικά: κατὰ τὸν ἐνεργὸ βίο τους!), ἀποκαλύπτονται: μαρτυροῦνται ἐπιδιδόντες σκοπὸν ἐκ διαμέτρου **ἀντίθετον τῆς Ἰθάκης**, παναπεῖ τὴν Ἰθάκην μέ... ἀπόκλινιν ἑκατὸν ὀγδόνα μοιρῶν --- sic: διαφορετικὰ ὑπάρχει κίνδυνος μέγας νὰ φθάσουν ὄχι «γέροι πιὰ» μά... νέοι!

Τὰ ἄνω σημαίνουν πὼς ἤδη ἀναγνωρίζουμε **μὴ ἀρετὴν** τὸ σατανικὸ καβαφικὸ σύμβολο *«ταξίδι»* --- πὼς στὴ δῆθεν ρότα γιὰ τὴν Ἰθάκη (δικαίως «δῆθεν», ἀφοῦ μὲ ἀπόκλινιν ἑκατὸν ὀγδόνα...) **ψαύουμε** (ψηλαφίζουμε) τὸν ἀκριβὴ σκοπὸν πρὸς τὸν ὁποῖον ὠθεῖ ἡ σκοτεινότης-ἀβάθεια τοῦ Καβάφη: **ὅτιδῃποτε πλὴν τῆς Ἰθάκης!** Ὅτιδῃποτε **πλὴν τῆς ἀρετῆς!**..

Συμπέρασμα: Ὁ Καβάφης ὑποκλέπτει τὴν πολυτιμότητα τοῦ ὁμηρικοῦ συμβόλου, τῆς σεπτῆς Ἰθάκης, γιὰ νὰ συγκαλύψει τὸν ἀληθινὸ ἀνόσιο σκοπὸ του: Τὸν βίο **χωρὶς ἀρετῆς**, τὸ μὴ φθάσιμο στὴν Ἰθάκη, τὸ οὔτε κἀν συγκλίνειν πρὸς τὴν Ἰθάκη ταξίδι, τὸ ἐκ **διαμέτρου ἀντίθετο**: Δὲν ὑπάρχει κανένα *«ταξίδι γιὰ τὴν Ἰθάκη»* (ὅπως σαλιαρίζουν οἱ ἄκριτοι), μόνον **ἀποστροφὴ** γιὰ τὴν Ἰθάκη ὑπάρχει στὸ ποίημα: πρὸς Θεοῦ, **μὴ φθάσουμε...**

Στὴν Ἑλλάδα τὸ λιγότερο παράξενο εἶναι πὼς οἱ ἀνίκανοι ἢ ἀρνούμενοι νὰ προσεγγίσουν πάντα ταῦτα λογοτέχνη καὶ φιλόλογοι προάγονται σέ... ἔμμησθους «πνευματικούς ἡγέτες», ποὺ μᾶς... κάνουν τὴ χάρι νὰ **πληρώνονται**, γιὰ νὰ μᾶς διδάξουν οἱ μὲν *«τὸ ψωμί καὶ τὴ λευτεριά τοῦ λαοῦ»*, οἱ δὲ πὼς *«τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ λέμε... ἀβγὸ»* κι ὅλοι μαζὶ τὴ *«γλῶσσα τῆς μάνας»* τους. Δηλαδὴ πὼς ἡ

ἄτιμη «παροιμιώδης» εἶναι μόνον... «παροιμιώδικια», ἡ βαθεῖα ὑπόκλισις «κωλο-
ρεβερέντζα» καὶ ἡ ἀντιπροσφώνησις «ἀπάντησι σὲ χαιρετιστήρια μιλιὰ πάνω σὲ
ἀκροατήριον». Ὅσο γιὰ τὸ μυροβόλο σκῶρ, αὐτὸ μπορεῖ νὰ ᾿ναι, κατὰ τὶς περι-
στάσεις, «κουράδα» ἢ «τσίρλα» — ἀνάλογα μὲ τὸ χ... πὺλ χρειάζεται...

Γιὰ τὰ ρέστα, κ. ᾿Αντωνίου καὶ οἱ λοιποὶ, μᾶς ἄρκει νὰ ὀρίσετε — καὶ περι-
γράψετε, τί περίπου εἶναι ἐκεῖνα τὰ... «πλάσματα τῆς ψυχῆς τους», καὶ φυσικὰ ἂν
αὐτὰ πὺλ «διαρκῶς κουβαλιοῦνται» ἐννοοῦνται ἐκεῖνα τοῦ ᾿Οδυσσέα ἢ ἄλλου τι-
νος...

Κείμενο:

*«Τὸ ταξίδι ὕστερα θὰ τοὺς προσφέρει χαρὲς κι' ἀπολαύσεις, ὕλικές καὶ πνευ-
ματικές, πὺλ θὰ συμπληρώσουν τὴν πείρα τῆς ζωῆς (στ. 13-23)».*

᾿Ανασκευή:

᾿Επὶ ἐξήντα τριῶν λέξεων (τῆς συγκεκριμένης ἐνότητος) οἱ ἐξήντα δύο ἀναφέρο-
νται σαφῶς στίς... πονηρὲς ὕλικές «ἀπολαύσεις». Μόνον ἡ **τελευταία** λέξις τοῦ
τελευταίου (ἐδῶ, εἰκοστοῦ τρίτου) στίχου («σπουδασμένους») θυμίζει κάπως πνευ-
μα! Καὶ πάλιν πολὺ ζορισμένα: Μὲ ὑπ' ὅψιν πὺλ ὁ Καβάφης λοιδωρεῖ «τὴν κάθε
ἀπόλαυσι ἐρώτων τῆς ρουτίνας», καὶ πὺλ «μὲ τὴν αἰσθητικὰ δικαιωμένη ὁμοφυ-
λοφιλία του συγκινεῖ καὶ λυτρώνει ἕνα διεθνὲς πλῆθος ἀτόμων» (Τίμος Μαλά-
νος), γίνεται φανερὸ πὺλ ὁ ᾿Αλεξανδρινὸς ἐωσφόρος

ἐνδύει αὐτοκρατορικὴν ἀλουργίδα τὴν ὁμοφυλοφιλία! Ἰῶς, ἄλλως, παρουσιάζ-
οντας τὴν ὁμοφυλοφιλία προνομίαν, ἐγχείρημα κι ἀνδραγάθημα τῶν... μορ-
φωμένων, οἷον οἱ... ποιηταί, χορευταί, προστιθεμένης δὲ τῆς ἀμφισημίας τῆς
λέξεως «σπουδασμένους» (πὺλ ἐδῶ θαυμάσια μποροῦν νὰ ἐννοοῦνται οἱ «ξε-
σκολισμένοι» **στὰ ἐρωτικά!**), ἄλλο δὲν κάνει, παρὰ νὰ συγκαλύπτει περίτεχνα
τὴν σκοτεινότητα τῶν προθέσεών του. Τουτέστι τὴν **προαγωγή στὴν ὁμοφυλο-
φιλία**, τὴν παραπλάνησιν τοῦ ἀναγνώστου, τὴν ἄμβλυνσιν τῆς πρωτογενοῦς ἀ-
ποστροφῆς του γιὰ τὴν ἐκμαύλισιν, ὀργιασμόν, ἐκπόρνευσιν, ἐταιρισμόν. Μὲ ἀ-
ποτέλεσμα τὴν ἀποχαλίνωσιν, σὲ σημεῖο πὺλ καὶ οἱ τραβεστί τῆς Συγγροῦ νὰ
κομπάζουν «ἀναστήματα», «σκαπανεῖς», «ἐρματισμένοι καὶ ἐγκυροὶ καὶ ᾿γεν-
ναῖοι τῆς ἡδονῆς» — πρότυπα τῶν ὁποίων ὕστεροῦμε οἱ δειλοὶ καὶ οἱ δει-
λαιοὶ λοιποί...

Κείμενο:

*«Στὴ συνέχεια τοὺς συμβουλεῖ τὸ ταξίδι νὰ εἶναι διαρκέστερο, γιὰ ἔτσι τὰ
κέρδη θὰ εἶναι περισσότερα (στ. 24-30)».*

᾿Ανασκευή:

Εἶναι ἄπορον (ἢ μήπως ὄχι;), πὺλ οἱ κ.κ. Σύμβουλοι περνοῦν στὴν ἐκπαίδευσιν
τὶς καβαφικὲς ἐλεεινότητες, ἐνῶ ἔχουν στὴ διάθεσί τους τὰ μοναδικῆς ὠριότη-
τος καὶ παραδειγματισμοῦ «᾿Εν Σπάρτῃ», «᾿Αγε, ὦ βασιλεῦ Λακεδαιμονίων»,
«Στὰ 200 π.Χ.» καὶ ἄλλα πολλά. Κύριε ᾿Αντωνίου καὶ οἱ λοιποὶ, ὑπῆρξαμε
σκληροὶ μαζί σας. Μὰ τέτοιαν ἐνοχὴ δὲν θὰ τὴν φορτώσουμε στίς δικές σας πλά-

τες: **σύνολος** ὁ Ἑλληνικός λαὸς ἐνέχεται, ποὺ τὰ παιδιά του διδάσκονται στὸ σχολεῖο πὼς **κέρδος** («*κέρδη*», λέτε σεῖς) εἶναι τὰ παρακάτω:

α) τσάρκες στὰ καλοκαιρινὰ πρωιὰ — κρουαζιέρες,

β) πρωτοῖδωμένοι λιμένες,

γ) ἐμπορεῖα φοινικικά (ἔχουν ἰδιαίτερη σημασία: «*φοινικίζω*» σημαίνει «ἀσελῶ παρὰ φύσιν»),

δ) καλὲς παραμάτιες — σεντέφια, κοράλλια, κεχριμπάρια, ἔβεννοι, πράγματα, ὡς γνωστὸν, ἀπολύτως ἀπαραίτητα στὴ μελέτην, ἔρευνα, ἐπιστήμη, ἀσκήσιν ἀρετῆς...,

ε) ὅσο μπορεῖς πιὸ ἄφθονα ἡδονικὰ μυρωδικὰ: χωρὶς αὐτὰ πὼς νὰ πορευθεῖς «πίσω ἀπ' τὸ βουνό», πὼς νὰ πάει μπροστὰ ἡ Ζωή, **πὼς νὰ προοδεύσουν τὰ παιδιά τῆς δευτέρας Λυκείου...**

— Μὰ δὲν εἶναι ἀνέντιμο νὰ παραλείπεις τοὺς «σπουδασμένους»;

— Δὲν τοὺς παραλείπω: Τὸ γεγονὸς πὼς ὁ Καβάφης δὲν λέγει **οὔτε λέξι** γιὰ τὸ τί λογιῆς εἶν' αὐτὲς οἱ «σπουδές» καὶ τὸ λόγο χάριν τοῦ ὁποίου δὲν πρέπει ν' ἀμελοῦνται, τὸ γεγονὸς ὅτι ἐπίσης δὲν λέγει λέξιν γιὰ τὴ διαδικασίαν, στὰ πλαίσια τῆς ὁποίας θὰ γίνονταν ἐφικτὸ νὰ ὑπάρξει ὁ βλάξ, ποῦ, ἀπορρίπτων τὸ ταξίδι⁶, «*τάς ἡδονικὰς ἀπολαύσεις*»⁷, θὰ ἐπέλεγε τίς... σπουδές⁸, θυμίζει λασκαράτεια... τσόντα: τὴ σύζυγον ποὺ λαμβάνεται κατιμᾶς!

Ὅμως, ἔτσι κι ἄλλιῳς, κ. Ἀντωνίου καὶ οἱ λοιποί, ὁ δάσκαλος **δὲν μπορεῖ νὰ ναι**, ἂν ἀδυνατεῖ ἢ ἀρνεῖται νὰ βεβαιώνει, ἐπισημαίνει, καταγγέλλει τίς ἀκρισίες καὶ κουταμάρες — ἂν συναινεῖ νὰ τίς... διδάσκει! Ὅτι ὁ ἄξιος **τῆς χάρης** δάσκαλος τὸ πρῶτο ποὺ θὰ «δίδασκε» θὰ ἦταν νὰ τρίψει σὲ κάποια μούρη τῆ γιγαντιαίας ἀλήθειας: πὼς τὸ ντολτσίσσιμο φάρ νιέντε καὶ οἱ κρουαζιέρες (τσάρκες, καλὲς παραμάτιες κ.λπ.), ἔξον ποὺ δὲν ἀγοράζονται μὲ πορδές, εἶναι **κατανάλωσις χωρὶς παραγωγὴν!** Καὶ ὅπως ἡ δευτέρα Λυκείου

θὰ πρέπει σὲ λίγο νὰ παράγει κι αὐτὴ τὸ σῶβρακό της κι **ὅσα τὸ λερώνουν** (παρακαλῶ, μὴ σβήνετε, κ. Διευθυντὰ) καὶ πὼς οἱ «*ἡδονικὰς ἀπολαύσεις*» εἶναι σκέτη ἀποκτηνῶσι (ἀφοῦ **δὲν συνυπάρχουν** μὲ τὸν ἔρωτα γιὰ τὸ «πίσω ἀπ' τὸ βουνό» — μὲ συνέπεια ἡ Ζωή **νὰ ἐκφυλίζεται κ' ἐξαντλεῖται**), θὰ τῆς ἔλεγε: «Ἀκου, κόρη μου δευτέρα Λυκείου. Δὲν μπορῶ νὰ πολεμήσω πανεπιστήμια κι ἀκαδημίες, ἰνστιτούτα κι ἀθάνατους καί... συνταξιούχους ποιητές. Μπορῶ ὅμως νὰ σὲ βεβαιώσω πὼς

ὁφείλεις νὰ ἐπιβιώνεις,

γιὰ νὰ συμπέσεις μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τίς διαστάσεις (ἀκεραιώνεσαι, **μὴ λείπεις τοῦ ἑαυτοῦ σου**) καὶ πὼς αὐτὸ θὰ τὸ ἐπιτυχάνεις μόνον ὄντας εἰς θέσιν νὰ ξεχωρίζεις τὸ **θετικὸ ἀπ' τὸ ἀρνητικὸ**.

— Δὲν καταλαβαίνω, δάσκαλε. Εἶναι δύσκολα αὐτά...

— Θὰ καταλάβεις, παιδί μου: Ἐπειδὴ **εἶναι δύσκολα, θὰ καταλάβεις — τὰ εὐκόλα νὰ φοβᾶσαι...** Ἐτσι, λέγω, κόρη μου δευτέρα Λυκείου, ἔτσι, **μόνον ἔτσι**, θὰ μάθεις πὼς τὰ «ἀγαθὰ»

οὔτε ἀγαθὰ εἶναι οὔτε χρησιμεύουν σὲ τίποτε· πὼς ἀκριβῶς «ἀγαθὰ» κ' «ἡδονικὰς ἀπολαύσεις» εἶναι «**θετικὸ**» μόνον ἐφ' ὅσον **συμπίπτουν** μὲ τὴ θεραπεία **ἐνστιγμιατικῶν ἀναγκῶν** — ὅχι ὅταν τίς υπερβαίνουν σὲ ἀριθμὸν ἢ ἔντασιν!

Σε κάθε άλλη περίπτωση είναι «**ἀρνητικό**»· είναι εμπλακείσα διαλληλική πανάκεια, που θεραπεύει **ἐκ διαστροφῆς** ανάγκες, στο βαθμό που **δημιουργεῖ... μεγαλύτερες**· ἤτοι στο βαθμό που πανάκεια-διαστροφή δεινοποιούνται ἀνταποκριτικά-ἀτέλειωτα ἔτσι ὥς τὴν **ἐκ διαμέτρου ἀντίθετη δραστηριοποίησι τοῦ ἐνστίκτου τῆς ἐπιβίωσης**, δηλαδή τὴν **Σιβύλλεια μανία αὐτοκαταστροφῆς...**

Κείμενο:

«*Ἡ Ἰθάκη πρόσφερε τὸ ὥραϊο ταξίδι (στ. 31-33)*».

Ἀνασκευή:

Τὸ «*ὥραϊο ταξίδι*» δὲν τὸ πρόσφερε ἡ ἐμφανῶς ἀπεχθῆς-ἀπευκταία Ἰθάκη, ἡ ἀποστροφή γιὰ τὴν πτωχείαν τῆς «πτωχικῆς» — ἡ πρόσκαιρη (ἔστω — ὥς τὰ γεράματα) ἀλλοτριότης καὶ ἀπαρέσκεια γιὰ τὴν ἀνεπικερδῆ Ἰθάκην. Τὸ πρόσφερε ἡ **προτίμησις** γιὰ τὸ κερδοφόρο (εἶδαμε, γιὰ ποίου εἶδους «κέρδη» πρόκειται) «ταξίδι» — τὸ ὅτι, ἀποκλειστικά τὸ «ταξίδι» ἐπιθυμῶν ν' ἀπολαύσω, **αὐτὸ ἀποκλειστικά «θέτω σκοπὸν στὴ ζωῇ μου»**, αὐτὸ ἀποκλειστικὰ διεκδικῶ ἀμέσως τώρα καὶ γιὰ **ὅλο τὸν ἐνεργὸ βίον μου...** Ἄν πραγματικά, ἂν **ἀληθινὰ** ἤθελα κ' «ἔθετα σκοπὸ μου» τὴν Ἰθάκη, **δὲν θὰ χρειάζονταν κανένα ταξίδι:**

Θὰ εἶχα ἤδη φθάσει, μὲ τὸ πού θὰ τὴν ἐβάζα στὸ νοῦ μου! Ὅτι τί ἄλλο παρέξ Ἰθάκη εἶναι τὸ **πραγματικὸ ταξίδι** γι' αὐτὴν — τὸ νὰ τῆς δίνω **πλῶρη καὶ ὄχι πρῦμη**; Τί ἄλλο παρέξ Ἰθάκη εἶναι τὰ πάντα — ρότα, πόντος, Λαιστρυγόνες, Κύκλωπες, ἀπορριφθεῖσα ἀθανασία, Κίρκη, Καλυψώ, τό... κρεββάτι τους; [Ἡ τυχὸν ἀντίληψις πῶς μὲ σκοπὸ μου τὴν Ἰθάκην τὸ πάω δῆθεν γιὰ... ἀσκητῆς ὀφείλεται στὴν περὶ Ἀρετῆς σύγχυσιν. Στὴν ὑπ' ἀριθ. πέντε σημείωσι, γιὰ πολλοστὴ φοράν ἀποτολμᾶται σ' αὐτὸ τὸ χωρὸ ρηξικέλευθος, ἐναργῆς, **θανάσιμα ἐκθετικὸς** ὁ «γεωμετρικὸς ὀρισμὸς» τῆς Ἀρετῆς — τῶν λεξικῶν εἶναι ἀναξιόπιστος κατὰ τὴν ταπεινὴ μου ἀντίληψιν].

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἐξαντλεῖται ἡ κριτικὴ μας γιὰ τὸ συγκεκριμένο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου τῶν πέντε φιλολόγων. Δὲν κλείνουμε ὅμως, πρὶν σχολιάσουμε μιὰν ιδιαίτερα βαρύνουσα φράσιν πού διαβάζουμε στὴν ἐπομένη σελίδα (τριακόσια δέκα), ἐνδεικτικὴ τῆς σοβαρότητος μὲ τὴν ὁποίαν «προσέρχονται» **στὸ λόγον** οἱ οἶονεῖ **ἐγγύτατοι τῆς οὐσίας του:** οἱ φιλόλογοι — ἰδοὺ πῶς ἔχει ἡ φράσις:

Κείμενο:

«... Ὁ ποιητῆς (ὁ λόγος πάντα γιὰ Καβάφην — «Ἰθάκη») πιστεύει ὅτι **ἐκεῖνο** πού **ἀξίζει τελικὰ** εἶναι τὸ **ἴδιο τὸ ταξίδι** **κι ὄχι τὸ φθάσιμο** **στὸ σκοπὸ, ὁ δρόμος** **κι ὄχι τὸ τέρμα, τὸ ταξίδι** **κι ὄχι ἡ Ἰθάκη**».

Ἀνασκευή:

Τὸ θέμα, κ. Ἀντωνίου καὶ οἱ λοιποί, εἶναι ὄχι τί «**πιστεύει ὁ ποιητῆς**», μὰ **τί πιστεύετε σεῖς!** Ὅτι, προκειμένου γιὰ τὸν Καβάφη, κανένα πρόβλημα, τοῦ κλείνουμε τὸ στόμα: ἀκριβῶς «**τελικὰ**» εἶναι πού κομίζει τὸ ποίημα (δὲν τὸ ἀποσύρει-

ἀποκηρύττει), ἀκριβῶς «τελικά» εἶναι πού τὸ ἀμύνει — μὲ τὶς πρὸς Γ. Λεωνίτην παραπληρωματικὲς ἐλαφρότητες⁹⁾! Προκειμένου γιὰ σὰς ὅμως, ἀκριβῶς τὸ ὅτι, ἀλίμονο,

κλείνουμε καὶ τὸ δικό σας στόμα εἶναι ἥττα τῆς Ζωῆς, ἀφοῦ ἥττα τῆς Ζωῆς συνιστᾷ τὸ «ἐπιχείρημα τῆς σιωπῆς» — στὸ ὁποῖον, φοβούμεθα, θὰ ὑποχρεωθεῖτε (μακάρι νὰ μᾶς γελοιοποιήσετε)... "Ὅτι, ἂν οἱ ἀπ' τὶς Φιλοσοφικὲς Σχολὲς βγαλμένοι ἐπιστήμονες ἀδυνατοῦν ν' ἀναγνωρίζουν-διακηρύττουν ἄτοπο τὸ δῆθεν δυνατό, νά... προγραμματίζεται σκοπὸς ζωῆς ὅχι «ἐκείνο πὺν ἄξιζει» (ἦτοι τὸ¹⁰ ταξίδι), ὅπως λέτε, μὰ ἐκεῖνο πὺν δὲν ἀξιίζει (ἦτοι ἡ¹¹ Ἰθάκη — ἔτσι κι ἄλλωθ' τραγελαφικὰ τοποθετούμενη στήν... κατάψυξι γιὰ ὅλο τὸν ἔνεργό βίον!), τότε ὁ ἄνθρωπος λογικὰ ὑπάρχει Δίκη καὶ Νέμεσις ἑαυτοῦ, λογικὰ αὐτοεξαλείφεται, λογικὰ αὐτοαναιρεῖται, λογικὰ τὸν καθαιρεῖ τὸ ἀτομικὸ αἰτήμα του γιὰ τὸ **περισσό** — εὐχερῶς ἀναγνωρίζομεν στήν διάστροφη ἐπιθυμία «**νὰ μὴ τὸ ἔχουν οἱ ἄλλοι**». "Ὅτι ἀκριβῶς τέτοια ἐπιθυμία ἐπισημαίνεται τελικά ἡ ἐκ τοῦ σχολείου διαστρέβλωσις γνώσης-κρίσης (τῆς ὁποίας σεῖς ὑπάρχετε καὶ θύματα καὶ θύτες) — γιὰ τὸ μόνο λόγον ὅτι ἡ «φήμη ἰσχύος» αὐγατίζει τὴν ἰσχύ, ἐπιτείνει τὸν ἐξουσιασμόν! Ἀπλούστερα εἰπωμένο: "Ἄν δὲν σὰς ἐνδιέφερε ὁ ἐξουσιασμός, θὰ φροντίζατε τὴν **διδασκαλική σας ἐτοιμότητα**, ὥστε νὰ μὴ «**διδάσκονται**» τὰ ἴδια σας τὰ παιδιὰ (τὰ Ἑλληνόπουλα) τὶς ποιητικὲς κοτσάνες καὶ ἀθλιότητες! Τέτοιες, πὺν ἡ κατάδειξι τὸν ἀπ' τὴν ἐγκυρότητα τούτου τοῦ περιοδικοῦ νὰ φέρει ὁλόκληρο λαὸ ἄφωνον μπροστὰ στήν **κολοσσιαία ταπείνωσί του**¹²⁾!

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1) Ἐνδεχόμενο κακό.

2) Ταραχὴν ψυχῆς ἐκ λύπης-χαρᾶς.

3) Ἡ χαρὰ βεβαιώνεται **διαβλητῇ**, ἂν ἡ ἴδια δὲν ὑπάρχει ἱκανοποίησις γιὰ πολιτεῖαν θεμελιωμένη (θεμελιούμενη) σὲ πλήρη γαλήνη καὶ μεγαλείου ἐπισκόπησιν, σὲ ἀκλυδώνιστο βίον, σὲ κλίμα ἀδιατάρακτης πνευματικῆς ἡρεμίας...

4) Οἶονεῖ ἰσοτενεῖς, ἰσοβάθμεις, ἐνάμιλλες, ὁμότιμες.

5) Ἡ Ἰθάκη, ὑποδηλώνουσα τὴν λαχτάρα ἐπιστροφῆς (μας) στήν ἀγιότητα: α) τῶν μικρῶν μεγεθῶν (εὐχερῶν πληρώσεων), β) τῶν ἀπέριττων ὁλοτήτων (συνοπτικῶν συλλήψεων) καὶ γ) τῶν ἀπλῶν διαδικασιῶν (φανερῶν αἰτιολογιῶν), ἐρμηνεύεται **δυνατότης αὐτάρκειας** (δικαίωμα νὰ μὴ μοῦ λείπει τίποτε καὶ ὑποχρέωσις νὰ μὴ μοῦ περισσεύει τίποτε)· πὺν, βεβαιούμενη στὸ σύμμετρο ἀναγκῶν-ἀπατήσεων, κάνει ὑπερβατὴ τῇ διάστασι ἀνάμεσα στὸ ἀναγκαῖο καὶ τὸ ἐφικτό, τῇ ζωῇ εὐκολώτερη, τὸν ἄνθρωπο νὰ μὴ μονάζει φρικτὰ, **νὰ μπορεῖ νὰ ἀνέχεται** τὸν «πλησίον» του. "Ὅτι ἐδῶ ὁ «πλησίον» δὲν εἶναι πὰ ὁ ἀπ' τὴν πρόσθεσί του μὲ ἀξίες-ἀγαθὰ προκλητικὰ καὶ προσβλητικὰ **διαφοροποιημένος** ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁ συνάνθρωπος μὲ τὴν ἐξῶφθαλμα **κοινὴ μοῖραν**. Ἡ Ἰθάκη λοιπόν, πὺν εἶναι Ἰθάκη μόνον ἐπειδὴ ὁ θεὸς Ὀμηρος τὴν καταξίωσε περιούσιο σύμβολο, ὑποδηλώνει τὴν **ἀρετὴ**. Τουτέστι τὴν

*«κατὰ λόγον ἐμμονὴ καὶ σύντονη δρᾶσιν εἰς
σύμπτωσιν μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὶς διαστάσεις».*

6) Ἀτέλειωτο! Ποιός, τότε, γιὰ τὴν θὰ παραδέχονταν πῶς... γέγρασε;

7) Ἀναιδὴ στόχον, πὺν **ἐνοχλῇ σας** φθάνει αὐτούσιος καὶ ἰσότητος τῶν σπουδῶν στήν... δευτέρα Λυκείου, ὑπονομευτὴς κι ὀλετήρας τῆς...

8) Ἐλίπονες, χαλεπεῖς, ἐπαχθεῖς — «ὅχι στήν ἐντατικοποίησιν τῶν σπουδῶν», «ἐκατὸ σελίδες» (αὐριο πενήντα καὶ μεθαῦριο τέσσαρες!), «τέλεια κατάργησι τῶν ἐξετάσεων, ἄλλιῶς ἀπεργοῦμε, καταλαμβάνουμε τὴ Μύκονο (τὸ καλοκαίρι...), γκρεμίζουμε τὸν... Θεσσαλικὸ Κάμπο...».

9) Τὰ λόγια τοῦ Καβάφη: «Ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ζωὴν του ἐπιδιώκων ἓνα σκοπὸν (τὴν Ἰθάκην)

[Παναγιωτάτος: δὲν θὰ βούλιαζε ἡ χώρα, ἂν ἓνας ἔστω ἀπ' τὶς χιλιάδες λογοτεχνῶν-φιλολόγων ἀπεφάσιζε νὰ ὀνομάσει τὸν «ἐνα σκοπὸν»· λογουχάριν «πλοῦτον», «δόξα», «ὀλβιότητα»: θὰ ἐβλεπε τότε πῶς δὲν τοῦ συμφέρει διόλου νὰ φθάσει σ' αὐτόν... «γέρος πιά»] ἀποκτᾷ πείραν, γνώσεις καὶ ἐνίοτε ἀγαθὰ ἀνώτερα τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ καθ' ἑαυτόν. [Παναγιωτάτος: τὸ γιατί, τότε, δὲν θὰ κάναμε σκοπὸ μας τὰ... «ἀνώτερά» καὶ θὰ ἐπιμέναμε στὸ σκοπὸν μὲ τὰ «κατώτερα», καλοῦνται νὰ μᾶς τὸ ἐξηγήσουν οἱ Βρεττάκος, Ρίτσος, Κατσαρὸς - τί στὴν εὐχὴ μεγάλοι εἶναι...] Κάποτε δὲ τὴν Ἰθάκην, ὅταν φθάνει εἰς τὸ τέρμα τῶν προσπαθειῶν του, τὴν εὐρίσκει πτωχικὴν, κατωτέραν τῶν προσδοκιῶν του· ἐν τούτοις ἡ Ἰθάκη δὲν τὸν γέλασε. [...] Οὐχ ἤττον τοῦ τόσον σαφοῦς τούτου ποιήματος δὲν θὰ ἦτο ἴσως ἄσκοπον νὰ ἐπισύρωμεν τὴν προσοχὴν εἰς τοὺς στίχους 18-26. Ὁ ἀναγνώστης θὰ παρατηρήσει μίαν ἐμφαντικὴν μνειάν τῶν μυρωδικῶν, τὰ ὁποῖα ἀναμφιβόλως συμβολίζουν τὰς ἡδονικὰς ἀπολαύσεις...».

Ἄν τέτοια κοτσάνα περιωπῆς, ἂν τέτοια κατὰ συρροὴν ἀσυνάρτητη ἡλιθιότης **μπαίνει στὰ ἐλληνικά σχολεῖα καὶ μένει** περίοπτη, σεβαστὴ, ἀπρόσβλητη, πῶς διάλογο νὰ ζήσει αὐτὴ ἡ χώρα; Τί σοῖ «σκοπὸς Ἰθάκη» εἶν' αὐτός, ποῦ τὸν ἐπιδιώκουμε, γιὰ νά... μὴ φθάσουμε στὴν Ἰθάκην; Ἐκεῖνο τὸ πονηρὰ «*ῥαῖο ταξίδι*» δὲν εἶναι... σκοπός; Τί εἶναι;

10) [Τὸ προσκυρωμένο στὴν ἴδι-α συνειδήσιν (τοῦ ἐπιλέγοντος) θετικὸ].

11) [Ἐπίσης προσκυρωμένη στὴν ἴδι-α συνειδήσιν (τοῦ ἀπορρίπτοντος) ἀρνητικὴ].

12) Τί ἄλλο παρὰ «*κολοσσαία ταπείνωσις*» εἶναι τὸ νά... συλλαμβάνει, εἰσάγει καὶ διατηρεῖ στὴν παιδεῖα τοῦ τὸ **ἄτοπον** (παραλήρημα, ἀπρομελετησία, προχειρότητα, ἀκριτολογία, λωλάδα, κριτικὴ νοθριάν, ἀκηδیان, πνευματικὸ ζῶφον...) τὴν διαλληλία τὴν ἴδια, τὸν ἐξωφρενισμό ὅχι τοῦ Παραλογισμοῦ μὰ τῆς... Λογικῆς;

Εἶναι νεκρὴ, πεθαμένη «τοῦ τόπου» μιὰ χώρα ποῦ τὴν διαχέει (περνώντας «*ντοκού*»!) τέτοια καταγγελία: Καταγγέλλων καὶ καταγγελλόμενοι δὲν ἔχουν ἄλλη διέξοδον ἀπ' τὸ **ἐπαίσχυντο τέλος!**

N.E. ΠΡΕΑΡΗΣ Περὶ φύσεως ἀνθρώπου

Ἐκεῖνα τὰ ἐπισκευασμένα δόντια
στὸ κατώφλι τοῦ στόματος
—μὲ τὸν καιρό—
τὸν ψυχισμό τῆς τραυματίσανε,
προκαλῶντας ψυχοσωματικὰ παραμορφώσεις
καὶ τῆς στερήσανε
τὴν πρᾶξιν καὶ τὴ γλύκα τοῦ φιλιού,
τὴν ἐκτόνωνσι τοῦ γέλιου,
τὴν ἀπόλυνσι τοῦ τραγουδιοῦ
καὶ τὸ χασμουρητὸ ἀκόμη.
Ἐπιβελαιώνονται ἔτσι οἱ Στωικοί,
ποῦ ἐπιγραμματικὰ ἀποφαίνονται:
**«Συμπάσχει ἡ ψυχὴ τῷ σώματι
νοσοῦντι καὶ τεμνομένῳ
καὶ τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ» (I).**

(I) Κλεάνθους παρὰ Νεμεσίω, *Περὶ φύσεως ἀνθρώπου*, κεφ. 2.

ΜΙΧΑΗΛ ΔΑΝΙΚΑΣ*

Ἡ «μάχη τῆς Ἀγγλίας» γιὰ τὴ διατήρηση τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν στὴν Παιδεία της

Ἡ σύγχρονη ἐποχὴ παρὰ τὰ μεγάλα ἐπιτεύγματά της στὶς ἐπιστῆμες καὶ τὴν τεχνολογία δὲν μπόρεσε νὰ δημιουργήσῃ κάποια σταθερὰ σημεῖα ἀναφορᾶς, κάποιες ἀξίες στὶς ὁποῖες νὰ μποροῦν νὰ προσβλέπουν οἱ ἄνθρωποι. Ὅταν δὲ κυριαρχεῖ μιὰ τέτοια κρίση ἀξιῶν, φρονῶ πὼς ἡ ἀνθρωπότης δὲν ἔχει ἄλλη ἐπιλογὴ παρὰ νὰ κοιτάξῃ πίσω, πρὸς τὴν κλασσικὴ ἀρχαιότητα, γιὰ ν' ἀντλήσῃ διδάγματα καὶ νὰ ἐνστερνισθεῖ καὶ πάλι τὶς ἀξίες, οἱ ὁποῖες τότε ἐπεκράτησαν. Ἡ προτροπὴ «πίσω στοὺς ἀρχαίους» δὲν στερεῖται σημασίας. Εἶναι, γιὰ τὴν ἐποχὴ μας, ὑπέρτατη κραυγὴ ἀγωνίας, ἡ ὁποία ὑπαγορεύεται ἀπὸ μιὰ ἀδήριτη ἀνάγκη.

Ὅμως καὶ ἐὰν ἀκόμη κάποιοι ἐπείθετο γιὰ τὴν διαχρονικότητα τῶν ἀξιῶν τῆς κλασσικῆς παιδείας καὶ τὴν ἐπικαιρότητά τους στὴν ἐποχὴ μας, θὰ μπορούσε νὰ ρωτήσῃ: σὲ τί *χρησιμεύει* ἡ κλασσικὴ παιδεία σήμερα; Ποιὰ τὰ χειροπιαστά ὀφέλη ἀπὸ τὴν μελέτη τῶν μεγάλων τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος;

Ἄν καὶ οἱ δύο αὐτὲς ἐρωτήσεις ἐντάσσονται στὴν ὠφελιμιστικὴ «λογικὴ» τῆς σύγχρονης ἐποχῆς, φρονῶ πὼς δὲν θάπρεπε νὰ τὶς ἀφήσουμε ἀναπάντητες. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ἐνδιαφέρεται περισσότερο γιὰ ἄμεσα, πρακτικὰ ἀποτελέσματα παρὰ γιὰ ἰδέες καὶ ἰδανικά. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ θὰ μπορούσε κάποιος ν' ἀπαντήσῃ πὼς μιὰ (πρόχειρη ἔστω) ματιὰ στοὺς ὅρους τῆς σύγχρονης τεχνολογίας καὶ τῶν ἐπιστημῶν γενικώτερα ἀποδεικνύει τὴν μεγάλη ἐπίδραση τὴν ὁποία ἐξακολουθεῖ νὰ ἀσκεῖ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα στὴν διαμόρφωση τῶν καινούργιων ἐπιστημονικῶν ὄρων. Ἀποκοπὴ ἀπὸ τὸ κλασσικὸ παρελθὸν καὶ τὴν μοναδική του γλῶσσα, θάλαγα, θὰ σήμαινε αὐτομάτως καὶ τεράστιες δυσκολίες ἐκφράσεως καὶ διατυπώσεως τυχόν νέων ὄρων. Ὅποιος ἀμφιβάλλει γιὰ τοῦ λόγου τὸ ἀληθές, ἅς ξεφυλλίσῃ ἀπλῶς ἓνα ὁποιοδήποτε ἐπιστημονικὸ περιοδικὸ κύρου¹. Θὰ διαπιστώσῃ ὅτι καὶ οἱ πλέον πρωτοποριακοὶ τομεῖς τῆς τεχνολογίας καὶ τῶν ἐπιστημῶν συνεχίζουν ν' ἀντλοῦν ἓνα σημαντικὸ ποσοστὸ τῶν ὄρων τους ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα. Βλέπουμε δηλαδὴ, πὼς ἡ κλασσικὴ παιδεία πέρα ἀπὸ τὶς ἀπαράμιλλες ἠθικὲς ἀξίες τὶς ὁποῖες ἐκληροδότησε στὸ ἀνθρώπινο γένος, ἔχει καὶ ἄμεση πρακτικὴ χρησιμότητα.

Σ' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ σημεῖο, μιὰ ποὺ μιλοῦμε γιὰ τὴν καθαρῶς πρακτικὴ πλευρὰ τῶν κλασσικῶν σπουδῶν, ἅς ἀναφέρουμε κάτι τὸ ἀληθινὰ συγκλονιστικὸ: στὶς Η.Π.Α. ἤδη σημειοῦται μιὰ ἀναγέννηση τῶν κλασσικῶν σπουδῶν. Στὴν Ἰνδιανάπολη τετρακόσιοι μαθητὲς ἡλικίας 11 ἐτῶν, οἱ ὁποῖοι διδάχθηκαν ἑλληνικὰ καὶ λατινικά, βελτίωσαν τὴν ἐπίδοσή τους στὴν ἀγγλικὴ γλῶσσα καθὼς καὶ (ἐδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται ἡ συγκλονιστικὴ εἵδηση) **στὰ μαθηματικὰ καὶ στὰ ἄλλα μαθήματα θετικῆς κατευθύνσεως**². Τὸ ὅτι ἡ μελέτη τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν ἐπανεισήχθη στὰ ἀμερικανικὰ σχολεῖα μὲ κύριον σκοπὸ τὴν βελτίωση τῆς ἀκαδη-

* Ὁ ὁρ. Μιχαὴλ Δανίκας εἶναι μηχανολόγος, μέλος τῆς Ἑρευνητικῆς Ὁμάδος Ὑψηλῶν Τάσεων τοῦ Τεχνολογικοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Eindhoven (Ὁλλανδία).

μαϊκῆς ἐπιδόσεως τῶν μαθητῶν τῶν προερχομένων ἀπὸ ἐθνικὲς μειονότητες καὶ δὴ τῶν νέγων καὶ τὸ ὅτι αὐτὴ ἡ ἐπανεισαγωγή εἶχε τὰ ποθητὰ ἀποτελέσματα, εἶναι, νομίζω, δύο στοιχεῖα τὰ ὁποῖα δείχνουν πὼς ἡ κλασσικὴ παιδεία ἔχει ἓνα ἀληθινὰ ἀπελευθερωτικὸ ἀποτέλεσμα. Τὸ ὅτι οἱ μαθητὲς ἐβελτίωσαν τὶς ἐπιδόσεις τους **καὶ** στὴν ἀγγλικὴ καὶ στὰ θετικὴς κατευθύνσεως μαθήματα, τί ἄλλο ἀποτελεῖ παρὰ πανηγυρικὴ ἐπιβεβαίωση τῶν λόγων τοῦ Ἀντισθένης: «*ἀρχὴ παιδεύσεως ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις*»; Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀμερικανικῶν σχολείων αὐτὸ δείχνουν: ὅτι ἡ βαθύτερη κατανόηση καὶ ἔρευνα τῶν λέξεων συνεπάγεται μιὰ μεγαλύτερη ἐξοικείωση μὲ τὶς λεπτὲς ἔννοιες τῶν μαθηματικῶν καὶ τῶν λοιπῶν μαθημάτων θετικῆς κατευθύνσεως.

Τὰ ἀποτελέσματα αὐτὰ εἶναι μιὰ πρέπουσα ἀπάντηση σὲ ὅσους ἰσχυρίζονται ὅτι στὴν ἐποχὴ μας οἱ κλασσικὲς σπουδὲς δὲν χρησιμεύουν σὲ τίποτε πλέον. Ἡ ἀμερικανικὴ ἐμπειρία δείχνει πὼς τὸ κλασσικὸ παρελθὸν διαμορφώνει καὶ καθορίζει τὸ μέλλον σὲ σημαντικὸ βαθμὸ. Ἀγνοία δὲ τοῦ κλασσικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν γλωσσῶν του ἴσως ἔχει μοιραῖα ἀποτελέσματα γιὰ τὴν πορεία ἑνὸς ἔθνους³.

Πουθενὰ ἄλλοῦ ἴσως οἱ δύο αὐτὲς τάσεις (ὑπὲρ καὶ κατὰ τῆς διδασκαλίας τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν) δὲν ἀντιμάχονται ἀλλήλας μὲ τόση σφοδρότητα ὅσο στὴν Μ. Βρεταννία, χώρα μὲ λαμπρὰ παράδοση στὶς κλασσικὲς σπουδὲς. Στὴν προσπάθεια τῆς συντηρητικῆς κυβερνήσεως τῆς κ. Μ. Θάτσερ καὶ τοῦ ὑπουργοῦ Παιδείας κ. Κ. Μπαίηκερ γιὰ τὸν οὐσιαστικὸ ἐξοβελισμό τῶν κλασσικῶν σπουδῶν ἀπὸ τὰ βρεταννικὰ σχολεῖα ἀντέδρασαν πάμπολλοι. Τὸ «λόμπυ» τῶν κλασσικιστῶν, ὅπως ἀναφέρεται σ' ἓνα θαυμάσιο ἄρθρο τῆς ἐφημερίδος «The Sunday Times»⁴, ἀνεδείχθη σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς ἰσχυρότερες ὁμάδες πιέσεως τῆς κυβερνήσεως. 119 βουλευτὲς τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων ἔγραψαν στὴν ὑφυπουργὸ Παιδείας κ. Ἀντζελα Ράμπολντ ζητώντας ν' ἀναθεωρηθεῖ ἡ γραμμὴ τῆς κυβερνήσεως στὴν Παιδεία. Ἀκαδημαϊκοὶ δάσκαλοι, ὅπως ὁ δρ. Πήτερ Τζόουνς (λέκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Newcastle - upon - Tyne) καὶ ὁ Ἀντριαν Σπούνερ (διευθυντὴς τοῦ τμήματος τῶν κλασσικῶν σπουδῶν σ' ἓνα γυμνάσιο τοῦ Chester-le-Street, Co Durham) εἶναι οἱ ἐμψυχωτὲς τοῦ ἀγῶνος τῶν κλασσικιστῶν.

Ἄν κρίνει κανεὶς ἀπὸ τὸ πάθος μὲ τὸ ὁποῖο μάχονται οἱ ὑπέρμαχοι τῶν κλασσικῶν σπουδῶν, ἡ μάχη κάθε ἄλλο παρὰ χαμένη πρέπει νὰ θεωρεῖται. Μερικοὶ μάλιστα ἐπώνυμοι δὲν ἐφείσθησαν ὀξέων χαρακτηρισμῶν, προκειμένου νὰ σχολιάσουν τὴν κυβερνητικὴ πολιτικὴ στὴν Παιδεία. Μεταξὺ ἄλλων ὁ σὲρ Τζὸ Ἔλτον, καθηγητὴς τῆς σύγχρονης ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Καϊμπριτζ, κατηγοροῦσε τὴν κυβέρνησιν τῆς κ. Θάτσερ ὡς «*τείνουσα νὰ δημιουργήσῃ ὄντα ἀνθρώπινος μὲν μορφῆς, στερημένα ὅμως κάθε πνευματικότητος*»⁵.

Ἄν λάβει κανεὶς ὑπ' ὄψιν τοῦ τὸν ἐνθουσιασμό καὶ τὸ πάθος ποὺ ὑπάρχουν στὶς πολυάριθμες ἐπιστολὲς σὲ ἐφημερίδες καὶ σὲ ἄρθρα τῶν διαφόρων ὑπερμάχων τῆς συνεχίσεως τῆς διδασκαλίας τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν στὰ βρεταννικὰ σχολεῖα, θάλεγε πὼς οἱ Βρεταννοὶ θεωροῦν τὴν μεγάλη κλασσικὴ παράδοση **καὶ δική τους παράδοση**. Θ' ἀναφερθῶ χαρακτηριστικὰ σὲ δύο ἀνθρώπους: ὁ ἓνας ἦταν μέχρι πρόσφατα ὑφυπουργὸς Παιδείας, ὁ κ. George Walden: «*Οἱ ἡλεκτρονι-*

κοὶ ὑπολογιστὲς εἶναι ἀπαραίτητοι... ἀλλὰ... πόσο ἀνθρωπινώτερος θ' ἀποδειχθεῖ ὁ καινούργιος μας πολιτισμός; Ἐὰν τὰ παιδιὰ μας μεγαλώσουν συντροφιά μὲ τοὺς ὑπολογιστὲς χωρὶς γνώση τοῦ πολιτιστικοῦ τους παρελθόντος, τότε σίγουρα θάχουμε μιὰ γενιὰ πολιτιστικὰ ὀρφανῶν ἀτόμων»⁶. Ὁ ἄλλος εἶναι ὁ καθηγητὴς τοῦ Pembroke College (Πανεπιστήμιο τοῦ Καϊμπριτζ) κ. Ian Jack, ὁ ὅποιος διευτύωσε τὶς σκέψεις του κάπως διαφορετικὰ, μακρὰ βεβαίως ἀπὸ κάθε φθηνὴ κινδυνολογία: «Ἐὰν ἡ παρούσα κατάσταση συνεχισθεῖ, μὲ τὶς ἔμμενες ἰδέες μας γύρω ἀπὸ τοὺς ὑπολογιστὲς καὶ τὴν λατρεία τοῦ ἐπιχειρηματία καὶ διακοπῆς ἢ ἐπικοινωνία μας μὲ τὸν εὐρωπαϊκὸ πολιτισμὸ τῶν τελευταίων 2-3.000 χρόνων, τότε ἡ ἀπώλεια θάναι τόσο μεγάλη, ὥστε εἶναι ἀπίθανο ἂν ποτὲ ξανὰ μπορέσουμε ν' ἀνακτήσουμε τὸ χαμένο ἔδαφος»⁷.

Ἄλλ' ἂς μὴ νομισθεῖ πὼς μόνο μιὰ «ἐλίτ» ἢ μόνο οἱ ἐνήλικες πρεσβεύουν τέτοιες ἀπόψεις στὴν Γηραιὰ Ἀλβιόνα. Σὲ μιὰ διαφωτιστικὴ ἐπιστολὴ του στὴν ἐφημερίδα «The Times» (27/10/87) ὁ κ. Peter Le Roy, διευθυντὴς τοῦ Monkton Combe Junior School στὸ Bath, ἀνέφερε τὰ ἑξῆς σημαντικὰ: «Ἡ γνώμη τῶν μαθητῶν δὲν ζητήθηκε σὲ κανένα σημεῖο τῆς τωρινῆς συζητήσεως [γιὰ τὴν διδασκαλία τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν στὰ σχολεῖα]. Τὸν προηγούμενο μῆνα περισσότεροι ἀπὸ 90 μαθητὲς ἡλικίας 11-13 ἐτῶν στὸ σχολεῖο μου συνεζήτησαν, διεφώνησαν καὶ ἐσήφισαν πάνω στὴν πρόταση: «Νὰ σταματήσῃ ἡ διδασκαλία τῶν κλασσικῶν σπουδῶν στὰ σχολεῖα». Ἡ πρόταση δὲν πέρασε, δεδομένου ὅτι 71 μαθητὲς ἐσήφισαν κατὰ τῆς προτάσεως καὶ 24 μόνον ὑπέρ. Αὐτὰ ἀπὸ μαθητὲς οἱ ὁποῖοι εἶναι πολὺ ἐξοικειωμένοι μὲ τοὺς ἠλεκτρονικοὺς ὑπολογιστὲς».

Γιὰ λόγους πολυφωνίας, θ' ἀναφέρουμε καὶ τὶς ἀπόψεις τῆς ἄλλης πλευρᾶς, ἐκείνης ποὺ ἰσχυρίζεται πὼς ἡ Μ. Βρεταννία δὲν χρειάζεται πλέον τὴν κλασσικὴ παιδεία. Ἡ Judith Judd⁸ μὲ ἄρθρο της ὑπεστήριξε ὅτι τὰ παιδιὰ τῶν ἐργατῶν χρησιμοποιοῦν ἐλάχιστες λέξεις μὲ κλασσικὲς καταβολὲς σὲ σύγκριση μὲ τὰ παιδιὰ τῶν μεσοαστῶν. Ὑπεστήριξε ἀκόμη ὅτι τὰ προαναφερθέντα ἀποτελέσματα ἀπὸ τὰ σχολεῖα τῶν Η.Π.Α. πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθοῦν μὲ ἐπιφυλάξεις. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτο σκέλος τῶν ἰσχυρισμῶν τῆς Judith Judd, θὰ εἶχα ν' ἀντιτάξω ὅτι ἡ σωστὴ ἔκφραση καὶ διατύπωση τῶν σκέψεων θάπρεπε νὰ εἶναι προνόμιο τοῦ καθενός. Ἡ Judith Judd ἀφήνει νὰ ἐννοηθεῖ, ὅτι, ἀφοῦ τὰ παιδιὰ τῶν ἐργατῶν χρησιμοποιοῦν λίγες λέξεις μὲ ἑλληνολατινικὲς ρίζες, δὲν ὑπάρχει σοβαρὸς λόγος γιὰ τὴν συνέχιση τῆς διδασκαλίας τῶν ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν στὰ σχολεῖα. Ἡ ἄποψη τῆς J. Judd εἶναι ἓνα ἀκόμη τυπικὸ προϊόν τῆς ιδεολογίας τῆς ἰσοπεδώσεως τῶν πάντων. Μιᾶς ἰσοπεδώσεως, ὅμως, ἡ ὁποία, ἐνῶ σίγουρα καταστρέφει αὐτοὺς ἐναντίον τῶν ὁποίων στρέφεται, δὲν προσφέρει τίποτε σ' αὐτοὺς ποὺ ὑποτίθεται ὅτι βοηθᾷ. Ἡ γνώμη της, τέλος, γιὰ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀμερικανικῶν σχολείων, εἶναι ἐντελῶς αὐθαίρετη, ἀφοῦ στὰ συγκεκριμένα στοιχεῖα δὲν ἀντιτάσσει παρὰ ἀπλὲς εἰκασίες. — Μιὰ ἄλλη γραμμὴ κριτικῆς τῶν κλασσικῶν σπουδῶν, αὐτοαποκαλούμενη «προοδευτικὴ», ἀπαιτεῖ τὴν κατάργηση τῆς διδασκαλίας τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν καὶ τὴν παροχὴ χρημάτων γιὰ τὴν λύση «ἀμέσων κοινωνικῶν προβλημάτων»: Κοινωνικὰ δικαιώματα λεσβιῶν καὶ προγαμιαῖες σχέσεις ὁμοφυλοφίλων⁹. Οἱ θέσεις αὐτὲς διατυπώθηκαν στὴν ἐπιθεώρηση «New Society». Γνώμη μου εἶναι, πὼς ἡ συνέχιση τῆς διδασκαλίας τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν εἶναι ἓνα μέγα θέμα, τὸ ὁποῖο ἀφορᾷ στὸ σύνολο τῶν Βρεταννῶν καὶ ἀφορᾷ σ' ἓνα σημαντικὸ βαθμὸ στὴν πολιτιστικὴ συνέχεια τοῦ ἔ-

θνους τους. 'Αναμφισβήτητα δὲ τὸ θέμα αὐτὸ εἶναι πολὺ σπουδαιότερο ἀπὸ τὰ ὁποιαδήποτε «ἄμεσα κοινωνικά προβλήματα» κάποιων περιθωριακῶν κοινωνικῶν ομάδων].

Ποιὸ θᾶναι τὸ μέλλον τῶν κλασσικῶν σπουδῶν στὸ 'Ηνωμένο Βασίλειο; Θέλω νὰ πιστεύω ὅτι ἡ μάχη δὲν ἔχει χαθεῖ οὔτε θὰ χαθεῖ. 'Η χώρα τῆς ὁποίας ἡ γλῶσσα ἔχει βαθύτατα ἐπηρεασθεῖ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν¹⁰ καὶ τῆς ὁποίας ἡ λογοτεχνία ἔχει τόσο ἔντονα ἀποτυπωμένη πάνω της τὴν κλασσικὴ παράδοση¹¹, δὲν νομίζω πὼς θὰ σταματήσει νὰ μελετᾷ τὰ ἔργα τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς. Κρίνοντας δὲ ἀπὸ τὶς ἀντιδράσεις τόσων καὶ τόσων ἀνθρώπων (καὶ ἀπὸ τὶς ἀντιδράσεις αὐτῶν ἐλάχιστα μόνο στοιχεῖα ἀνεφέρθησαν ἐδῶ) τείνω νὰ συμφωνήσω μὲ τὸν ἐξέχοντα πολιτικὸ ἄνδρα καὶ διαπρεπέστατο ἑλληνιστὴ κ. Enoch Powell, ὁ ὁποῖος, σὲ ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν γράφοντα, ἀνέφερε ὅτι «...[οἱ κλασσικὲς σπουδές] *θὰ ἀντισταθοῦν μὲ ἐπιτυχία στὴν τωρινὴ ἐπίθεση τοῦ ὑπουργοῦ Παιδείας καὶ τῆς Κυβερνήσεως*», παρὰ μὲ τὸν μεγάλο φιλόσοφο Sir Karl Popper, ὁ ὁποῖος, ἐπίσης σὲ ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν γράφοντα, πρεσβεύει πὼς «*ἡ μάχη εἶναι ἤδη χαμένη... φαίνεται ὅτι χάθηκε 10-15 χρόνια νωρίτερα, τὰ κόμματα τώρα συμφωνοῦν γιὰ τὴν σπουδαιότητα τῶν ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν...* [ἡ ἐγκατάλειψη τῶν κλασσικῶν σπουδῶν] *θὰ ζημιώσει βαθεῖα αὐτὸ πού ὀνομάζουμε Εὐρωπαϊκὸ Πνεῦμα*»¹².

'Απὸ τὰ ἀνωτέρω βλέπουμε πὼς οἱ κλασσικὲς σπουδές εἶναι καὶ σήμερα κεφαλαιώδους σημασίας καὶ ἐπικαίρες ὅσο ποτὲ ἄλλοτε. Εἶδαμε ἐν ὀλίγοις τί σημαίνει κλασσικὴ παιδεία γιὰ τοὺς Βρεταννοὺς. Εἶδαμε ὅτι τὴν θεωροῦν — καὶ δικαιολογημένα — ἀναπόσπαστο τμῆμα τῆς παραδόσεώς τους. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἡ στάση τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων (ἀλλὰ καὶ μεγάλου τμήματος τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας) τῆς Γηραιᾶς 'Αλβιόνας δὲν ἐκπλήσσει.

'Η στάση αὐτὴ θᾶπρεπε νὰ προβληματίσει βαθεῖα ἐμᾶς τοὺς "Ἕλληνες. "Ὅταν οἱ ξένοι διεξάγουν τόσους εὐγενεῖς ἀγῶνες γιὰ τὴν κλασσικὴ παιδεία, οἱ ὑποχρεώσεις μας ὡς 'Ελλήνων εἶναι ἀκόμη βαρύτερες. Πιστεύω ἀκράδαντα, πὼς ἡ ἀποκοπὴ ἀπὸ τὸ πλούσιο καὶ ἔνδοξο πολιτιστικὸ παρελθόν μας δὲν θὰ συμβάλει σὲ τίποτε. 'Αντιθέτως, θὰ δημιουργήσῃ ἓνα αἰωρούμενο πολιτιστικὰ ἔθνος, ἀβέβαιο γιὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ φοβισμένο γιὰ τὸ μέλλον του. Χρέος τῶν πνευματικῶν μας ἀνθρώπων εἶναι ν' ἀντισταθοῦν σὲ κάθε προσπάθεια ἀποκοπῆς ἀπὸ τὸ μοναδικὸ πολιτιστικὸ μας παρελθόν, διότι ἀκριβῶς «*γιὰ νὰ πᾶς πιὸ πέρα, πρέπει νὰ γνωρίζεις τί ἔχει γίνῃ, καὶ ὅσο καλύτερα καὶ βαθύτερα τὸ γνωρίζεις τόσο καλύτερα προχωρεῖς, μὲ ἀσφάλεια, μὲ γνώση, μὲ βάθος. Τοῦτο εἶναι...* τὸ βαρύτερο χρέος τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων κάθε γενεᾶς, νὰ ἀποκαλύπτουν μὲ τὸν καλύτερο τρόπο τοὺς πνευματικοὺς θησαυροὺς τῶν πατέρων, νὰ βοηθοῦν τὴν συγκρότηση ζωντανῆς παράδοσης, καὶ τὴν ἴδια ὥρα μὲ τὴν δική τους συμβολὴ νὰ τὴν ἀνανεώνουν»¹³.

Σὲ μιὰ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ἄλλες κοινωνίες καὶ δὴ μεταβιομηχανικὲς, στρέφονται καὶ πάλι πρὸς τὴν ἀρχαία 'Ελλάδα, γιὰ ν' ἀντλήσουν ἔννοιες, λέξεις, ἠθικὲς ἀξίες καὶ διδάγματα σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἐνθυμούμενες τὴν ὑπέροχη προτροπὴ τοῦ 'Ορατίου "*Vos exempla Graeca pos-*

turna versate manu, versate diurna”, εἶναι ἀνεπίτρεπτον ἡμεῖς οἱ “Ἕλληνες νὰ λησμονοῦμε τοὺς λόγους αὐτοὺς τοῦ μεγάλου Ρωμαίου ποιητῆ.

Σημειώσεις:

1. Ἀναφέρω γιὰ παράδειγμα, τὸ “IEEE Spectrum”, τὸ “IEEE Micro Magazine” καὶ τὸ “Physics Today” (βλ. «Δαυλόν», τ. 72, σελ. 4018 κ.ἐξ.).

2. Οἱ σχετικὲς πληροφορίες ἔχουν ληφθεῖ ἀπὸ ὀλοσέλιδο ἄρθρο τοῦ Alfonso Barra στὴν ἐφημερίδα τῆς Μαδρίτης “ABC” (Σάββατο, 7/11/87): “*Partidarios y detractores de la enseñanza del latín se enzarzan en Gran Bretaña*”.

3. Ὁ ὑπουργὸς Παιδείας κ. Ἀ. Τρίτσης ἀναφέρθηκε στὴν ἀναγέννηση τῶν κλασσικῶν σπουδῶν στὶς Η.Π.Α. στὴν ἐκπομπὴ τῆς ET-1 τῆς 14/9 87 «Μὲ ἀνοιχτὰ χαρτιά». Νομίζω ὅμως ὅτι οἱ φιλότιμες προσπάθειες τοῦ κ. ὑπουργοῦ γιὰ τὴν ἐπανεισαγωγὴ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν στὴν Μέση Ἑκπαίδευση θὰ μείνουν χωρὶς ἀντίκρουσμα, ἂν δὲν ἐννοήσουμε ὅλοι μας πῶς ὀριστικὴ ἀποκοπὴ ἀπὸ τὸ κλασσικὸ παρελθὸν δὲν θὰ μᾶς «ἀπελευθερώσει» ἀπὸ τὴν «προγονολατρεία», ὅπως ἰσχυρίζονται κάποιοι, ἀλλὰ θὰ ἐπιφέρει τὸν ἐκχυδαϊσμό τῆς γλώσσας, τὴν πολιτιστικὴ σύγχυση καὶ τελικὰ τὴν βαρβαρότητα.

4. Vallerie Grove: “*Latin: a word in favour of rich language*”, “The Sunday Times”, 22/11/87.

5. Ἴδε σημείωση 2 ἀνωτέρω.

6. Ἴδε σημείωση 4 ἀνωτέρω.

7. Ἴδε ἐπιστολὴ τοῦ καθηγητοῦ Ian Jack στὴν ἐφημερίδα “The Times”, 27/10/87.

8. Οἱ σχετικὲς πληροφορίες ἔχουν ληφθεῖ ἀπὸ τὸ ἄρθρο τῆς Judith Judd “*No thanks for the memory of Latin*”, “The Observer”, 8/11/87.

9. Ἴδε σημείωση 2 ἀνωτέρω.

10. Ὁ κ. Philip Howard, γνωστὸς φιλόλογος καὶ ἀρθρογράφος τῆς ἐφημερίδος “The Times”, στὸ ἄρθρο του “*It's all English to the Greeks*” (“The Times”, 25/1/85) τόνισε τὰ ἐξῆς: «*Περίπου τὸ ἕμισυ τῶν 40.000 περισσότερο χρησιμοποιουμένων λέξεων τῆς ἀγγλικῆς, εἰδικὰ στοὺς τομείς τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς τεχνολογίας, εἶναι ἑλληνικές*».

11. Ἴδε σχετικὴ ἐπιστολὴ τοῦ καθηγητοῦ Hector Thomson, τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Aberdeen, στὴν ἐφημερίδα “The Times”, 31/10/87.

12. Ὁ γράφων ἔστειλε ἐπιστολὲς σὲ δυὸ ἀπὸ τὶς σημαντικότερες προσωπικότητες τῆς σύγχρονης Βρεταννίας γιὰ τὸ μέγα θέμα τῆς διδασκαλίας τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν στὰ βρεταννικὰ σχολεῖα, τὸν κ. Enoch Powell, λαμπρὸ πολιτικὸ ἄνδρα καὶ ἐξαιρετὸ ἑλληνιστῆ, καὶ τὸν Sir Karl Popper, θεωρούμενο ὡς ἓνα ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους φιλοσόφους τοῦ αἰῶνος μας. Ὁ γράφων τοὺς ἐρώτησε, πῶς βλέπουν τὸ μέλλον τῶν κλασσικῶν σπουδῶν στὴν χώρα τους.

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Enoch Powell ἔχει ὡς ἐξῆς:

«...*Συμφωνῶ μαζί σας ὡς πρὸς τὴν μεγάλη σπουδαιότητα τῶν κλασσικῶν σπουδῶν. Πιστεύω ὅτι [οἱ κλασσικὲς σπουδές] θὰ ἀντισταθοῦν μὲ ἐπιτυχία στὴν τωρινὴ ἐπίθεση τοῦ ὑπουργοῦ Παιδείας καὶ τῆς Κυβερνήσεως*».

Ἡ δὲ ἐπιστολὴ τοῦ Sir Karl Popper λέει τὰ ἀκόλουθα:

«...Ἡ συντηρητικὴ Κυβέρνηση δὲν φαίνεται νὰ εἶναι συντηρητικὴ ὅσον ἀφορᾷ τὴν διατήρηση τῆς Εὐρωπαϊκῆς φιλολογικῆς παραδόσεως. Φαίνεται πῶς ἡ μάχη χάθηκε ἔδω καὶ 10-15 χρόνια, καὶ πῶς τὰ κόμματα τώρα συμφωνοῦν ὡς πρὸς τὴν σπουδαιότητα τῶν ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν.

»*Προσωπικὰ πιστεύω ὅτι αὐτὸ εἶναι κρίμα, καὶ ὅτι ἡ ἀπώλεια μιᾶς παραδόσεως, ἡ ὁποία ἀνάγκη στὸν Ὀμηρὸ, ἔχει γίνῃ αἰσθητὴ ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Ἡ ἄποψή μου σ’ αὐτὸ τὸ θέμα εἶναι ταυτόσημη μὲ αὐτὴ τοῦ φίλου μου Ernst Gombrich, ὅπως ἔχει διατυπωθεῖ σὲ μιὰ διάλεξή του πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια στὴν Σχολὴ Οἰκονομολογίας τοῦ Λονδίνου. Ὁ τίτλος τῆς διαλέξεως ἦταν “Ἡ ἰδέα τῆς γενικῆς γνώσεως” (“Ἡ παράδοση τῆς γενικῆς γνώσεως” ὅπως περιλαμβάνεται στὸ βιβλίο τοῦ Gombrich “Ἰδέες καὶ Εἶδωλα”). Ἡ διάλεξή αὐτή... ἐξετάζει τὸ ζήτημα τῶν ριζῶν μας — τῶν ἱστορικῶν μας ριζῶν — στὴν Εὐρώπῃ· τελειώνει δὲ μὲ μιὰ ὁμολογία πίστεως, ἡ ὁποία μοῦ φαίνεται πολὺ καλὴ καὶ ρεαλιστικὴ. Νομίζω πῶς γιὰ τὴν τωρινὴ κατάσταση [τῶν κλασσικῶν σπουδῶν] εὐθύνονται οἱ καθηγητὲς τῶν Λατινικῶν καὶ Ἑλληνικῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν διδάσκουν πλέον μὲ τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο εἶναι διάχυτο στὴν διάλεξή τοῦ Gombrich.*

»Λίγες ἐλπίδες ὑπάρχουν πιά γιά τὸ ὅτι μποροῦμε νὰ ἐκπαιδεύσουμε κατάλληλους διδασκάλους, ἀκόμη καὶ ἂν ὑποθεθεῖ ὅτι μπορεῖ νὰ ὑπάρξει μιὰ ἀναγέννηση τῶν κλασσικῶν σπουδῶν. Εἶναι ἀπίθανο ὅτι διδάσκαλοι θὰ μελετήσουν τὰ κλασσικὰ γράμματα, ἂν δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα ὅτι θὰ βροῦν μαθητὲς [γιά νὰ τοὺς διδάξουν]. Αὐτὸς εἶναι ἕνας λόγος γιά τὸν ὁποῖο νομίζω πῶς ἡ μάχη ἔχει χαθεῖ. [Ἡ ἐγκατάλειψη τῶν κλασσικῶν σπουδῶν] θὰ ζημιώσει βαθεῖα αὐτὸ πού ὀνομάζουμε Εὐρωπαϊκὸ Πνεῦμα».

Παρά τὸ ὅτι ἐγώ, προσωπικά, τείνω νὰ συμφωνήσω μὲ τὴν ἄποψη τοῦ κ. Epoch Powell, ὅσον ἀφορᾷ τὸ μέλλον τῶν κλασσικῶν σπουδῶν στὴν Γηραιὰ Ἀλβιόνα, δὲν μπορῶ παρὰ νὰ πῶ ὅτι βρίσκω στὴν ἐπιστολὴ τοῦ συγγραφέως τοῦ "The Open Society and its Enemies" τὴν ὑπέριστατη κραυγὴ ἀγωνίας ἐνὸς ἀνθρώπου, ἐνὸς Ἑλλήνου (κατὰ Ἰσοκράτη), γιά τὸ μέλλον τῆς κλασσικῆς παιδείας, γιά τὴν τύχη τῆς κλασσικῆς παραδόσεως...

13. Β.Ν. Τατάκης, «Ἡ πορεία τοῦ ἀνθρώπου», «Οἱ ἐκδόσεις τῶν φίλων», Ἀθήνα 1973.

Ὁ "Ὀμηρος ὡς πηγὴ «ἐξαιρετικὰ ἐπικίνδυνος»...

Ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα «Ἡ Δημοκρατικὴ τῆς Ρόδου» ἀναδημοσιεύουμε χωρὶς δι-
κά μας σχόλια τὸ ἀκόλουθο ἀρθρίδιο:

Ὁ γνωστὸς συνταξιούχος καθηγητὴς τῆς μουσικῆς κ. Γ. Καραμηνᾶς σχολιάζοντας τὸ βιβλίον «Ὀμήρου Ὀδύσσεια» πού διδάσκεται στὴν Α΄ τάξη τῶν Γυμνασίων, κάνει τίς πρὸ κάτω, πολὺ σωστὲς (καὶ κατὰ τὴ γνώμη μας) παρατηρήσεις, ἀφοῦ κάνει ἀναφορὰ στὴν παράγραφο πού λέει:

«Καὶ γιά τὸν Τρωϊκὸ μῦθο, τὸ ξεκίνημα πρέπει νὰ στάθηκε κάποιον πολεμικὸ γεγονὸς ἀπὸ τὸ τέλος τῶν Μυκηναϊκῶν χρόνων. Ὁπωσδήποτε, γρήγορα τὸν ἱστορικὸ αὐτὸν πυρῆνα τὸν πῆρε ὁ ἀνάνυμος λαός, ἀργότερα οἱ ἐπικοὶ ποιητές, καὶ τὸν πλούτισαν μὲ λαϊκὰ στοιχεῖα καὶ δικές τους ἐπινόες, γιά νὰ φτάσει σιγά-σιγά νὰ γίνῃ μῦθος καὶ ἔργο τέχνης τοῦ λόγου. Ἔτσι, ἡ προσπάθεια νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἡ Ἰλιάδα καὶ ἡ Ὀδύσσεια ὡς ἱστορικὲς πηγές εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐπικίνδυνη».

Καὶ ὁ κ. Γ. Καραμηνᾶς σημειώνει:

«Ἐρωτῶ τοὺς ἱκανοὺς λειτουργοὺς τῆς Μέσης Παιδείας Δωδεκανήσου: 1) Εἶναι γεγονὸς ὅτι ὁ Ἑρρίκος Σλήμαν ἀνεκάλυψε τίς Μυκῆνες καὶ τὴν Τροία στηριζόμενος στὸν Ὀμηρο; Τότε πῶς «εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐπικίνδυνη» ἡ προσπάθεια νὰ χρησιμοποιηθοῦν τὰ Ὀμηρικά ἔπη σὰν ἱστορικὲς πηγές; 2) Ὑπάρχει μιὰ ὁποια ἱστορικὴ εἵδηση στὸν Ὀμηρο πού νὰ χρησιμοποιήθηκε καὶ νὰ βγῇκε λάθος;

Ἀφήστε πιά τὸν ἀνιστόρητο χαρακτηρισμὸ τοῦ Ὀμήρου σὰν... τυφλοῦ. Ἄν εἶναι δυνατόν ποτέ νὰ γράψῃ κάποιος τόσες εἰκόνας τῆς φύσης μὲ τόση ζωτάνια καὶ νᾶναι... τυφλός! Μᾶλλον ὁ Ὀμηρος ὑπῆρξε «ἀνοιχτομάτης» ὅσο κανεῖς στὴν ἐποχὴ του. Τώρα ποιοὶ τὸν θέλουν τυφλό, ἢ ποιοί, ἂν ἦτο τυφλός, τὸν ἐτύφλωσαν περισσότερο, εἶναι ἄλλο θέμα...».

Στ' ἀλήθεια, ποῖος εἶναι πρὶ ἐπικίνδυνος γιά τὴν ἐλληνικὴ παιδεία καὶ τὴν ἐθνικὴ συνείδηση, ὁ Ὀμηρος ἢ αὐτὸς πού ἔγραψε τὸ βιβλίον;

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Οί κωδικές σημασίες τῶν γραμμάτων

Κύριε διευθυντά,

Ἀπὸ ἐπιτυχίας εἰς ἐπιτυχίαν καὶ τὸ εὐχομαι ὁλοψύχως καὶ διὰ τὸ μέλλον.

Μετὰ τὴν ἀσημαντότητα ἢ μᾶλλον τὴν χυδαιότητα τῶν Καβαφικῶν κειμένων («... οἱ Ἰθάκες τί σημαίνουν») τὸ μέγα θέμα τῆς προελεύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου. Καὶ τί παράδοξον! Κατὰ σύμπτωσιν «φοινικισμός» ἐκεῖ, ὅπου ὁ Καβάφης διεφήμιζε... «τίς πραγμάτειές» του καὶ τὰ «μυρωδικά», τὰ «πολλὰ μυρωδικά» του, «φοινικισμός» καὶ ἐδῶ προκειμένου περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου.

Πολύπλευρος καὶ πολύμοχθος ὁ ἀγὼν τοῦ περιοδικοῦ διὰ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὸν τοῦτο θέμα. Ἐπὶ τέλους, ὅμως, ἡ ἐπιτυχία ἤτο πλήρης μετὰ τὴν κορύφωσιν ἐκείνην, πὺ ἀπετέλεσεν ἡ ὀγκώδης συγκέντρωσις εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ «Παρνασσού».

Καὶ τώρα, ἐν ἐξελίξει, ἐξ ἴσου μία νέα μεγάλη ἐπιτυχία, μετὰ τὰς «μαντείας» τοῦ ἐκλεκτοῦ συνεργάτου σας κ. Ἡλ. Τσατσόμοιρου! Μάντις ὁ συνεργάτης σας; Ναι ἀσφαλῶς, διότι κατὰ τοὺς Γάλλους, διὰ νὰ εἶναι κανεὶς εἰς θέσιν νὰ ἐρμηνεύσῃ ἢ κοινῶς νὰ μεταφράσῃ ἐν ἀρχαιοελληνικὸν κείμενον, πρέπει, ἐκτὸς τῆς ἄλλης παιδείας, νὰ εἶναι καὶ μάντις. Αὐτὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον χρησιμοποιεῖται ὁ ὄρος «*deviner*», μαντεῦειν, προκειμένου περὶ καλῆς ἀποδόσεως ἀρχαίων φράσεων.

Καὶ πράγματι, πόση ἀγωνία ἀλλὰ καὶ μόχθος καὶ ἐφευρετικότης καὶ ὀξύνοια ἀπαιτοῦνται, διὰ νὰ ἀναγκάσῃ κανεὶς τὰ ἄφωνα αὐτὰ ψηφία τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου, νὰ ἀποκαλύψουν τὰ μυστικά των;

Ἐρασιτεχνικῶς καὶ ὄχι κατ' ἐπάγγελμα, ὅπως ὀρθῶς ἐπισημαίνει ὁ «Μετέωρος» εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 73 τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ, μετ' εἶχεν ἀπασχολήσῃ ἄλλοτε τὸ ζήτημα τοῦτο, ἐνθυμοῦμαι, μάλιστα, ἂν καὶ παρῆλθεν ἤδη τέταρτον αἰῶνος, ὅτι, παρασυρό-

μενος ἀπὸ τὸ θέλητρον τῆς ἐρμηνείας τῶν φθόγγων ἀλλὰ καὶ τῶν λέξεων, πὺ μιμοῦνται τοὺς ἤχους τῆς φύσεως, εἶχον χάσει τὸ συναίσθημα τοῦ χρόνου καὶ παρουσία μάλιστα τοῦ Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ ἀφιέρωσα δύο διδακτικὰς ὥρας διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ πρώτου ἀπὸ τὰ ἀσύγκριτα ἐκεῖνα σονέττα τῶν «Πατρίδων» τοῦ Παλαμᾶ, τὴν «Ἀττική».

Εἰς τὸν πρῶτον στίχον:

«Ἐδῶ οὐρανὸς παντοῦ κι' ὁλοῦθε ἡλίου ἄχτινα».

ἐκεῖνος, ὁ τετράκις ἐπαναλαμβανόμενος φθόγγος «ου» πολὺ μᾶς ἀπασχόλησε, διδάσκοντα καὶ μαθητάς. Εὐρέθη, ὅμως, ἐπὶ τέλους ὅτι οὗτος σκοπίμως ἐχρησιμοποίησεν τὸν φθόγγον αὐτόν, διὰ νὰ καταδείξῃ τὴν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον καθαρότητα τοῦ ἀττικοῦ οὐρανοῦ. Πρὸς τοῦτο μᾶς καθωδήγησεν ἡ καθημερινὴ πεῖρα: τὸν φθόγγον «ου» τὸν χρησιμοποιοῦμεν ὡς ἐπιφώνημα, ὡς ἀπὸ ἐκφράσωμεν τὸν θαυμασμόν μας διὰ κάτι τί τὸ ἐξαιρετικὸν καὶ τὸ ὑπερμέγεθες.

Κατόπιν ὁ Παλαμᾶς μετὰ τὸν δεῦτερον στίχον:

«καὶ κάτι ὁλόγυρα, σὰν τοῦ Ὑμηττοῦ τὸ μέλι»

μᾶς ἐσκανδάλισε τὸν οὐρανίσκον μετὰ τὰ ἐπαναλαμβανόμενα ὑγρά λ καὶ ρ, καὶ κατέληξεν ὁ στίχος αὐτὸς νὰ ἀποστάξῃ Ὑμητειὸν μέλι, καταλλήλως προφερόμενος, ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος (ὁλόγυρα).

Καὶ κατόπιν εἰς τὸν στίχον:

«Στὴν ὁμορφιά σκοντάφτει, σκάβοντας ἢ ἄξινα».

«ἐσκοντάψαμε», πράγματι κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ στίχου, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ σκαπάνη τοῦ ἀρχαιολόγου, ἡ ὁποία «ἐσκοντάψαμε», ὅταν προσέκρουσεν ἐπάνω εἰς τὸ ἀγαλμα τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος, στὴν ὁμορφιά! Τὰ γράμματα σ καὶ κ, πὺ ἐπαναλαμβάνονται εἰς τὰς δύο λέξεις: σκοντά-

φτει-σκάβοντας εύρεθηςαν, ὅτι ἦσαν τὰ αἷ-
τια τῆς δυσκολίας κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν
τοῦ στίχου, τὸ διατί, ὅμως, μάντεως δεῖται!

Καθὼς ἐσημείωσα καὶ ἀνωτέρω, διὰ τὴν
διδασκαλίαν τῶν δεκατεσσάρων στίχων
τοῦ σονέττου ἀφιερώθησαν δύο διδακτικαὶ
ὥραι, καὶ τοῦτο μὲ ἐκπληξιν τὸ ἐπεσήμανεν
ὁ κ. Γεν. Ἐπιθεωρητῆς κατὰ τὴν ἐπακο-
λουθήσαν παιδαγωγικὴν συνεδρίασιν
τοῦ συλλόγου τῶν καθηγητῶν...

— Μήπως ἐλέχθη τίποτε, ποὺ δὲν ἦτο
σχετικὸν μὲ τὸ ποίημα, ἠρώτησα τότε καὶ ἐ-
γὼ τὸν ἐκπλαγέντα προϊστάμενον.

— Ὅχι, βεβαίως, ἀπήντησεν, ἀλλὰ τό-
σος χρόνος διὰ τὴν διδασκαλίαν δέκα τεσ-
σάρων στίχων!

Ἄς ἀφήσωμεν, ὅμως, τὸν ἀνώτερον ἐ-
κεῖνον ἐκπαιδευτικὸν εἰς τὴν πλάνην του
καὶ ἄς ἐντρυφήσωμεν εἰς τὰ ἀποκαλυπτικά,
τῷ ὄντι, κείμενα τοῦ συνεργάτου σας, ὁ ὁ-
ποῖος κατάρθωσε μὲ τὴν ἀκάματον ἐπιμο-
νὴν καὶ τὴν οἰκονομίαν, ποὺ τὸν διακρίνει,
νὰ ἐγκύψῃ εἰς τὰ μύχια τοῦ ἑλλήνου λόγου,
διὰ νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τὸν θαυμάσιον πλοῦ-
τον τῶν ἐννοιῶν, ποὺ ὑποκρύπτεται κάτω ἀ-
πὸ τὰ ἱερὰ καὶ μαγικά αὐτὰ σύμβολα τοῦ
ἀλφαβήτου, τοῦ ἐ λ λ η ν ι κ ο ὕ ἀ λ φ α β ῆ -
τ ο υ . .

Μετὰ τιμῆς
Φώτης Σ. Μπουζάνης
Φιλόλογος-Γυμνασιάρχης
Βόρει Ἀττικῆς

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἡ ἑλληνικὴ πεζογραφία

Ἀγαπητέ μου Κε Λάμπρου,

Θέλω νὰ σᾶς συγχαρῶ γιὰ τὸ τεῦχος 72
τὸ ἀφιερωμένο στὴν ἑλληνικὴ γραφὴ --
«*Κώδικας Σημασιῶν...*» -- γιὰ τὶς τόσο
πρωτότυπες καὶ ἐνδιαφέρουσες ἀπόψεις.

Μὲ τὴν εὐκαιρία αὕτῃ θὰ μοῦ ἐπιτρέψε-
τε δύο λόγια γιὰ τὸ μελέτημα στὸ ἴδιο τεῦ-
χος ὑπὸ τὸν τίτλο «*Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα
καὶ ἡ ἑλληνικὴ ποίηση*» μὲ ὑπογραφή τὰ
ἀρχικά Δ.Ι.Α., προφανῶς τοῦ ὀνόματός
σας. Συμφωνῶ, λοιπόν, ἀπολύτως μὲ τὶς
παρατηρήσεις σας καὶ θὰ εὐχόμενον νὰ συ-
νέβαινε τὸ ἴδιο καὶ στὴν πεζογραφία μας,
ἀλλὰ ὅμως δὲν συμβαίνει. Καὶ ὁμιλῶ, φυ-
σικά, γιὰ τοὺς σύγχρονους πεζογράφους
μας, χωρὶς νὰ ἀποκλείω καὶ τοὺς παλαιούς,
πλὴν ἐλαχίστων.

Δυστυχῶς ἐβγάλαμε τὸν χωροφύλακα ἀ-
πὸ τὴν καθαρεύουσα καὶ τὸν στήσαμε στὴν
δημοτικὴ, ὅπως κακῶς, κακίστα λέγουν
τὴν νεοελληνικὴ. Καὶ τὸ χειρότερο: στερή-
σαμε τὴ ζωὴ ἀπὸ τὰ ἀπαράγραπτα ἱστορικά
τῆς δικαιοῦς νὰ πλάθῃ καὶ νὰ διαμορ-
φῶναι αὕτῃ καὶ κανέναν ἄλλος τὴ γλῶσσα.
Ἄντ' αὐτοῦ ὅμως τί γίνεται; Διάφοροι
«γλωσσοπλάστες» κατασκευάζουν ὁ καθέ-
νας καὶ μιὰ γλῶσσα καὶ διὰ τῆς βίας θέ-
λουν νὰ τὴν ἐπιβάλουν εἴτε μὲ τὴν κυβέρ-

νησὴ τους, εἴτε διὰ τῆς ἔδρας τους, εἴτε μὲ
κάτι πεντάλεπτα διὰ τῆς τηλεοράσεως
κ.λπ., κ.λπ. Αὐτό, ἀγαπητέ μου φίλε, λέγε-
ται σαφῶς γλωσσικὸς φασισμός, γλωσσι-
κὸς ὀλοκληρωτισμός.

Ἡ πεζογραφία μας τελεῖ ὑπὸ τὴν τυ-
ραννίαν αὐτοῦ τοῦ φασισμού, αὐτοῦ τοῦ ὀ-
λοκληρωτισμοῦ, ἀπὸ μειονεξία τῶν συγ-
γραφέων μας μήπως τοὺς ποῦν τὸ ἓνα καὶ
τὸ ἄλλο οἱ διάφοροι κατασκευαστὲς ποικί-
λων γλωσσῶν καὶ δὲν *ἀντλοῦν τὸ ποιητι-
κὸ τους* (πεζογραφικὸ τους) *λεξιλόγιο ἀπὸ
τὸ σύνολο τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας...*». Ἐ-
τσι ὅμως εἶναι δοῦλοι μιᾶς ἀντιδημιουργι-
κῆς, μιᾶς ἐγκληματικῆς νοοτροπίας, ποὺ
βλάπτει ἀπερίγραπτα τὴν λογοτεχνία μας.
Ἀλλὰ ἀφοῦ ἔμαθαν τὸν τσοπάνη νὰ λέγει
«τῆς κυβέρνησης», ἐνῶ ἐκεῖνος ἔλεγε, πολὺ
σωστά, *«τ'ς κυβερνήσιους»*, δηλ. τῆς κυ-
βερνήσεως, τί περιμένετε; Καὶ μᾶς κάνουν
καὶ τὸν φιλόλογο ἀπὸ πάνω. Ἡ γλῶσσα ὅ-
μως, πιστεύω, ὅτι δὲν ἐπιβάλλεται οὔτε μὲ
νόμους, οὔτε μὲ προφῆτες καὶ θὰ γυρίσει
νὰ τοὺς βγάλῃ τὰ μάτια.

Με ἐκτίμησιν
Κώστας Σαρδελῆς
Ἑλ. Βενιζέλου 15, Κ. Πεύκη

‘Ομοφυλοφιλία και όμοφυλόφιλοι

Κύριε διευθυντά,

‘Ο κ. Σπ. Γ.Γ. Παναγιωτάτος έχει δίκαιον για την σύγχυσι που του έδημιούργησε ο όρος «όπισθοδρομικός» («Δαυλός», 34 σελ. 1658). ‘Ο δικός μου είναι «όπισθιοδρομικός»! ‘Αλλά ο δαίμων του τυπογραφείου τον διέφθειρε κι’ αυτόν, καθώς διεφθαρμένοι είναι και οί παρά φύσιν άσελγείς, που δυστυχώς γι’ αυτούς δεν υπάρχει δικαιολογία. ‘Όσον τώρα άφορα εις τον όρον που προτείνει ο κ. Παναγιωτάτος «ά-

φροδισία άλλως», ως προερχόμενον από τό όνομα ‘Αφροδίτη, δεν δικαιολογεί την άφροδίσιον διαστροφήν άνδρων τε και γυναικων! Οί όπισθιοδρομικοί ψυχικώς είναι άτομα άσταθη και οί πλείστοι εξ αυτών ρέπουν εις πράξεις κολασίμους, που ουτε ή ποιήσις δεν δύναται νά σώσει!

Μετ’ εκτιμήσεως
Δρ. Κων. Μητρόπουλος

Σύμης 10 - 166 74
Γλυφάδα - Τηλ. 8941250

Και πάλι ή όμοφυλοφιλία ή «άφροδισία άλλως»

‘Αξιότιμε κύριε διευθυντά,

Συναφώς προς τό μελέτημά μου «‘Αφροδισίας άλλως “δίκη”» («Δαυλός» 72, Δεκέμβριος 1987) (1), στά πλαίσια της άυστηρης άντικειμενικότητας που κινείται ο «Δαυλός», και θεωρών έμαυτόν όφειλέτην προς ανθρώπους τραγικούς, πού,

άδικούντας ή ού,

άκατανίκητη γενετική υπαγόρευσις φέρει **θύματα** χλεύης, εκπόμπευσης, εκβίασης, βαιοπραγίας, δολοφονίας, επεξήτησα τη **μονολεκτικήν** άπόδοσιν του όρου «άφροδισία άλλως». Έτσι, καθώς ή τελευταία άσκειται με όργανα όχι άπλώς κείμενα στην αυτή μοίραν του σώματος, μά γειτονούντα καιρία του γενετησιου συστήματος (γνωστός κυκλοτερής μύς) και συγγενούς άφροδισιακής ευπάθειας-ευαισθησίας (2), πάντοτε δε παράλληλα προς όσα έγκυρα, θετικά, καινοφανή κομίζει τό περιοδικό σας, καταθέτω στην κρίσι των άναγνωστών σας διευρυντικόν, άμβλυντικόν (κιναίδεια, κιναιδος) τον όρον

έτεραφροδισία (3)

Τούτο στά πλαίσια της συγκεκριμένης ανάγκης όπως ή έτεραφροδοσία

νομιμοποιηθεί,

έφ’ όσον άμφοτεροι οί έταίροι έχουν ήλι-

κίαν **όχι μικρότερη** ένός συγκεκριμένου όριου και θεσπιζομένης: **έξοντωτικής μέν** **ποινής** για τον **πρεσβύτερον** του ζεύγους, έφ’ όσον ή ήλικία του υπερβαίνει τό συγκεκριμένον όριον, **αύστηρης** δε, έφ’ όσον δεν τό υπερβαίνει — άνάλογη ή μεταχείρησις των κάτω των δεκαοκτώ έτών. Για τους άνω των δεκαεπτά έτών συλλαμβανόμενους **έτεραφροδισιακούς** νά θεωρείται αυτονόητη ή (πλέον της ποινής) διά βίου άπαγόρευσις κατοχής-όδήγησης **όχήματος** και σκάφους (όπως και για τους χρήστας κ’ έμπόρους ναρκωτικών) και διορισμού σε δημόσια θέσιν.

Με την προσδοκία ότι πιθανώς προστατεύεται κάπως ή Φυλή άπ’ την **εκθήλυνσι**, έμπλουτίζεται ή έλληνική λεξικογραφία κ’ ευγενίζεται ή γλωσσική προσδιοριστική ακρίβεια των Έλλήνων (γιατί νά εξαίρεϊται μόνη ή έτεραφροδισία της σημερινής ήθικης άνοχής;), επιτρέψτε μου, κ. διευθυντά νά υπογραμμίσω την ύποληψία μου στην έμπερίστατη **άδειλίαν** και στο Έλληνικόν φρόνημα που φέρουν τό «Δαυλόν» **έπισημαίνοντα, άναλαμβάνοντα** εϋθύνες ··· σε σαφώς θεωρητικό επίπεδο (4).

Μετά τιμής
Σπ. Γ. Παναγιωτάτος

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1) Σ’ αυτό εκτίθενται με υπευθυνότητα κ’ **ένάργειαν** οί προϋποθέσεις υπό τις όποιες δεν νοείται **έλεγκτέα** ή **άφροδισία άλλως** · **όμοφυλοφιλία**. Γεγονός που βεβαιώνει αυθαιρεσίαν, έξουσιασμόν, κακόβουλη έπίκρισιν άλλοτρίου βίου την εκ μέρους τρίτων έκφρασιν **άπαρέσκειας** · ποιός τους διό-

ρισε ψέκτας; 'Εξ άλλου τὸν ὅρον «ἀφροδισία ἄλλως» ἐκόμισε τὸ ἴδιο αὐτὸ περιοδικὸ πρό τετραετίας, τεῦχος 36ο.

2) Ὑπογραμμιζομένης τῆς διαφορᾶς μεταξύ «ἀφροδισίας γενετησίου ἐνστίκτου» καὶ «ἀφροδισίας-παθολογικῆς (ἢ οἰονεὶ παθολογικῆς) ἀνάπτυξης τῶν φιληδόνων αἰσθήσεων», σημειώνεται ἡ ἐμφερὴς (αὐτῆς τῆς κατὰ φύσιν ἀφροδισίας) λειτουργικὴ τῆς δεύτερης.

3) Σημειώνεται ἐντόνως ὅτι ὁ ἑτεραφροδισιακὸς δὲν ἀντανίξεται μὲ τό...αὐτί του. 'Αφ' ἑτέρου, πρέπει, θαρρῶ, νὰ σημειωθεῖ ὅτι οἱ λοιπὲς μορφές ἑτεραφροδισίας (ὁ ἀντανισμὸς περιέχεται ἐδῶ) βεβαιώνονται ἀμελητέες, καθὼ σπανιότατες.

4) Τὰ τελευταῖα δεκαεπτὰ χρόνια εἰκοσιπέντε χιλιάδες Ἑλληνόπουλα δὲν ἐστρατεύθηκαν λόγῳ «ψυχολογικῶν προβλημάτων» («Τὸ Βῆμα» εἰκοσιπέντε Δεκεμβρίου 1987). Κι αὐτό: Ντίμης Δ. Συνάδελφός μου ἐφεδρὸς ἀξιωματικός. Φοβούμενος ὅτι ἀποκαλύπτεται, ἔβαλε τὸ περιστροφὸ στὸν κρόταφο καὶ πάτησε τὴν σκανδάλη. Νεκρός. Πρὶν ἀπὸ τριάντα τόσα χρόνια.

Δ.Γ.Π.

Τὸ ἔγκλημα κατὰ τῆς γλώσσας

Κύριε διευθυντά,

Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν χαρὰν νὰ σᾶς συγχαρῶ διὰ τὸ δημοσιευθὲν («Δαυλός» τ. 72) ἐμπεριστατωμένον σχόλιον τοῦ κ. Ἡλίας Λ. Τσατσομοῖρου τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὰ «Ἐκπαιδευτικὰ Σημειώματα» τοῦ κ. Π. Γεωργούντζου. Ἡ ἐπισήμανσις καὶ ἡ προβολὴ τῶν ἑλληνικῶν θέσεων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἶναι ὑποχρέωσις καὶ τιμὴ διὰ κάθε ὑγιᾶς σκεπτόμενον Ἑλληνα. Παρατηρήσεις ὡς ἐκεῖναι τοῦ κ. Η.Λ.Τ. προάγουν ἀναμφισβητήτως τὸν ἀγῶνα, εἰς ὃν περ οἱ πλείστοι τῶν διανοουμένων, οἱ τῆς ἑλληνικότητος μετέχοντες, ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἔχουν ἐπιδοθῇ. Πέραν τῆς ἐπιτυχοῦς ἀναφορᾶς εἰς τὸν «Κρατύλον» (435 D), θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ προσθέσω, ὅτι εἰσέτι ἡ ἐπακριβὴς σημασιολογία κάθε ἑλληνικῆς λέξεως, ἔστω καὶ ἀφηρημένης, ἡ τελεία ἐξειδίκευσις τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν ἐννοιῶν τῆς, εἶναι ἐκεῖνη ἣτις ἀνύψωσε τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν παγκόσμιον συνείδησιν, ὥστε νὰ θεωρεῖται ἡ ἀρτιωτέρα καὶ ὑπερέχουσα πάσης ἄλλης γλώσσης καὶ ὅτι τὸ ἄρτιον αὐτῆς εἶναι τὸ

μεγαλουργημα, τὸ ὑπὸ πάντων τῶν διανοητῶν ἀναγνωρισθὲν, ὡς τὸ ἐπιστέγασμα μιᾶς ὑψηλῆς νοητικῆς ἱκανότητος τῶν ἀρχαίων προγόνων. Ἄς ἐνθυμηθῶμεν τὸ ὑπὸ τοῦ μεγάλου τῶν γαλλικῶν γραμμάτων Μολλιέρου ἀναφερόμενον εἰς τὸ ἔργον τοῦ «Ἀρχοντοχωριάτης» διὰ στόματος ἑνὸς τῶν πρωταγωνιστῶν του: «Εἶναι πολὺ μορφωμένος, γνωρίζει νὰ γράφῃ καὶ νὰ ὀμιλῇ ἑλληνικά». Αὕτη ἦτο ἡ ἀντίληψις περὶ τῆς γλώσσης μας ἀπὸ τοῦ Μεσαίωνος εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον.

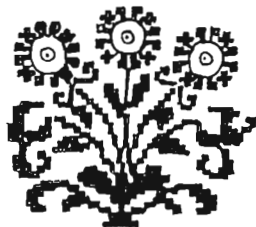
Ἡ στηλίτευσις τῶν γενομένων ἐγκλημάτων εἰς βάρος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὁμοῦ μὲ τὴν ἀντικειμενικότητα τὴν ὁποίαν τῆς προσδώσατε, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὸ 1976, σᾶς τιμᾷ ὅλως ἰδιαιτέρως, διότι πράγματι ἡ ἡμερομηνία αὕτη θὰ εἶναι τὸ μαῦρον στίγμα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παιδείας μας.

Φιλικώτατα

Νίκος Μπενῆ-Ψάλτης

Ἐκδότης ἡφμερίδος «Ἡ Ἑλληνική»

Πειραιῶς 10

ΜΑΡΩ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

168 χρόνια γυναικείας λογοτεχνίας

(Εὐανθία Καΐρη—'Ελισάβετ Μαρτινέγκου)

Χωρίς ἀμφιβολία μέσα στὰ 350 χρόνια τῆς σκλαβιάς τοῦ Γένους πλῆθος θά ὑπῆρξαν οἱ γυναῖκες ποὺ ἔγραψαν ἐπὶ ὄνομα. Ἡ λογοτεχνία καὶ ἰδιαίτερα ἡ ποίηση, καθὼς ἀναβλύζουν ἀπὸ τοὺς ἐσώτερους ψυχικοὺς χώρους, ταιριάζουν στὴν γυναικεία αἴσθηση καὶ κεντρίζουν τὶς ἰδιαίτερες χορδὲς γιὰ δημιουργία. "Ὅμως δὲν ἔχουμε σημάδι ἐπὶ ὀνόματος γυναικείας λογοτεχνίας, κι αὐτὸ ὀφείλεται στὸν σκληρό, τὸν ἀνελέητο, θά λέγαμε, περιορισμὸ τῆς γυναικῆς καὶ ἀποκλεισμὸ τόσο ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ζωὴ.

Τὸ πρῶτο σημάδι καὶ ὄνομα γυναικείας λογοτεχνίας παρουσιάζεται ἀκριβῶς ἓνα χρόνον πρὶν τὸν ξεσηκωμὸ. Καὶ τ' ὄνομα αὐτὸ εἶναι τῆς πρώτης καὶ θρυλικῆς Ἑλληνίδας λογοτέχνης Εὐανθίας Καΐρη, μιᾶς ἀπὸ τὶς διαπρεπέστερες γυναικεῖες μορφές τῆς ἀναγεννημένης Ἑλλάδας. Γεννημένη ἡ Καΐρη στὴν Ἄνδρο τὸ 1799, ἀπὸ ἀρχοντικὴ οἰκογένεια, προκαλεῖ τὴν ἐκπληξὴ καὶ σ' αὐτὸν ἀκόμη τὸν Ἀδαμάντιο Κοραῆ, μὲ τὸν ὁποῖο διατηρεῖ συχνότατη ἀλληλογραφία, γιὰ τὴν καταπληκτικὴ τῆς μόρφωσιν.

Μὲ προτροπὴ τοῦ Κοραῆ μεταφράζει τὸ σύγγραμμα τοῦ Μπουγιὸν «*Συμβουλαὶ πρὸς τὴν θυγατέρα μου*», τὸ ὁποῖο τυπώνει τὸ 1820 στὸ τυπογραφεῖο τῆς Σχολῆς τῶν Κυδωνιῶν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἄσπογη μετάφραση (ἡ Καΐρη γνώριζε τέλεια τὴν γαλλικὴ, τὴν ἰταλική, τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ, τὴν φιλοσοφία καὶ τὰ ἀνώτερα μαθηματικά) γράφει ἓναν μακρὺ πρόλογο στὸ βιβλίο. Στὸ κείμενο αὐτὸ προτρέπει τὶς Ἑλληνίδες τοῦ καιροῦ τῆς νὰ ἀσχοληθοῦν ἐπίμονα μὲ τὴν μόρφωσίν τους.

Ἀλλὰ τὸ πρῶτο ἐπὶ ὄνομα ἔργο γυναικείας πνευματικῆς δημιουργίας ἔχει καὶ τὸν παλμὸ τῆς ἀγωνιστικότητος. Εἶναι βγαλμένο ἀπὸ τὶς φλόγες τοῦ ἀγῶνα, ἀνήκει κι αὐτὸ στὴν Εὐανθία Καΐρη καὶ ἀπο-

Ὁ σημαντικὸς φιλόσοφος Θεόφιλος Καΐρης. Ἡ ἀδελφὴ του Εὐανθία ἦταν ἐπίσης ἡ πιὸ σημαντικὴ Ἑλληνίδα διανοούμενη τοῦ 19οῦ αἰῶνος.

τελεῖ ἓνα σάλπισμα πρὸς τὶς γυναῖκες τοῦ κόσμου νὰ συμπαρασταθοῦν καὶ νὰ βοηθήσουν τὸν κατατρεγμένο λαὸ τῶν Ἑλλήνων, ποὺ πάλευε γιὰ τὴν λευτεριά του. Εἶναι τὸ φυλλάδιο τῆς πνευματικῆς ἐκείνης ἡρώιδας, ποὺ τυπώθηκε τὸ 1825 στὴν "Υδρα μὲ τίτλο «*Ἐπιστολὴ Ἑλλήνων τινῶν πρὸς φιλελληνίδας, συντεθεῖσα παρὰ τινος τῶν σπουδαιοτέρων Ἑλληνίδων*». Στὸ κείμενο αὐτὸ ἡ Καΐρη ἱστορεῖ τὴν Ἑλληνικὴ τραγωδία καὶ κάνει ἐκκλήση γιὰ μιὰ θετικὴ συμπαράσταση ὅλων τῶν φιλελευθέρων καρδιῶν τοῦ κόσμου. Μιὰ γυναῖκα ἀπευθύνεται στὶς γυναῖκες καὶ μιλάει στὴν γλῶσσα ἐκείνη τῶν αἰσθημάτων, ποὺ μόνον αὐτὲς ξέρουν νὰ τραβοῦν ἀπὸ τὶς ἄχραντες περιοχὲς τῆς ψυχῆς, γιὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὸ πνεῦμα, τὴν κοινωνικὴ ἁρμονία καὶ τὴν ἠθικὴ ἐλευθερία τῶν ἀνθρώπων. "Ἐνα χρόνον μετὰ τὴν ἐκδοσὴ τοῦ *μανιφέστου*, δηλ.

στά 1826, τυπώνει στο Ναύπλιο τὸ θεατρικό ἔργο «*Νικήρατος*», πὺ ἀναφέρεται στὰ γεγονότα τοῦ Μεσολογγίου. Τὸ τρίπρακτο αὐτὸ δράμα εἶναι καὶ τὸ σπουδαιότερο ἔργο της. (Τὸν «*Νικήρατο*» μετέφρασε τὸ 1841 σὲ ἔξοχους ἰταλικούς στίχους ὁ Ἴταλὸς λόγιος Σεβηριάνο Φογάτσι, ἀπὸ τὴν Ἀγκῶνα). Ἀργότερα ἐκδίδει τὴν «*Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος*» καὶ μία μετάφρασή της πάνω στὸ ἔργο τοῦ Τομὰ «*Ἐγκώμιον Μάρκου Ἀυρηλίου*».

Δὲν θὰ κρίνουμε σήμερα τὴν ποιητικὴ στάθμη τῶν κειμένων τῆς Καίρη μὲ τὰ δικά μας λογοτεχνικά μέτρα, ὅπως ἐπιχειρήθηκε. Βασικὸ τὸ σφάλμα γιὰ δυὸ σοβαροὺς λόγους: Πρῶτον, γιατί ἡ πρόδρομος αὐτῆς τῆς γυναικειᾶς λογοτεχνίας ἔκανε τὰ πρῶτα δειλὰ βήματα σ' ἓνα πολὺ ὀλισθηρὸ πεδίο κοινωνικῶν προλήψεων καὶ ἀνδροκρατικοῦ κατεστημένου, καὶ ὁ λόγος της περιέχει ὅλους αὐτοὺς τοὺς δισταγμούς. Δεύτερον, γιατί ἡ σημερινὴ γυναικεῖα λογοτεχνία πέρασε ἀπὸ ἓνα τρομακτικὸ καθαρτήριο πνευματικῶν διεργασιῶν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὑπостεῖ ἓνα πλῆθος ἐπιδράσεων καὶ βελτιωτικῶν ἐξελίξεων, ὥσπου νὰ φτάσει στὴν σημερινή της μορφή. Στὴν πνευματικὴ αὐτὴ ἡρωίδα τῆς ἐθνεγερσίας, πὺ βρίσκειται στὴν βάση τῆς γυναικειᾶς λογοτεχνίας, θὰ ἐρευνήσουμε κυρίως τίς προθέσεις, τόσο τίς δημιουργικὲς ὅσο καὶ τῆς κοινωνικῆς θέσεως, ἀπέναντι στὸν καιρὸ της καὶ θὰ διαπιστώσουμε μιὰ θαρραλέα γραφίδα καὶ μιὰ φωνὴ νὰ κινεῖται μὲ τίς εὐγενικότερες ἰδέες καὶ τοὺς πιὸ ὠραίους ἐθνικοὺς καὶ κοινωνικοὺς ὁραματισμούς. Ἀκόμα θὰ διακριβώσουμε τὴν ὑπαρξὴ μιᾶς ἀξιοσημείωτης εὐαισθησίας. Καθὼς ἀναμφισβήτητα κι ἓναν πόνο καὶ προβληματισμὸ γύρω ἀπὸ τὴν ἀγωνία τῆς ὥρας.

Ἡ Εὐανθία Καίρη ἔχει ὅλα τὰ προτερήματα καὶ τὰ ἐλαττώματα τοῦ πρωτεργάτη μὲ τὸν σκαπανικὸ μόχθο. Τὸν ἐνθουσιασμό, τίς καλὲς προθέσεις, τὴν τίμια ἀναζήτησι, ἀλλὰ βέβαια καὶ τὴν πρωτεϊκὴ δομὴ, πὺ ὀχι σπάνια τῆς καταλόγισαν.

Τὸν ἴδιο περίπου καιρὸ μὲ τὴν Εὐανθία

Καίρη καὶ ἄλλες γυναῖκες πεζογράφοι καὶ ποιήτριες ἀγωνίστηκαν γιὰ τὴν ὑπόθεσι τοῦ Γένους καὶ γιὰ τὴν κοινωνικὴ τους ἰσότητα μέσα στὸν χῶρο. Ἀνάμεσα σ' αὐτὲς ἡ Ἐλισάβετ Μουτζάν-Μαρτινέγκου, ἀριστοκρατικῆς καταγωγῆς. Ἡ καταγωγὴ της αὐτὴ δὲν τὴν ἐμπόδισε νὰ μεγαλώσει βλέποντας τὸν κόσμο πίσω ἀπὸ τὰ καφασωτὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ της, αἰχμάλωτη κι αὐτὴ τῶν προλήψεων τῆς ἐποχῆς.

Δραματικὴ μορφή τοῦ καιροῦ της (γεννήθηκε στὴν Ζάκυνθο τὸ 1801 καὶ πέθανε τὸ 1832) ἡ Ἐλισάβετ Μαρτινέγκου χρειάζεται νὰ παλέψει σκληρὰ ἐνάντια στίς τραγικὲς —γιὰ τὴν γυναῖκα— συνθήκες, πὺ ἐπικρατοῦσαν στίς μέρες της καὶ στὴν κοινωνικὴ τάξη στὴν ὁποία ἀνῆκε¹. Μορφώθηκε μόνη της, συνειδητοποιώντας γρήγορα τὴν σκλαβιά στὴν ὁποία εἶχε καταδικαστεῖ καὶ ἔταξε σκοπὸ τῆς ζωῆς της νὰ φωνάξει μὲ πελώρια φωνὴ γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς προσωπικότητάς τοῦ ἀτόμου... Ἀπὸ πολὺ νωρὶς ἀσχολήθηκε μὲ τὸ γράψιμο καὶ τὴν μετάφρασι γαλλικῶν καὶ ἰταλικῶν ἔργων, τὴν μετάφρασι τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Βοκκάκιου καὶ ἄλλων κλασσικῶν. Ταυτόχρονα ἔγραψε μυθιστορήματα, θεατρικά δράματα κι ἓνα ἐγχειρίδιο Οἰκονομίας. Τὸ προσωπικὸ της ἡμερολόγιο, γραμμένο στὰ 1831, ἓνα χρόνο δηλαδὴ πρὶν πεθάνει, θεωρεῖται ἓνα ἀπὸ τὰ πρῶτα δείγματα ἀπλοελληνικῆς πεζογραφίας στὴν γυναικεῖα λογοτεχνία. Ἐπέζησε ὥς τίς μέρες μας μὲ τὸν τίτλο «*Αὐτοβιογραφία*», χωρὶς τίποτα νὰ χάσει ἀπὸ τὴν φρεσκάδα τοῦ κειμένου του.

Ἡ πορεία τοῦ ἡμερολογίου αὐτοῦ τῆς Μουτζάν-Μαρτινέγκου, ἐξ αἰτίας ἴσως καὶ τῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς, εἶναι πορεία περιπετειώδης. Περνάει μέσα ἀπὸ μεγάλα διαστήματα λήθης, ὅπως καὶ ἡ ἴδια ἡ δημιουργὸς του ἀλλωστε. Μόλις τὸ 1881, μισὸ δηλαδὴ αἰῶνα ἀφ' ὅτου ἡ Ἐλισάβετ ἔγραψε τὴν «*Αὐτοβιογραφία*», ἀποφασίζει ὁ γιὸς της ποιητῆς Ἐλισαβέτιος Μαρτινέγκος², νὰ προχωρήσει στὴν ἐκδοσι τῶν κειμένων, μιὰ ἐκδοσι ὅμως λογοκριμένη ἀπὸ τὸν ἴδιο, γιὰ λόγους, ὅπως ἰσχυρίστηκε, οἰκογενειακοῦς³.

Ἡ ἐκδοσι τοῦ βιβλίου αὐτοῦ δὲν εἶχε

καμμία επιτυχία και ακολουθούν άλλα 66 χρόνια σιωπής, μέχρι το 1947, όποτε γίνεται από τον Ζακυνθινό λόγιο Ντίνο Κονόμο μια προσπάθεια να βγει και πάλι στην επιφάνεια το ξεχασμένο έργο της Μαρτινέγκου. Ο μεγάλος σεισμός του 1953 στην Ζάκυνθο έμποδίζει την προσπάθεια αυτή, αφού καταστρέφει ολοσχερώς τα χειρόγραφα 30 έργων της.

Τρία όμως χρόνια αργότερα, τον Μάρτιο του 1956, ο Ε. Πορφύρης επανεκδίδει την «Αυτοβιογραφία» της. Στον πρόλογο του βιβλίου γράφει: «Αποφάσισα να δανειστώ τα χρήματα που χρειαζότανε και να

εκδώσω μόνος μου το βιβλίο αυτό. Δεν αποβλέπω σε κέρδος. Η μεγαλύτερη πληρωμή είναι πού, παρ' όλα τα 125 χρόνια που έχει στη ράχη του, δεν έχασε τίποτα από την φρεσκάδα του, κι ακόμα θα γνωρίζουν (ο κόσμος) την δραματική μορφή μιας γυναίκας που πάλεψε μονάχη της ενάντια στις βάρβαρες συνθήκες της εποχής της και της τάξης της και φώναξε για τον ξεσκαλωμό του ανθρώπου. Και μια και τα προβλήματα άλλαξαν μόνο μορφή, μα στη βάση τους παραμένουν αλυστά, ή "Αυτοβιογραφία" της Μαρτινέγκου παραμένει και σήμερα επίκαιρη...».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1) Η Έλिसάβετ Μαρτινέγκου έζησε όλη της τη ζωή, όπως αναφέρει ή ίδια στο ήμερολόγιό της, κλεισμένη στο palazzo της οικογενείας της, στην όμορφη «Πλατεία Ρούγα». Μουτζάν ήταν το πατρικό της όνομα. Οί Μουτσάδες ήταν μια από τις πιο παλιές κι άρχοντικές οικογένειες της Ζακύνθου, ισπανικής καταγωγής, γραμμένη στο libro d'oro των εύγενών από το 1632.

2) Βιώνοντας καθημερινά ή Μαρτινέγκου και μέσα στο ίδιο της το σπίτι τις καταπιεστικές συνθήκες της εποχής πλήρης ύποταγή του γυναικείου φύλου στον άρσενικό πληθυσμό, άρνητική κοινωνική συμπεριφορά απέναντι σε όποιαδήποτε μορφή γνώσης (πάντα σχετικά με την γυναίκα) - άρχισε από πολύ νωρίς να άπεχθάνεται το γάμο και να θέλει να κλειστεί σε μοναστήρι, ιδέα που της γίνεται έμμονη και που την ακολουθεί για πολλά χρόνια. Η αντίδραση της οικογενείας της είναι πάντοτε ιδιαίτερα έντονη και έτσι στο τέλος ή Έλिसάβετ αναγκάζεται να ύποχωρήσει και να παντρευτεί τον μεγαλύτερό της σε ήλικία Νικόλαο Μαρτινέγκο. Από το γάμο αυτόν γεννιέται ο γιός της. Η Μαρτινέγκου πεθαίνει ένα μήνα αργότερα από επιλόχειο πυρετό.

3) Η Έλिसάβετ στις σελίδες του ήμερολογίου της αφήνει, έστω κάπως καλυμμένα, ν' άπλωθεί ή πίκρα της για την τυραννική συμπεριφορά του πατέρα της πολιτικού Φραγκίσκου Μουτζάν. Ύπάρχουν ακόμη στην Ζάκυνθο σήμερα μερικοί ήλικιωμένοι νησιώτες, που θυμούνται να μιλούν, μέσα από άφηγήσεις παλιότερών τους, για τους θρύλους που είχαν πλεχτεί - και που πολλοί άναποκρίνονταν στην άλήθεια - γύρω από τον δεσποτικό χαρακτήρα του Μουτζάν. Ίσως τέτοιου είδους εικόνες και άναφορές ήθελε να άποφύγει ο Έλिसαβέτιος.

ΕΥΓΕΝΙΑ ΓΕΡΟΥΜΑΤΟΥ *Ad finem*

Σύννεφα όλόχρυσά νερό

οί κύκνοι έτίναζαν.

Ήταν Μάιος —θαρρῶ—,

την βάρκα έλυσά

μές στίς ώχρες αύγές

που λίμναζαν.

Περνᾶ, περνᾶ ή μέλισσα.

Πήραμε οί δυό

ίδιο ρυθμό.

Ήγάπη μ' Ήγάπη ταίριασαν.

Μές στον άφρο

τά δίχτυα έσυρα,

φεγγάρια κι' ήλιοι

πλεύρισαν.

Περνᾶ, περνᾶ ή μέλισσα.

- Ἡ 3η «ΕΤΗΣΙΑ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟ» τοῦ «Δαυλοῦ» ποὺ κυκλοφόρησε πρόσφατα περιέχει 170 ἀνέκδοτα ποιήματα 100 ζώντων Ἑλλήνων ποιητῶν, ποὺ ἀνθολογήθηκαν μὲ αὐστηρῶς ἀντικειμενικὰ κριτήρια μεταξύ 1450 περίπου ἀνεκδότων ποιημάτων 507 ποιητῶν καὶ στιχοπλόκων.
- Ἡ 3η «ΕΤΗΣΙΑ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟ» ἀποτελεῖ ἓνα ἀντιπροσωπευτικὸ πανόραμα τῶν καλλιτεχνικῶν τάσεων καὶ τεχνοτροπικῶν ρευμάτων ποὺ σημειώνονται σήμερα καὶ μιὰ συστηματικὴ καταγραφή τῶν ποιητικῶν δυνάμεων ποὺ κινοῦνται στὸ πνευματικὸ στερέωμα τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας.

● Διατίθεται σ' ὅλα τὰ σοβαρὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς Ἀθήνας καὶ στὸ βιβλιοπωλεῖο Παν. Ραγιά τῆς Θεσσαλονίκης.

Ἡ 4η «ΕΤΗΣΙΑ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟ» τοῦ «Δαυλοῦ» θὰ ἐκδοθεῖ στὶς ἀρχὲς τοῦ προσεχοῦς Δεκεμβρίου καὶ θὰ περιέχει ἀποκλειστικῶς ἀνέκδοτα ποιήματα 100 ζώντων Ἑλλήνων ποιητῶν, ποὺ θὰ ἐπιλεγοῦν εὐθύνη τοῦ Περιοδικοῦ μὲ κριτήρια καθαρῶς ποιητικά, ἀντικειμενικά καὶ ἀπροσωπώληπτα.

Ἄν γράφεις ποίηση, μὴ διστάσεις καθόλου, εἴτε εἶσαι γνωστὸς καὶ καταξιωμένος εἴτε ἄγνωστος καὶ νέος, νὰ ἐμπιστευθεῖς τὸν «Δαυλὸ» καὶ νὰ συμμετάσχεις στὴν κρίση τοῦ 1988: Ἡ «ΕΤΗΣΙΑ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟ» τοῦ «Δαυλοῦ» ἔχει ἤδη δημιουργήσει ἀναμφισβήτητη παράδοση ἀντικειμενικότητας, δικαιοκρισίας καὶ ἀπροσωποληψίας στὸ χῶρο τῆς σημερινῆς Ἑλληνικῆς Ποιήσεως.

Ὁ «Δαυλὸς» δέχεται ἀπὸ τώρα συμμετοχές.

ΟΡΟΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ:

- 1) Ἀνώτερος ἀριθμὸς ὑποβαλλομένων ποιημάτων: Τρία (3).
- 2) Ὑπεύθυνη δήλωση τοῦ ποιητῆ ὅτι τὰ ποιήματά του δὲν ἔχουν δημοσιευθεῖ καὶ δὲν θὰ δημοσιευθοῦν μέχρι τέλους τοῦ 1988.
- 3) Σύντομο αὐτοβιογραφικὸ σημείωμα, ὄχι μεγαλύτερο τῶν 10 γραμμῶν γραφομηχανῆς, γραμμένο σὲ α' πρόσωπο.

Τὰ ποιήματα, οἱ δηλώσεις καὶ τὰ αὐτοβιογραφικά νὰ ταχυδρομοῦνται στὴ διεύθυνση:

Δημ. Ι. Λάμπρου, Ἀχιλλέως - Μουσῶν 51
175 62 ΠΑΛΑΙΟ ΦΑΛΗΡΟ, μὲ τὴν ἔνδειξη
«Γιὰ τὴν Ἀνθολογία τοῦ ΔΑΥΛΟΥ»

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΔΕΙΝΙΑΣ ΔΙΚΑΙΟΣ

«Τῆς Μαργαρίτας Γιουρσενάρ»

‘Ο «Δαυλός» δὲν κρατάει καλεντάρι, ἐπετηρίδα, μνημόνιο, δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὸ πῶς, ποῦ, πότε καὶ ποιοὶ [ἐκ τῶν ἐξουσιαστῶν — ὅ,τι κι ἂν ἔχουν... δηλώσει: «μεγάλοι», ταγοί, πνευματικοί, πολιτικοί, στρατιωτικοὶ ἡγέτες!] «ἐξεμέτρησαν τὸ ζῆν». Μὲ γνώμονα τὸ **φυσικὸ νόμον**, τὴν **ἀτομικότητα** καὶ τὴν **ἀριστείαν** γκρεμίζει τείχη — προκαταλήψεις, παραδόσεις, συνήθειες, ἀνοίγει λαγούμια, κατεδαφίζει. Σκληρά, ἀνάγκητα ὅταν χρειάζεται — γλύκες καὶ μέλια τ’ ἀφήνει γιὰ τοὺς πάτερ ‘Αγάπιους τῆς... ‘Επανάστασης, τῆς... ἀντίστασης!

Παρεκκλίνων σήμερα ἀπ’ τῆ γραμμῆ του, λόγῳ τοῦ θανάτου τῆς Μαργαρίτας Γιουρσενάρ, τιμᾷ τὴν **γυναῖκα** — ὄχι τὴν συγγραφέα, ὄχι τὴν λογοτέχνη. Τὴν **γυναῖκα**, ποῦ ἀργά, ἀναπότρεπτα βρῖσκει τ’ ὀλοκάθαρο πρόσωπό της, ὅταν **Κορνηλία** τὴ μιὰ («μήτηρ τῶν Γράκχων»), ‘**Υπατία** τὴν ἄλλη (τῶν ὑπομνημάτων περὶ Διοφάντου καὶ περὶ κωνικῶν ‘Απολλωνίου τοῦ Περγαίου, ἢ τοῦ ἀστρονομικοῦ κανόνος — ‘Υπατία ποῦ οἱ φανατικοὶ διαμελίζουν καὶ περιφέρουν «ἀνὰ τὰς ὁδοὺς ἀσπαίροντα ἔτι τὰ μέλη της»), **Μαρία Κιουρί**, τὴν τρίτη (τῶν δύο νόμπελ — χημείας καὶ φυσικῆς!), μὲ τὴν ἀριστείαν της κερδίζει τὴν αἴγλη ποῦ περιβάλλει κάθε ἀνθρώπινο πλάσμα ἀδιακρίτως φύλου, καθῶς, ξεπερνώντας

τὴ μοῖρα τοῦ δημιουργήματος, δημιουργεῖ...]

*Τῆς Μαργαρίτας Γιουρσενάρ,
παιδι ἀκόμα, εἶχα διαβάσει
κάτι γιὰ κάποιον πρίγκηπα τῆς Κίνας
— μιὰ ἱστορία ἀγάπης ἦτανε, θαρρῶ.*

*‘Ονειρικά ὅλα πιά, χαμένα στὸν καιρό,
κι ὅμως αὐτὸ τὸ «κάτι» μοῦ κρατεῖ — λωτὸς — τὴ γέψι.
Λὲς κ’ ἔχει τὴν εὐαισθησία μου παγιδέψει
γητεῖα καὶ φίλτρο, ποῦ νὰ ὀρίσω δὲ μπορῶ.*

*.....
Μὰ τώρα τί σημαίνει πιά.
Τὴν ἱστορία ὀλότελα ἔχω λησμονήσει.
“Ἴσως μονάχ’ αὐτὸ νὰ μ’ εἶχε συγκινήσει:
«Τῆς Μαργαρίτας Γιουρσενάρ».*

ΧΑΡΗΣ ΧΡΟΝΗΣ

Χάϊ-Κάϊ

*“Ανθος τῆς πέτρας
ἀπ’ τὴ ρωγμὴ τῆς δίψας
ἢ ὁμορφιά σου.*

α) Μαργαρίτα Γιουρσενάρ: πρώτη γυναῖκα μέλος τῆς Γαλλικῆς ‘Ακαδημίας.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ

Μετάσταση

Είναι κάποιες νύχτες,
πού δέ μπορείς ν' αποφύγεις
τὴ ματιὰ τῶν ἀστεριῶν.

Εἶναι κάποιες νύχτες μυστηριακές,
πού δὲν κρύβεις τὴν ἀλήθεια
ἀπ' τὸν οὐρανό.
Καὶ διαπραγματεύεσαι μὲ τ' ὄνειρο
τὴ μετάσταση στὸ συμβατό.

Εἶναι κάποιες νύχτες,
πού στὸ ξημέρωμα πρέπει ν' ἀποφανθεῖς:
"Ἄν εἶσαι
κι ἂν θὰ μείνεις
π ο ι η τ ή ς...

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΚΟΥΣΤΟΥΡΑΚΗΣ

Ὁ παράξενος

Μᾶς κοιτάζε
κι ἔκραζε μὲ τὴ βροντερὴ φωνή του:
«Ἐξω οἱ πόρνες,
οἱ φαρμακόγλωσσοι,
οἱ φονιάδες, τὰ σκυλιά,
οἱ ψεῦτες καὶ οἱ κάπηλοι»!
Τότε ἡ πλατεῖα ἄδειασε
κι ἔμεινε μόνος
μὲ τὰ χάλκινα λιοντάρια τοῦ
συντριβανιοῦ
καὶ τὶς αὐταπάτες του.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ

Σῶμα

Ποτὲ δὲν ὑπῆρξε δικό μου αὐτὸ τὸ σῶμα,
πού μέσα του κατοίκησα ἀέναα,
γιατὶ ποτὲ ὁ χρόνος πού τὸ ἔλουζε δὲν συμβιβάστηκε
μὲ τὶς γηγενεῖς συγγένειες τοῦ ἀπείρου καὶ τῆς ψυχῆς μου.
Γι' αὐτὸ ποτὲ δὲν βάδισε ξέγνοιαστα, ἀλλὰ ἀκολουθοῦσε
τὰ ἀκανθώδη τῶν περιστάσεων, τὶς ὀχθες τῆς ἁμαρτίας.
Εἶμαι κατάπληκτος παντοῦ, τώρα,
στὴν ψυχὴ καὶ στὸ σῶμα.
Ἦ σκέψη μόνο μὲ θεραπεύει,
πού ἔρχεται ἀσταθῆς
ἀπὸ τὶς σκιὲς τῶν βοσκοτόπων.

ΜΑΡΙΑ ΓΡΑΤΣΙΑ-ΘΕΩΝΑ

Θαλασσόπετρα γῆ μου

Βράχια οί κοῦροι σὲ κρατᾶνε στοὺς ᾧμους,
ὄνειροφάντρα θυγατέρα τῶν Κυκλάδων,
κύματα, κύματα ἀξεδίψαστα τὰ χεῖλῃ σου.

Αἶγαῖο πέλαγος, φλέβα μου, κοίτη μου,
γραφὴ τῆς θάλασσας, ὥδῃ τοῦ Ἀρχίλοχου,
σὰν ἀπὸ κέλυφος τριαντάφυλλου νησί μου.

Πειρατῆς, ἀνυπόδητος κουρσάρος ὁ ἥλιος
στὰ μεσωφόρια σου ξυπνᾷ ἀπάνω.
Ἄχτιστα σύννεφα μετράει τὸ σπαθὶ του
στὸ θαλασσόσπιτο τοῦ Ἀπόλλωνα, τῇ γῇ του.

Θαλασσόπετρα γῆ μου, πορτάρια τῶν κυμάτων,
χαραμάδα συννεφένια τῶν ἀγέρηδων,
κυματοθραύστη χορογράφει τῆς ποιήσης.

Μικρὴ μου ἄνδρῃ ἀρχέγονη πατρίδα,
χῶμα, ἀμμουδιά, κοχύλι, ὄστρακο,
πρωτάρχοντα ὀρίζοντα τῆς γνώσης,

στὸ πέλαγό σου μέσα ζωγραφίζω,
στὴν λευκὴ ἀπαλάμη σου στίχους φυτεύω.
Βαθειά σου καὶ βαθειά μας ὁ ἔρωτας,
στὸ ἀρχιπέλαγος ὁ κύκλος τοῦ κόσμου.

Αἶγαῖο πέλαγος, φλέβα καὶ κοίτη μου,
καράβι πέτρινο, γραφὴ, ὥδῃ μου,
τὸ ἀστροφούστανο νησί. Ἡ γῆ μου.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΜΑΚΡΗΣ

Ἀκόμῃ σὰν βρισκόμαστε μαζί...

Ἀκόμῃ σὰν βρισκόμαστε μαζί,
ἔλα νὰ μετρήσουμε τὰ χρόνια
κεῖνα τὰ παλιά, τὰ κουρασμένα,
ποὺ τὰ νοιώθαμε ἀκαρτερῶντας,
νὰ μιᾶνε στὴ χαρὰ μας καὶ στὸν πόνο
πάντοτε σωστά γιὰ σένα καὶ γιὰ μένα!
Θέλω ν' ἀγναντέψουμε τὴ στράτα,
ποὺ μᾶς ἔφερνε ἀργὰ στὸ ἀνηφόρι
τοὺς χειμῶνες καὶ τὰ καλοκαίρια!
Στὸ ἡλιοδύσι τῆς ζωῆς μας νὰ σταθοῦμε
μὲ ἀγέραστη καρδιά, σφιχτοπιασμένοι
μὲ τ' ἀκούραστα καὶ δουλεμένα χέρια!

Ἔλα νὰ τὰ ἐρωτήσουμε μαζί
γιὰ στερνή φορὰ τὰ τωρινὰ κι' ἐκεῖνα
ποὺ μᾶς δώσανε χαρὰ καὶ πίκρα
καὶ μιλούσανε γιὰ ἀγάπη αἰώνια,
ἔστω κι' ἂν πολλὰ μετριοῦνται τῶρα
τῶν λευκῶν μας γηρατειῶν τὰ χρόνια! .

ΔΗΜ. ΚΡΑΝΗΣ

Εικόνα

Καλλιγραφημένες δοξαριές ελπίδων,
σπήλαια μελίρρυτων ακτίνων,
στιμμένα βεγγαλικά δραστηκής δοξολογίας,
άτημέλητη περιπλάνηση πασχαλίτσας
στη νεροσυρμή των γιασεμιών
μ' ένα βιαστικό αγκάλιασμα τών έρωδιών
έξαργυρώνοντας τὸ μέλλον τών τζιτζικιών
στὸν έτοιμοθάνατο ένετικό προμαχώνα.

"Ο,τι αγάπησα, μοῦ τὸ παίρνουν μέ τις χοῦφτες...

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΣΙΝΙΚΟΠΟΥΛΟΣ

Τὰ αὐθαίρετα

Στὴν άσυδοσία τῆς φιλοσοφικῆς πολυφωνίας
νέες θεωρίες άτεκμηρίωτες
ξεφυτρώνουν
σχεδὸν κάθε μέρα
έκτὸς σχεδίου καὶ περιμετρικῆς ζώνης.
'Αφοῦ περάσει λίγος καιρός,
έπίσημα διεκδικοῦν
κάποια νομιμοποίηση ανάμεσα
στὶς ὑπάρχουσες «έγκεκριμένες» οίκοδομές.
'Επιζητοῦν ἐπιμόνας νὰ εξασφαλίσουν
- άπ' τοὺς άνεκτικούς σοφοὺς πολεοδόμους ---
ένα πρωτόκολλο μὴ κατεδάφισης.
'Αδιάφορα, ἂν εἶναι στατικά επικίνδυνες.
"Ετσι, κάποια μέρα,
βλέπουμε
ένα αὐθαίρετο ιδεολογικὸ γιὰπὶ
νὰ γίνεται τεράστια οίκοδομὴ
χωρὶς άδεια άνέγερσης.
Εἶναι έφοδιασμένη μόνο
μὲ πρωτόκολλο μὴ κατεδάφισης.

ΘΕΟΠΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ σκέψη

'Η ζυγαριὰ ποῦ μετρῶ
τὸ βάρος τῆς σκέψης
σιγά-σιγά διαλύεται.

'Απορῶ, ποῦ πάει
τὸ μυαλό μου αὐτὴ τὴν ὥρα
ποῦ δέν σκέφτομαι
--- ἢ ἦταν κι αὐτὴ
ένα τίποτα;

Τὶ τάχα νὰ ὄνειροπολοῦσε ἡ περικαλλὲς κόρη, καθὼς κάθε δειλινὸ ἀπλανῶς κοιτοῦσε τὸ Βόσπορο, ἀκουμπισμένη στὸν παρόχθιο βράχο κατάρμονη; Ποιὸ πλοῖο καρτεροῦσε ἢ ποιὸ μήνυμα πρόσμενε νὰ τῆς φέρουν οἱ Βορεάδες τῆς ἀφιλόξενης θάλασσας ἢ οἱ εὐφρόσυνες Αἰγαῖες Αὔρες; Μὴν καὶ ἀφουγκραζόταν τὰ πνικτὰ ἀπόηχα τῶν ἱεροτελεστιῶν τῶν Ἰλιέων στοὺς τάφους τοῦ Ἀχιλλέα, τοῦ Πατρόκλου καὶ τοῦ Αἴαντα ἢ συνταίριαζε τὸ θρῆνο τῆς Ἑλλῆς μὲ τὸ δικό της καὶ δὲν ἤθελε νὰ τὴν ἀφήσει ἀνάδελφῃ;

Αὐτὰ σκεπτόταν ὁ Γιαννάκης Παλαμίδης, ὁ προεστὼς τῆς Καρύταινας τῆς Πελοποννήσου, ὅταν τὴν εἶδε ἐκεῖνο τὸ δειλινὸ νὰ ἀγναντεῦε τὸ Βόσπορο κατάρμονη στὶς φλοίσβιές του ὀχθιές. Προσποιεῖτο, πῶς καὶ ἄλλοι ἀγναντεῦε ἀμέριμνος τὸ πέλαγος καὶ λίγο λίγο τὴ ζύγωνε. Ὅταν πλησίασε, στάθηκε καὶ τὴν κοίταξε ἀτενῶς. Βρισκόταν μπροστὰ στὴν ἐνσώματη ὁμορφιά. Τὴ θαύμαζε, ὡς ὁ Φειδίας τὴ δορυφορῇ Ἀθηνᾶ του, μέχρι τὴν ὥρα ποὺ κίνησε γιὰ τὸ γυρισμὸ της στὴν Πόλη τῶν ἐλληνικῶν ἐλπίδων. Τὰ πυρρὰ μάτια της καὶ οἱ κρυφοὶ κυματισμοὶ τῶν διαλογισμῶν της, ὅπως ἔρρουθμα ἐκδηλώνονταν μὲ τὶς κυκλικὲς κινήσεις τῶν γαλανόχρωων ὀφθαλμῶν της, ὁ βαθὺς, ἀλλὰ εὐγενὲς πόνος τῆς προσμονῆς, ἡ ἐλληνόπρεπη ἐνδυμασία καὶ ἀπλότητα τῆς κίνησης τὸν ἔκαμαν νὰ παρακολουθεῖ τὴν κόρην, ὡς τὴν ὥρα ποὺ χάθηκε μέσα στὸ πλῆθος.

Ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὥρα ὁ Παλαμίδης γητεύτηκε ἀπὸ τὴν πανώρια θωριά καὶ τὴν ὁρατὴ ἀπὸ τὶς κινήσεις της σοφία καὶ εὐγένεια τῆς κόρης. Κάθε δειλινὸ ἔπαιρνε ἐκεῖνος τὴ θέση της καὶ ἀγνάντευε κι' αὐτὸς τὸ Βόσπορο, ἐλπίζοντας, πῶς ἴσως νὰ ξαναρχόταν ἐκείνη ἡ κόρη στὸν ἴδιο τόπο, γιὰ νὰ συνεχίσει τοὺς ρεμβασμούς της.

Ἄν μάθαινε, ποιά ἦταν ἐτοῦτή ἡ πανώρια κόρη, πολὺ θάθελε νὰ τὴν ἔπαιρνε στὴν Πελοπόννησο καὶ νὰ τὴ δώσει γυναῖκα στὸ γιό του, τὸ Ρῆγα Παλαμίδη. Τόχε πάρει γιὰ καλὰ ἀπόφαση ὁ Παλαμίδης. Ἐτσι κάθε δειλινὸ καρτέρει τὴν κόρη ἐκεῖ κοντὰ

στὸν προκύμιο βράχο. Καὶ ἡ κόρη δὲν ἄργησε νὰ φανεῖ. Ἐπιδέξια ὁ ἔμπειρος Παλαμίδης ἀνέβηκε ἀπὸ τὴν παλιὰ κλίμακα ποὺ ὀδηγεῖ στὴν πολυκόσμη καὶ πολύβουη ὁδὸ τῶν Θριάμβων καὶ χάθηκε μέσα στὸ πλῆθος. Τώρα ἦταν βέβαιος, πῶς θὰ μπορέσει νὰ φτάσει ὡς τὸ σπῆτι τῆς κόρης καὶ νὰ μάθει τὴν γενιά της, νὰ δεῖ ἀπὸ κοντὰ τὸν κύρη της καὶ νὰ πληροφορηθεῖ γιὰ τὶς ἀρχὲς καὶ τὶς ιδέες τοῦ στενοῦ περιβάλλοντός της.

Ἀλλὰ λίγο ἀκόμα καὶ θὰ σωριάζονταν κατὰ γῆς, ἀνήμερος νὰ συγκρατήσῃ τὴν γοργὴ ἀντιστροφὴ τῶν συναισθημάτων του. Μὲ τὴν εἰσοδὸ του στὸ σπῆτι τῆς κόρης τάχασε, γιατί ἐκεῖ βρῆκε φίλους τοῦ Δεληγιάννη καὶ τοῦ Λόντου νὰ συνομιλοῦν μὲ τὴν κόρη.

Νὰ πάρει ἡ εὐχή, μὲ πρόλαβαν ἄλλοι, συλλογίστηκε.

Ἀνθρώπος, ὅμως, μὲ πολλὴ σύνεση ὁ Παλαμίδης προσποιεῖτο πῶς ζητοῦσε τὸν ἀντιπρόσωπο τοῦ Σωτηράκη, ποὺ βρίσκονταν τὴν ὥρα ἐκείνη στὴν Πόλη μὲ εἰδικὴ ἀποστολή. Ζήτησε συγγνώμη καὶ ἔκαμε νὰ φύγει, μὰ δὲν τὸ πρόφτασε.

Αὐθόρμητα καὶ ἐπιτακτικὰ ἡ πανώρια κόρη τοῦ λέει:

Πρόσεχε, Παλαμίδη! Σήμερα σὲ ἀναζητήσα ἐκεῖ ποὺ οἱ Ἕλληνες ἀγναντεοῦν τὸ πέλαγο καὶ περιμένουν τὶς ἐλπίδες τους νὰ κινήσουν τὸ χορὸ στὴν πύλη τοῦ Ρωμανοῦ καὶ στ' ὀρθρινὸ νὰ βεβαιώσουν τὴ συνέχεια τῆς λειτουργίας τοῦ ἐλληνικοῦ στὴν Ἀγιά Σοφιά, ὅμως δὲν ἦρθες καὶ ἄρχισα νὰ ἀνησυχῶ, μὴν τύχει καὶ δὲν προλάβω, νὰ ξαναδῶ τὸν Παλαμίδη, ποὺ κρύβεις μέσα σου καὶ τὴν Ἑλλάδα ποὺ θροنیάζεις καὶ λειτουργεῖς μέσ' στὴ ψυχὴ σου. Τώρα ξέρω, πῶς, ὅπου νάναι, ἡ ἐλπίδα θὰ φανεῖ καὶ τὸ ἐλληνικὸ θὰ ἐπιστρέψῃ στὴ Βυζαντινὴ κοιτίδα του λεύτερο πάλι νὰ δασκαλεῖ τὴ φρικτὴ Ἀσία. Θωρῶ τὸ ἐλληνικὸ πνεῦμα νὰ στήνῃ πνευματικούς πυλῶνες στὴν Ἀσία καὶ ἐκεῖ νὰ ἀδελφώνει τοὺς λαοὺς, ὅλους τοὺς λαοὺς, λευκοὺς καὶ μελαψοὺς καὶ πυρρόχροους καὶ ἀπὸ τὸ Βόσπορο τὰ πλοῖα τῆς εἰρήνης καὶ τῆς συνα-

δέλφωσης ανθρώπων και λαών να ὀρθρίζονται στη Μίλητο και τῇ Σμύρνῃ, στήν Ἀλεξάνδρεια καί τῇ Βαβυλῶνα καί τήν Ἀντιόχεια, τήν Κρήτη, τῇ Ρόδῳ, τήν Ἀθήνα. Καί μακάρι, μακάρι, Παλαμίδη, νά προφτάσω νά δῶ ἀγαπημένες τίς δύο ἀδελφάδες, ὅπως στά παλιά καλὰ χρόνια, ἀγαπημένες χωρίς μίση καί πάθη καί χωρίς αἷμα καί θάνατο γιά τὸ ποιά θά πάρει πιὸ πολλὰ προικιά, γιά νά τὰ κάμει σφεντόνες καί τόξα καί ὀλεθρο!

Ὁ Παλαμίδης κοιτοῦσε τήν κόρη, ἐνῶ στή συνείδησή του περνοῦσαν μορφές καί μορφές τῆς ἐλληνικῆς δόξας, νομίζοντας πῶς δὲν μιλάει ἡ κόρη, ἀλλὰ τὸ αἰώνιο καί ἀκατάλυτο πνεῦμα τῶν Δελφῶν καί ἡ θεϊκὴ ἰαχὴ τῆς ἀγάπης καί τῆς συναδέλφωσης.

- Τώρα, ὅμως, πρόσεχε, Παλαμίδη, γιατί οἱ ἐλπίδες καί οἱ προσδοκίες καρπίζουν, ὅταν τὸ θέλουν δύο, τρεῖς, ἑκατὸ λαοί. Οἱ ἀγάπες δὲν ἀνθίζουν μόνο μὲ τὸν ἕνα καί ὁ Πατριάρχης λέγει, πῶς ὅποιος ἐμποδίζει τὸ ἀνθίσμα τῆς ἀγάπης πρέπει τοῦ καὶ νά πεθαίνει, νά σβῇ τὸ ἐμπόδιο, γιά νά πάρει τὴ θέση τοῦ τῷ ἄλλῳ μισοῦ τῆς ἀγάπης· καὶ ὡς τὰ τότε εἶναι ἀνάγκη νά τιμωρήσουμε τὸν ἀρνητὴ τῆς ὁμορφιάς, κάποτε ἡ Ὁρειθὺια θά πρέπει νά γυρίσει στὸν πατέρα της καὶ νά πάψει πιά νά θρηνώδῃ στίς ἀκτὲς τοῦ Βοσπόρου. Στὸν κίνδυνο ἀνδρειεύεται κανεὶς, Παλαμίδη, καὶ γιγαντώνεται, ὡς «τὸ ἦ τὰν ἦ ἐπὶ τὰς», ὡς τὴ θέωσή του, ὡς τὸν ἀχώριστο ἀγκαλιασμό μὲ τὴν ἰδέα του. Πρόσεχε, λοιπόν, τοῦτην τὴν ὥρα. Θά διορισθεῖς Δραγουμάνος τοῦ Μορέως καὶ θά ὠφελήσεις τὸ ἐλληνικόν, μόνον ὅσον χρόνον Βεζύρης τῆς Τριπολιτσᾶς θά εἶναι ὁ Περουσιὰν Μουσταφᾶ Πασᾶς, γιατί αὐτὸς καὶ ἡ γυναῖκα του Μπεϊὰν Σουλτάνα, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Σουλτὰν Σελίμη, πολὺ σὲ ὑπολήπτονται καὶ σὲ ἐμπιστεύονται. Φυλάξου, ὅμως, σοῦ παραγγέλλουν οἱ Φιλικοί, ἀπὸ τὸν Τετσειελὴν Ἀχμέτ ἐφένδην καὶ τὸν Νακὴπ ἐφένδην, γιατί ὁ θεῖος τοῦ Τετσειελῆ, ὁ Ἀχμέτ Ἰουσαφᾶτ ἐφένδης, κάθε μέρα κουβαλεῖ στὸ Σουλτάνο ἀνάριθμα γρόσσια καὶ μουχουματτιέδες καὶ δῶρα, γιά νά πετύχει νά κάμει τὸν Τετσειελὴ βεζύρη τῆς Τριπολιτσᾶς. Ἄν αὐτὸ τὸ πετύχει,

τότε ἐσύ θά ἔχεις τὴν τύχη τοῦ Ἀνδρουτσάκη Ζαῖμη! Αὐτὸς ὁ τυχοδιώκτης ἔχει βάλει σκοπὸ νά πάρει τὴν περιουσία τῶν Δεληγιανναίων καὶ τὴ δική σου καὶ ὅλων τῶν χριστιανῶν, γιά νά χτίσει φρούριο ἀπόρθητο στήν Τριπολιτσά. Ὁ Σουλτάνος ταλαντεύεται, μόνον γιατί δὲν τοῦ ἀρέσει ἡ πρόταση τοῦ Ἰουσαφᾶτ, σὰν νά μὴν τοῦ ἔχει ἐμπιστοσύνη, ἐκτὸς καὶ περιμένει νά τοῦ αὐξήσῃ τὴν ἀντιπροσφορά σὲ χρυσάφι χριστιανικὸ καὶ ἐλληνικόν.

— Ὡστε, λοιπόν, ὅλες οἱ ὑποκλίσεις τοῦ Τετσειελῆ Ἀχμέτ εἶναι μιὰ πονηρόπραγμὴ παγίδεψη ἐνὸς ἀπατεώνα;

— Ναί, εἶπε ἡ Ἀνδρονίκη. Ὅταν οἱ Τούρκοι σὲ ἐπαινοῦν, ἐσύ πρέπει νά ἀρχίσεις νά φυλάγῃς ἀπὸ αὐτοὺς μὲ ὅλα τὰ μέσα ποὺ διαθέτεις. Περιμένουν, μέχρι νά αἰστανθοῦν ἰσχυροί, γιά νά κτυπήσουν τὸ θυμά τους. Συκοφαντοῦν στὰ κρυφὰ καί, ὅπως τὸ ἀθώρητο νερὸ καθὼς τρέχει ὑπόγεια ξεθεμελιώνει τὰ σπίτια καὶ τὰ κάστρα, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ὑπόγεια καὶ ἀθώρητα κατατρώγουν τὰ κάστρα τῆς Ἑλλάδας. Καὶ μὴν ξεχνᾶς, πῶς εἶσαι ἕνα κάστρο τοῦ Ἑλληνισμοῦ Παλαμίδη, ποὺ τὸ ξέρει καλὰ ὁ Σουλτάνος, ἀλλὰ ποὺ αὐτὸν τὸν καιρὸ ἡ φρόνηση καὶ ἡ σύνεσή σου τὸν ἐξυπηρετεῖ. Πιστεύει, πῶς ἡ ἄργτητα τοῦ ξεσηκωμοῦ τῶν Ἑλλήνων τοῦ δίνει χρόνο νά ἐτοιμασθεῖ, νά καταπνίξει τίς τρεῖς ἐσωτερικὲς ἡγετικὲς τάσεις δυνατῶν καὶ ἐπιφύλων ὑπονομευτῶν τοῦ καὶ μετὰ νά φέρει ἀπερίσπαστος ὀλοκληρωτικὸ κτύπημα σὲ ὅλα τὰ κάστρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, σὲ ὅλους σας· τ' ἀκοῦτε; Σὲ ὅλους σας, πρόκριτους καὶ προύχοντες τοῦ Μορέως, καὶ ὕστερα καρτέρας ἐσὺ νάρθῃ τὸ πλοῖο τῆς λευτεριάς στήν Πόλιν τὴ Μεγάλην καὶ νά συνεχιστεῖ ἡ λειτουργία τοῦ Ἑλληνισμοῦ!

Ὁ Παλαμίδης ἔμεινε γιά λίγο κατάπληκτος καὶ ἀποτόλμησε νά ἐρωτήσῃ, ποιά τάχα νά ᾖ ἡ κόρη τούτῃ ἡ πανεύμορφη, ποὺ εἶχε τὴν ὁμορφιά τοῦ ἐλληνικοῦ σώματος καὶ πνεύματος, τὴ φλόγα τοῦ γδικιωμοῦ τοῦ Τούρκου καὶ τὴν ἐμπειρία ἐνὸς γέροντα δασκάλου πανάρχαιων Ἰωνικῶν καὶ Δελφικῶν Πυλῶν.

— Ποῦ βρίσκομαι καὶ μὲ ποιὰν ἔχω τὴν

τιμή νά όμιλῶ; Τή ρώτησε μὲ πατρικὴ στοργή.

— Ἀλάστρα Ἀνδρονίκη, πηρέτρα τοῦ ἔρωτα στὰ χαρέμια τοῦ Σουλτάνου, τῶν πορνῶν ἢ πόρνη, Παλαμίδη, σταλμένη ἀπὸ τὸν κύρη μου, τὸν Ἡγεμόνα τῆς Μολδοβλαχίας καὶ δασκαλεμένη ἀπὸ τὴ θεία μου τὴν Ἑλισάβετ, τὴ γυναῖκα τοῦ Κωνσταντῆ Ὑψηλάντη! Εἶμαι ἡ ἐξομολόγος τοῦ ἔρωτα, ἡ μυστικὴ τροφὸς κάποιου στόχου, δουλεύτρα στὸν πόνο ποὺ ρυακίζει στιγμὴ τὴ στιγμὴ τὴ ψυχὴ μου καὶ τὴν τρέφει καὶ τὴ δυναμώνει, μὴν τύχει καὶ λυγίσει, μὴν καὶ σκοντάψει στὰ ἀνθρώπινα, δικαίωτρα καὶ τούτῃ κάποιου ἀπαλοῦ χαϊδέματος, καὶ τότες χαθεῖ ὁ ἀγγελιοφόρος τῆς σωτηρίας τῶν Κάστρων τῶν Ἑλληνικῶν, μαζὶ καὶ τοῦ δικοῦ σου, Παλαμίδη! Naί, γιὰ τοῦ ξακουστοῦ προεστώτος τῆς Καρύταινας, ἰδοὺ ἐγὼ ἡ πόρνη ἡ μεγάλῃ στὴν ὑπηρεσία τοῦ ἑλληνικοῦ, χωρὶς τιμὴ καὶ ὑπόληψη, χωρὶς ὑποκλίσεις καὶ κολακεῖες, χωρὶς γονιῶν τὰ ἀπαλὰ ἀναδεύματα, χωρὶς ὀρθρινὸ τραγούδι καὶ ἐσπερινὸ φιλί, μὰ τεχνίτρα τῆς κλοπῆς, κλέφτρα, π' ἀνάθεμά με, τῶν πονηρῶν σχεδιασμῶν τοῦ ἀλάστορα τούρκου ἐνάντια στὴν Πατρίδα μου, ἐνάντια στὸ αἷμα τοῦ γονιοῦ μου! Ὁρκίσθηκα, Παλαμίδη, καὶ θὰ γίνω ὅ,τι μοῦ πρέπει, θὰ κατέβω σκαλὶ τὸ σκαλὶ ὅλες τὶς ταπεινώσεις, ἀρκεῖ μιὰ μέρα νικῆτρα νὰ ᾄδω αἵματα καὶ αἵματα καὶ θρήνους καὶ ὀδυρμοὺς νὰ πνίγουν τὸ γένος τῶν ἀπίστων, ποὺ χύσαν στάλα στάλα τὸ αἷμα τοῦ γονιοῦ μου, ἐστὶ μπροστά μου, ναὶ μπροστά μου, Παλαμίδη, μπροστά στὴ μάνα μου, ποὺ μόνῃ καὶ ἀνυπεράσπιστῃ μάζεψε τὸ αἷμα τοῦ κύρη της καὶ γονιοῦ μου καὶ στάλα τὴ στάλα γέμισε αὐτό, τὸ βλέπεις Παλαμίδη, αὐτὸ τὸ ἱερότερο γιὰ μένα φυλαχτό! Ὁνοῖξέ το, Παλαμίδη! Εἶναι τὸ αἷμα τοῦ πατέρα μου, ποὺ μοῦ θυμίζει στιγμὴ τὴ στιγμὴ τὸ χρέος μου νὰ ἐκδικηθῶ! Νὰ ἐκδικηθῶ... νὰ ἐκδικηθῶ...!

Οἱ λυγμοὶ ἐπνίξαν τὴν πανώρια καὶ περήφανη κόρη, ποὺ ἔπесε στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ γέροντα Γιάννη Παλαμίδη.

— Παιδί μου, εἶπε ὁ Παλαμίδης. Τοῦ θρήνου εἶσαι γέννημα καὶ τοῦ καημοῦ, μὰ θρέμμα τῆς ἐλπίδας, Ἑλλάδα ἀνεμόδαρτη

καὶ ἀνάδελφῃ στὴν κρίσιμη τὴν ὥρα, ψυχὴ ἀρχαία ἑλληνικὴ, ποὺ ὑφαίνει τὴν ἐξοδὸ τοῦ δράματος... Κόρη μου, κόρη τοῦ Κοινοῦ ἑλληνικοῦ Καλοῦ, ἀκραία καὶ ἀδιάλλακτη Ρωμιοσύνη! Σώπα, κόρη μου, σώπα...

Στάθηκαν γιὰ λίγο ἀγκαλιασμένοι. Τὰ δάκρυα τοῦ ὀριμου πότισαν τὸ ἄνθος τῆς Ἀνοιξῆς. Ὑστερα ἔκαμε τὸ σταυρὸ τοῦ καὶ ἀσπάσθηκε τὸ ἱερὸ αἷμα τοῦ κύρη τῆς πανώριας κόρης, τὸ αἷμα τῆς θυσίας, τὴν πρώτη σπορὰ ποὺ τὸ ἑλληνικὸ περιμένει νὰ καρπίσει, σήμερα, αὔριο, ὅταν ὁ Θεὸς ποθῇ τὴ συνέχιση τῆς Δελφικῆς λειτουργίας καὶ τῶν δικῶν του εἰρηνικῶν ψαλμῶν!

Οἱ φίλοι τοῦ Λόντου καὶ τοῦ βεκίλη Δεληγιάννη πῆραν τὴν κόρη στὸ διπλανὸ δωμάτιο, ποὺ μέσα στὴ θέωση τῆς συγκίνησης ἀπὸ τὴ στοργικὴ ἐκδήλωση τοῦ Παλαμίδη καὶ μέσα στὰ ἀναφυλλητὰ στὸ συνάντημά της μ' ἐκεῖνες τὶς τραγικὲς εἰκόνες τῆς σφαγῆς τοῦ γονιοῦ της, μονολογοῦσε...

Κόρη μου, ζώσου τ' ἄρματα,
καὶ χαίρονταν καὶ θρηνοῦσε ἡ κόρη καὶ πάλι μονολογοῦσε,

Κόρη μου, ζώσου τ' ἄρματα...
καὶ κλαῖγαν οἱ ἄνθρωποι καὶ στοχαζόνταν τὰ λόγια τῆς βουβοῖ, καθὼς τὸ ὕψωμα τῆς κόρης τοὺς σύντριβε καὶ τοὺς δίδασκε, πῶς κερδίζεται ἡ λευτεριά καὶ πῶς μένουν τὰ κάστρα ὀρθία. Τὸ αἷμα τοῦ γονιοῦ της τοὺς ἔφερε στὸ νοῦ παλιὲς διδασκαλίες, πῶς οἱ δύο Κιβωτοὶ τῆς Ρωμιοσύνης σώζονται μόνον, ἂν ματωθοῦν ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν παιδιῶν της, καὶ νὰ ποὺ ἤδη ἔχει ματωθεῖ ἡ Κιβωτὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ὅπου νᾶναι θ' ἀληθέψει, τὰ σήμαντρα τῆς Ἀγίας Σοφίᾶς θὰ πάσουν νὰ ἤχουν πένθιμα, ναί, θὰ πάσουν καὶ ἡ Ὁρειθὺια θὰ γυρίσει στὴν Ἀθήνα, στὸν κύρη της Ἑλληνα!

— Κόρη μου, ζώσου τ' ἄρματα! Αὐτὸν τὸν στίχο ἔλεγε πάντοτε ἡ Ἀλάστρα Ἀνδρονίκη, σὰν θυμόταν τὴ σκηνὴ τῆς σφαγῆς τοῦ πατέρα της.

Λέγαν πῶς ἡ μάνα της, πρὶν τρελλαθεῖ, τῆς εἶχε ἀφήσει σὰν μόνῃ παρακαταθήκη τοῦτο τὸ χρέος, ποὺ ἔμεινε ἀμετακίνητο στὸ κέντρο τῆς συνειδησίης της καὶ τὴν ὁ-

δηγοῦσε σὲ ὅλες τὶς ἐθνικὲς τῆς ἐνέργειες
μὲ πνεῦμα θυσίας. Καὶ ἐκεῖνη ντύθηκε μὲ
τοῦτα τὰ ἄρματα καὶ κίνησε πρώτη τὸ χορὸ
τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἔγινε ὁ ἀγγελιοφό-
ρος τῶν Ὑψηλάντηδων, ὁ μυστικὸς σύν-
δεσμος τοῦ Πατριαρχείου μὲ ὅλα τὰ Αἰγαῖα

Κάστρα τῆς Ρωμοσύνης.

Συγκινημένος ὁ Παλαμίδης κίνησε γιὰ
τὸ Μοριά, γιὰ νὰ ζωσθεῖ καὶ ἐκεῖνος τὰ
ἄρματα τῆς θυσίας. Ἡ περίπτωσις τῆς Ἀ-
λάστρας τὸν εἶχε μετουσιώσει σὲ συμπαί-
κτορά τῆς σὲ ἔρρυθμες ἐθνικὲς ἀρμονίες!

ΣΟΦΙΑ ΒΕΚΡΑΚΟΥ-ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Φυγή

Δὲν ἄντεχα τοὺς ὀρισμοὺς
ποὺ σφυροκοποῦσαν ἀνελέητα
τὰ χέρια μου,
ἴδια κλωνιά συντριμμένα
σὰν θέλαν νὰ τὰ σβήσουν.
Δὲν ἄντεχα τῶν λογισμῶν τῶν ἄδειων
τὸ ράπισμα
ποὺ θρυμμάτιζε τ' ἀχνάρια μου.
Κι' ἄπλωσα τῶν λόγων μου τοὺς ἦχους
νὰ σμιζῶ τὶς ἄκρες
ἐνὸς σύμπαντος ποὺ θ' ἀγκάλιαζε
τὶς πονεμένες ὑπάρξεις.
Λευκὸς μανδύας μᾶς τύλιξε
κι ἔστειλε τὸ φῶς του στὰ πέρατα.
Ταξιδέψαμε στὸ φῶς καὶ στὸν ἦχο,
πονέσαμε στοῦ ἀπόηχου τὸ φτερούγισμα
μιας ζωῆς, ποὺ δὲν θέλαμε,
ποὺ δὲν σκοπεύαμε·
κι ἀλίμονο
μᾶς ἤθελε δέσιμους
μικρῶν κι ἀσήμαντων ἰδεῶν.
Μὴ θαρρεῖτε πῶς μισῶ
τὸ θαμπὸ τοῦ ἀπόβραδου
καὶ θρηνῶ μὴν χαθῶ στὰ σκοτάδια
μιας ἀνοιξῆς ποὺ δὲ φαίνεται.
Μὰ ἀποζητῶ τὴν ἀνάσα,
τὸ λεύτερο κι ἀνεμπόδιστο ἄνοιγμα
στὸ φαράγγι τῆς σκέψης.
Γιατί...
Εἶμαι ἓνας ἀετὸς
κι οἱ φτεροῦγες μου,
ὦ! συμφορά,
φυλακίζονται σὲ σύνορα,
κι ὅλο πασχίζω
ν' ἀφανίσω ὄρια καὶ ὅρους,
νᾶναι ὁ δρόμος ὁλάνοιχτος,
νὰ σᾶς στέλνω
τὰ χίλια μηνύματα
τῆς λευτεριάς καὶ τῆς γαλήνης.

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ Θ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ, *‘Ο τρόπος της γλώσσας και άλλες έγγραφες*

‘Ο ‘Αριστοτέλης Νικολαΐδης, γεννημένος στην ποιητική Λέσβο, είναι έραστής της ελληνικής γλώσσας και αθηντικός έρασιτέχνης γλωσσολόγος, ώσάν νά βγήκε από τὰ σωθικά της, όπως αυτή ή ίδια ή γλώσσα μας. (*«Ξέρεις τί θά πεί νά περιμένεις απ’ την φύση νά μιλήσει στην λαλιά σου;»* Σελ. 126). Στο ανά χειρας όγκώδες βιβλίο του Α.Ν. (ψυχιάτρου τὸ επάγγελμα και πολυγλωσσότατου) με τὰ 23 δοκίμια αποτυπώνεται ταυτοχρόνως κεντρομόλα και φυγόκεντρα ό βιωμένος καημός του συγγραφέα για την γλώσσα τῶν γλωσσῶν: τήν ελληνική. Περιορίζομαι στην συνολική περιγραφή της εικόνας που προκύπτει από τήν μελέτη τῶν 23 δοκιμίων προσπαθώντας νά αποδώσω τὰ κοινὰ χαρακτηριστικά τους καθώς και βασικές αντίληψεις του συγγραφέα.

Τό κυριώτερο συμπέρασμα που προκύπτει από τήν μελέτη του βιβλίου συνοψίζεται στο ότι ή ελληνική γλώσσα είναι μία και διαχρονικά εξελίσσεται συνεχώς, αλλά έτυμολογικά παραμένει αναλλοίωτη. ‘Επίσης ότι ή φροντίδα μας γι’ αυτήν αποτελεί καθήκον αναπνοής και προϋπόθεση ελευθερίας για τόν κάθε πολίτη του τόπου μας έφ’ όρου ζωής. Ένα άλλο συμπέρασμα που προκύπτει είναι, ότι ύστερα από τήν αλματώδη πρόοδο που γνώρισε ή έπιστήμη της γλωσσολογίας στὸν αἰῶνα μας, αποκαλύφτηκε, ότι ή ελληνική γλώσσα δέν είναι μία οποιαδήποτε γλώσσα, αλλά γλώσσα αναφοράς και μάνα-γλώσσα για όλες σχεδόν τις γλώσσες του κόσμου. ‘Από τήν έτυμολογική ανάλυση και έμβάθυνση στις λέξεις (ὅς αναφερθεῖ ό Χάϊντεγκερ) ό ἴδιος ό Α. Νικολαΐδης και πρόσφατα από τις στήλες του «Δαυλοῦ» ό Η. Τσατσόμοιρος, αλλά και πολλοί άλλοι, διαπιστώνουν ότι πίσω από τις ελληνικές λέξεις κρύβεται ή ιστορία μας και κατ’ έπέκταση ή ιστορία της πολιτισμένης ανθρωπότητας.

Σχετικά με τὸ ελληνικό αλφάβητο ό Α.Ν. υποστηρίζει και αποδεικνύει ότι αποτελεί έπαναστατική ανακάλυψη για τήν μοίρα του ανθρώπου, συνιστά τήν σπουδαιότερη εξαλλαγή της γραφής και τεχνολογικά παραμένει άξεπέραστο έδω και χιλιάδες χρόνια. Μέσω του ελληνικού αλφαβήτου και τῶν αλφαβήτων που προέκυψαν από τὸ ελληνικό διά του λατινικού ή ανθρώπινη σκέψη κατόρθωσε νά αποδώσει λεπτεπίλεπτες άφηρημένες έννοιες της συνειδήσεως φθάνοντας στὸν αἰώνιο ελληνικό Λόγο, που σήμερα καταυγάζει τήν ανθρωπότητα, παρά τις κίβδηλες προσπάθειες τῶν δήθεν «διαλεκτικῶν» τῶν διαφόρων «ισμῶν» νά έναντιωθούν.

‘Ο ‘Αριστοτέλης Νικολαΐδης βαθύτατα «Έλληνικός» εὐτύχησε νά ζεῖ σέ οικογενειακό περιβάλλον που είχε επίγνωση της σημασίας της ελληνικής γλώσσας. ‘Απολαυστικές και διδακτικές είναι οι στιχομυθίες του πατρός του Θεολόγου (ιατροῦ και πρόσφυγα από τήν Κωνσταντινούπολη) με τόν Κ. Βάρναλη για τή γλώσσα: «Φτερό, όχι πτερό, γιατί πῶς θά ποῦμε: Φτέρارχος και φτερύγιο»; ‘Ακόμη πρωτοποριακή είναι ή ιδέα του συγγραφέα για τὸ «Διεθνές Ίδρυμα ‘Επιστημονικής ‘Ορολογίας και Γλώσσας» που ἱδρυσε τὸ 1966, και τώρα έδρεϋει στη Γενεύη, με υπεύθυνο τόν άδελφό του γιατρό και επίσης αθηντικό ταλέντο στα γλωσσικά Ν. Νικολαΐδη, καθηγητή της ψυχανάλυσης στο Πανεπιστήμιο της Γενεύης με μεγάλη άπήχηση παγκοσμίως.

‘Αφησα για τελευταίο τόν άξονικό ρόλο που έπαιξε ό Α.Ν. στην ἱδρυση του «Έλληνικού Γλωσσικού ‘Ομίλου», του όποιου ή διακήρυξη της 17/4/1982 συγκίνησε τὸ Πανελλήνιο, σε μιὰ προσπάθεια νά σταματήσει ή περαιτέρω εξαχρείωση και στρέβλωση της γλώσσας μας. Λυπάμαι που δέν υπάρχει χώρος νά έπεκταθῶ σε επί μέρους κείμενα του βι-

βλίου, αλλά θα σταθώ στο περίτεχνο και εμπνεόμενο από 'Ελληνικότητα δοκίμιό του: «*Ἡ Γλῶσσα τοῦ Συγγραφέα καὶ τὸ Φάσμα τῆς Ἐξουσίας*». Ἐδῶ ὁ συγγραφέας μὲ τόλμη καὶ πλήρη συνειδηση τῆς ὑπουλῆς «σχέσης» ποὺ ἐπιδιώκει ἡ ἐξουσία μὲ τὴ γλῶσσα ἀποκαλύπτει μὲ μαεστρία τὴν ἀποπροσανατολιστικὴ χρήση τῶν λέξεων ἀπὸ τοὺς ἐξουσιαστές κάτω ἀπὸ μία ὑποχθόνια ἀμφιλεξία καὶ θολοῦρα, μὲ σκοπὸ νὰ ἀποχαυνώσει τὸν μαζάνθρωπο καὶ νὰ τὸν ἐξ-ἀπο-στείλει σὲ ἀνύπαρκτους παράδεισους, μὲ τίμημα τὴν ἐπτάχρονη αὐτοεξορία του, ποὺ οὐσιαστικὰ συνεχίζεται ἴσαμε τώρα.

Ἀξίζει νὰ διαβάσουμε τὰ ἐν προκειμένῳ σπονδυλωτὰ ἀρθρωμένα εἰς ἐνιαῖο σύνολο δοκίμια γιὰ τὴ γλῶσσα τοῦ Α. Νικολαΐδη, ὄχι μόνον γιὰ νὰ φωτιστοῦμε πάνω σὲ θέματα γλωσσολογίας καὶ ἐλληνικῆς γλώσσας, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ ἀπολαύσουμε τὰ ὠραῖα ἐλληνικά τοῦ γραπτοῦ λόγου του σ' ἓναν ὠκεανὸ σπανίων λέξεων ἀπείρου κάλλους καὶ ποιητικῆς μαγείας.

Σ. Νόνικας

PIERRE EMMANUEL, *Ἡ ἐποποιΐα τοῦ Θεοῦ*

Ὁ Πιερ Ἐμμανυέλ, ἓνας κορυφαῖος Γάλλος ποιητὴς τοῦ αἰῶνα μας - πέθανε στὶς 22-9-84 - ἱεουργοῦσε στοὺς ὁραματισμοὺς του μὲ οἶστρο μυσταγωγίας. Στὴν ποίησή του ἀναπτύσσεται τὸ ἔπος τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ ἡ ἀδυναμία του γιὰ μιὰν ἀπόφαση ἔσχατη τοῦ ὁράματος τοῦ γίνεσθαι καὶ τῆς οὐσίας τῆς ἴδιας θεότητάς του: εἶναι ἡ ταλάντευση του ἀνάμεσα στὴν πληρότητα καὶ στὴν ἀκίνησία τῆς ἀπόλυτης ἐνότητας, ποὺ προῦπῆρχε καὶ διερράγη, γιὰ νὰ δημιουργήσῃ τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὸν κόσμον - ἀπὸ μιὰ συνολικότητα ποὺ ἔφτανε στὸ ἴδιο τὸ μηδέν - ἢ τὴν ἐπιστροφὴ του στὸν ἀσύντριπτο πυρῆνα τῆς μεγάλης νύχτας στὴν ἀμφισημία τῆς ὕστατης ἐπικλήσης. Χωρὶς καμμία ἀπὸ τίς δυνατότητες αὐτὲς νὰ κερδίζει ὑπεροχή, παίζεται τὸ συμπαντικὸ δράμα στὴν μεθόριο τοῦ ἀδύνατου: ἡ πρώτη πράξη του προηγήθηκε ἀπὸ τὸν χρόνον καὶ ἡ τελευταία δὲν ἔχει ἀκόμη παίξει. Ἡ ἴδια ἡ δημιουργία τοῦ Θεοῦ, τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου, φαίνεται στὴν ποίησι τοῦ Πιερ Ἐμμανυέλ καρπὸς βαθειᾶς ἐρωτικῆς προσπάθειας στὸ ἐγκόσμιο ἀντικαθρέπτισμα τῆς ἐπιστροφῆς στὴν χαμένη πατρίδα.

Στὴν ἐρωτικὴ πράξη ἡ ἐξορία τοῦ Θεοῦ καταλάμπει ὡς ἔξωση ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸ του, γιὰ νὰ ἐπουλωθεῖ ἡ πληγὴ ἀπὸ τὴν συντριβὴ τῆς ἱερότητας τοῦ ἐνός· ἡ γυναῖκα εἶναι «*ἡ πρώτη πληγὴ στὸ πλευρὸ τοῦ ἄντρα*», δηλαδὴ ἓνα κενὸ ποὺ χωρὶς αὐτὸ ὁ ἄνδρας δὲν θὰ ὑπῆρχε, ἀφοῦ αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ κενὸ τὸν κάνει νὰ εἶναι. Στὸ σχῆμα αὐτὸ ἡ γυναῖκα, «*ποῦ ὅταν τὴν κρατεῖς, κάνεις ἔρωτα μὲ τὸ χάος*», σοῦ ἀποκαλύπτει τὸ ἐκμαγεῖο μῆς ἀπειρης κλήσης. Μητέρα, ἀπὸ τὴν ἄλλῃ μεριά, ἡ πιὸ ἀνθρώπινη μορφή τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ «μεσίτρια» τοῦ ἀνθρώπινου χώρου τοῦ θείου, ἐνσαρκώνει τὴν ἐνοχὴ τῆς θεότητας γιὰ τὸ ἐγκλημα τοῦ εἶναι. Ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, παγιδευμένοι καθὼς εἴμαστε στὴν χλιαρότητα τῆς ἀδιαπέραστης μητρικῆς νύχτας, οἰκοδομοῦμε τὴν ὄντολογία τῆς λύτρωσης ὡς δυνατότητα, ὅταν μὲ τὴν συνειδητοποίηση τοῦ κακοῦ ὁ Θεὸς γίνεται παρὼν καὶ βεβαιώνεται ὡς πηγὴ ἐπικλήσεως· δραπετεύομε μέσα ἀπὸ τὴν μητέρα, γιὰ νὰ ξαναβροῦμε τὸ χάος τῆς ἀρχέγονης νύχτας.

Στὴν προβληματικὴ αὐτὴ ἡ ποίηση - ὅπως ξανοίγει τοὺς τρόμους τῆς καταγωγῆς - γίνεται τὸ ἱερὸ πῦρ τῆς θέασης τοῦ ἔσχατου, ἓνας ὕμνος ποὺ διατρέχει τὴν ἔκταση τοῦ συμπαντικοῦ κενοῦ ἢ εὐλογεῖ τὴν μακάρια πληγὴ, ἀπ' ὅπου ἀνασαίνει καὶ κραυγάζει ἡ ἐνότητα:

*«Ἐκείνη ποὺ τὴν ἔπλασε δοξασμένα στὸν κόσμον,
ξαπλώνει τώρα πλάι στὸν Ὑψιστο, ὥστερα ἀπ' τὴ μεγάλη μάχη,
ὅταν μὲ κόλαση τυλιγμένη ὀδηγοῦσε τὴν ἔφοδο
τοῦ θανάτου, ὅπου ἡ ψυχὴ σου εἶχε ὀχυρωθεῖ».*

Στην δραματικότητα της ή *Ἐποποιία τοῦ Θεοῦ* κατατίθεται μέ τήν εὐγένεια τῆς πιά ὕψηλῃς ποίησης σέ στίχους καί σέ γραφές πού παρουσιάζονται—μέ ἀνάλογη πνευματικότητα καί ψυχική προσχώρηση στόν πυρήνα τῆς προβληματικῆς τῆς—ἀπό τήν Κα Ἰωάννα Τσάτσου στό ἔργο τῆς «*Ἡ ποίηση καί ὁ Ἄδης: ὁ Πιέρ Ἐμμανυέλ καί ἡ Ἑλλάδα*». Ἀπό τοὺς στίχους τοῦ ποιητῆ, τίς ἐπιστολές του καί τίς πιά προσωπικές ἐξομολογήσεις του στήν μεγάλη φίλη του διαφαίνεται ὁ κραταιὸς ψυχικὸς οἶστρος του, «*κάτι πιά δυνατό ἀπὸ τῇ μοίρα... ἡ δύναμη νὰ ἐμψυχώνει τὴν ζωὴ*» (σ. 18) στό ὕψος τῆς ποίησης καί στήν πρωτεϊκὴ ἔξαρση τοῦ πνεύματος. Ἀναφερόμενος στήν Ἑλλάδα δὲν διστάζει νὰ ὁμολογήσει, ὅτι «*ὁ λαός σας, ὅσο μπορῶ νὰ τὸν νιώσω, εἶναι ὅπως ἡ ἱστορία του. Ταράζει τὰ ὄνειρά μας, καὶ δὲν παύει νὰ δείχνει πῶς οἱ μῦθοι του τὸν ἔχουν θαυμάσια περιγράψει σ' ὅλο του τὸ βάθος... Μὲ αὐτὸ τὸ βάρος ἀμφιβάλλω, ἂν θ' ἀπαλλαγείτε ποτὲ ἀπὸ τὴν τραγωδία... Ὅλα στήν Ἑλλάδα τὴν θυμίζουν κι αὐτὸ τὸ θαυμάσιο φῶς, πού ὅσο περισσότερο φωτίζει, τόσο κάνει πιά αἰσθητὴ τὴν σκοτία πού κρύβει...*» (σ. 26).

«*Στὰ γράμματά του (γράφει ἡ Κα Ἰωάννα Τσάτσου), στὰ ποιήματά του, ἡ ἀδυναμία τοῦ κορμιοῦ του πάλευε μέ τὴν ἰδιοφυΐα τοῦ μύστη. Ἐπείγεται νὰ ἐκφράσει σέ μορφές τὰ προφητικά του ὁράματα, τῇ σίγουρῃ διαίσθησίν του, τῇ γνώσει του*» (σ. 34). Βιώνοντας ὁ ἴδιος τὸν θάνατό του ἔγραψε στήν φίλη του: «*δὲν μέ κατοικῶ πιά... βρίσκομαι αὐτὴ τῇ στιγμή σ' ἓνα εἶδος θανάτου*» (σ. 50)... καί «*ἡ Ἑλλάδα εἶναι πάντα ἡ πιά αὐστηρή, ἐκείνη πού φέρει τὸ ἡλιακὸ προσωπεῖο τοῦ θανάτου. Αὐτὸ εἶναι πολὺ ὠραῖο καὶ πολὺ κοντὰ μου*» (σ. 55). Τὸ ἔργο τῆς Κας Ἰωάννας Τσάτσου ἀποτελεῖ σημαντικὸ ἄνθημα στὴ μνήμη τοῦ Γάλλου ποιητῆ, καὶ φέρει τὸν προσωπικὸ παλμὸ φιλίας καὶ συγγένειας πνευματικῆς μέ τὴν Ἑλληνίδα συγγραφέα, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά καταθέτει νύξεις γιὰ τὸ νόημα τῆς ποίησης ὡς διακονία τοῦ ἔσχατου πού τὴν συνιστᾷ.

Μανώλης Μαρκάκης

ΕΡΣΗ ΛΑΓΚΕ, Ἄλλὰχ Ἀκμπὰρ ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ κόσμου

Μέ τὸ βιβλίό της αὐτό, πού πήρε τὸ φετεινὸ Κρατικὸ Βραβεῖο, ἡ κ. Ε.Λ. περιποιεῖ τιμὴ στό θεσμὸ τῶν κρατικῶν βραβείων καὶ ὄχι, ὡς θὰ ἦτο τὸ σύνθετος, τάνάπαλιν. Κάποιοι κατηγοροῦσαν τὸ ἔργο της τοῦτο γιὰ ἀκυριολεξία καὶ γιὰ τὸ μοντέρνο στὴν τῆς γραφῆς τῆς. Αὐτοὶ δὲν ἐννοοῦν, ὅτι, γιὰ νὰ ἀναβιώσεις τὸ παρελθόν, πρέπει νὰ τὸ ἀνανεώσεις.

Ἡ λαγκεμένη Ἀνατολή εἶναι τὸ θέμα τῆς κ. Ε.Λ. Σὰν ἡλιακὸς λογοτέχνης ἡ κ. Λάγκε βυθίζεται μέσα στό μυστηριακὸ, αἰσθησιακὸ φῶς. Τὸ γράψιμό της εἶναι σεισμικὸ καὶ ἡ ἐκλογή τῶν λέξεων της μεθυστική. Δὲν ὑπερβάλλει ὁμως καὶ δὲν φορτώνει τὸ λόγο της μέ πολλὰ πλουμῖδια, ὅπως ἀκριβῶς ὁ μεγάλος ζωγράφος βάζει ζωηρὰ χρώματα σὲ ἓνα περισσότερο φόντο ἀπὸ ἀχνά. Παραθέτω ἓνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ δευτέρό της ταξίδι (Αἶγυπτος): «*Ἀκόμη πιά κάτω (φραγμένη τώρα) μιὰ κρύπτη. Λέει, δὲν τόλμησαν οἱ ἀρχαιολόγοι νὰ μποῦν. Σβῆσαν τὰ φῶτα, λέει, τοὺς ἔλειπ' ὁ ἀέρας; φοβήθηκαν τίς σκιὲς πού θὰ συναντοῦσαν, ὑλοποιημένες καὶ λοφαγμένες στὸ σκοτάδι; Κι ὁμως βασιλεύει ἡρεμία. Ἀζωὴ ἡσυχία, στεκάμενη. Ἐδῶ τὰ πάντα πέρασαν. Τετέλεσται, ἡσυχία. Γυρίζουμε ἄλλοι Ὁρφέδες, πού στήν εἰκόνα μονάχα τῆς Εὐρυδίκης ἀρκέστηκαν*».

Ἡ κ. Λάγκε εἶναι καινοτόμος στό εἶδος. Συνδυάζει τὴν ποίηση μέ τὴν πρόζα καὶ -- στό τελευταῖο ταξίδι της -- τίς ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις μέ τὸν ἔρωτα. Συγχαίρουμε τὴ συγγραφέα.

Ὁθων Μ. Δέφνερ

MELLISANTHI, *Selected Poems (Hailing the Ascending Morn)*

Ἡ ἀλουργία τῆς ποίησης τῆς Μελισσάνθης ἔχει τὴ μαλακότητα ἐνὸς ἀρώματος, τὸν ἀνασασμὸ ἐνὸς ἄνθους. Μετὰ ἀπὸ σεισμοὺς ποὺ μετακίνησαν βουνά, μιὰ ταφικὴ ἡσυχία... Μετὰ τὴ θύελλα, ἡ νηνεμία. Ἡ μουσικὴ καταπράυνση τῆς ψυχῆς ὕστερα ἀπὸ τὰ καθημερινὰ ἄγχη. Τὸ ἐλληνοκεντρικὸ φῶς, ἡ ὑπαρξιακὴ ἀναζήτηση διαποτίζουν τὸ ἔργο της, πού, ἂν καὶ τὴν ποιήτρια τὴν κάνει μόνο νὰ ποθεῖ τὴ ζωὴ ποὺ ἔχει ζήσει, γιὰ μᾶς ἔχει διαπροσωπικὴ ἀξία καὶ μιὰ οἰκουμενικότητα σχεδὸν μοναδική. Τὰ *Διαλεγμένα* τῆς αὐτὰ *Ποιήματα* παρουσιάζουν τὸ ἀλόσταγμα τῆς ποιητικῆς τῆς παραγωγῆς, ἀέναα ἀνανεούμενης ὡς τὶς μέρες μας.

.....
 Θάλασσα ἀστρόβλητη, ἐνάλιος οὐρανός,
 πλαγκτὸν ποὺ εἰσρέει μέσα ἀπ' τ' ἀδηφάγο
 στόμα στὴ σκοτεινιά τῶν σπλάχνων.

(«Τὸν ὄρθον τὸν ἐρχόμενον»)

Ἡ ἔκδοση εἶναι δίγλωσση. Ἡ ἀγγλικὴ μετάφραση τῆς κ. Μαρίας Voelker-Καμαρινέα εἶναι ὅπως θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ ἰδανικὴ γυναίκα: ωραία καὶ πιστή. Οἱ ἐλαφριές, ἐλάχιστες παρεκκλίσεις ἀπ' τὸ πρωτότυπο γίνονται μόνο χάριν τῆς ροῆς τῆς ξένης γλώσσας. Παραθέτουμε ἀκολουθῶς τὴν ἀπόδοση τοῦ ἀνωτέρω τρίστιχου ἀποσπάσματος, γιὰ νὰ δεῖξουμε στὸν ἀγγλομαθὴ ἀναγνώστη τὴν τεχνικότητα καὶ καλλιλογία τῆς μεταγλώττισης:

*Star-studded sea, sea-washed sky,
 plankton flowing down the voracious
 mouth into the darkness of the bowels.*

(“Hailing the Ascending Morn”)

Ὁθων Μ. Δέφνερ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ, *Κριτικὲς παρεμβάσεις*

Ὁ κ. Χ. Γιανναρᾶς εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ θαρραλέους καὶ μαχητικοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς μας. Μὲ καλαισθησία καὶ σοβαρότητα, (ὀρθή) αἰχμηρὴ παρατηρητικότητα καὶ μελαγχολικὸ ρεβασμὸ, ἀλλὰ καὶ μία (ἀμυδρά) ἀπαισιοδοξία καὶ ἄκαιρη ἐπιμονὴ πρὸς τὸν βυζαντινισμό, ἀναλύει τὰ προβλήματα τῆς νεώτερης σύγχρονης ἐλληνικῆς ταυτότητας. Στὸ βιβλίο ἔχει συνάξει δημοσιευμένα καὶ ἀδημοσίευτα κείμενά του, ποὺ ἄπτονται τοῦ χώρου, μέσα στὸν ὁποῖο μὲ μεγάλη ἀνεση καὶ εὐκολία κινεῖται. Χαρακτηριστικὰ εἶναι κείμενα, ὅπως ὁ διάλογος ἀνάμεσα στοὺς μαρξιστὲς καὶ τοὺς ὀρθοδόξους διανοούμενους, τὸ σύγχρονο ρεῦμα μέσα στὸν ἐκκλησιαστικὸ χῶρο, ποὺ πολιτογραφήθηκε ὡς νεορθόδοξο ρεῦμα, τὸ ἐνδιαφέρον κομμάτι ποὺ ἀναφέρεται στὶς σχέσεις τῆς Θεολογίας καὶ τῆς Φιλοσοφίας — θέσεις ποὺ εἶχε ἐκφράσει ὁ συγγραφέας καὶ σὲ ἄλλα παλαιότερα συγγράμματά του. Καὶ τέλος τὰ ἰδεολογικὰ καὶ μεταφυσικὰ προβλήματα καὶ ἀναζητήσεις τοῦ σύγχρονου Ἑλληνισμοῦ. Ἕνας λόγος μεστός, καίριος καὶ οὐσιώδης, ποὺ συνιστᾷ πράγματι μιὰ παρέμβαση, πέρα ἀπὸ τὶς ὅποιες ἐπιμέρους διαφορὲς μὲ τὶς ἀπόψεις τοῦ συγγραφέα ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχει ὁ καθένας. Μιὰ παρέμβαση ἀρκετὰ γόνιμη καὶ ἐποικοδομητικὴ.

Γιῶργος Μπαλοῦρδος

ΕΠΙΛΟΓΗ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΑΠΕΣΤΑΛΗΣΑΝ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΚΡΑΝΗΣ, *Ώλβία γῆ (ποιήματα)*, Ἀθήνα 1985.

Ἡ «ὀλβία γῆ» εἶναι «ἡ γῆ ἡ Ἑλληνίς», ὅπου κατὰ τὸν Δ.Α.Κ. «*κάναμε τὸ πᾶν, μὰ δὲν κάναμε τίποτα*». Ἐλκει τοὺς εἰκονοπλαστικούς του συνειρμούς ὁ παρουσιαζόμενος ἐδῶ ποιητὴς βασικὰ ἀπὸ τὸν Ἑλύτη, ἀλλὰ τοὺς ἔχει τρέψει σὲ ἄλλον, λιγότερο αἰνιγματικὸ ροῦν. Στὰ ποιήματά του περνᾶμε ἀπὸ τοὺς Μυκηναίους, τοὺς Ἀρχαίους Ἑλληνας καὶ τοὺς Βυζαντινοὺς, γιὰ νὰ φτάσουμε στὸ σήμερον. Ἡ μελαγχολία εἶναι σύμφυτη μὲ τὴ φύση του καὶ προσιδιάζει στὸ εἶδος τῆς ποίησης. Ἀκόμα καὶ τὸ «Ἑρωτικό» του (στὸ τέλος τοῦ βιβλίου) ἔχει λυπημένους τόνους. Καὶ αὐτὸ εἶναι φυσικὸ, γιατί κατὰ τὸν Edgar Allan Poe ἕνα ὥραϊο πρῶμα εἶναι πάντα καὶ λυπημένο. Ἡ χαρούμενη ποίηση εἶναι τραγουδάκια γιὰ μικρά παιδιά. Ὁ κ. Δ.Α.Κ. ἔχει πιάσει τὸ μυστικὸ καὶ χειρίζεται τέλεια τὸ ἐργαλεῖο τῆς τέχνης του, ποὺ εἶναι ἡ γλῶσσα.

Ο.Μ.Δ.

ΝΙΚΟΣ ΜΟΣΧΟΛΙΟΣ, *μαρτυρίες (ποιήματα)*, Ἀθήνα 1987.

«Σὰν οἱ πληγὲς γίνουν πηγὲς
κι ἄνοιξη ὁ χειμῶνας,
μ' ἀνθούς καὶ γύρη ἡ ψυχὴ
τῇ σκέψῃ στεφανώνει,
ὁ ποιητὴς στοχάζεται
κι ὁ ᾠδὸς μεγαλώνει».

Οἱ παραπάνω στίχοι (τελευταῖοι τοῦ πρώτου ποιήματος τῆς συλλογῆς) καὶ ὁ τίτλος τῆς, «*Μαρτυρίες*», ἀντικατοπτρίζουν τὰ περισσότερα τῶν ὥραϊων ποιημάτων τοῦ βιβλίου. Ἀξίος ποιητῆς ὁ Ν.Μ. Καλοδεμένος καὶ ἄρτιος ὁ στίχος του, ἄλλοτε παραδοσιακὸς καὶ ἄλλοτε ἐλεύθερος, πάντοτε μεστός, ἀνθρώπινος καὶ λυρικός.

Ε.Ε.Μ.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΣΙΝΙΚΟΠΟΥΛΟΣ, *Σπαράγματα (ποιήματα)*, ἐκδόσεις τοῦ περιοδικοῦ «*Βορειοελλαδικά*», Θεσσαλονίκη 1987.

Ὁ Θεσσαλονικεὺς ποιητὴς Δ.Τ. εἶναι ἕνας ἰδεολόγος ποὺ προσπαθεῖ μὲ τὴν πέννα του νὰ διορθῶναι τὸν κόσμον. Τὸν ἰδεαλισμὸ του τὸν ἀντλεῖ κατὰ κύριο λόγο ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ του πίστη. Αὐτὸ φαίνεται στὸ πρῶτο μισό τοῦ βιβλίου του. Στὸ δεύτερο μισό, ὅπως καὶ ὁ Cecil de Mille στὸν κινηματογράφον, ἀναμειγνύει τὴν θρησκεία μὲ τὸν ἔρωτα καὶ τὸν αἰσθησιασμό, πρᾶγμα ὅχι μεμπτὸν γιὰ τὴν τέχνη, ἀλλὰ ποικίλλον τὴ μονολιθικότητα τοῦ λόγου καὶ ἐνδιαφέρον

ποιητικά. Το κομμάτι τοῦ μετασοσιαλισμοῦ ποὺ πλέκει ὁ ἐγωιστικὸς μας περίγυρος (τῶν ἄλλων) ἀπομονώνει τὶς φύσεις ποὺ ξεχωρίζουν καὶ τὶς κάνει νὰ αἰσθάνονται, ὅπως λέει ὁ Δ.Τ., «*Σὰν ἀπολίθωμα*»: «*Εἶμαι μιὰ παράταιρη φωνή/σ' ἕναν κόσμο ποὺ ἐννορηστροῦναι ἡ ἰδιοτέλεια/σ' ἕναν κόσμο ποὺ βουλιάζει στὰ βαλτόνερα/τῶν παθῶν του*».

Ο.Μ.Δ.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΣΟΥΤΑΚΟΣ, *Κονσουέλο (ποιητικὴ συλλογὴ)*, Ἀθήνα 1987.

«Ἐλα, ἀδελφέ μου, ἀπόψε στὴ γιορτὴ τῆς εἰρήνης/ὅπως οἱ ἀγραιοῦντες ποιμένες στὸ σπήλαιο τῆς Βηθλεὲμ/ὅπως οἱ ποιητὲς ποὺ ψάλλουν ἀσίγαστα/ γιὰ τὸ ταξίδι τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἡλίου».

Γεμάτος προτρεπτικὲς ἱαχὲς εἶναι ὁ ποιητικὸς λόγος τοῦ κ. Π.Τσ. Ὁ ἐκλεκτὸς λογοτέχνης καὶ δημοσιογράφος μᾶς προσκαλεῖ στὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν, στὴν πορεία γιὰ τὴ μέθεξη μὲ τὴν πνευματοκρατία, στὴν ἀγάπη γιὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸ ὥραϊο καὶ στὴ δημιουργικὴ σκέψη. Ἡ ποίηση τοῦ κ. Τσουτάκου ψηλαφεῖ τὸν ὑγιή φιλοσοφικὸ προβληματισμό. Μᾶς κάνει νὰ συλλογισθοῦμε καὶ προπάντων μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὰ λογῆς-λογῆς ἀνούσια «κουλουριάρικα» κατασκευάσματα, ποὺ πληθωρικῶς κυκλοφοροῦν καὶ ἀποχαυνώνουν.

Ν.Χ.Χ.

ΠΟΤΗΣ ΚΑΤΡΑΚΗΣ, *Οἱ ἄπληστοι (θέατρο)*, καὶ *Εὐρυδίκη (ποιητικὸ-θεατρικόν)*, Πειραιᾶς 1987.

Ὡραῖα ἔργα τοῦ παραγωγικοῦ δημιουργοῦ μὲ γλαφυρὸ διάλογο καὶ εὐρηματικὴ πλοκὴ. Στὸ δεύτερον μάλιστα ἐνώνονται τὰ δύο ἀντιεμπορικά εἶδη, ἡ ποίηση μὲ τὸ θέατρο, κατὰ τὰ ἀρχαιοελληνικά πρότυπα. Ἄν γιὰ κάτι θὰ ἔπρεπε νὰ τὰ ψέξουμε ἴσως, εἶναι ὅτι, σὰν τὴν «*Μήδεια*» τοῦ Σενέκα, εἶναι φτιαγμένα γιὰ νὰ διαβάζονται μᾶλλον, παρὰ νὰ παίζονται.

Ο.Μ.Δ.

ΡΟΥΛΑ ΛΙΑΣΚΟΥ, *Χρισσο (θρύλοι κι ἀλήθειες)*, ἔκδοση *Συνδέσμου Χρισσαίων «Ἡ Κρίσσα»*, Ἀθήνα 1982.

Γραφικὸ θὰ μπορούσαμε νὰ χαρακτηρίσουμε τὸ ἔργο αὐτὸ τῆς κ. Ρ.Λ. Παρουσιάζει τὴ «δεύτερη» πατρίδα τῆς μὲ τὸ μάτι τόσο τοῦ φιλόλογου

όσο και του λογοτέχνη. "Αν «σοφόν τὸ σαφές» κατὰ τοὺς ἀρχαίους, τὸ βιβλίο τοῦτο εἶναι καὶ τὰ δύο, καθὼς ἔχει τὴ μαγεία τοῦ παραμυθιοῦ, πού πολλές φορές εἶναι ἡ πραγματικότητα.

O.M.Δ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΤΟΓΙΑΣ, Πιστοὶ στὴν παράδοση (δοκίμιο), Θεσσαλονίκη 1987.

«... Ἄλογα ζῶα μποροῦν καὶ ξέρουں νὰ ἀνταποδίδουν κάποια μορφή εὐγνωμοσύνης, ὃ δὲ ἐπιπόλαιος καὶ φαντασμένος ἄνθρωπος θεωρεῖ φυσιολογικό, οὐδὲ ἴχνος εὐγνωμοσύνης νὰ αἰσθάνεται πρὸς τὸν εὐεργέτη καὶ δημιουργό του» (σελ. 22). Βαθύτατα πνευματέμφορος ὁ στοχασμός τοῦ κ. Ἰωάννη Στόγια. Τὸ βιβλίο του βασισμένο στὴν «Ἀδολεσχίαν Φιλόθεον» τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη ἀποτελεῖ μία ἀληθινὴ πνευματικὴ ὁδὸς μέσα στὸν ἐποχιακὸ κυκεῶνα τῶν ὑλιστικῶν δοξασιῶν. Ὁ κ. Στόγιας, δάσκαλος μὲ ὀλοκληρωμένη παιδαγωγικὴ κατάρτιση, μὲς ἀναμορφώνει μὲ τὰ γραφόμενά του καὶ ἀνασυντάσσει τὶς πνευματικὲς μας δυνάμεις.

N.X.X.

ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΔΗΜΟΥΛΗΣ, Ὁ λόφος μὲ τὶς δρυὲς (ποίησις), Ἀθήνα 1987.

Ὅπως τὸ ἄνθος τοῦ λωτοῦ φυτρώνει μέσα στὴ λάσπη τοῦ Νείλου, ἔτσι φαίνεται πὼς ἡ παραμυθιὴ ἐπαρχία κρύβει τὰ φωτεινότερα πνεύματα ἂν κρίνουμε ἀπὸ τὴ συλλογὴ αὐτὴ τοῦ κ. Σ.Δ. Κατ' ἀρχὴν εἶναι ποίηση πρωτότυπη ἀκόμα καὶ ὡς πρὸς τὸν τίτλο της, πού δὲν εἶναι τίτλος ἐνυπάρχοντος ποιήματος ἢ γενικὸς τίτλος, ἀλλὰ παρμένος ἀπὸ τὸν πρῶτο στίχο ἔργου του, πού ἀναπτύσσεται ἐπεξηγηματικὰ στὸ ὀπισθόφυλλο τοῦ βιβλίου. Ἡ ἀπαισιοδοξία γιὰ τὸ παρόν, πού ἥρεμα διαχέεται στὰ τεχνουργήματα αὐτά, κρύβει μιὰ ὑποσυνείδητη αἰσιοδοξία γιὰ τὸ μέλλον.

Τὰ διχασμένα συναισθήματα (πεσσιμισμοῦ /ἐλπίδας) τοῦ ποιητὴ ἀπεικονίζονται ἰδεογραφικὰ στοὺς τελευταίους στίχους τῶν δύο συνεχόμενων στιχουργημάτων του: «Ὁ φόβος ἀγοραῖος ἔκρυψε τὸν ἥλιο/πῶς νὰ σ' ἀντικρύσω, ἀδελφέ μου»; Καὶ τὸ: «Κι ἐσὺ ν' ἀποζητᾷς τὴ σωτηρία».

Ἡ μονοτυπικὴ στοιχειοθεσία τοῦ ἐντύπου ἐξαίρετικὴ, πρᾶγμα κι αὐτὸ σπάνιο στὶς μέρες μας, μέρες τοῦ εὐκόλου κέρδους καὶ τῆς τσαπατσουλιάς.

O.M.Δ.

«ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΕΝΤΡΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ», Φιλοσοφία καὶ ἐπιστῆμες (δοκίμια), Ἀθήνα 1987.

Στὸν καλαίσθητο αὐτὸ τόμο περιλαμβάνονται τὰ πρακτικὰ τοῦ Α' διεθνοῦς ἐπιστημονικοῦ συνεδρίου τοῦ Διεθνοῦς Κέντρου Φιλοσοφίας καὶ Διεπιστημονικῆς Ἑρευνας, πού συνεκλήθη στὴν Ζαχάρω Ἡλείας ἀπὸ 5-7 Σεπτεμβρίου 1986. Στὸν τόμο αὐτὸ περιλαμβάνονται, μεταξύ ἄλλων, οἱ ἀνακοινώσεις τῶν κ.κ. Λ. Μπαρτζελιώτη, «Ἐπιστῆμη καὶ Ἰδεολογία», Λάμπρου Κουλουμπαρίτη, «Μῦθος καὶ Φιλοσοφία», Εὐάγγελου Μουτσόπουλου, «Οἱ ἰδεολογίες καὶ ἡ ἐπιστῆμη», Χρήστου Εὐαγγελίου, «Ἀριστοτελικὴ πρακτικὴ φιλοσοφία καὶ ἱατρικὴ ἐπιστῆμη», Δ. Μούκανου, «Ἡ δυνατότητα τῆς μεταφυσικῆς ἀπὸ τὰ ἐξαγόμενα τῆς κβαντομηχανικῆς», Στ. Φασουλᾶκη, «Ἡ θέσις καὶ ἡ σημασία τῆς τοπικῆς Ἱστορίας», Μανώλη Μαρκάκη, «Φιλοσοφικὲς παραδοχὲς στὰ μοντέλα τῆς αἰτιότητας», Τίνας Σπαντίδου, «Ἡ μέθοδος ὡς γνωσιολογικὸς ὀρίζοντας στὸν Ράινερ Μ. Ρίλκε» κ.ἄ.

M.M.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΥ-ΠΑΝΟΥ, Συμβαίνουν... ποιήματα (ποίησις), Ἀθήνα 1987.

Ἡ κ. Ε.Π.-Π. δημιουργεῖ μὲ τὸ τελευταῖο βιβλίο της αὐτὸ ἕναν αἰσθαντικό, πολύχρωμο κόσμο, μὲ τὴν ἀρχαιοελληνικὴ ἐτυμολογία τῆς λέξης (κόσμος < κοσμέω). Ὅπως στὰ Μαθηματικά (ἰδίως στὴν Εὐκλείδειο Γεωμετρία) ὅλα προϋποτίθενται γνωστά, καὶ ἀπλῶς ἀνακαλύπτεται ὅ,τι ἡδη γνώριζες, ἔτσι κι ἐδῶ, ἐξαιτίας τῆς Παπαχρήστου-Πάνου, ξαναβρίσκουμε τὴν ἀγάπη μας γιὰ τὴν ἀληθινὴ ποίηση, πού τόσο δοκιμάζεται σήμερα εἴτε μὲ τὸ ποίημα-τραγουδί (ὅπως παλιά) εἴτε μὲ τὸ ποίημα-γρίφος (μετὰ τοὺς ὑπερρεαλιστές). Νὰ τὸ πιὸ ἐλληνοκεντρικὸ ἔργο της σὲ τοῦτη τὴ συλλογὴ, τὸ ὁποῖο παραθέτουμε ὅλο:

«Ὁ φωτοβόλος γιαλός,/πὺ ἀστράφτει σὰν ἰασσις, αὐτὸς/τὸν πλάνητα δρόμο σου καθέτως θὰ τέμνει./Σ' ἀγκαλιάζει ὡς στέκει βουβός/μπρὸς στὸ θάμβος του, ὅπου/φτερουγίζει τῆς Ἑλλάδας τὸ ὄραμα./Ὡ, τὸ ξέρω/δὲν θὰ φύγεις γιὰ πάντα./Τῆς Πατρίδας τὸ χῶμα τὸ ὀρίζει/ἡ θάλασσα!» Γνωστὴ ἡ ἀγάπη τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων γιὰ τὴ θάλασσα (βλ. τὸ «θάλαττα, θάλαττα!» τοῦ Ξενοφῶντα).

Ἡ ποίηση τῆς Ε.Π.-Π. εἶναι ἐπιπλέον ὀχι μονόπαντη, ἀλλὰ φιλοπρόοδη, καὶ στηρίζεται στὶς δύο κολῶνες τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, τὸν Ἑλληνισμό καὶ τὸ Χριστιανισμό, τὶς ὁποῖες ὅμως ἡ ἐωσφορικὴ παντοδυναμία τῆς τεχνολογίας καὶ τῶν ἐξουσιαστῶν ἀπειλεῖ νὰ γκρεμίσει.

O.M.Δ.

ΑΛΕΚΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Τὸ πνευματικὸ ἔργο τοῦ Βασίλη Κρασίτη (μελέτη), Ἔκδοση Πνευματικοῦ Συλλόγου «Οἱ Φίλοι τοῦ Σουλίου», Ἀθήνα 1987.*

Τὸ καθόλου εὐσύνοπτο ἀλλὰ δυσπερίληπτο ἔργο τοῦ Βασίλη Κρασίτη (ποιητῆς, ιστορικός, ταξιδιογράφος, κριτικός, δοκιμιογράφος καὶ μυθιστοριογράφος) παρουσιάζεται συμπτυκνόμενα τώρα (1951-1986) ἀπὸ τὸν διακεκριμένο λογοτέχνη κ. Ἀλέκο Βασιλείου (φιλολογικὸ ψευδώνυμο τοῦ Βασίλη Ν. Ἀλεξίου). Ὁ συγγραφέας συγκαταλέγει τὸν Βασίλη Κρασίτη στὴν ἴδια πλειάδα καὶ χορεία τῆς ταξιδιωτικῆς λογοτεχνίας μὲ τοὺς Νίκο Καζαντζάκη, Ζαχαρία Παπαντωνίου, Πέτρο Χάρη, Ι.Μ. Παναγιωτόπουλο, Κώστα Οὐράνη κ.ά. Ἐπισημαίνει δὲ τὴν ἐναρκτήρια φράση του: «*Κάθε ταξίδι εἶναι κι ἓνα καινούργιο ξεκίνημα*». Τὸ βιβλίο αὐτὸ τοῦ κ. Α.Β. γιὰ τὸν σεμνὸ Ἑπειρώτη λογοτέχνη ἀποτελεῖ ἀγλαΐσμα καὶ χωροχρονικὸ σταθμὸ σὰν μελέτη τοῦ ἔργου του, γιατί εἶναι καίριο καὶ συνάμα κριτικὸ. Ἐκεῖ ποῦ θὰ θέλαμε νὰ σταθοῦμε ἐμεῖς εἶναι ἡ ἀποκρυσταλλωμένη λυ-

ρικότητα τοῦ ποιητῆ Κρασίτη, τοῦ ὁποῦ πα-
ραθέτουμε ἓνα ἀπόσπασμα, ποῦ ξεχώρισε ὁ κ.
Βασιλείου: «*Πάνω στὸν κόκκινο λόφο/ποῦ
σχηματίζουν οἱ μαδημένες παπαροῦνες, μιὰ κί-
τρινη σημαία κυματίζει/μὲ χρυσὰ γράμματα/—
Ἴδου τὸ ἔργο μου*».

Ο.Μ.Δ.

ΕΛΕΝΗ ΘΕΟΛΟΓΙΔΟΥ-ΒΕΛΙΣΣΑΡΗ, *Διάπυρα (ποιήματα), Ἀθήνα 1987.*

Ἡ τεχνοτροπία τῆς κατὰ συρροὴν παράθε-
σης κοσμητικῶν ἐπιθέτων καὶ οὐσιαστικῶν χω-
ρὶς λογικὸ εἰρμὸ ἢ χρησιμότητα, αὐτὸ ποῦ οἱ
Ἀρχαῖοι Ἑλλήνες ἔλεγαν «ἀσιανικὸ» στὺλ καὶ
σήμερα εἶναι πολὺ διαδεδομένο ἰδίως στὸν ἔμ-
μετρο λόγο, παρασάγγες ἀπέχει ἀπὸ τὴν ποίηση
αὐτῆς τῆς Ε.Θ.-Β. Δὲ βάδιζε σ' αὐτὸν τὸ δημο-
φιλὲ δρόμο καὶ κατάφερε νὰ μᾶς δώσει μιὰ
ποίηση πηγαία, οὔτε παραμορφωμένη, μὰ οὔτε
καὶ ἀτροφική. Μύρισε καὶ δὲν ἔφαγε τὸ
λουλούδι.

Ο.Μ.Δ.

Ο Στ' ΤΟΜΟΣ ΤΟΥ «ΔΑΥΛΟΥ»

Ὁ Στ' Τόμος τοῦ «Δαυλοῦ» (τεύχη 60-72, Ἰανουάριος-Δεκέμβριος 1987) περιέχει:

- Τὸν «ἱστορικὸ» δημοσιογραφικὸ καὶ ἐπιστημονικὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν καταγωγή τοῦ Ἀλφαβήτου.
- Τὴν πρωτοποριακὴ σὲ διεθνὲς ἐπίπεδο φιλοσοφικὴ καὶ λογικὴ κριτικὴ τῶν ἀντιλογικῶν θεωριῶν καὶ κοσμοθεωριῶν, τὴν ἀνασκευή τῆς «λογικότητας» τῆς τριαδικῆς διαλεκτικῆς καὶ τὴν ἀποκάλυψη τῶν ἱστορικῶν ἐξουσιαστικῶν σκοπῶν ποῦ ὑπηρετοῦν.
- Τὴν ἐφαρμογὴ τῆς πρωτότυπης μεθόδου ἀξιολογήσεως τῶν λογοτεχνικῶν κειμένων μὲ βάση τὴ στατιστικὴ καὶ τὶς ποσοστιαῖες ἀναλογίες τῶν λέξεων καὶ ἑννοιῶν ποῦ χρησιμοποιοῦν οἱ συγγραφεῖς.
- Τὴν ἀρχὴ τῆς συνεχιζόμενης ἐπαναστατικῆς γιὰ τὴν παγκόσμια ἐπιστήμη ἔρευνας γιὰ τὴν ἀποκρυπτογράφηση τοῦ κώδικος σημασιῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου.
- Πληθώρα ὑπερχρονικῆς ἀξίας σχολίων, ἀναλύσεων, κριτικῶν, δοκιμίων, μελετημάτων καὶ ἐρευνῶν γιὰ τὰ πιὸ φλέγοντα, οὐσιαστικὰ καὶ προσδιοριστικὰ προβλήματα τοῦ καιροῦ μας.

Ὁ Στ' Τόμος τοῦ «Δαυλοῦ» δεμένος πολυτελῶς (πανόδετος) διατίθεται μόνον στὰ Γραφεῖα τοῦ Περιοδικοῦ. Ἀποστέλλεται καὶ ταχυδρομικῶς κατόπιν τηλεφωνήματος τῶν ἐνδιαφερομένων στὰ τηλ. 3223957 ἢ 9841655.

• Σελίδες 720 Δρχ. 3.000.

Ἡ προβληματικὴ καὶ ἡ ἀναζήτησις τοῦ «ΔΑΥΛΟΥ» βρίσκονται στὴν πρωτοπορία ὄχι μόνον τῆς ἐλληνικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς παγκόσμιας ἐπιστήμης καὶ διανοήσεως.